

Lucanus, Marcus Annaeus

M. Annaei Lvcani Pharsalia, sive De Bello Civili Caesaris et Pompeii Lib.

Amstelodam 1626

A.lat.a. 754

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10241784-2

Copyright

Das Copyright für alle Webdokumente, insbesondere für Bilder, liegt bei der Bayerischen Staatsbibliothek. Eine Folgeverwertung von Webdokumenten ist nur mit Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek bzw. des Autors möglich. Externe Links auf die Angebote sind ausdrücklich erwünscht. Eine unautorisierte Übernahme ganzer Seiten oder ganzer Beiträge oder Beitragsteile ist dagegen nicht zulässig. Für nicht-kommerzielle Ausbildungszwecke können einzelne Materialien kopiert werden, solange eindeutig die Urheberschaft der Autoren bzw. der Bayerischen Staatsbibliothek kenntlich gemacht wird.

Eine Verwertung von urheberrechtlich geschützten Beiträgen und Abbildungen der auf den Servern der Bayerischen Staatsbibliothek befindlichen Daten, insbesondere durch Vervielfältigung oder Verbreitung, ist ohne vorherige schriftliche Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek unzulässig und strafbar, soweit sich aus dem Urheberrechtsgesetz nichts anderes ergibt. Insbesondere ist eine Einspeicherung oder Verarbeitung in Datenbanken ohne Zustimmung der Bayerischen Staatsbibliothek unzulässig.

The Bayerische Staatsbibliothek (BSB) owns the copyright for all web documents, in particular for all images. Any further use of the web documents is subject to the approval of the Bayerische Staatsbibliothek and/or the author. External links to the offer of the BSB are expressly welcome. However, it is illegal to copy whole pages or complete articles or parts of articles without prior authorisation. Some individual materials may be copied for non-commercial educational purposes, provided that the authorship of the author(s) or of the Bayerische Staatsbibliothek is indicated unambiguously.

Unless provided otherwise by the copyright law, it is illegal and may be prosecuted as a punishable offence to use copyrighted articles and representations of the data stored on the servers of the Bayerische Staatsbibliothek, in particular by copying or disseminating them, without the prior written approval of the Bayerische Staatsbibliothek. It is in particular illegal to store or process any data in data systems without the approval of the Bayerische Staatsbibliothek.

Anno

Amstelodami,
Apud Ioannem
Ianssonium

1626

D. Y. MARIT. S. S. Mich. d. d. N.

0241704

M. A N N Æ I
L V C A N I

Civilis Belli,

S I V E

P H A R S A L I Æ

Liber Primus.

IOANNIS SVLPICII VERVLANI
A R G V M E N T V M.

*P*rimus habet belli causas, usque actus ab ira-
Præcipiti Caesar Rubiconis transilit undas,
Vicinumque minax invadit Ariminon: inde
Excipit attonita dejectos urbe Tribunos,
Ad bellumque suos animat, revocatque cohortes,
Auxilium fidum: terror tum scribitur urbis,
Et fuga Pompeji trepidans, parvique Senatus.
Post hæc prodigia, & vatum responsa canuntur.

BE L L A per Emathios plus quàm civilia
campos,
Iusque datum sceleri canimus, populumque-
potentem
In sua victrici conversum viscera dextra:
Cognatasque acies: & rupto fœdere regni
Certatum totis concussi viribus orbis,
In commune nefas: infestisque obvia signis.
Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.
Quis furor o cives? quæ tanta licentia ferri,
Gentibus invisis Latium præbere cruorem?
Cumque superba foret Babylon spolianda trophæis
Aufoniis, umbraque erraret Crassus inulta,
Bella geri placuit nullos habitura triumphos?
Hæc, quantum potuit terræ, pelagique parari
Hoc, quem civiles hauserunt, sanguine, dextræ!
Vnde venit Titan, & nox ubi sidera condit,
Quaque dies medius flagrantibus a sua boris,

Sed mihi jam numen: nec, si te pectore vates
Accipiam, Cirrhæa velim secreta moventem
Sollicitare Deum, Bacchumque avertere Nyssa.
Tu satis ad dandas Romana in carmina vires.

Fert animus causas tantarum expromere rerum:
Immensumq; aperitur opus, quid in arma furentem
Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
Invida fatorum series, summisque negatum
Stare diu; nimioque graves sub pondere lapsus,
Nec se Roma ferens. sic, cum compage soluta
Secula tot mundi suprema coëgerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mistis.
Sidera sideribus concurrent: ignea pontum
Astra petent: tellus extendere littora noler,
Excutietque fretum: fratri contraria Phoebe
Ibit, & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi: totaque discors
Machina divulsi turbabit foedera mundi.
In se magna runnt. lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum. nec gentibus ullis
Commodat in populum, terræ, pelagiq; potentem,
Invidiam Fortuna suam. tu causa malorum
Facta tribus dominis communis Roma, nec unquam
In urbam missi feralia fœdera regni.

O male concordēs, nimiaque cupidine cæci,
Quid miscere juvat vires, orbemque tenere
In medio? dum terra fretum, terramque levabit.
Aër, & longi volvent Titana labores,
Noxque diem cœlo totidem per signa sequetur,
Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit. nec gentibus ullis
Credite, nec longè fatorum exempla parantur:
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, pontusque furoris
Tunc erat: exiguum dominos commisit asylum.

Temporis angustī maufit concordia discors,
Paxque fuit non sponte ducum. nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat, & geminū gracilis mare separat Isthmos,
Nec patitur conferre fretum: si terra recedat,
Ionium Ægæo frangat mare: sic, ubi sæva
Arma ducum dirimens, miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Carras,
Parthica Romanos solverunt damna furores.
Plus illa vobis acie, quàm creditis, actum est
Arsacidæ: bellum victis civile dedistis.

Et tacito mntos volvunt sub pectore questus.
 O male vicinis hæc mœnia condita Gallis!
 O tristi damnata loco! pax alta per omnes,
 Et tranquilla quies populos: nos præda furentum,
 Primaque castra sumus. melius fortuna dedisses
 Orbe sub Eoo sedem, gelidæque sub Arcto,
 Errantesque domos, Latij quàm claustra tueri.
 Nos primi Senonum motus, Cimbrumque ruentem
 Vidimus, & Martem Libyes, cursumque furoris
 Teutonici. quoties Romam fortuna laceffit,
 Hac iter est bellis. gemitu sic quisque latenti,
 Non ausus timuisse palam: vox nulla dolori
 Credita: sed quantum, volucres cum bruma coërcet,
 Rura silent mediisque jacet sine murmure pontus;
 Tanta quies. Noctis gelidas lux solverat umbras:
 Ecce faces belli, dubiæque in prælia menti
 Vrgentes addunt stimulos, cunctasque pudoris
 Rumpunt fata moras: justos Fortuna laborat
 Elle ducis motus, & causas invenit armis.
 Expulit ancipiti discordes urbe Tribunos
 Victo jure minax jactatis curia Gracchis.
 Hos jam mota ducis, vicinaque signa petentes
 Audax venali comitatur Curio lingua:
 Vox quondam populi, libertatemque tueri
 Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
 Vique ducem varias volventem pectore curas,
 Conspectit: dum voce tuæ potuere jvari
 Cæsar, ait, partes, quamvis nolente Senatu,
 Traximus imperium, tunc, cum mihi Rostra tenere
 Ius erat, & dubios in te transferre Quirites.
 Sed postquam leges bello siluere coactæ,
 Pellimur è patriis laribus, patimurque volentes
 Exilium: tua nos faciat victoria cives.
 Dum trepidant nullo firmatæ robore partes,
 Tolle moras: semper nocuit differre paratis.
 Par labor atque metus pretio majore petuntur.
 Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris,
 Pars quota terrarum. facili si prælia pauca
 Gesseris eventu. tibi Roma subegerit orbem.
 Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi
 Excipit, aut sacras poscunt Capitolia laurus:
 Livor edax tibi cuncta negat: gentesque subactas
 Vix impune feres: focerum depellere regno
 Decretum est genero. partiri non potes orbem:
 Solus habere potes. Sic postquam fatus, & ipsi
 In bellum prono tantum tamen addidit iræ,

Accenditque ducem, quantum clamore juvatur
 Eleus sonipes, quamvis jam carcere clauso
 Immineat foribus, pronusque repagula laxet.

Convocat armatos extemplo ad signa maniplos:
 Utque satis trepidum turba coëunte tumultum
 Composuit vultu, dextraque silentia jussit:
 Bellorum o socii, qui mille pericula Martis
 Mecum (ait) experti, decimo jam vincitis anno.
 Hoc cruor Arctoïs meruit diffusus in arvis,
 Vulneraque, & mortes, hyemesque sub Alpibus actæ?
 Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
 Concutitur, quàm si Poenus transcenderet Alpes
 Annibal. implentur valido tirone cohortes:
 In classem cadit omne nemus: terraque marique
 Iulus Cæsar agi. quid? si mihi signa jacerent
 Marte sub adverso, ruerentque in terga feroces
 Gallorum populi? nunc, cum Fortuna secundis
 Mecum rebus agat, Superique ad summa vocantes,
 Tantamur. veniat longa dux pace solutus
 Milite dum subito, partesque in bella rogatæ,
 Marcellusque loquax, & nomina vana Catones.
 Scilicet extremi Pompejum, emtique clientes
 Continuo per tot satiabunt tempora regno?
 Ille reget currus nondum patientibus annis?
 Ille semel raptos nunquam dimittet honores?
 Quid jam rura querar totum suppressa per orbem,
 Ac iuliam servire famem? quis castra timentis
 Nescit mista foro? gladij cum triste minantes
 Iudicium insolita trepidum cinxere corona,
 Atque auso medias perrumpere milite leges
 Pompejana reum clauferunt signa Milonem?
 Nunc quoque ne lassum teneat privata senectus,
 Bella nefanda parat fuerus civilibus armis,
 Et docilis Syllam scelerum vicisse magistrum.
 Utque feræ tigres nunquam posuere furorem.
 Quas nemore Hyrcano, matrum dum iultra sequun-
 tur,

Altus cæsorū pavit cruor armentorum;
 Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
 Durat, Magne, sitis: nullus semel ore receptus
 Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
 Quem tamen inveniet tam longa potentia finem?
 Quis scelerum modus est? ex hoc jam te, improbe,
 Ille tuus saltem doceat discedere Sylla. (regno
 Post Cilicæne vagos, & lassi Pontica regis
 Prælia, barbarico vix consummata veneno,

Ultima Pompejo dabitur provincia, Cæsar;
 Quod non, victrices aquilas deponere iulus,
 Paruerim? mihi si merces erepta laborum est,
 His saltem longi, non me duce, præmia belli
 Reddantur: miles sub quolibet iste triumphet.
 Conferet ex sanguis quo se post bella senectus?
 Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
 Quæ noster veteranus aret? quæ moenia fessis?
 An melius fient piratæ, Magne, coloni?
 Tollite jam pridem victricia, tollite signa:
 Viribus utendum est, quas fecimus arma tenenti
 Omnia dat, qui iusta negat: nec numina desunt.
 Nam neq; præda meis, neq; regnum quæritur armis:
 Detrahimus dominos urbi servire paratæ.

Dixerat: at dubium non claro murmure vulgus
 Secum incerta fremit: pletas, patriique penates
 Quamquam cæde feras mentes, animosque tumentes
 Frangunt; sed diro ferri revocantur amore,
 Ductorisque metu. Summi tum munera pili
 Lælius, emeritique gerens insignia doni
 Servati civis referentem præmia quercum,
 Si licet, exclamat, Romani maxime rector
 Nominis, & fas est veras expromere voces.
 Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires
 Conquerimur. deeratne tibi fiducia nostri?
 Dum mover hic calidus spirantia corpora sanguis,
 Et dum pila valent fortes torquere lacerti,
 Degenerem patiere rogam, regnumque Senatus?
 Vtique adeo miserum est civili vincere bello?
 Duc age per Scythiæ populos, per inhospita Syrtis
 Littora, per calidas Libyæ sitientis arenas.
 Hæc manus, ut victum post terga relinqueret orbem,
 Oceani tumidas remo compescuit undas:
 Fregit & Arctoo spumantem vortice Rhenum.
 Insa sequi tam posse mihi, quam velle necesse est.
 Nec civis meus est, in quem tua classica Cæsar
 Audiero. per signa decem felicia castris,
 Perque tuos iuro quocumque ex hoste triumphos:
 Pectore si fratris gladium, juguloque parentis
 Condere me jubeas, plenæque in viscera partu
 Conjugis, invita peragam tamen omnia dextra.
 Si spoliare Deos, ignemque immittere templis,
 Numina miscebit castrensis flamma Monetæ:
 Caltra super Tusci si ponere Tybridis undas,
 Hesperios audax veniam metator in agros.
 Tu quoscumque voles in planum effundere muros,

His

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
 Vangiones: Batavique truces, quos ære recurvo
 Stridentes acuere rubæ: qua Cinga pererrat
 Gurgite: qua Rhodanus raptum velocibus undis
 In mare fert Ararim: qua montibus ardua summis
 Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas:
 Pictones immunes subigunt sua rura: nec ultra
 Instabiles Turonas circumfrita castra coërcent.
 In nebulis Meduana tuis marcere perosus
 Andus, jam placida Ligeris recreatur ab unda.
 Inclyta Cæsareis Genabos dissolvitur alis.
 Tu quoque lætatus converti prælia Trevir:
 Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decoro
 Crinibus effusis toti prælate Comatæ:
 Et quibus immitis placatur sanguine diro
 Tentates, horrensque feris altaribus Hesus,
 Et Taranis Scythicæ non initior ara Dianæ.
 Vos quoque qui fortes animas, belloque peremptas
 Laudibus in longum vates dimittitis ævum,
 Plurima securi fudistis carmina Bardi.
 Et vos barbaricos ritus, moremque sinistrum
 Sacrorum Druidæ positis repetistis ab armis.
 Solis nosse deos, & cœli numina vobis,
 Aut solis nescire datum: nemora alta remotis
 Incolitis lucis, vobis auctoribus, umbræ
 Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
 Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
 Orbe alio: longæ (canitis si cognita) vitæ
 Mors media est. certè populi, quos despicit Arctos,
 Felices errore suo, quos ille timorum
 Maximus, hand urget leti metus. inde ruendi
 In ferrum mens prona viris, animæque capaces
 Mortis: & ignavum redituræ parcere vitæ.
 Et vos crinigeros bellis arcere Caycos
 Oppositi, petitis Roman, Rhenique feroces
 Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
 Cæsar, ut immensæ collecto robore vires
 Audendi majora fidem fecere, per omnem
 Spargitur Italiam, vicinaque mœnia complet.
 Vana quoque ad veros accessit fama timores,
 Irrupitque animos populi, clademque futuram
 Intulit, & velox properantis nuntia belli
 Innumeras solvit falsa in præconia linguas.
 Est qui, tauriferis ubi se Mevania campis
 Explicat, audaces ruere in certamina turmas
 Afferat, & qua Nar Tyberino illabitur anni,

Barba.

Barbaricas sævi discurrere Cæsaris alas:
 Ipsum omnes aquilas, collataque signa ferentem,
 Agmine non uno, densisque incedere castris.
 Nec, qualem meminere, vident: majorque, ferusque
 Mentibus occurrit, victoque immanior hoste.
 Hunc inter Rhenum populos Alpesque jacentes,
 Finibus Arctoïis, patriaque a sede revulsos
 Pone sequi, jussamque feris a gentibus urbem,
 Romano spectantē, rapi. sic quisque pavendo
 Dat vires famæ: nulloque auctore malorum
 Quæ finxere, timent. nec solum vulgus inani
 Percussum terrore pavet: sed curia, & ipsi
 Sedibus exsilire Patres, invisaque belli
 Consulibus fugiens mandat decreta Senatus.
 Tum quæ tuta petant; & quæ metuenda relinquunt,
 Incerti, quo quemque fugæ tulit impetus, urgent
 Præcipitem populum, serieque hærentia longa
 Agmina prorumpunt. credas aut tecta nefandas
 Corripuisse faces, aut jam quatiente ruina
 Nutantes pendere domos. sic turba per urbem
 Præcipiti lymphata gradu, velut, unica rebus
 Spes foret afflictis patrios excedere muros,
 Inconsulta ruit. qualis cum turbidus Auster
 Reppulit a Libycis immensum Syrtibus æquor,
 Fractaque veliferi sonuerunt pondera mali,
 Desilit in fluctus deserta puppe magister,
 Navitaque, & nondum sparsa compage carinæ,
 Naufragium sibi quisque facit: sic urbe relicta
 In bellum fugitur. nullum jam languidus ævo
 Evaluit revocare parens, conjuxve maritum
 Fletibus, aut patrii, dubiæ dum vota saluti,
 Conciperent, tenuere Lares; nec limine quisquam
 Hæsit, & extremo tunc forsitan urbis amatæ
 Plenus abit visu: ruit irrevocabile vulgus.

O faciles dare summa Deos, eademque tueri
 Difficiles? urbem populis, victisque frequentem
 Gentibus, & generis, coëat si turba, capacein
 Humani, facilem venturo Cæsare prædam
 Ignavæ liquere manus. cum pressus ab hoste
 Clauditur externis miles Romanus in oris,
 Effugit exiguo nocturna pericula vallo:
 Et subitus rapti munimine cespitis agger
 Præbet securos intra tentoria somnos.
 Tu tantum audito bellorum murmure Roma
 Desereris; nox una tuis non credita muris.
 Danda tamen venia est tantorum danda pavorum:

Pompejo fugiente timent, tum ne qua futuri
Spes saltem tripidas mentes levet, addita fati
Pejoris manifesta fides, Superique minaces,
Prodigiis terras implerunt, æthera, pontum.
Ignota obscuræ viderunt sidera noctes,
Ardentemque polum flammis, cœloque volantes.
Obliquas per inane faces, crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna cometen.
Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno:
Et varias ignis denso dedit aëre formas.
Nunc jaculum longo, nunc sparso lumine lampas.
Emicuit cœlo: tacitum sine nubibus ullis
Fulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem,
Percussit Latiale caput: stellæque minores
Per vacuum solitæ noctis decurrere tempus,
In medium venere diem: cornuque coacto
Iam Phoebe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum subita percussa expalluit umbra.
Ipse caput medio Titan cum ferret Olympo,
Condidit ardentes atra caligine currus,
Involvitque orbem tenebris, gentesque coëgit.
Desperare diem: qualem fugiente per ortus
Sole Thyestæ noctem duxere Mycenæ.
Ora ferox Siculæ laxavit Mulciber Æinæ;
Nec tulit in cœlum flammæ, sed vertice pronò
Ignis in Hesperium cecidit latus. atra Charybdis
Sanguineum fundo torfit mare. flebile sævi
Latraverunt canes. Vestali raptus ab ara
Ignis, & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoque cacumine forgit,
Thebanos imitata rogos. tum cardine tellus
Subsedit, veteremque jugis nutantibus Alpes
Discussere nivem. Tethys majoribus undis
Hesperiam Calpen, summumque implevit Atlantia,
Indigites fleuisse deos, Urbisque laborem
Testatos sudore Lares, delapsaque templis
Dona suis, dirasque diem toedasse volucres
Accipimus; silvisque feras sub nocte relictis
Audaces media posuisse cubilia Roma.
Tum pecudum faciles humana ad murmura linguæ,
Monstrorūque hominum partus numeroque modoque
Membrorum, matremque suis coniecit infans:
Diraque per populum Cumanae carmina vatis
Vulgantur. tum, quos sectis Bellona lacertis
Sæva movet, cecinere deos: crinemque rotantes
Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.

Compo.

Compositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ.
 Cum fragor armorum, magnæque per avia voces
 Auditiæ nemorum: & venientes cominus umbræ.
 Quique colunt junc̄tos extremis mœnibus agros,
 Diffugiunt: ingens Urbem cingebat Erinnyis,
 Excitans pronam flagranti vertice pinum,
 Tridentesque comas: Thebanam qualis Agave
 Impulit, aut sævi contorsit tela Lycurgi
 Eumenis: aut qualem jussu Junonis iniquæ
 Horruit Alcides, viso jam Dite, Megæram.
 Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
 Miscentur, tantum nox atra silentibus auris
 Edidit: & medio visi consurgere Campo
 Tristia Syllani cecinere oracula manes,
 Tollentemque caput gelidas Anienis ad undas
 Agricolaæ fracto Marium fugere sepulcro.

Hæc propter placuit Tuscos de more verusto
 Acciri vates: quorum qui maximus ævo
 Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ,
 Fulminis edoctus moras, venasque calentes
 Fibrarum, & monitus volitantis in aëre pennæ;
 Monstra jubet primum, quæ nullo semine discors
 Protulerat natura, rapi, sterilique nefandos
 Ex utero fetus infaultis urere flammis.
 Mox jubet & totam pavidis a civibus Urbem
 Ambiri: & festo purgantes mœnia lustro,
 Longa per extremos pomeria cingere fines
 Pontifices, sacri quibus est permissa potestas.
 Turba minor ritu sequitur succincta Gabino,
 Vestalemque chorum ducit vittata sacerdos,
 Trojanam soli cui fas vidisse Minervam.
 Tum qui fata deûm, secretaque carmina servant,
 Et totam parvo revocant Almone Cybellen:
 Et doctus volucres Augur servare finitras:
 Septemvirque epulis festis, Titiique sodales:
 Et Salius læto portans ancilia collo:
 Et tollens apicem generoso vertice Flamen.
 Dumque illi effusam longis anfractibus urbem
 Circumeunt, Aruns dispersos fulminis ignes
 Colligit, & terræ mœsto cum murmure condit,
 Datque locis nomen. sacris tunc admovent aris
 Electa cervice marem. jam fundere Bacchum
 Ceperat, obliquoque molas inducere cultro:
 Impatiensque diu non grati victima sacri,
 Cornua succincti premerent cum torva ministri,
 Deposito victum præbebat poplite collum.

Nec cruor emicuit solitus : sed vulnere largo
Diffusum rutilo nigrum pro sanguine virus.
Palluit attonitus sacris feralibus Aruns:
Atque iram Superum raptis quæsit in extis.
Terruit ipse color vatem : nam pallida tetris
Viscera tincta notis, gelidoque infecta cruore
Plurimus asperso variabat sanguine livor.
Cernit tabe jecur madidum : venasque minaces
Hostili de parte videt. pulmonis anbeli
Fibra latet, parvusque secat vitalia limes.
Cor jacet : & saniem per hiantes viscera rimas
Emittunt : produntque suas omenta latebras.
Quodque (nefas) nullis impune apparuit extis,
Ecce videt capiti fibrarum increfcere molem.
Alterius capitis. pars ægra & marcida pender:
Pars micat, & celeri venas movet improba pulsu.
His ubi concepit magnorum fata malorum,
Exclamat : Vix fas Superi quæcunque monetis
Prodere me populis : neque enim tibi summe litavi
Iuppiter hoc sacrum : cæcique in viscera tauri
Inferni venere Dei. non fanda timemus:
Sed venient majora mern. Dii visa secudent,
Et fibris sit nulla fides; sed conditor artis
Finxerit ista Tages. flexu sic omnia Tuscus
Involvens, multaque regens ambage canebat.

At Figulus, cui cura Deos, secretaque cœli
Nosse fuit, quem non stellarum Ægyptia Memphis
Æquaret visu, numerisque moventibus astra,
Aut hic errat (ait) nulla cum lege per ævum
Mundus, & incerto discurrunt sidera motu:
Aut, si fata movent, orbi, generique paratur
Humano matura lues, terræne dehiscunt,
Subsidentque urbes? an tollet fervidus ær
Temperiem? segetes tellus infida negabit?
Omnis an infusis miscebitur unda venenis?
Quod cladis genus, o Superi? qua peste paratis
Sævitiæ? extremi multorum tempus in unum
Convenere dies. summo si frigida cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes;
Deucalion eos fudisset Aquarius imbres,
Totaque diffuso lamisset in æquore tellus.
Si sævum radiis Nemeæum Phœbe Leonem
Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo,
Succensusque suis flagrasset curribus æther.
Hi cessant ignes. tu qui flagrante minacem
Scorpion incendiis cauda, chelasque peruris,

M. ANNÆI

L V C A N I

P H A R S A L I Æ

Liber Secundus.

IOANNIS SVLPICII VERV.
LANI ARGVMENTVM.

EST ubi conquestus noscitur ventura Secundus,
Iustitio indicto, narrat fera prœlia Sulla
 Post hac Brutus adit constanti mente Catonem:
 Cui rursus nubit funesto Marcia cultu.
 It Capuam Magnus, latè occupat omnia Caesar,
 Teque capit Domitii: sequitur tum concio Magni.
 Brundisio it gnatus, cuius tentare remota
 Auxilia, obsessasque tamen vix effugit ipse.

I Amque iræ patuere deum, manifestaue belli
 Signa dedit mundus: legesque, & fœdera rerum,
 Præscia monstri ferro vertit natura tumultu,
 Indixitque nefas. cur hanc tibi rector Olympi
 Sollicitis visum mortalibus addere curam,
 Noscant venturas ut dira per omnia clades?
 Sive parens rerum cum primum informia regna,
 Materiamque rudem flamma cedente recepit,
 Fixit in æternum causas, qua cuncta coercet,
 Se quoque lege tenens, & secula iussa ferentem
 Fatorum immoto divisit limite mundum:
 Sive nihil positum est, sed fors incerta vagatur,
 Fertque, refertq; vices, & habent mortalia casum:
 Sit subitum quodcunque paras: sit cæca futuri
 Mens hominum fari: liceat sperare timenti.

Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus Urbis
 Constat fides Superum, fœdè per urbem
 Iustitium: latuit plebejo reclusus amictu
 Omnis honos: nullos comitata est purpura fasces.
 Tum questus tenuere suos, magnusque per omnes
 Erravit sine voce dolor. sic funere primo
 Attonitæ tacuere domus, cum corpora nondum
 Conclamata jacent, nec mater crine soluto,

Exigit ad sævos famulorum brachia planctus :
 Sed cum membra premit fugiente rigentia vita,
 Vultusque exanimés, oculosque in morte jacentes;
 Nec diu est ille dolor, sed jam metus: incubat amens.
 Miraturque malum. Cultus marrona priores
 Deposuit: moestæque tenent delubra catervæ.
 Hæ lacrymis sparsere Deos. hæ pectora duro
 Affixere solo: lacerasque in limine sacro
 Attonitæ fudere comas: votisque vocari
 Assuetas crebris feriunt ululatibus aures.
 Nec cunctæ summi templo jacuere Tonantis:
 Divisere deos: & nullis defuit aris
 Invidiam factura parens, quarum una madentes
 Scissa genas, planctu liventes atra lacertos,
 Nunc, ait, o miseræ contundite pectora matres,
 Nunc laniate comas, neve hunc differte dolorem,
 Et summis fervate malis: nunc flere potestas
 Dum pendet fortuna ducum: cum vicerit alter,
 Gaudendum est. his se stimulis dolor ipse laceffit.

Nec non bella, viri, diversaque castra petentes
 Effundunt justas in numina sæva querelas.
 O miseræ fortis, quod non in Punica nati
 Tempora Cannarum fuimus, Trebiæque, juventus.
 Non pacem petimus Superi: date gentibus iras:
 Nunc urbes excite feras: conjuret in arma
 Mundus: Achæmeniis decurrant Medica Sufis
 Agmina: Massagetæ Scythicus non alliget Ister:
 Fundat ab extremo flavos Aquilone Suevos
 Albis, & indomitum Rheni caput: omnibus hostes
 Reddite nos populis: civile avertite bellum:
 Hinc Dacus premat, inde Geres: occurrat Iberis
 Alter: ad Eoas hic vertat signa pharerras.
 Nulla vacet tibi Roma manus. vel perdere nomen
 Si placet Hesperium Superi, collapsus in ignes
 Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.
 Sæva parens utrasque simul partesque ducesque,
 Dum nondum meruere, feri. tantone novorum
 Proventu scelerum quærunt, uter imperet Urbis?
 Vix tanti fuerat civilia bella moveri,
 Vt neuter. Tales pietas peritura querelas
 Egerit: at miseros angit sua cura parentes,
 Oderuntque gravis vivacia fata senectæ,
 Servatosque iterum bellis civilibus annos.
 Atque aliquis magno quærens exempla timori,
 Non alios, inquit, motus tunc fata parabunt,
 Cum post Teutonicos victor, Libycosq; triumphos
 Exul

Exul limosa Marius caput abdidit ulva.
Stagna avidi texere soli, laxæque paludes
Depositum, Fortuna, tuum : mox vincula ferri
Exedêre senem, longusque in carcere pædor.
Consul in everfa felix moriturus in urbe
Poenas ante dabat scelerum. mors ipsa refugit
Sæpe virum, frustra que hosti est concessa potestas
Sanguinis invisi : primo qui cædis in ictu
Dirigit, ferrumque manu torpente remisit;
Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
Terribilesque Deos scelerum : Mariumque futurum?
Audieratque pavens : Non hæc contingere fas est
Colla tibi : debet multas hic legibus ævi,
Ante suam, mortes : vanum depone furorem.
Si libet ulcisci deletæ funera gentis,
Hunc Cimbri servate senem. non ille favore
Numinis, ingenti Superûm protectus ab ira,
Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
Sufficiens. idem pelago delatus iniquo
Hostilem in terram, vacuisque mapalibus actus,
Nuda triumphati jacuit per regna Iugurthæ,
Et Poenos pressit cineres. solaria fati
Carthago, Mariusque tulit : pariterque jacentes
Ignôvere deis. Libycas ibi colligit iras,
Ut primum fortuna redit : servilia solvit
Agmina : conflato sævas ergastula ferro
Exeruerè manns. nulli gestanda dabantur
Signa ducis, nisi qui scelerum jam fecerat usum,
Attuleratque in castra nefas. prô fata ! quis ille,
Quis fuit ille dies, Marius quo moenia victor
Corripuit? quantoque gradu mors sæva cucurrit?
Nobilitas cum plebe perit : latèque vagatur
Ensis : & a nullo revocatum est pectore ferrum.
Stat cruor in templis multa que rubentia cæde
Lubrica laxa madent. nulli sua profuit ætas.
Non senis extremum piguit vergentibus annis
Præcipitasse diem : nec primo in limine vitæ
Infantis miseri nascentia rumpere fata.
Crimine quo parvi cædem potuere mereri?
Sed satis est jam posse mori. trahit ipse furoris
Imperus : &, visum est leni, quæsisse nocentem,
In numerum pars magna perit : rapnitque cruentus
Victor ab ignota vultus cervice recisos,
Dum vacua pudet ire manu. spes una salutis
Oscula pollutæ fixisse trementia dextræ.
Mille licet gladii mortis nova signa sequantur.

Quicquid ubique latet scelerū. non Thracia tantum
 Vidit Bistonii stabulis pendere tyranni,
 Postibus Antæi Libye : nec Græcia mœrens
 Tot laceros artus Pisæa flevit in aula.
 Cum jam tabe fluunt, confusaque tempore multo
 Amisere notas, miserorum dextra parentum
 Colligit, & pavido subducit cognita furto.
 Meque ipsum meminici cæsi deformia fratris
 Ora rogo cupidum, vetitisque imponere flammis,
 Omnia Syllanæ lustrasse cadavera pacis:
 Perque omnes truncos, cum qua cervice recisum
 Conveniat, quæsisse caput. Quid sanguine manes
 Placatos Catuli referam? cui victima tristes
 Inferias Marins, forsā nolentibus umbris,
 Pendit, inexplēto non fanda piacula busta:
 Cum laceros artus, æquataque vulnera membris
 Vidimus, & toto quamvis in corpore cæso
 Nil animæ letale datum, mortemque nefandæ
 Dirum sævitæ, pereuntis parcere morti.
 Avulsæ cecidere manus, exactaque lingua
 Palpitat, & muto vacuum ferit aëra motu.
 Hic aures, alius spiramina narīs aduncæ
 Amputat : ille cavis evolvit sedibus orbes,
 Ultimaque effodit spectatis lumina membris.
 Vix erit ulla fides, tam sævi criminis unum
 Tot pœnas cepisse caput. sic mole ruinæ
 Fracta sub ingenti miscentur pondere membra:
 Nec magis informes veniunt ad littora trunci,
 Qui medio periēre freto. quid perdere fructum
 Iuvit, & , ut vilem, Marii confundere vultum?
 Ut scelus hoc Syllæ, cædesque ostēsa placeret,
 Agnoscendus erat. Vidit Fortuna colonos
 Prænestina suos cunctos simul ense recisos,
 Unius populum pereuntem tempore mortis.
 Tunc flos Hesperia, Latii jam sola juvenus,
 Concidit, & miseræ maculavit ovilia Romæ.
 Tot simul infesto juvenes occumbere leto,
 Sæpe fames, pelagique furor, subitæque ruinæ,
 Aut cœli, terræque lues, aut bellica clades,
 Nunquam pœna fuit, densi vix agmina vulgi
 Inter & exsangues immissa morte catervas
 Victores movere manus. vix cæde peracta
 Procumbunt, dubiaque labant cervice : sed illos
 Magna premit strages : peraguntq; cadavera partem
 Cædis : viva graves elidunt corpora trunci.
 Intrepidus tantū sedit securus ab alto.

Permiscenda fides. nullum furor egit in arma.
 Castra petunt magna victi mercede : tibi uni
 Per se bella placent ? quid tot durasse per annos
 Profuit immunem corrupti moribus ævi ?
 Hoc solum longæ pretium virtutis habebis ?
 Accipient alios, facient te bella nocentem.
 Ne tantum o Superi liceat feralibus armis,
 Has etiam movisse manus : nec pila lacertis
 Milla tuis cæca telorum in nube ferantur ;
 Nec tanta incassum virtus eat. ingeret omnis
 Se belli fortuna tibi. quis nolet ab isto
 Ense mori, quamvis alieno vulnere labens,
 Et scelus esse tuum ? melius tranquilla sine armis
 Otia solus ages : sicut cœlestia semper
 Inconculsa suo volvuntur sidera lapsu.
 Fulminibus propior terræ succenditur aër,
 Imaque telluris ventos, tractusque coruscas
 Flammaram accipiunt : nubes excedit Olympus
 Lege deum. minimas rerum discordia turbat.
 Pacem summa tenent, quam lætè Cæsaris aures
 Accipient tantum venisse in proelia civem !
 Nam prælata suis nunquam diversa dolebit
 Castra ducis Magni. nimium placet ipse, Catoni
 Si bellum civile placet. pars magna Senatus,
 Et duce privato gesturus prælia Consul
 Sollicitant, procuresque alii : quibus adde Catonem
 Sub juga Pompeji ; toto jam liber in orbe
 Solus Cæsar erit. quod si pro legibus arma
 Ferre juvat patriis, libertatemque tueri :
 Nunc neq; Pompeji Brutum, neque Cæsaris hostem
 Post bellum victoris habe. Sic fatur. at illi
 Arcano sacras reddit Cato pectore voces.

Summum Brute nefas civilia bella fatemur :
 Sed quo fata trahunt, virtus secura sequetur.
 Crimen erit Superis & me fecisse nocentem.
 Sidera quis, mundumque velit spectare cadentem
 Expers ipse metus ? quis, cum ruat arduus æther,
 Terra labet, misto coëuntis pondere mundi,
 Complosas tenuisse manus : gentesne furorem
 Hesperium ignotæ, Romanaque signa sequentur,
 Deductique fretis alio sub sidere reges ?
 Otia solus agam ? procul hunc arcete furorem
 O Superi, motura Dacas ut clade, Getasque
 Securo me Roma cadat. ceu morte parentem
 Natorum orbatum, longum producere funus
 Ad tumulum jubet ipse dolor : juvat ignibus atris

Inferuisse manus, constructoque aggere busti
Ipsum atras tenuisse faces : non ante revellar,
Exanimum quàm te complectar Roma, tuumque
Nomen libertas, & inanem prosequar umbram.
Sic eat : immites Romana piacula divi
Plena ferant : nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam, cœlique Deis, Erebiq; liberet
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas!
Devotum hostiles Decium pressere catervæ:
Me geminæ figant acies, me barbara telis
Rheni turba petit : cunctis ego pervius hastis
Excipiam medius totius vulnera belli
Hic redimat sanguis populos : hac cæde luatur,
Quicquid Romani meruerunt pendere mores.
Ad juga cur faciles populi, cur sæva volentes
Regna pati pereunt? me solum invadite ferro,
Me frustra leges & inania jura tuentem:
Hic dabit, hic pacem jugulus, finemque laborum
Gentibus Hesperiiis : post me regnare volenti
Non opus est bello. quin publica signa, ducemque
Pompejum sequimur? nec, si fortuna favebit,
Hunc quoque totius sibi jus promittere mundi
Non bene compertum est : ideo me milite vincat,
Ne sibi se vicisse putet. Sic fatur : & acres
Irarum movit stimulos : juvenisque calorem
Excitat in nimios belli civilis amores.

Interea, Phœbo gelidas pellente tenebras,
Pulsatæ sonuere fores : quas sancta relicto
Hortensi mœrens irrupit Marcia busto.
Quondam virgo toris melioris juncta mariti:
Mox ubi connubii pretium, mercesque soluta est
Tertia jam soboles, alios fecunda penates
Impletura datur; geminas e sanguine matris
Permistura domos. sed postquam condidit urna
Supremos cineres, miserando concita vultu,
Effusas laniata comas, concussa que pectus
Verberibus crebris, cineresque ingesta sepulcri,
Non aliter placitura viro, sic mœsta profatur:
Dum sanguis inerat, dum vis materna, peregi
Iussa Caro, & geminos excepi feta maritos.
Visceribus lassis, partuque exhausta, revertor
Iam nulli tradenda viro. da fœdera prisci
Illibata tori. da tantum nomen inane
Connubii : liceat tumulo scripsisse, Catonis
Marcia : nec dubium longo quærat in ævo,
Mutarim primas expulsa, an tradita, tedas.

Non me lætorum sociam, rebusque secundis
 Accipis : in curas venio, partemque laborum.
 Da mihi castra sequi : cur tuta in pace relinquer.
 Et sit civili propior Cornelia bello?
 Hæ flexere virum voces, & tempora quanquam
 Sunt aliena toris, jam fato in bella vocante;
 Fœdera sola tamen, vanaque carentia pompa
 Iura placent, sacrisque deos admittere testes.
 Festa coronato non pendent limine festa;
 Infulaque in geminos discurrit candida postes,
 Legitimæque faces, gradibusque acclivis eburnis
 Stat torus, & picto vestes discriminat auro:
 Turritaque premens frontem matrona corona,
 Tralata vetuit contingere limina planta.
 Non timidum nuptæ leviter tectura pudorem
 Lutea demissos velarunt flammea vultus:
 Balteus haud fluxos gemmis astrinxit amictus,
 Colla monile decens, humerisque hærentia primis
 Suppata nudatos cingunt angusta lacertos.
 Sic, ut erat, moesti servant lugubria cultus,
 Quoque modo natos, hoc est amplexa maritum,
 Obsita funerea celatur purpura lana.
 Non soliti lufere sales : nec more Sabino
 Excepit tristis convicia festa maritus.
 Pignora nulla domus, nulli coïere propinqui.
 Iunguntur taciti, contentique auspice Bruto.
 Ille nec horrificam sancto dimovit ab ore
 Cæsariem, duroque admisit gaudia vultus:
 Ut primum tolli feralia viderat arma,
 Intonsos rigidam in frontem descendere canos
 Passus erat, moestamque genis increfcere barbam.
 Vbi quippe vacat studiisque odiisque carenti,
 Humanam lugere genus) nec fœdera prisci
 Sunt tentata tori : iusto quoque robur amor
 Resistit. Hi mores, hæc duri immota Catonis
 Secta fuit, servare modum, finemque tenere,
 Naturamque sequi, patriæque impendere vitam;
 Nec tibi, sed toti genitum se credere mundo.
 Huic epulæ, vicisse famem : magnique penates,
 Submovisse hyemem tecto : pretiosaque vestis,
 Virtutem membra super Romani more Quiritis
 Induxisse togam : Venerisque huic maximus usus,
 Progenies; Urbi pater est, Urbique maritus:
 Iustitiæ cultor, rigidi servator honesti:
 In commune bonus : nullosque Catonis in actus
 Subrepsit, partemque tulit tibi nata voluptas.

Interca

Extremi colles Siculo cessere Peloro.

Cæsar in arma furens, nullas, nisi sanguine fuso,
Gaudet habere vias, quod non terat hoste vacantes
Hesperiae fines, vacuosque irrumpat in agros,
Atque ipsum non perdat iter, consertaque bellis
Bella gerat. non tam portas intrare patentes
Quàm fregisse juvat: nec tam patiente colonò
Arva premi, quàm si ferro populetur, & igni.
Concessa pudet ire via, civemque videri.

Tunc urbes Latii dubiæ, varioque favore
Ancipites, quanquam primo terrore ruentis
Cessuræ belli, denso tamen aggere firmanz
Mœnia, & abrupto circumdant undique vallo:
Saxorumque orbes, & quæ super eminus hostem
Tela petant, aliis murorum turribus aptant.
Pronior in Magnum populus, pignatque minaci
Cum terrore fides: ut cum mare possidet Auster
Flatibus horrifonis, hunc æquora tota sequuntur:
Si rursus tellus pulsu laxata tridentis
Æolii, tumidis immittat fluctibus Eurnm:

Quauvis icta novo, ventum tenueré priorem
Æquora, nubiferoque polus cum cesserit Euro,
Vendicat unda Notum. Facilis sed vertere mentea
Terror erat, dubiamque fidem fortuna ferebat.
Gens Hetrusca fuga trepidi nudata Libonis,
Iusque sui pulso jam perdidit Vinbria Thermo.
Nec gerit auspiciis civilia bella paternis
Cæsaris audito conversus nomine Sylla.

Varus, ut admotæ pulsarunt Auximon alæ,
Per diversa ruens neglecto mœnia tergo,
Qua silvæ, qua saxa, fugit. depellitur arce
Lentulus Esculea. victor cedentibus instat,
Divertitque acies: solusque ex agmine tanto
Dux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.
In quoque nudatam committæ deferis arcem
incipio Luceriæ: quanquam fortissima pubes
Iis sedeat castris, jampridem Cæsaris armis
Parthorum subducta metu: qua Gallica damna
supplevit Magnus, dumque ipse ad bella vocaret,
Donavit focero Romani sanguinis usum.

At te Corfini validis circumdata muris
Festa tenent pugnax Domiti: tua classica servat
Oppositus quondam polluto tiro Miloni.
Et procul immensam campo consurgere nubem,
Videntesque acies percussis sole corusco
Conspexit telis, Socii decurrite, dixit,

Flu. m. p. l. a.

Fluminis ad ripas, undæque immergite pontem.
 Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
 Atque omnes trahe gurgēs aquas, ut spumeus alnos
 Discissa compage feras. hoc limite bellum
 Hæreat, hac hostis lentus terat otia ripa.
 Præcipitem cohibere ducem: victoria nobis
 Hic primum stans Cæsar erit. nec plura locutus,
 Devolvit rapidum nequicquam moenibus agmen.
 Nam prior e campis, ut conspicit anne soluto
 Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,
 Non satis est muris latebras quæsisse pavori?
 Obstruitis campos, fluviiis arcere paratis,
 Ignavi? non si tumido me gurgite Ganges
 Summoveat, stabit jam flumine Cæsar in ullo,
 Post Rubiconis aquas. equitum properate catervæ:
 Ite simul pedites: ruiturum ascendite pontem.
 Hæc ubi dicta, levis totas accepit habenas
 In campum sonipes: crebroque simillima nimbo
 Trans ripam validi torserunt tela lacerti.
 Ingreditur pulsa fluvium statione vacantem
 Cæsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
 Et jam moturas ingentia pondera turres
 Erigit, & mediis subrepsit vinea muris.

Ecce, nefas belli, referatis agmina portis
 Captivum traxere ducem, civisque superbi
 Constitit ante pedes. vultu tamen alta minaci
 Nobilitas recta ferrum cervice poposcit.
 Scit Cæsar poenamque peti, veniamque timeri.
 Vive, licet uolis, & nostro munere, dixit,
 Cerne diem. victis jam spes bona partibus esto,
 Exemplumque mei: vel, si libet, arma retenta;
 Et nihil hac venia, si viceris ipse, paciscor.
 Fatur: & abiectis laxari vincula palmis
 Imperat. heu quanto melius vel cæde peracta
 Parcere Romano potuit fortuna pudori!
 Poenarum extremum civi, quod castra secutus
 Sit patriæ, Magnumque ducem, totumque Senatum,
 Ignosci, premit ille graves interritus iras:
 Et secum: Romanne petes, pacisque recessus
 Degener? in medios belli non ire furores
 Iamdudum moriture paras? rue certus, & omnes
 Lucis rumpe moras, & Cæsaris effuge menus.

Nescius interea capti ducis arma parabat
 Magnus, ut admixto firmaret robore partes,
 Iamque secuturo iussurus classica Phoebo,
 Tentandasque ratus moturi militis iras,

Alloquitur

Alloquitur tacitas veneranda voce cohortes:
 O scelerum ultores, melioraque signa secuti:
 O vere Romana manus: quibus arma Senatus
 Non privata dedit, votis deposcite pugnam.
 Ardent Hesperii sævis populatibus agri:
 Gallica per gelidas rabies effunditur Alpes:
 Jam tetigit sanguis pollutos Cæsaris enses.
 Oii melius, belli tulimus quod damna priores.
 Coeperit inde nefas. jam jam me præside Roma
 Supplicium, poenamq; petat. neque enim ista vocari
 Proelia justa decet, patriæ sed vindicis iram.
 Nec magis hoc bellum est, quàm cum Catilina pa-
 Arsuras in tecta faces, sociusque furoris (ravit
 Lentulus, exferrique manus vesana Cethegi.
 O rabies miseranda ducis! cum fata Camillis
 Te Cæsar, magnisque velint miscere Metellis,
 Ad Cinna, Mariosque venis. sternere profecto,
 Ut Catulo jacuit Lepidus, nostrasque secures
 Passus, Sicanio tegitur qui Carbo sepulcro,
 Quique feros movit Sertorius exul Iberos.
 Quanquam, si qua fides, his te quoque jungere Cæsar
 Nvideo, nostrasque manus quod Roma furenti
 Opposuit. Parthorum utinam post prælia sospes,
 Et Scythicis Crassus victor remeasset ab oris,
 Ut simili causa caderes, qua Spartacus hostis.
 Te quoque si Superi titulis accedere nostris
 Iusserunt, valet in torquendo dextera pilo:
 Fervidus hæc iterum circa præcordia sanguis
 Incaluit: dices non esse ad bella fugaces,
 Qui pacem ponere pati. licet ille solutum,
 Defectumque vocet, ne vos mea terreat æras.
 Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
 Quo potuit civem populus perducere liber,
 Ascendi, supragne nihil nisi regna reliqui.
 Non privata cupit, Romana quisquis in urbe
 Pompejum transire parat. hinc Consul uterque,
 Sic acies statura ducum. Cæsarne Senatus
 Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
 Neque nihil Fortuna pudet? Multi sine rebellis
 Gallia jam lustris, ætasque impensa labori
 Dant animos? Rhæni gelidis quod fugit ab undis,
 Oceanumque vocans incerti stagna profundi,
 Territa quæsitis ostendit terga Britannis?
 An vanæ tumere minæ, quod fama furoris
 Expulit armatam patriis e sedibus urbem?
 Neve demens, non te fugiunt, me cuncta sequuntur:
 Qui

Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,
 Ante bis exactum quàm Cynthia conderet orbem,
 Omne frerum metuens pelagi pirata reliquit,
 Angustaue domum terrarum in sede poposcit.
 Idem per Scythici profugum divortia Ponti
 Indomitum regem, Romanaque fata morantem,
 Ad mortem, Sylla felicior, ire coëgi.

Pars mundi mihi nulla vacat: sed tota tenetur
 Terra meis, quocunque jacer sub sole, trophæis.
 Hinc me victorem gelidas ad Phasidos undas
 Arctos habet: calida medius mihi cognitus axis
 Ægypto, atque umbras nusquam flectente Syene.
 Occasus mea jura timer, Tethynque fugacem
 Qui ferit, Hesperius post omnia flumina Bæris.
 Me domitus cognovit Arabs, me Marte feroces.
 Heniochi, notique erepto vellere Colchi.
 Cappadoces mea signa timent, & dedita sacris
 Incerti Iudæa Dei, mollisque Sophene.
 Armenios, Cilicasque feros, Taurosque subegi.
 Quod facero bellum, præter civile, reliqui?

Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,
 Nec matura petunt promissæ classica pugnae.
 Sensit & ipse metum Magnus; placuitque referri.
 Signa, nec in tantæ discrimina mittere pugnae
 Iam victum fama non visi Cæsaris agmen.
 Pulsus ut armentis primo certamine taurus
 Silvarum secreta petit, vacuosque per agros
 Exul in adversis explorat cornua truncis;
 Nec redit in pastus, nisi cum cervice recepta
 Excussi placuere tori: mox reddita victor
 Quos libet in saltus comitantibus agmina tauris.
 Invito pastore trahit: sic viribus impar
 Tradidit Hesperiam, profugusque per Appula rura
 Brundusii ruitas concedit Magnus in arces.

Urbs est Dictæis olim possessa colonis,
 Quos Creta profugos vexere per æquora puppes
 Cecropiæ, victum mentitis Thesea velis.
 Hanc latus angustum jam se cogentis in arctum
 Hesperia, tenuem producit in æquora linguam,
 Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas.
 Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
 Portus erat, si non violentos insula Coros
 Exciperet saxis, lassasque refunderet undas.
 Hinc illinc montes scopulosæ rupis aperto.
 Opposuit natura mari, flatusque removit,
 Ut tremulo starent contentæ fune carinae.

Hinc latè patet omne fretum, seu vela ferantur
 In portus Corcyra tuos, seu læva petatur
 Illyris Ionias vergens Epidamnus in undas.
 Huc fuga nautarum, cum totas Adria vires
 Movit, & in nubes abiere Ceraunia, cunq̃ue
 Spumoso Calaber perfunditur æquore Saron.
 Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
 Nec licet ad duros Martem convertere Iberos,
 Cum mediæ jaceant immensis tractibus Alpes:
 Tunc sobole e tanta natum, cui firmior ætas,
 Affatur: Mundi jubeo tentare recessus.
 Euphratem, Nihumque move, quod nominis usque
 Nostri fama venit, quas est vulgata per urbes
 Post me Roma ducem: sparsos per rura colonos
 Redde mari Cilicas: Pharios hinc concute reges,
 Tigranemq; meum: nec Pharnacis arma relinquas,
 Admoneo, nec tu populos utraque vagantes
 Armenia, Pontique feras per littora gentes,
 Rhiphæasque manus, & quas tenet æquore denso
 Pigra palus Scythici patiens Mæotica plaustris.
 Et quid plura moror? totos mea nate per ortus
 Bella seres, totoque urbes agitabis in orbe
 Perdomitas: omnes redeant in castra triumphis.
 At vos, qui Latios signatis nomine factos,
 Primus in Epirum Boreas agat: inde per arva
 Grajorum, Macedumque novas acquirite vires:
 Dum paci dat tempus hyems. Sic fatur: & omnes
 Iussa gerunt, solvuntque cavas a littore puppes.

At nunquam patiens pacis, longæque quietis
 Armorum, ne quid satis mutare liceret,
 Asequitur, generique premit vestigia Cæsar.
 Sufficerent aliis primo tot mœnia cursu
 Rapta, tot oppressæ dejectis hostibus arces:
 Ipsa caput mundi, bellorum maxima merces,
 Roma capi facilis: Sed Cæsar in omnia præcepit,
 Nil actum credens, dum quid superesset agendum,
 Instat atrox: & adhuc, quanvis possederit omnem
 Italiam, extremo sedeat quod littore Magnus,
 Communem tamen esse dolet: nec rursus aperto
 Vult hostes errare freto, sed molibus undas
 Obstruit, & latum dejectis rupibus æquor.
 Cedit in immensum calvus labor: omnia pontus
 Haurit saxa vorax, montesque immiscet arenis:
 Ut maris Ægæi medias si celsus in undas
 Depellatur Eryx, nullæ tamen æquore rupes
 Inineant, vel si convulso vertice Gaurus

Decidat in fundum penitus stagnantis Averni.
 Ergo ubi nulla vado tenuit sua pondera moles,
 Tunc placuit cælis innectere vincula silvis,
 Roboraque immensis latè religare catenis.
 Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
 Construxisse vias, multum cum pontibus ausus,
 Europamque Asiæ, Sestonque admovit Abydo,
 Incessitque frerum rapidi super Hellesponti,
 Non Eurum, Zephyrumque timens; cum vela, ratesq;
 In medium deferret Athos. sic ora profundi
 Arctantur casu nemorum. tunc aggere multo
 Surgit opus, longæq; tremunt super æquora turres.

Pompejus tellure nova compressa profundi
 Ora videns, curis animum mordacibus angit,
 Vt referet pelagus, spargatque per æquora bellum.
 Sæpe Noto plenæ, tensisque rudentibus actæ
 Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
 Discussere salo, spatiumque dedêre carinis:
 Tortaque per tenebras validis ballista lacertis,
 Multifidas jaculata faces. Vt tempora tandem
 Furtivæ placuere fugæ: ne littora clamor
 Nauticus exagitet, neu buccina dividat horas,
 Neu tuba præmonitos perducatur ad æquora nautas
 Præcepit fociis, jam cœperat ultima Virgo
 Phœbium laturas ortu præcedere Chelas,
 Cum taciti solvère rates, non anchora voces
 Movit, dum spissis avellitur uncus arenis:
 Dum juga curvantur mali, dumque ardua pinus
 Erigitur, pavidæ classis silnere magistri:
 Strictaque pandentes deducunt carbasa nautæ,
 Nec quatiunt validos, ne sibilet aura, rudentes.
 Dux etiam votis hoc te, Fortuna, precatur,
 Quam retinere vetas, liceat sibi perdere saltem
 Italiam. vix fata sinunt. nam murmure vasto
 Impulsam rostris sonuit mare, fluctuat unda,
 Torque carinarum permittis æquora sulcis.

Ergo hostes portis, quas omnes solverat urbis
 Cum fato conversa fides, murisque recepti,
 Præcipiti cursu flexi per cornua portus
 Ora petunt, pelagusque dolent contingere classes.
 Heu pudor, exigua est fugiens victoria Magnus.
 Angustus puppes mittebat in æquora limes
 Arctior Euboica, qua Chalcida verberat, unda.
 Hic hæserè rates geminæ, classique paratas
 Excepere manus: tractoque in littora bello,
 Hic primum rubuit civili sanguine Nereus.

Cætera

Cætera classis abitis summis spoliata carinis:
 Ut Pagasæa ratis peteret cum Phasidos undas,
 Cyaneas tellus emisit in æquora cautes,
 Rapta puppe minor subducta est montibus Argo,
 Vanaque percussit pontum Symplegas inanem,
 Et statura redit. jam Phœbum urgere inonebat
 Non idem Eoi color ætheris, albaque nondum.
 Lux rubet, & flammæ propioribus eripit astris,
 Et jam Pleias hebet, fessi jam plaustra Bootæ
 In faciem puri redeunt languentia coeli,
 Majoresque latent stellæ, calidumque refugit
 Lucifer ipse diem. pelagus jam Magne tenebas,
 Non ea fata ferens, quæ, cum super æquora toto
 Prædonem sequerere mari. lassata triumphis
 Descivit fortuna tuis. cum conjuge pulsus,
 Et natis, totosque trahens in bella penates,
 Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
 Quæritur indignæ sedes longinqua ruinæ.
 Non quia te Superi patrio privare sepulcro
 Maluerint: Phariæ busto damnantur arenæ:
 Parcitur Hesperia, procul hoc in orbe remoto
 Abscondat Fortuna nefas, Romanaque tellus
 Immaculata sui servetur sanguine Magi.

M. ANNÆI
L V C A N I
P H A R S A L I Æ
Liber Tertius.

IOANNIS SVLPICII VERVLANI
A R G V M E N T V M.

*TERTIUS exponit fugientis somnia Magni,
Atque ut Trinacrias est Curio missus in urbes.
Brundisio reditum describit Caesaris inde:
Prædanti fiscum cui vult obstare Merellus.
Hinc populos, Magnum qui sum in bella secuti,
Uique iter accelerans Hispanas Casar in oras,
Massiliam filam vexat terraque, marique.
Moxque abiens Bruto victori bella relinquit.*

Propulit ut classem velis cedentibus Auster
Incumbens, mediumq; rates tenuere profundum,
Omnis in Ionios spectabat navita fluctus:
Sôlus ab Hesperia non flexit lumina terra
Magnus dum patrios portus, dum littora nunquam
Ad visus reditura suos, rectumque cacumen
Nubibus, & dubios cernit vanescere montes.
Inde soporifera cesserunt languida somno
Membra ducis: diri tum pleno horroris imago
Visa caput mœstum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenso furialis stare sepulcro.
Sedibus Elysiis, campoque expulsa piorum
Ad Stygias (inquit) tenebras, manesque nocentes,
Post bellum civile trahor. vidi ipsa tenentes
Eumenidas, quaterent quas vestris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis adusti
Portitor: in multas laxantur Tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante sorores
Sufficiunt: lassant rumpentes Ramina Parcas.
Conjuge me lætos duxisti Magne triumphos:
Fortuna est mutata toris: semperque potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos
Innupsit tepido pellex Cornelia busto.

Hæretat

Hæreat illa tuis per bella, per aquora signis,
 Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,
 Et nullum vestro vacuum si tempus amori,
 Sed teneat Cæsarque dies, & Iulia noctes.
 Me non Lethææ, conjux, oblivia ripæ
 Immemorem fecere tui, regesque silentium
 Permisere sequi. veniam, te bella gerente,
 In medias acies. nunquam tibi Magne per umbras,
 Perque meos manes generum non esse licebit.
 Abscindis frustra ferro tua pignora. bellum
 Te faciet civile meum. Sic fata, refugit
 Umbra per amplexus trepidi dilapsa mariti.
 Ille, Dei quamvis cladem, manesque minentur,
 Major in arma ruit, certa cum mente malorum.
 Et, quid (ait) vani terremur imagine visus?
 Aut nihil est sensus animis a morte relictum,
 Aut mors ipsa nihil. Titan jam probus in undas
 Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
 Quantum deesse solet Lunæ seu plena futura est,
 Seu jam plena fuit: tunc obtulit hospita tellus
 Puppibus accessus faciles: legere rudentes,
 Et posito remis petierunt littora malo.

Cæsar, ut emissas venti rapuere carinas,
 Absconditque fretum classes, & littore solus
 Dux steterit Hesperios non illum gloria pulsi
 Lætificat Magni: queritur quod tuta per æquor
 Terga ferant hostes. neque enim jam sufficit ulla
 Præcipiti fortuna viro: nec vincere tanti,
 Ut bellum differret, erat. tunc pectore curas
 Expulit armorum, pacique intentus agebar,
 Quoque modo vaunos populi conciret amores,
 Gnarus & irarum causas, & summa favoris
 Annona momenta trahi. namque allerit urbes
 Sola fames, emiturque metus, cum segne potentes
 Vulgus alunt. nescit plebes jejuna timere.
 Curio Sicanias transcendere iussus in urbes,
 Qua mare tellurem subitis aut obruit undis,
 Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
 Vis illic ingens pelagi, semperque laborant
 Æquora, ne rupti repetant consuia montes:
 Bellaque Sardoas etiam sparguntur in oras.
 Vtraque frugiferis est insula nobilis arvis.
 Nec plus Hesperiam longinquis messibus ullæ,
 Nec Romana magis complerunt horrea terræ.
 Vbere vix glebæ superat, cessantibus Austris,
 Cum medium nubes Borea cogente sub axem.

Effusus magnum Lybie tulit imbris annum.

Hæc ubi sunt provisa duci, tunc agmina victor
Non armata trahens, sed pacis habentia vultum,
Testa petit patriæ. prô, si remeasset in urbem,
Gallorum tantum populis, Arctoque subacta,
Quam seriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies! ut vincula Rheno,
Oceanoque daret! cellos ut Gallia currus
Nobilis, & flavis sequeretur mita Britannis!
Perdidit o qualem vincendo plura triumphum!
Non illum lætis vadentem coetibus urbes,
Sed tacitæ videre metu. non constitit usquam
Obvia turba duci: gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se non mallet amari.

Iamque & præcípites superaverat Anxuris arces,
Et qua Pontinas via dividit uda paludes,
Qua sublime nemus, Scythicæ qua regna Dianæ;
Quaque iter est Latiis ad summam fascibus Albam;
Excelsa de rupe procul jam conspicit Urbem,
Arctoi toto non visam tempore belli:
Miratusque suæ, sic fatur, moenia Romæ:
Te ne, Deum sedes, non ullo Marte coacti
Deservere viri! pro qua pugnabitur urbe,
Dii melius, quod non Latias Eous in oras
Nunc furor incubuit; nec juncto Sarmata velox
Pannonio, Dacisque Geres admistus: habenti
Tam pavidum tibi Roma ducem Fortuna pepercit,
Quod bellum civile fuit. Sic fatur, & Vibem
Attonitam terrore subit. namque ignibus atris
Creditur, ut capta, rapturus moenia Romæ,
Sparsurusque Deos. fuit hæc mensura timoris:
Velle putant, quodcumque potest. non omnia festa,
Non fistas læto voces simulare tumultu:
Vix odisse vacat. Phœbea palatia complet
Tumba Patrum, nullo cogendi jure Senatus,
E latebris educta suis: non Consule sacrae
Fulserunt sedes: non proxima lege potestas
Prætor adest: vacuæque loco celsere curules.
Omnia Cæsar erat. privatae Curia vocis
Testis adest. sedere Patres censere parati,
Si regnum, si rempla sibi, jugulumque Senatus,
Exiliumque perat. melius, quod plura jubere
Erubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
Viribus a possent obfistere jura per unum
Libertas experta virum pugnæque Merellus
Vt videt ingenti Saturnia templa revelli

Mole,

Mole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
 Ante fores nondum reſeratae conſtitit ædis
 (Vſque adeo ſolus ferrum, mortemque timere
 Auri nescit amor. pereunt discrimine nullo
 Amiffæ leges : ſed pars viliffima rerum
 Certamen moviſtis opes) prohibenſque rapina
 Victorem clara teſtatur voce Tribunus:
 Non niſi per noſtrum vobis percuſſa patebunt
 Tempſa latus, nullasque feres, niſi ſanguine ſacro
 Sparſas, raptor, opes. certè violata poteſtas
 Invenit iſta Deos. Craſſumque in bella ſecutæ
 Sæva Tribunitiæ noverunt prælia diræ.
 Derege jam ferrum. neq; enim tibi turba verenda eſt
 Spectatrix ſclerum : deſerta ſtamus in Vrbe.
 Non feret e noſtro ſcleratus præmia miles:
 Sunt quos proſternas populi, quæ mœnia dones.
 Pacis ad exhaustæ ſpolium non cogit egeſtas:
 Bellum Cæſar habes. His magnam victor in iram
 Vocibus accenſus : Vanam ſpem mortis honeſtæ
 Concipis : hand (inquit) iugulo ſe polluet iſto
 Noſtra, Metelle, manus. dignum te Cæſaris ira
 Nullus honor faciet. te vindice tuta relictæ eſt
 Libertas? non uſque adeo permiscuit imis
 Longus ſumma dies, ut non, ſi voce Metelli
 Serventur leges, malint a Cæſare tolli.

Dixerat : & nondum foribus cedente Tribuno
 Acrior ira ſubit : ſævos circumſpicit enſes,
 Oblitus ſimulare togam. tum Cotta Metellum
 Compulit audaci nimium deſiſtere cœpto.
 Libertas, inquit, populi, quem regna coërcent,
 Libertate perit; cujus ſervaveris umbram,
 Si, quicquid jubeare, velis. tot rebus iniquis
 Paruimus victi : venia eſt hæc ſola pudoris,
 Degeneriſque metus, nil jam potuiſſe negari.
 Ocyrus avertant diri mala ſemina belli.
 Damna movent populos, ſi quos ſua jura tuentur.
 Non ſibi, ſed domino gravis eſt, quæ ſervit, egeſtas.

Protinus abducto patuerunt templa Metello.
 Tunc rupes Tarpeja ſonat, magnoque recluſas
 Teſtatur ſtridore fores : tunc conditus imo
 Eruitur templo multis intactus ab annis
 Romani cenſus populi, quem Punica bella,
 Quem dederat Perſes, quem victi præda Philippi:
 Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
 Quo te Fabricius regi non vendidit auro,
 Quicquid parco rum mores ſervallus avorum.

Quod dices Asiæ populi misere tributum,
 Victoriq; dedit Minoia Creta Metello,
 Quod Cato longinqua vexit super æquora Cypro.
 Tunc Orientis opes, captorumque ultima regum
 Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis
 Egeritur: tristi spoliantur templa rapina;
 Pauperiorque fuit tunc primum Cæsare Roma.
 Interea totum Magni fortuna per orbem
 Secum casuras in proelia moverat urbes.
 Proxima vicino vires dat Græcia bello.
 Phocaicas Amphissa manus, scopulosaque Cyrrha,
 Parnassusque jugo misit desertus utroque.
 Bœoti coiere duces, quos impiger ambit
 Fatidica Cephissos aqua, Cadineaque Dirce,
 Pisæaque manus, populisque per æquora mittens
 Sicaniis Alpheus aquas. tunc Mænala liquit
 Arcas, & Herculeam miles Trachinius Oeten.
 Thesproti, Dryopesque ruunt, quercusque silentes
 Chaonio veteres liquerunt vertice Sellæ.
 Exhaustit totas quanvis delectus Athenas,
 Exiguæ Phœbea tenent navalia puppes,
 Tresque perunt veram credi Salamina carinæ.
 Iam dilecta Iovi centenis venit in arma
 Creta vetus populis, Gnoissasque agitare pharetras
 Docta, nec Eois peior Cortyna sagittis.
 Tunc qui Dardaniam tenet Oricon: & vagus alris
 Dispersus sylvis Arhamas, & nomine prisco
 Encheliæ versi testantes funera Cadmi.
 Colchis, & Adriacas spumans Absyrtos in undas,
 Et Penei qui rura colunt, quorumque labore
 Thessalus Æmoniam vomer prosciindit Iolcon.
 Inde lacesitum primo mare, cum rudis Argo
 Miscuit ignotas temerato littore gentes,
 Primaque cum ventis, pelagique furentibus undis
 Composuit mortale genus, farisque per illam
 Accēssit mors una ratem. tunc linquitur Ænus
 Thracius, & populum Pholoe inventita biformem.
 Deseritur Strymon tepido committere Nilo
 Bistonias consuetus aves: & barbara Cone
 Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamque profundo
 Multifidi Peucen unum caput alluit Istri:
 Mytiæque, & gelido tellus perfusa Caïco
 Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe.
 Quique colunt Pitane, & quæ tua munera Pallas
 Lugent damnatæ Phœbo victore Celenæ:
 Qua celer erectis descendens Marsya ripis

Errantem

Errantem Mæandron adit, mistusque refertur:
 Passaq; ab auriferis tellus exire metallis
 Pæctolon : qua culta secat non vilior Hermus.
 Iliacæ quoque signa manus, perituraque castra
 Ominibus periere suis : nec fabula Trojæ
 Continuit, Phrygiiq; ferens se Cæsar Iuli.
 Accedunt Syriæ populi, desertus Orontes,
 Et felix, sic fama, Ninos : ventosa Damascus,
 Gazaque, & arbusco palmarum dives Idume,
 Et Tyros instabilis, pretiosaque murice Sidon.
 Has ad bella rates non flexo limite ponti,
 Certior haud ullis duxit Cynosura carinis,
 Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
 Mansuram rudibus vocem figurare figuris.
 Nondum flumineas Memphis contexere biblos
 Noverat : & saxis tantum, volucresque feræque,
 Sculptaque servabant magicas animalia linguas.
 Deseritur Taurique nemus, Perseaq; Tarfos,
 Coryciumque parens exesis rupibus antrum,
 Mallos, & externæ resonant navalibus Ægæ,
 Etque Cilix iusta jam non pirata carina.
 Movit & Eoos bellorum fama recessus,
 Qua colitur Ganges, toto qui solus in orbe
 Ostia nascenti contraria solvere Phœbo
 Audet, & adversum fluctus impellit in Eurum:
 Hic ubi Pellæus post Tethyos æquora ductor
 Constitit, & magno vinci se falsus ab orbe est.
 Quæque ferens rapidum diviso gurgite fontem
 Vastus Indus aquis mistum non sentit Hydaspen;
 Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos,
 Et qui tingentes croceo medicamine crinem
 Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis.
 Quique suas struxere pyras, vivique calentes
 Conscendêre rogos. pro quanta est gloria genti
 Projecisse manum fatis, vitæque repletos,
 Quod superest, donasse deis ! Venêre feroces
 Cappadoces, duri populus nunc cultor Amani,
 Armeniusque tenens volventem saxa Niphatem:
 Ethera tangentes silvas liquere Coastræ.
 Ignotum vobis Arabes venistis in orbem,
 Umbras mirati nemorum non ire sinistras,
 Tunc furor extremos movit Romanus Olostras,
 Zaimanosque duces, quorum devexus in Austrum
 Ether, non totam mergi tamen aspicit Arcton.
 Lucet & exigua velox ibi nocte Bootes.
 Ethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla

Signiferi regione poli, nisi poplite lapso
 Ultima curvati procederet ungula Tauri.
 Quaque caput rapido tollit cum Tigride magnus
 Euphrates, quos non diversis fontibus edit
 Perlis, & incertum, tellus si misceat amnes,
 Quod potius sit nomen aquis. sed sparsus in agros
 Ferrilis Euphrates Phariæ vice fungitur undæ:
 At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
 Occultosque tegit cursus, rursusque renatum
 Fonte novo flumen pelagi non abnegat undis.
 Inter Cæsareas acies, diversaque signa
 Pugnares dubium Parthi tenere favorem,
 Contenti fecisse duos. tinxere sagittas
 Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Bactros
 Includit gelido, vastisque Hyrcania silvis.

Hinc Lacedæmonii moto gens aspera fræno
 Heniochi, sævisque affinis Sarmata Moschi,
 Colchorum qua rura fecat diuissima Phasis:
 Qua Croeso fatalis Halys, qua vertice lapsus
 Rhiphæo Tanais diversi nomina mundi
 Imposuit ripis, Asiæque, & terminus idem
 Europæ, mediæ dirimens consuevia terræ,
 Nunc hunc, nunc illum, qua flectitur, ampliat orbem.
 Quaque fretum torrens Mæotidos egerit undas
 Pontus, & Herculeis aufertur gloria metis,
 Oceanumque negat solas admittere Gades.
 Hinc & Sithoniæ gentes, auroq; ligatas
 Subltringens Arimaspe comas: hinc fortis Arius,
 Longaque Sarmatici solvens jejunia belli
 Massagetes quo fugit equos; volucresq; Geloni.
 Non, cum Memnoniis deducens agmina regnis
 Cyrus, & effusis numerato milite telis
 Descendit Perses, fraternique ultor amoris
 Æquora cum tantis percussit classibus, unum
 Tot reges habuere ducem. coëre nec unquam
 Tam variæ cultu gentes, tam dissona vulgi
 Ora: tot immensæ comites mistura ruinæ
 Excivit populos, & dignas funere Magni
 Exsequias Fortuna dedit. non corniger Ammon
 Mittere Marmaricas cessavit in arma catervas:
 Quicquid ab occiduis Libye patet arida Mauris,
 Vique Paratonias Eoa ad littora Syrtes,
 Acciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
 Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.
 Ille ubi deseruit trepidantis moenia Romæ,
 Agmine nubiferam rapto superevolat Alpem:

Cum.

Cumque alii famæ populi terrore paverent,
 Phocais in dubiis ansa est servare juvenus
 Non Graja levitate fidem, signataque jura,
 Et causas, non fata, sequi. tamen ante furorem
 Indomitum; duramque viri deflectere mentem
 Pacifico sermone parant, hostemque propinquum
 Orant Cecropiæ prælata fronde Minervæ.
 Semper in externis populo communia vestro
 Massiliam bellis testatur fata tulisse,
 Comprensa est Latiis quæcunque annalibus ætas.
 Et nunc, ignoto si quos petis orbe triumphos,
 Accipe devotas externa in prælia dextras.
 At si funestas acies, si dira paratis
 Prælia discordes, lacrymas civilibus armis
 Secretumque damus. tractentur vulnera nulla
 Sacra manu. si coelicolis furor arma deditset,
 Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes;
 Non tamen auderet pietas humana vel armis
 Vel votis prodesse Iovi: fortisque deorum
 Ignarum mortale genus, per fulmina tantum
 Sciret adhuc cœlo solum regnare Tonantem.
 Adde quod innumeræ concurrunt undique gentes,
 Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
 Ut gladiis egeant civilia bella coactis.
 Sit mens ista quidem cunctis, ut vestra recusent
 Fata, nec hæc alius committat prælia miles;
 Cui non conspecto languebit dextra parente?
 Telaque diversi prohibebunt spargere fratres.
 Finis adest rerum, si non committitis illis
 Arma, quibus fas est. nobis hæc summa precandi,
 Terribiles aquilas, infestaque signa relinquo
 Urbe procul, nostrisque velis te credere muris,
 Excludique sinas admisso Cæsare bellum.
 Sit locus exceptus sceleri, Magnoque ribique
 Tutus, ut invictæ fatum si consulat Urbi,
 Fœdera si placeant, sit quo veniaris inermes,
 Vel, cum tanta vocent discrimina Martis Iberi,
 Quid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
 Nec momenta sumus: nunquam felicibus armis
 Vsa manus patriæ primis a sedibus exul,
 Et post tralatas exustæ Phocidos arces,
 Moenibus exiguis alieno in littore tui,
 Illustrat quos sola fides. si claudere muros
 Obsidione paras, & vi perfringere portas,
 Excepisti faces rectis, & tela parari,
 Vndarum raptos averlis fontibus haustus

Quære-

Quærere, & effossam sitientes lambere terram:
 Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
 Fœdaque contingi maculato corpora morsu.
 Nec pavet hic populus pro libertate subire,
 Obsessum Pœno gessit quod Marte Saguntum.
 Pectoribus rapti matrum. frustraue irahentes
 Vbera sicca fame medios mittentur in igues,
 Vxor & a caro poscet sibi fata marito.
 Vulnera miscebunt fratres, bellumque coacti
 Hoc potius civile gerent. Sic Graja juvenus
 Finierat: cum turbato jam prodita vultu
 Ira ducis, tandem testata est voce dolorem.

Vana movet Grajos nostri fiducia cursus.
 Quamvis Hesperium mundi properemus ad axem,
 Massiliam delere vacat, gaudere cohortes:
 Obvia præbentur fatorum munere bella.
 Ventus ut amittit vires, nisi robore densæ
 Occurrant silvæ, spatio diffusus inani:
 Virque perit magnus nullis obstantibus ignis,
 Sic hostes mihi deesse nocet: damnumque putamus
 Armorum, nisi, qui vinci potuere, rebellent.
 Sed si solus eam dimissis degener armis,
 Tunc mihi recta patent. jam non excludere tantum
 Inclusisse volunt. at enim contagia belli
 Dira fugant. dabitur poenas pro pace petita:
 Et nihil esse meo discetis tutius ævo,
 Quam duce me bellum. Sic postquam fatus, ad urbem
 Haud trepidam convertit iter: tum moenia causa
 Conspicit, & densa juvenum vallata corona.

Haud procul a muris tumultus surgentis in alium
 Telluris, parvum diffuso vertice campum
 Explicat: hæc patiens longo munimine cingi
 Visa duci rupes, tutisque aprissima castris.
 Proxima pars urbis celsam confurgit in arcem
 Par tumulo, mediisque sedent convallibus arva.
 Tunc res immenso placuit statuta labore,
 Aggere diversos valto committere colles.
 Sed prius ut totam, qua terra cingitur, urbem
 Clauderet, a summis perduxit ad æquora castris
 Longum Cæsar opus, fontesque & pabula campi
 Amplexus fossa, densas tollentia pinnas
 Cespitibus, crudaque extruxit brachia terra.

Iam satis hoc Grajæ inemorandum contigit urbi,
 Æternumque decus, quod non impulsæ, nec ipso
 Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
 Præcipitem cui sum: raptisque a Cæsare cunctis,

Incitat una mora. quantum est quod fata tenentur
 Quodq; virum toti properans imponere mundo
 Los perdit Fortuna dies! nunc omnia latè
 Procumbunt nemora, & spoliantur robore silvæ:
 Et cum terra levis mediam virgultaque molem
 suspendant, strueta laterum compage ligatam
 Ardet humum, pressis ne cedat turribus agger.

Lucus erat longo nunquam violatus ab ævo,
 Obscurum cingens connexis aëra ramis,
 Et gelidas alie summotis solibus umbras.
 Hunc non ruricolæ Panes, nemorumq; potentes
 Sylvani, Nymphæq; tenent, sed barbara ritu
 sacra deum, strueta sacris feralibus aræ;
 Omnis & humanis lustrata cruoribus arbor.
 Si qua fidem meruit Superos mirata vetustas,
 Illis & volucres metuunt insistere ramis,
 Et lustris recubare feræ: nec ventus in illas
 incubuit silvas, excussa que nubibus atris
 Fulgura: non ullis frondem præbentibus auris,
 Arboribus suis horror inest. tum plurima nigris
 fontibus unda cadit, simulacraque inæsta deorum
 Arte carent, cæcisque extant informia truncis.
 Ipse situs, putrique facit jam robore pallor
 Attonitos: non vulgatis sacrata figuris
 Numina sic metunt: tantum terroribus addit,
 Quos timeant non nosse deos. jam fama ferebat
 Sæpe cavas motu terræ mugire cavernas,
 Et procumbentes iterum consurgere taxos,
 Et non ardentis fulgere incendia silvæ,
 Roboraque amplexos circumfluxisse dracones.
 Non illum culta populi propiore frequentant,
 Sed celsere deis. medio cum Phœbus in axe est,
 Aut cœlum nox atra tenet, pavet ipse sacerdos
 Accessus, dominumque timet deprendere luci.
 Tunc jubet immisso silvam procumbere ferro:
 Jam vicina operi, belloque intacta priori
 inter nudatos stabat densissima montes.
 Sed fortes tremuere manus, morique verenda
 Majestate loci, si robora sacra ferirent,
 In sua credebant redituras membra secures.
 Implicitas magno Cæsar terrore cohortes
 Ut vidit, primus raptam vibrare bipennem
 Ausus, & aëriam ferro proscindere quercum,
 Effatur merso violata in robora ferro:
 Iam ne quis vestrum dubitet subvertere silvam,
 Credite me fecisse nefas. Tunc paruit omnis

Imperiis

Impèrii non sublato secura pavore.
 Turba, sed expensa Superiorum, & Cæsaris ira.
 Procumbunt omni, nodosa impellitur ilex,
 Sylvaque Dodones, & fluctibus aptior alnus,
 Et non plebejos luctus testata cupressus,
 Tunc primum posuere comas, & fronde carentes
 Admisere diem: propulsaque robore denso
 Sustinuit se sylva cadens: gemnere videntes
 Gallorum populi: muris sed clausa Juventus
 Exultat. quis enim læsos impune putaret
 Esse deos? servat multos Fortuna nocentes:
 Et tantum miseris irasci numina possunt.
 Utque satis cæsum nemoris, quærita per agros
 Plaustra ferunt: curvoque soli cessantis aratro
 Agricolaë raptis annum flevere juvencis.

Dux tamen impatiens hæsiuri ad moenia Martis
 Versus ad Hispanas acies, extremaque mundi,
 Iussit bella geri. stellatis axibus agger
 Erigitur, geminasque aequantes moenia turres
 Accipit: hæ nullo fixerunt robore terram,
 Sed per iter longum causa repere latent.
 Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
 Concussisse sinus quærentem erumpere ventum
 Credidit, & muros mirata est stare Juventus.
 Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces.
 Sed major Grajo Romana in corpora ferro
 Vis fuerat. neque enim solis excussa lacertis
 Lancea, sed tenso ballistæ turbine rupta,
 Haud unum contenta latus transire, quiescit:
 Sed pendens perque arma viam, perque ulla, relicta
 Morte fugit: superest telo post vulnera cursus.
 At saxum quoties ingenti ponderis ictu
 Excutitur, qualis rupes, quam vertice montis
 Abscidit impulsu ventorum adjuta vetustas,
 Frangit cuncta ruens: nec tantum corpora pressa
 Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.
 Ut tamen hostiles densa testudine muros
 Tecta subit virtus, armisque innexa priores
 Arma ferunt, galeamque extensus protegit umbo,
 Quæ prius ex longo nocuerunt missa recessu,
 Iam post terga cadunt: nec Grajis flectere jacum,
 Aut facilis labor est longinqua ad tela parati
 Tormenti mutare modum: sed pondere solo
 Contenti, nudis evolvunt saxa lacertis.
 Dum fuit morum series, ut grandine tecta
 Innocua percussa sonant, sic omnia tela

Respicit:

Le spuit : at postquam virtus incensa virorum
perpetuam rupit defesso milite cratem,
singula continuis cesserunt ictibus arma.
Tunc adoperta levi procedit vinea terra,
sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes
soliri nunc ima parant, & vertere ferro
foenia : nunc aries suspensio fortior ictu
icussus densi compagem solvere muri
tentat, & impositis unum subducere saxis.
sed super & flammis, & magnæ fragmine molis,
& sudibus crebris, & adusti roboris ictu
tercussæ cedunt crates, frustra que labore
exhausto fessus repetit tentoria miles.

Summa fuit Grajis starent ut moenia voti.
Iltro acies inferre parant : armisque coruscas
nocturni texere faces : audaxque juvenus
rupit : non hasta viris, non letifer arcus,
velum flamma fuit, rapiensque incendia ventus
per Romana tulit celeri munimina cursu.
Nec, quamvis viridi luctetur robore, lentas
vires agit : tædæ sed raptus ab omni
consequitur nigri spatiosa volumina fumi :
Nec solum silvas : sed saxa ingentia solvit,
& crudæ putri fluxerunt pulvere caures.
procubuit, majorque jacens apparuit agger.

Spes victis telluris abit, placuitque profundo
ortum tentare mari. non robore picto
ornatas decuit fulgens tutela carinas,
sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
conferitur stabilis navalibus area bellis.
Et jam turrigeram Bruti comitata carinam
generat in fluctus Rhodani cum gurgite classis,
æchados arva tenens. nec non & Graja juvenus
mine suum fati voluit committere robur :
randævosque senes missis armavit ephēbis.
cepit non sola viros, quæ stabat in undis
lassis, & emeritas repetunt navalibus alnos.
Ut matutinos spargens super aquora Phœbus
regit aquis radios, & liber nubibus æther,
posito Borea, pacemque tenentibus Austris,
ervatum bello jacuit mare, movit ab omni
visque suam statione ratem, paribusque laceris
a fatis hinc pubes, hinc Grajo remige classis
ollitur : impulsæ tonsis tremuere carinæ,
rebraque sublimes convellunt verbera puppes.
ornua Romanæ classis, valida que triremes,
Quas-

Quasque quater surgens exstructi remigis ordo
 Commover, & plures quæ mergunt æquora pinus,
 Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
 Oppositum pelago. lunata fronte recedunt,
 Ordine contentæ gemino crevisse liburnæ.
 Cellior at cunctis Bruti Prætoria puppis
 Verberibus senis agitur, molemque profundo
 Invehit, & summis longè petit æquora remis.

Vt tantum medii fuerat maris, utraque classis
 Quod semel excussis posset transcurrere tontis,
 Innumeræ valto miscentur in æthere voces:
 Remorumque sonus premitur clamore: nec ullæ
 Audiri potuere tubæ. tum cæcula verrunt,
 Atq; in transtra cadunt, & remis pectora pulsan,
 Vt primum rostris crepuerunt obvia rostra:
 In puppiū rediere rates, emissaque tela
 Aëra texerunt, vacuumque cadentia pontum.
 Et jam diductis extendunt cornua proris,
 Diversæque rates laxata classe receptæ.
 Vt, quoties æstus Zephyris, Eurisque repugnat,
 Huc abeunt fluctus, illuc mare: sic ubi puppes
 Sulcato varios duxerunt gurgite tractus,
 Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquora.
 Sed Grajis habiles, pugnamque lacessere pinus
 Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
 Cursum, nec tardè flectenti cedere clavo.
 At Romana ratis stabilem præbere carinam
 Certior, & terræ similem bellantibus usum.
 Tunc in signifera residenti puppe magistro
 Brutus ait, paterisne acies errare profundo?
 Artibus & certas pelagi? jam consere bellum:
 Phocaicis medias rostris oppone carinas.
 Paruit, oblicas & præbuit hostibus alnos.
 Tunc quæcunque ratis tentavit robora Bruti,
 Ictu victa suo, percussæ capta cohaesit.
 Ast alias manicæque ligant, teretesque catenæ,
 Seque tenent remis: recto stetit æquore bellum.
 Iam non excussis torquentur tela lacertis,
 Nec longinqua cadunt jaculato vulnera ferro:
 Miscenturque manus. navali plurima bello
 Ensis agit. stat quisque suæ de robore puppis
 Pronus in adversos ictus: multique perempti
 In ratibus cecidere suis. cruor altus in undis
 Spumat, & obducto concrescunt sanguine fluctus.
 Et quas immissi traxerunt vincula ferri,
 Has prohibent iuggi conferta cadavera puppes.

Semiauimes alii vastum subiere profundum,
 Hauseruntque suo permistum sanguine pontum.
 Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes,
 Fractarum subita rarium periere ruina.

Frita tela suas peragunt in gurgite cædes:
 Et quodcumque cadit frustrato pondere ferrum,
 Exceptum mediis invenit vulnus in undis.

Phocaicis Romana ratis vallata carinis,
 Robore diducto dextrum, lævumque tuetur
 Equo Marte latus: cuius dum pugnat ab alta
 Puppe Tagus, Grajumque audax aplustre retentat.
 Terga simul pariter missis & pectora telis
 Transigitur: medio concurrit pectore ferrum,
 Et stetit incertus fluere quo vulnere sanguis:
 Donec utrasque simul largus cruor expulit hastas,
 Divisitque animam, sparsitque in vulnera letum.
 Dirigit huc puppim miseri quoque dextra Telonis,
 Qua nullam melius, pelago turbante, carinæ
 Audivere manum: nec lux est notior ulli
 Frastrina, seu Phœbum videat, seu cornua Lunæ,
 Semper venturis componere carbasia venis.

Hic Latæ rostro compagem ruperat alni:
 Nil sed in medium venire trementia pectus,
 Avertitque ratem morientis dextra magistri.
 Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
 Excipit innisum suspensa per ilia ferrum,
 Affixusque rati, telo retinente, pepeudit.

Stant gemini fratres, fœcundæ gloria matris,
 Quos eadem vartis genuerunt viscera faris:
 Discrevit mors sæva viros: unumque relictum
 Agnorum miseri, sublato errore, parentes,
 Æternis causam lacrymis: tenet ille dolorem
 Semper, & amissum fratrem lugentibus offert.
 Quorum alter, mistis obliquo pectine remis

Ansus Romanæ Graja de puppe carinæ
 Injettare manum: sed eam gravis insuper ictus
 Amputat: ille tamen nixu quo prenderat, hælit,
 Dirigitque tenens strictis immorua nervis.

Crevit in adversis virtus: plus nobilis iræ
 Pruncus habet: fortique instaurat proelia læva,
 Rapturusque suam procurrat in æquora dextram.
 Hæc quoque cum toto manus est abscissa lacerto,
 Im clypeo, telisque carens, non conditur ima
 Puppe: sed expolitus, fraterna quoque pectore nudo
 Arma regens, crebra confixus cuspidē perstat:

Telaque multorum leto casura suorum

Emerita jam morte tenet. tum vulnere multo
 Effugientem animam lassos collegit in artus:
 Membraque contendit toto quicunque manebat
 Sanguine, & hostilem, defectis robore membris,
 Infiluit, solo nociturus pondere, puppim.
 Strage virum cumulata ratis, multoque cruore
 Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.
 At postquam ruptis pelagus compagibus haurit,
 Ad summos repleta foros, desedit in undas.
 Vicinum involvens contorto vertice pontum.
 Æquora discedunt merfa diducta carina,
 Inque locum puppis cecidit mare. multaue ponto
 Præbuit illa dies varii miracula fati.

Ferrea dum puppi rapidos manus inferit uncas,
 Affixit Ligidam. merfus foret ille profundo,
 Sed prohibent focii, suspensaque crura retentant.
 Scinditur avulsus: nec, sicut vulnere, sanguis
 Emicuit lentus: ruptis cadit undique veuis,
 Discursusque animæ diversa in membra meantis
 Interceptus aquis. nullius vita peremti
 Est tanta dimissa via: pars ultima trunci
 Tradidit in letum vacuos vitalibus artus.

At tumidus qua pulmo jacet, qua viscera fervent,
 Hæserunt ibi fata diu: luctataque multum
 Hac cum parte viri vix omnia membra tulerunt.

Dum nimium pugnae unius turba carinae
 Incumbit prono lateri, vacuamque relinquit,
 Quæ caret hoste, ratem: congelto pondere puppis
 Versa, cava texit pelagus nautæque carina:
 Brachia nec licuit vasto jactare profundo,
 Sed clauso periere mari. tunc unica diu
 Conspecta est leti facies, cum forte narrantem
 Diversæ rostris juvenem fixere carinae.
 Discessit medium tam vastos pectus ad ictus:
 Nec prohibere valent obtritis ossibus artus,
 Quo minus æra sonent. eliso ventre per ora
 Ejectat faniem permixtus viscere sanguis.
 Postquam inhibent remis puppes, ac rostra recedunt
 Dissectum in pelagus perfosso pectore corpus
 Vulneribus transmisit aquas. pars maxima turbæ
 Naufraga, jactatis morti obluctata lacertis,
 Puppis ad auxilium sociæ concurrit: at illi
 Robora cum vetitis prensarent altius ulnis,
 Nutaretque ratis populo peritura recepto:
 Impia turba super medios ferit ense lacertos:
 Brachia linguebant Graja pendentia puppe.

A manibus cecidere suis: non amplius undæ
 sustinere graves in summo gurgite truncos.
 anque omni fusis nudato milite telis,
 invenit arma furor: remum contorsit in hostem
 Alter: at hi tortum validis aplustre lacertis,
 avulsasque rotant excusso remige sedes.
 in pugnam fregere rates. sidentia pectus
 Corpora cæsa tenent, spolianque cadavera ferro.
 Multi inopes teli, jaculum letale revulsum
 Visceribus traxere suis, & vulnera læva
 Oppressere manu, validos dum præbeat ictus
 Sanguis: &, hostilem cum torserit, exeat, hastam.

Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
 Quàm pelago diversa lues. nam pinguibus ignis
 Affixus tedis, & tecto sulfure vivax
 Spargitur: at faciles præbere alimenta carinæ
 Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera.
 Nec flammæ superant undæ: sparsisque per æquor
 lam ratibus, fragmenta ferus sibi vendicat ignis.
 Hic recipit fluctus, extinguat ut æquore flammæ:
 Hi, ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
 Mille modos inter leti, mors una timori est,
 Qua cœpere mori. nec cessat naufraga virtus.
 Tela legunt dejecta mari, ratibusque ministrant,
 Incertæque manus ictu languente per undas
 Exercent. nunc, rara datur si copia ferri,
 Vnuntur pelago. sævus complectitur hostem
 Hostis, & implicitis gaudent subfidere membris:
 Mergentesque mori. Pugna fuit unus in illa
 Eximius Phœceus animam servare sub undis,
 Scrutarique fretum si quid merisset arevis,
 Et nimis affixos unci convellere morsus,
 Adductum quoties non senserat ancora funem.
 Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem,
 Victor & incolumis summas remeabat in undas.
 Sed se per vacuos credit dum surgere fluctus,
 Puppibus occurrit, tandemque sub æquore mansit.
 Hi super hostiles jecerant brachia remos.
 Et ratium tenuere fugam non perdere letum
 Maxima cura fuit. multus sua vulnera puppi
 Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.

Stantem sublimi Tyrrhenum culmine proræ
 Lygdamus excussa Balearis tortor habenæ
 Glande petens, solido fregit cava tempora plumbo.
 Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rapit
 Vincula, procumbunt oculi: stat lumine rapto

Attonitus, mortisque illas putat esse tenebras.
At postquam membris sensit constare vigorem,
Vos, ait, o focii, sicut tormenta soletis,
Me quoque mittendis rectum componite telis.
Egere quod superest animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum casus, ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadaver:
Viventis feriere loco, sic fatus in hostem
Cæca tela manu, sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc juvenis generosi sanguinis Argus,
Qua jam non medius descendit in ilia venter,
Adjuvitque suo procumbens pondere ferrum.
Stabat diversa victæ jam parte carinæ
Infelix Argi genitor, (non ille juventæ
Tempore Phocaicis ulli celsurus in armis:
Victum ævo robur cecidit, fessusque senecta
Exemplum, non miles erat) qui funere viso,
Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ
Pervenit ad puppim, spirantesque invenit artus.
Non lacrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Distentis toto riguit sed corpore palmis.
Nox subit, atque oculos vastæ obduxere tenebræ,
Et miserum cernens agnoscere desinit Argum.
Ille caput labens, & jam languentia colla
Viso patre levat: vox fauces nulla solutas
Prosequitur: tacito tantum petit oscula vultu,
Invitatque patris claudenda ad lumina dextram.
Ut corpore senex caruit, viresque cruentus
Coepit habere dolor, Non perdam tempora, dixit,
A sævis permissa Deis, jugulumque senilem
Confodiam. veniam misero concede parenti,
Arge, quod amplexus, extrema quod oscula fugi.
Non dum destituit calidus tua vulnera sanguis,
Semianimisque jaces, & adhuc potes esse superstes.
Sic fatus, quamvis capulum per viscera missi
Polluerat gladii, tamen alta sub æquora tendit
Præcipiti saltu. letum præcedere nati
Festinantem animam morti non credidit uni.

Inclinant jam fata ducū: nec jam amplius anceps
Belli casus erat: Grajæ pars maxima classis
Mergitur: ast aliæ mutato remige puppes
Victores vexere suos: navalia paucæ
Præcipiti tenere fuga, Quis in urbe parentum
Fletus erat! quantus matrum per littora planctus!
Conjux sæpe sui, confusis vultibus unda,
Credidit ora viri, Romanum amplexa cadaver:

Accen-

accensisque rogis miseri de corpore trunco
certavere patres. at Brutis in æquore victor,
rimus Cæsareis pelagi decus addidit armis.

M. ANNÆI

LVCANI

PHARSALIÆ

Liber quartus.

IOANNIS SULPICII VERVLANI
ARGUMENTVM.

CASTRA Ducis castris ad celsam Quartus Ilerdam
confert in tumulo, qui pane est obrutus imbrī.
natas hinc Caesar, Sicoris diducit & undas,
Petreique fugam sequitur. vicinia pacem
incipit: at subita Petrejus cade repellit.
Qui mox esuriens, veniam vitamque precatur.
Pugnat in Hadriaca post hac Antonius unda,
Vulturnusque cadit. Libye te Curio mactat.

AT procul extremis terrarum Cæsar in oris
Martem sævus agit nou multa cade nocentem,
Maxima sed fati ducibus momenta daturum.
Iure pari rector castris Afranius illis,
Ac Petrejus erat: concordia duxit in æquas,
imperium commune vices, tutelaque valli
Pervigil alterno paret custodia signo.
His præter Latias acies erat impiger Astur,
Vestonesque leves, profugique a gente vetusta
Gallorum Celtae miscentes nomen Iberis.

Colle tumet modico, lenique excrevit in altum
pingue solum tumulo: super hunc fundata vetusta
surgit Ilerda mans: placidis prælabitur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,
Hybernas passurus aquas. at proxima rupes
signa tenet Magni: nec Cæsar colle minore
Castra levat: medius dirimit tentoria gurgēs.

Explicat hinc tellus campos effusa patentes.
 Vix oculo preendente modum camposq; coërcet
 Cinga rapax, vetitus fluctus, & littora cursu
 Oceani pepulisse suo: nam gurgite misto,
 Qui præstat terris, aufert tibi nomen Iberus.

Prima dies belli cessavit Marte cruento,
 Spectandasque ducum vires, numerosaque signa
 Exposuit; piguit sceleris: pudor arma furentum
 Continuit: patriæque, & ruptis legibus unum
 Donavere diem. prono tum Cæsar Olympo
 In noctem subita circumdedit agmina fossa,
 Dum primæ præstant acies, hostemque fefellit,
 Et prope confertis obduxit castra manipulis.
 Luce nova collem subito conscendere cursu,
 Qui medius tutam castris dirimebat Iberum,
 Imperat. huc hostem pariter terrorque pudorque
 Impulit: & raptum tumulum prior agmine cepit.
 His virtus, ferrumque locum promittit: at illis
 Ipse locus. miles rupes oneratus in altis
 Nititur: adversoque acies in monte supina
 Hæret, & in tergum casura umbone sequentis
 Erigitur. nulli telum vibrare vacabat,
 Dum labat, & fixo firmat vestigia pilo,
 Dum scopulos, itupesque tenent, atque hoste relicto
 Cædunt ense viam. vidit lapsura ruina
 Agmina dux, equitemque jubet succedere bello,
 Munitionemque latus lævo præducere gyro.
 Sic pedes ex facili, nulloque urgente receptus,
 Irritus & victor subducto Marte pependit.

Hactenus armorum discrimina. cætera bello
 Fata dedit variis incertus motibus ær.
 Pigro bruma gelu, siccisque Aquilonibus hærens,
 Æthere constricto pluvias in nube tenebat.
 Vrebant montana nives, camposque jacentes
 Non duraturæ conspecto sole pruinae:
 Atque omnis propior mergenti sidera coelo
 Aruerat tellus hyberno dura sereno.
 Sed postquam vernus calidum Titana recepit,
 Sidera respiciens delapsæ porritor Helles,
 Atque iterum æquatis ad justæ pondera Libræ
 Temporibus vicere dies: tunc, sole relicto,
 Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
 Exclusit Boream, flammisque accepit ab Euro.
 Ille suo nubes quascunque invenit in axe,
 Torfit in occiduum Nabataeis flatibus orbem,
 Et quas sentit Arabs, & quas Gangetica tellus

Exhalat nebulas, quicquid concrefcere primus
 Sol patitur, quicquid cœli fufcator. Eoî
 Impulerat Corus, quicquid defenderat Indos:
 Incendêre diem nubes oriente remotæ,
 Nec medio potuere graves incumbere mundo.
 Sed nimbos rapuere fuga. vacat imbris Arctos,
 Et Notus: in folam Calpen fuit humidus aër.

Hic ubi jam Zephyri fines, & fummus Olympi
 Cardo tenet Tethyn, vetitæ transcurre denfos
 Involvêre globos, congestumque aëris attri
 Vix recipit fpatium, quod feparat æthere terram.
 Iamque polo preffæ largos denfantur in imbres;
 Spiffatæque fluunt: nec fervant fulmina flammæ,
 Quavis crebra micent: extinguit fulgura nimbus.
 Hinc imperfecto complectitur aëra gyro
 Arcus, vix ulla variatus luce colorem,
 Oceanumque bibit, raptosque ad nubila fluctus
 Pertulit, & cœlo defufum reddidit æquor.
 Iamque Pyrenææ: quas nunquam folvere Titan
 Ævaluit, fluxere nives. fractoque inadefcunt
 Saxa gelu: tum, quæ folitis e fontibus exit,
 Non habet unda vias: tam largas alveus omnis
 A ripis accepit aquas. jam naufraga campo
 Cæfatis arma natant, impulfaque gurgite multo
 Caltra labant: alto reftagnant flumina vallo.
 Non pecorum raptus faciles, non pabula merfi
 Vlla ferunt fulci: reftarum errore viarum
 Fallitur occultos fparfus populator in agros.

Iamque comes femper magnorum prima malorum
 Sæva fames aderat: nulloque obfeffus ab hofte
 Miles eget: toto cenfu non prodigus emit
 Exiguam Cererem. Pro! lucri pallida tabes!
 Non deeft prolato jejunos venditor auro.
 Tum tumuli, collefque latent: jam flumina cuncta
 Condidit una palus, vafteque voragine merfit.
 Abforpsit penitus rupes, ac tefta ferarum
 Detulit, atque ipfas hausit: fubitisque frementes
 Forticibus contorfis equos, & reppulit æftus
 Fortior Oceanis: nec Phœbum furgere fentit
 Vox fubtexta polo: rerum difcrimina mifcet
 Deformis cœli facies, junctæque tenebræ.
 Sic mundi pars ima jacet, quam zona nivalis,
 Perpetuæque premunt hyemes: non fidera cœlo
 Vlla videt, ftérili non quicquam frigore gignit,
 Sed glacie medios figurorum temperat ignes.

Sic, o fumme parens mundi, fic forte fecunda

Æquorei rector facias Neptune tridentis:
 Et tu perpetuis impendas aëra nimbis:
 Tu remeare vetes quoscunque emiseras aëtas.
 Non habeant amnes declivem ad littora cursum,
 Sed pelagi referantur aquis: concussaue tellus
 Laxet iter fluviis. hos campos Rhenus inundet,
 Hos Rhodanus: vastos obliquent flumina fontes.
 Rhiphæas huc solve nives, huc stagna, lacusque,
 Et pigras, ubicunque jacent, effunde paludes:
 Et miseras bellis civilibus eripe terras.
 Sed parvo Fortuna viri contenta pavore,
 Plena redit, solitoque magis favere secundi,
 Et veniam inervare Deis, jam clarior aër,
 Et par Phoebus aquis densas in vellera nubes
 Sparserat, & noctes ventura luce rubebant:
 Servatoque loco rerum, discessit ab astris
 Humor, & ima petit, quicquid pendebat aquarum.
 Tollere silva comas, stagnis emergere colles
 Incipiunt, visoque die durescere valles.
 Utque habuit ripas Sicoris, camposque reliquit,
 Primum cana salix madefacto vimine parvam
 Texitur in puppim, cæsoque inducta juvenco
 Vectoris patiens tumidum supernatat amnem.
 Sic Venetus stagnante Pado, fusoque Britannus
 Navigat Oceano: sic cum tenet omnia Nilus,
 Conferitur bibula Memphitis cymba papyro.
 His ratibus trajecta manus festinat utrinque
 Succisum curvare nemus: fluviique ferocis
 Incrementa timens, non primis robora ripis
 Imposuit: medios pontem distendit in agros.
 Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
 Spargitur in sulcos, & scisso gurgite rivis
 Dat poenas majoris aquæ. Postquam omnia fatis
 Cæsaris ire videt, celsam Petrejus Ilerdam
 Deferit: & noti diffusus viribus orbis,
 Indomitos quærit populos, & semper in arma
 Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
 Nudatos Cæsar colles, desertaque castra (tem,
 Conspiciens, capere arma jubet: nec quærere pon-
 Nec vada, sed duris fluvium superare lacertis,
 Paretur: rapuitque ruens in proelia miles,
 Quod fugiens timuisset iter. mox uda receptis
 Membra fovant armis, gelidosque a gurgite cursu
 Restituunt artus, donec decresceret umbra
 In medium surgente die. jamque agmina summa
 Carpit equas, dubiique fugæ, pugnaeque tenentur.

Attollunt campo geminæ juga saxea rupes
Valle cavæ media: tellus hinc ardua celsos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere viæ: quibus hoste potito
Pancibus, emitte terrarum in devia Martem,
Inque feras gentes Cæsar videt. Ite sine ullo
Ordine, ait, raptumque fuga convertite bellum,
Et faciem pugnæ, vultusque inferre minaces:
Nec liceat pavidis ignava occumbere morte:
Excipiant recto fugientes pectore ferrum.
Dixit: & ad montes tendentem prævenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia vallo
Castra locant. postquam spatio languentia nullo
Mutua conspicuos habuerunt lumina vultus,
Et fratres, natosque suos videre, patresque;
Depressum est civile nefas. tenuere parumper
Ora metu: tantum nutu, motoque salutant
Ense suos. mox ut stimulis majoribus ardens
Rupit amor leges, audet transcendere vallum
Miles, in amplexus effusas tendere palmas.
Hospitis ille ciet nomen; vocat ille propinquum:
Admonet hunc studiis consors puerilibus ætas:
Nec Romanus erat, qui non agnoverat hostem.
Arma rigans lacrymis, singulibus oscula rumpunt:
Et quamvis nullo maculatus sanguine miles,
Quæ potuit fecisse, timet. Quid pectora pulsas?
Quid vesane gemis? fletus quid fundis inaneis?
Nec te sponte tua sceleri parere fateris?
Vsq; eadeone times, quem tu facis ipse timendum?
Classica det bello; sævos tu negligecantus:
Siqua ferat; cessa: jam jam civilis Eriunys
Concideret, & Cæsar generum privatus amabit.

Nunc ades, æterno complectens omnia nexu,
O rerum, mistique salus concordia mundi,
Et sacer orbis amor: magnum nunc secula nostra
Venturi discrimen habent. periæ latebræ
Tot scelerum: populo venia est erepta nocenti:
Agnovere suos. pro numine fata sinistro
Exigua requie tantas argentia clades!
Pax erat, & miles castris permistus utrisque
Irrabat: duro concordescite mensas
Instituunt, & permisso libamina Baccho.
Graminei luxere foci: junctoque cubili
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes:
Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
Exierit, dum, quæ gesserunt fortia, jactant,

Et dum multa negant, quod solum fata petebant,
 Est miseris renovata fides, atque omne futurum
 Crevit amore nefas. Nam postquam fœdera pacis
 Cognita Petrejo, seque, & sua tradita venum
 Castra videt, famulas scelerata ad proelia dextras
 Excitat, atque hostes turba stipatus inermes
 Præcipitat castris, junctosque amplexibus ense
 Separat, & multo disturbat sanguine pacem.

Addidit ira ferox moturas proelia voces:
 Immemor o patriæ, signorum oblite tuorum,
 Non potes hoc causæ miles præstare Seuatus,
 Assertor victo redeas ut Cæsare: certè
 Ut vincere potes. dum ferrum, incertaque fata,
 Quique fluat multo non deerit vulnere sanguis,
 Ibitis ad dominum? damnataque signa feretis?
 Utque habeat famulos nullo discrimine Cæsar
 Exorandus erit? ducibus quoq; vita petenda est?
 Nunquam nostra salus pretium, mercesque nefandæ
 Proditionis erit: non hoc civilia bella,
 Ut vivamus, agunt. trahimur sub nomine pacis.
 Non chalybem gentes penitus fugiente metallo,
 Eruerent, nulli vallarent oppida muri,
 Non sonipes in bella ferox, non iret in æquor
 Turrigeras classis pelago sparsura carinas,
 Si bene libertas nunquam pro pace daretur.
 Hostes nempe meos sceleri jurata nefando
 Sacramenta tenent: at vobis vilior hoc est
 Vestra fides, quod pro causa pugnabitis æqua.
 Sed veniam sperare licet. pro dira pudoris
 Funeral nunc toto fatorum ignarus in orbe
 Magne paras acies, mundique extrema tenentes
 Sollicitas reges, cum forsan fœdere nostro
 Iam tibi sit promissa salus. Sic fatur, & omneis
 Concussit mentes, scelerumque reduxit amorem.

Sic ubi desuetæ silvis in carcere clauso
 Mansuevere feræ, & vultus posuere minaces,
 Atque hominem didicere pati: si torrida parvus
 Venit in ora cruor, redeunt rabiesque furorque,
 Admonitæque tument gustato sanguine fauces:
 Fervet, & a trepido vix abstinet ira magistro.
 Itur in omne nefas: & quæ Fortuna Deorum
 Invidia cæca bellorum in nocte tulisset,
 Fecit nostra, fides: inter mensasque, torosque,
 Quæ modo complexu foverunt pectora, cædunt.
 Et quanvis primo ferrum strinxere gementes,
 Ut dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit,

Non feriant, odere suos, animosque labantes
 Confirmant ictu. fervent jam castra tumultu,
 Et scelerum turba: rapiuntur colla parentum.
 Ac velut occultum pereat scelus, omnia monstra
 In faciem posuere ducum: juvat esse nocentes.

Tu Cæsar, quanvis spoliatus milite multo
 Agnoscis superos: neque enim tibi major in arvis
 Inmathis fortuna fuit, nec Phocidos undis
 Massiliæ, Phario nec tantum est æquore gestum.
 Hoc siquidem solo civilis crimine belli
 Dux causæ melioris eris. polluta nefanda
 Agmina cæde duces junctis committere castris
 Non audent, altæque ad moenia rursus Ilerdæ
 Attendere fugam. campos eques obviis omnes
 Abstulit, & siccis inclusit collibus hostem.
 Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
 Cæsar aver, nec castra pati contingere ripas,
 Aut circum largos curvari brachia fontes.

Vt leti videre viam, conversus in iram
 Præcipitem timor est. miles non utile clausis
 Auxilium mastravit equos: tandemque coactus
 Ipe posita damnare fugam, casurus in hostes
 Ierit. Vt effuso Cæsar decurrere passu
 Vidit, & ad certam devotos tendere mortem:
 Tela teue jam miles, ait, ferrumque ruenti
 Subtrahere: non ullo constet mihi sanguine bellum:
 Vincitur haud gratis, jugulo qui provocat hostem.
 En sibi vilis adest invisâ luce juvenis,
 Iam damno peritura meo: non sentiet ictus,
 Incumbet gladiis, gaudebit sanguine fuso.
 Deferat hic fervor mentes, cadat impetus amens,
 Perdant velle mori. Sic deflagrare minaces
 Incassum, & vetito passus languescere bello,
 Substituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
 Inde ubi nulla data est miscendæ copia mortis,
 Paulatim cadit ira ferox, mentesque tepescunt.
 Saucia majores animos ut pectora gestant
 Dum dolor est, ictusque recens, & mobile nervis
 Conamen calidus præbet cruor, ossaque nondum
 Abduxere cutem: si conscius oculis adacti
 Stat victor, tenuitque manus; tum frigidus artus
 Alligat, atque animum subducto robore torpor,
 Postquam sicca rigens astringit vulnera sanguis,
 Iamque inopes undæ, primum tellure refossa,
 Occultos latices, abstrusaque flumina quærunt:
 Nec solum rastris, durisque ligonibus arva,

Sed gladiis fodere suis: puteusque cavati
 Montis ad irrigui premitur fastigia campi.
 Non se jam penitus, tam longè luce relicta
 Merferit Allyrii scrutator pallidus auri.
 Non tamen aut rectis sonuerunt cursibus amnes,
 Aut micuere novi, percusso pumice, fontes:
 Antra nec exiguo stillant sudantiâ rore,
 Aut impulsâ levi turbatur glarea vena.
 Tunc exhausta super multo sudore juvenus
 Extrahitur, duris filicum lassata metallis.
 Quoque minus possent siccos tolerare vapores,
 Quæsitæ fecestis aquæ. nec languida fessi
 Corpora sustentant epulis, mensasque perosi
 Auxilium fecere famem, si mollius aruum
 Prodidit humorem, pingues manus utraque glebas
 Exprimit ora super. nigro si turbida limo
 Colluvies immota jacet, cadit omnis in haustus
 Certatim obscænos miles: moriensque recepit,
 Quas nollet victurus, aquas: ritumque ferarum
 Distentas siccant pecudes, & lacte negato,
 Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis.
 Tunc herbas, frondesque terunt, & rore madentes
 Distringunt ramos: & si quos palmitè crudo,
 Arboris aut tenera succos pressere medulla.

O fortunati, fugiens quos barbarus hostis
 Fontibus immisto stravit per rura veneno.
 Hôs licet in fluvios saniem, rabemque ferarum,
 Pallida Dictæis, Cæsar, nascentia saxis
 Infundas aconita palam, Romana juvenus
 Non decepta bibit. torrentur viscera flamma,
 Oraque sicca rigent squamosis aspera linguis.
 Iam marcent venæ, nulloque humore rigatus
 Aëris alternos angustat pulmo meatus,
 Rescisoque nocent suspiria dura palato.
 Pandunt ora siti, nocturnumque aëra captant.
 Expectant imbres. quorum modo cuncta natabant
 Impulsu, & siccis vultus in nubibus hærent.
 Quoque magis miseros iudæ jejunia solvant,
 Non super arentem Meroën, Cancrique sub axe,
 Qua nudi Garamantes arant, sedere: sed inter
 Stagnantem Sicorim, & rapidum deprensus Iberum
 Spectat vicinos sitiens exercitus amnes.

Iam domiri cessere duces: pacisque petendæ
 Auctor damnatis supplex Afranius armis,
 Semianimes in castra trahens hostilia turmas.

Majestas, non fracta malis, interque priorem
 Fortunam, casusque novos, gerit omnia victi,
 Sed ducis, & veniam securo pectore poscit.
 Si me degeneri stravissent fata sub hoste,
 Non deerat fortis rapiendo dextera leto:
 At nunc sola mihi est orandæ causa salutis,
 Dignum donanda, Cæsar, te credere vita.
 Non partis studiis agimur, nec summus arma
 Consiliis inimica tuis. nos denique bellum
 Invenit civile duces: causæque priori,
 Dum potuit, servata fides: nil fata moramur.
 Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas,
 Securumque orbis patimur post terga relictæ.
 Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
 Nec ferrum, lassæque manus. hoc hostibus unum,
 Quod vincas, ignosce tuis. nec magna petuntur.
 Ogia des fessis, vitam patiaris, inermem
 Degere, quam tribuis: campis prostrata jacere
 Agmina nostra putes: nec enim felicibus arnis
 Misceri damnata decet, partemque triumphæ
 Captos ferre tui: turba hæc sua fata peregit.
 Hoc petimus, victos ne tecum vincere cogas.
 Dixerat: At facilis Cæsar, vultuque serenus
 Flectitur, atque usum belli, poenamque remittit.
 Ut primum justæ placuerunt foedera pacis,
 Inguis oditos decurrit miles ad amnes;
 Incumbit ripis, permissaque flumina turbat.
 Continuis multis subitarum tractus aquarum
 Aëra non passus vacuis discurrere venis,
 Arrestavit, clausitque animam: nec fervida pestis
 Cedit adhuc, sed morbus egens jam gurgite plenis
 Visceribus sibi poscit aquas. mox robora nervis,
 Et vires rediere viis. O prodiga rerum
 Luxuries, nunquam parvo contenta paratu,
 Et quæditorum terra, pelagoque ciborum
 Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ,
 Discite, quàm parvo liceat producere vitam,
 Et quantum natura petat, non erigit ægros
 Jovialis ignoto diffusis consule Bacchus:
 Non auro, murrhaque bibunt: sed gurgite puro
 Vita redit. satis est populis fluviusque Ceresque,
 seu miseri, qui bella gerunt. Tunc arma relinquens
 Victoris miles spoliato pectore tutus,
 Innoxiusque suas curarum liber in urbes
 Pergitur. o quantum donata pace positos
 Excussis unquam ferrum vibraile lacertis

Poenituit, tolerasse sitim, frustraue rogasse
 Prospera bella Deos. nempe usis Marte secundo
 Tot dubiæ resstant acies, tot in orbe labores:
 Ut nunquam fortuna labet successibus anceps,
 Vincendum toties: terras fundendus in omnes
 Est cruor, & Cæsar per tot sua fata sequendus,
 Felix, qui potuit, mundi nutante ruina,
 Quo jaceat jam scire loco. non proelia fessos
 Villa vocant, certos non rumpunt classica somnos.
 Iam conjux, natique rudes, & sordida tecta,
 Et non deductos recipit sua terra colonos.
 Hoc quoque securis oneris fortuna remisit,
 Sollicitus menti quod abest favor: ille salutis
 Est auctor, dux ille fuit. sic proelia soli
 Felices nullo spectant civilia voto.

Non eadem belli totum fortuna per orbem
 Constitit: in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
 Qua maris Adriaci longas ferit unda Salonas,
 Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iader.
 Illic bellaci confusus gente Curetum,
 Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto,
 Clauditur extrema residens Antonius ora,
 Cautus ab incurfu belli, si sola recedat,
 Expugnat quæ tota, fames. non pabula tellus
 Pascendis submittit equis, non proferit ullam
 Flava Ceres segetem: spoliabat gramine campos
 Miles, & attonso miseris jam dentibus arvo
 Castrorum siccas de cespite vulserat herbas.
 Ut primum adversæ socios in littore terræ
 Et Basilum videre ducem: nova furta per æquor
 Exquisita fugæ. neque enim de more carinas
 Extendunt; puppesque levant, sed firma gerendis
 Molibus insolito contextunt robora ductu.
 Namque ratem vacuæ sustentant undique cuppæ,
 Quarum porrectis series constricta catenis
 Ordinibus geminis obliquas excipit aluos.
 Nec gerit expositum telis in fronte patenti
 Remigium: sed, quod trabibus circumdedit æquor.
 Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
 Quod nec vela ferat, nec apertas verberet undas.
 Tunc freta servantur, dum se declivibus undis
 Æstus agat, refluxoque mari nudentur arenæ.

Iamque relabenti crescebant littora ponto;
 Missa ratis pronò defertur lapsa profundo,
 Et geminæ comites. cunctas super ardua turris
 Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis.

Noluit Illyricæ custos Octavius undæ
 Confestim tentare ratem, celeresque carinas
 Continuit, cursu crescat dum præda secundo:
 Et temere ingressos repetendum invitat ad æquor
 Pace maris. Sic dum pavidos formidine cervos
 Claudat adoratæ metuentes aëra pennæ:
 Aut dum dispositis attollat retia varis
 Venator, tenet ora levis clamosa Molossi;
 Spartanos, Cretasque ligat: nec creditur ulli
 Sylva cani, nisi qui presso vestigia rostro
 Colligit, & præda nescit larrare reperta,
 Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.
 Nec mora. complentur moles, avidèque petitis
 Insula deseritur ratibus: quo tempore primas
 Impulit ad noctem jam lux extrema tenebras.

At Pompejanus fraudes innectere ponto
 Antiqua parat arte Cilix, passusque vacare
 Summa freti, medio suspendit vincula ponto,
 Et laxas fluitare sinit, religatque catenas
 Rupis ab Illyricæ scopulis. nec prima, nec illa,
 Quæ sequitur, tardata ratis: sed tertia moles
 Hæsit, & ad cautes adducto fute secuta est.
 Impendent cava saxa mari; ruituraque semper
 Stat (mirum) moles: & silvis æquor inumbrat.
 Huc fractas Aquilone rates, submersaque pontus
 Corpora sæpe ulit, cæcisque abscondit in antris:
 Restituit rupes tectum mare, cumque cavernæ
 Evomere fretum, contorti vorticis undæ
 Tauromenitanam vincunt fervore Charybdim.
 Hic Opiterginis moles onerata colonis
 Constitit: hanc omni puppes statione solutæ
 Circumeunt: alij rupes, ac littora complent.
 Vultejus tacitas sensit sub gurgite fraudes.
 (Dux erat ille ratis) frustra qui vincula ferro
 Rumpere conatus, poscit spe proelia nulla,
 Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
 Hoc tamen in casu, quantum deprensa valebat,
 Effecit virtus: inter tot millia captæ:
 Circumfusa rati, & plenam vix inde cohortem,
 Pugna fuit, non longa quidem. nam condidit atra
 Nox lucem dubiam, pacemque habuere tenebræ.
 Tunc sic attonitam, venturaque fata paventem
 Rexit magnanima Vultejus voce cohortem:
 Libera non ultra parva quam nocte juvenus,
 Consulite extremis angusto in tempore rebus.
 Vita brevis nulli superest, qui tempus in illa.

Quæ

Quærendæ sibi mortis habet: nec gloria leti
Inferior, juvenes, adnoto occurrere fato.
Omnibus incerto venturæ tempore vitæ
Par animi laus est, & quos speraveris annos
Perdere, & extremæ momeutum abrumperè lucis,
Accersas dum fata manu. non cogitur ullus
Velle mori. fuga nulla patet: stant undique nostris
Intenti cives jugulis. decernite letum,
Et metus hinc absit: cupias quodcumq; necesse est.
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
Vt cum permixtis acies sua tela tenebris
Involvunt. conferta jacent cum corpora campo,
In medium mors omnis abit. perit obruta virtus.
Nos in conspicua sociis, hostique carina
Constituere Dei. præbebunt æquora testes,
Præbebunt terræ, summis dabit insula saxis.
Spectabunt geminæ diverso e litore partes.
Nescio quod nostris magnum & memorabile fatis
Exemplum, Fortuna, paras. quæcunque per ævum
Exhibuit monimenta fides, servataque ferro
Militiæ pietas, transibit nostra juvenus.
Namque suis pro te gladiis incumbere Cæsar
Esse parum scimus: sed non majora supersunt
Obsessis, tanti quæ pignora demus amoris.
Abscindit nostræ multum fors invida laudi,
Quod non cum senibus capti natisque tenemur.
Indomitos sciat esse viros, timeatque furentes,
Et morti faciles animos: & gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates. tentare parabunt
Foederibus, turpique volent corrumpere vita.
O utinam, quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant veniam, jubeant sperare salutem:
Ne nos, cum calido fodiemus viscera ferro,
Desperasse putent. magna virtute merendum est,
Cæsar ut, amissis inter tot millia paucis,
Hoc damnum, clademq; vocet. dent fata recessum,
Emittantque licet, vitare instantia nolim.
Projeci vitam comites, totusque futuræ
Mortis agor stimulis: futor est. agnoscere solis
Permissum est, quos jam tangit vicinia fati,
Victurosque Dei celant, ut vivere durent,
Felix esse mori. Si cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes juvenum: cum sidera cœli,
Ante ducis voces, oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexoque Vrsæ temone paverent:
Iidem, cum fortes animos præcepta subissent,

Optare diem. nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus : nam sol Ledaëa tenebat
Sidera , vicino cum lux altissima Cancro est :
Nox tum Thesalicas urgebat parva sagittas.

Detegit orta dies stantes in rupibus Istros,
Pugnacesque mari Graja cum classe Liburnos.
Centavere prius suspensio vincere bello
Foederibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis vita mora. stabat devota juvenus,
Damnata jam luce ferox, securaque pugnae
Promisso sibi sine manu : nullique tumultus
Excussere viris mentes ad summa paratas :
Innumerasque simul pauci terraque marique
Sustinuere manus : tanta est fiducia mortis.
Utque satis bello visum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor : primus dux ipse carinae
Vultus jugulo poscens jam fata relecto,
Ecquis, ait, juvenum est, cujus sit dextra cruore
Digna meo, certaue fide per vulnera nostra
Testetur se velle mori? nec plura locuto
Viscera non nunc jamdudum transigit ensis.
Collaudat cunctos : sed eum, cui vulnera prima
Debebat, grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii, totumque in partibus unis
Bellorum fecere nefas. sic semine Cadmi
Emicuit Dircaëa cohors, ceciditque suorum
Vulneribus, dirum Thebanis fratribus omen.
Phasidos & campis insomni dente creati
Ferrigenæ, missa magicis e cantibus ira,
Cognato tantos implerunt sanguine sulcos :
ipsaque, inexpertis quod primum fecerat herbis,
Expavit Medea nefas. sic mutua pacti
Fata cadunt juvenes : minimumque in morte virorum
Mors virtutis habet : pariter sternuntque, caduntque
Vulnere lethali : nec quenquam dextra fefellit,
Cum feriat moriente manu. nec vulnus adactis
Debetur gladiis : percussus est pectore ferrum,
Et jugulis pressere manum. cum sorte cruenta
Fratribus incurrant fratres, natusque parenti :
Iam trepidante tamen toto cum pondere dextra
Regere enses. pietas ferientibus una,
Non repetisse fuit. jam latis viscera lapsa
Emianimes traxere foris , multumque cruoris
Infudere mari. despectam cernere lucem,
Victoresque suos vultu spectare superbo,
A mortem sentire juvat. jam strage cruenta
E Conspicitur

Conspicitur cumulata ratis : bustisque remittunt
 Corpora victores, ducibus mirantibus, ulli
 Esse ducem tanti. nullam maiore locuta est
 Ore ratein, totum discurrens fama per orbem.
 Non tamen ignavæ post hæc exempla virorum
 Percipient gentes, quàm sit non ardua virtus
 Servitium fugisse manu. sed regna timentur
 Ob ferrum, & sævis libertas uritur armis:
 Ignoratque datos, ne quisquam serviat, enses.
 Mors utinam pavidos vitæ subducere nolles,
 Sed virtus te sola daret. Non segnior illo
 Marte fuit, qui tunc Libycis exarsit in arvis.
 Namq; rates audax Lilybæo littore solvit
 Curio : nec forti velis Aquilone recepto
 Inter semirutas magnæ Carthaginis arces,
 Et Clupeam, tenuit Itarionis littora notæ:
 Primaque castra locat cano procul æquore, qua se
 Bagrada lentus agit siccæ fulcator arenæ.
 Inde petit tumulos, exesasque undique rupes,
 Antæi quæ regna vocat non vana vetustas.
 Nominis antiqui cupientem noscere causas,
 Cognita per multos docuit rudis incola patres.
 Nondum post genitos Tellus effeta gigantes,
 Terribilem Libycis partum concepit in antris.
 Nec tam justa fuit terrarum gloria Typhon,
 Aut Tityos. Briarensque ferox : cœloque pepercit,
 Quod non Phlegræis Antæum sustulit arvis.
 Hoc quoque tam vastas cumulavit munere vires
 Terra sui foetus, quod, cum tetigere parentem,
 Iam defecta vigent renovato robore membra.
 Hæc illi spelunca domus : latuisse sub alta
 Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
 Ad somnos non terga feræ præbere cubile
 Assuerunt, non sylva torum : viresque resumit
 In nuda tellure jacens. periire coloni
 Arvorum Libyes : pereunt, quos appulit æquor,
 Auxilioque diu virtus non usa cadendi,
 Terræ spernit opes : invictus robore cunctis,
 Quavis Itaret, erat. tandem vulgata cruenti
 Fama mali, terras monstris æquorque levantem,
 Magnanimum Alciden Libycas excivit in oras.
 Ille Cleonæi projecit terga leonis,
 Antæus Libyci. perfudit membra liquore
 Hospes, Olympiæ servato more palæstræ.
 Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
 Auxilium membris calidas iufudit aronas.

Conferuere manus, & multo brachia nexu.
 Colla diu gravibus frustra tentata lacertis:
 Immotumque caput fixa cum fronte tenetur.
 Miranturque habuisse parem. nec viribus uti
 Alcides primo voluit certamine totis;
 Exhaustique virum: quod creber anhelitus illi
 Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.
 Tunc cervix lassata quati; tunc pectore pectus
 Urgeri: tunc obliqua percussa labare
 Crura manu. jam terga viri cedentia victor
 Alligat, & medium compressis ilibus arctat:
 Inguinaque insertis pedibus distendit, & omnem
 Explicuit per membra virum. rapit arida tellus
 Sudorem: calido complentur sanguine venæ.
 Intumescere tori, totosque induruit artus,
 Herculeosque novo laxavit corpore nodos.

Constitit Alcides stupefactus robore tanto:
 Nec sic Inachiis, quanvis rudis esset, in undis
 Defectam timuit reparatis anguibus hydram.
 Confluxere pares, telluris viribus ille,
 Ille suis. nunquam sævæ sperare novercæ
 Plus licuit. videt exhaustos sudoribus artus,
 Cervicemque viri, siccam cum ferret Olympum.
 Utque iterum fessis injecit brachia membris,
 Non expectatis Antæus viribus hostis,
 Sponte cadit, majorque accepto robore surgit.
 Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
 Egeritur: tellusque viro luctante laborat.
 Ut tandem auxilium tactæ prodesse parentis
 Alcides sensit: standum est tibi, dixit, & ultra
 Non credere solo, sternique vetabere terra:
 Hærebis pressis intra mea pectora membris:
 Huc Antææ cades. sic fatus, sustulit alie
 Nitentem in terras juvenem. morientis in artus
 Non potuit pati Tellus submittere vires.
 Alcides medium tenuit. jam pectora pigro
 Stricta gelu, terrisque diu non credidit hostem.
 Hinc ævi veteris custos famosa vetustas,
 Miratrixque sui signavit nomine terras.
 Sed majora dedit cognomina collibus istis,
 Poenum qui Latiis revocavit ab arcibus hostem
 Scipio. nam sedes Libyca tellure potito
 Hæc fuit. en veteris cernis vestigia valli.
 Romana hos primum tenuit victoria campos.

Curio lætatus, tanquam fortuna locorum
 Bella gerat, servetque ducum sibi fata priorum,

Fœlici non fausta loco tentoria ponens,
 indulgit castris, & collibus abstulit omen,
 Sollicitatque feros non æquis viribus hostes.
 Omnis Romanis quæ cesserat Africa signis,
 Tunc Vari sub jure fuit: qui robore quanquam
 Confusus Latio, regis tamen undique vires
 Excivit Libyæ gentis, extremaque mundi
 Signa suum comitata iubar. non tussior ulli
 Terra fuit domino: qua sunt longissima regna,
 Cardine ab occiduo vicinus Gadibus Atlas
 Terminat: a medio, confinis Syrtibus Ammon.
 At qua lata jacet, vasti plaga fervida regni
 Distinet Oceanum, zonæque exusta calentis
 Sufficiunt spatio. populi tot castra sequuntur,
 Autololes, Numidæque vagi, semperque paratus
 Inculto Gætulus equo: tum concolor Indo
 Maurus, inops Nasamon, milti Garamante perusto
 Marmaridæ volucres, æquaturusque sagittas
 Medorum, tremulum cum torfit missile, Mazax:
 Et gens, quæ nudo residens Massylia dorso
 Ora levi flectit frænorum nescia virga:
 Et solitus vacuis errare mapalibus Afer.
 Venator, ferrique simul fiducia non est,
 Vellibus iratos laxis operire leones.

Nec solum studiis civilibus arma parabat,
 Privatæ sed bella dabat luba concitus iræ.
 Hunc quoq;, quo superos humanaque polluit anno,
 Lege Tribunitia folio depellere avorum
 Curio tentarat, Libyamque auferre tyranno,
 Dum Regnum te Roma facit. memor ille doloris
 Hoc bellum sceptri fructum putat esse retenti.
 Hac igitur regis trepidat jam Curio fama,
 Et quod Cæsareis nunquam devota juvenus
 Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis
 Exploratus erat, Corsini captus in arce,
 Infidusque novis ducibus, dubiusque priori,
 Fas utrumque putat. sed postquam languida segni
 Cernit cuncta metu, nocturna que numina valli
 Desolata fuga, trepida sic mente profatur:
 Audendo magnus tegitur timor: arma capessam
 Ipse prior: campum miles descendat in æquum,
 Dum metus est: variam semper dant ora mentem,
 Eripe consilium pugna: cum dira voluntas
 Ense subit premo, galeæ texere pudorem,
 Quis conferre duces meminit? quis pendere causas?
 Qua stetit, iude faver; veluti fatalis arenæ

Muneribus

Numeribus non ira vetus concurrere cogit
 Productos : odere pares. Sic fatus, apertis
 Instruxit campis acies : quem blanda futuris
 Deceptura malis belli fortuna recepit.
 Jam pepulit Varum campo, nudataque foeda
 Terga fuga, donec vetuerunt castra, cecidit.
 Tristitia sed postquam superati proelia Vari
 Sunt audita Iubæ : lætus quod gloria belli
 Sit rebus servata suis, rapit agmina furtim,
 Obscuratque suam per iussa silentia famam;
 Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri.
 Mittitur, exigua qui proelia prima lacessat,
 Eliciatque manu, Numidis a rege secundus,
 Ut sibi commissi simulator Sabbura belli:
 Ipse cava regni vires in valle retentat:
 Aspidas ut Pharias cauda solertior hostis
 Ludit, & iratas incerta provocat umbra:
 Obliquansque caput vanas serpentis in auras
 Effusa tuto comprehendit guttura morfu
 Letiferam cirra saniem : tunc irrita pestis
 Exprimitur, faucesque fluunt pereunte veneno.

Fraudibus eventum dederat fortuna : feroxque
 Non exploratis oculi vitibus hostis,
 Curio nocturnum castris erumpere cogit,
 Ignotisque equitem latè decurrere campis.
 Ipse sub Auroræ primos excedere motus
 Signa jubet castris, multum, frustra que rogatus
 Ut Libycas metuat fraudes, infectaque semper
 Punica bella dolis. leti fortuna propinqui
 Tradiderat fati juvenem : bellumque trahebat
 Auctorem civile suum. super ardua ducit
 Saxa, super cautes abrupto limite signa.
 Cum procul e summis conspecti collibus hostes
 Fraude sua cessere parum, dum colle relicto
 Effusam parulis aciem committeret arvis.
 Ille fugam credens, simulatæ nescius artis,
 Ut victor, medios aciem projecit in agros.
 Tunc primum patuere doli, Numidæque fugacès
 Vadique completis clanserunt montibus agmen.

Oblupuit dux ipse simul, perituraque turba.
 Non timidi periere fugam : non proelia fortes:
 Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
 Saxa quatit pulsu, rigidos vexantia frænos
 Ora terens, spargitque júbæ, & surrigit aures,
 Incertoque pedum pugnat non stare tumultu.
 Fessa jacet cervix : sumant sudoribus armi:

Oraque projecta squalent amentia lingua:
 Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget:
 Et defecta gravis longè trahit ilia pulsus:
 Siccaque sanguineis durefcit spuma lupatis.
 Iamque gradum neque verberibus, stimuliſq; coacti,
 Nec, quanvis crebris juſſi calcantibus, addunt.
 Vulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
 Cornipedis rupiſſe moras: neque enim impetus illi
 Incurſusque fuit: tantum profertur ad hoſtes,
 Et ſpatium jaculis oblato vulnere donat.

At vagus Apher equos ut primum emiſit in agmē:
 Tunc campi tremere ſono: terraque ſoluta,
 Quantus Biſtonio torquetur turbine pulvis,
 Aëra nube ſua textit, traxitque tenebras.
 Vt vero in pedites fatum miſerabile belli
 Incubuit: nullo dubii diſcrimine Martis
 Ancipites ſteterunt caſus, ſed tempora pugnae
 Mors tenuit. neque enim licuit procurrare contra,
 Et miſcere manus. ſic undique ſepta juvenus
 Commiſus obliquis, & rectis eminus hallis
 Obruitur: non vulueribus, nec ſanguine, ſolum
 Telorum nimbo peritura, & pondere ferri.
 Ergo acies tanta paruum ſpillantur in orbem:
 Ac, ſi quis metuens medium correpiſit in agmen,
 Vix impune ſuos inter convertitur enſes.
 Denſaturque globus, quantum pede prima relato
 Conſtrinxit gyros acies. non arma movendi
 Iam locus eſt preſſis: ſtipataque membra teruntur,
 Frangitur armatum collifo pectore pectus.
 Non tam læta tulit victor ſpectacula Maurus
 Quàm fortuna dabat: fluuios non ille cruoris,
 Membrorumque videt lapſum, & ferientia terram
 Corpora: compreſſum turba ſterit omne cadaver.

Excitet inviſas diræ Carthaginiſ umbras
 Inferiis fortuna novis: ferat iſta cruentus
 Annibal, & Pœni tam dira piacula manes.
 Romanam, Superi, Libyca tellure ruinam
 Pompejo prodelle nefas, votiſque Senatus.
 Africa nos potius vincat ſibi. Curio fuſas
 Vt vidit campis acies, & cernere tantas
 Permiſit clades compreſſus ſanguine pulvis,
 Non tulit afflictiſ animam producere rebus,
 Aut ſperare fugam: ceciditque in ſtrage ſuorum
 Impiger ad letum, & fortis virtute coacta.
 Quid nunc roſtra tibi profunt turbata, forumque,
 Vnde Tribunitia plebejus ſignifer arce

Arma dabas populis? quid prodita jura Senatus,
Et gner, atque focer bello concurrere jussi?
Antejaces, quàm dira duces Pharsalia confert,
Spectandumque tibi bellum civile negatum est.
Has irbi miseræ vestro de sanguine poenas
Ferre datis: lujris jugulo sic arma potentes.
Felix Roma quidem, civésque habitura beatos,
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quàn vindicta placet. Libycas en nobile corpus
Pascitaves, nullo contactus Curio busto.
At tibi nos (quando non proderit ista silere
A quibus omne ævi senium sua fama repellit,)
Digna camus, juvenis, meritæ præconia vitæ.
Haud alium tanta civem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.
Perdita tunc Vrbi nocuerunt secula, postquam
Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
Transverso mentem dubiam torrente tulerunt.
Momentumque fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus spoliis, & Cæsaris auro.
Ius licet in jugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens, Mariusque ferox, & Cinna cruentus:
Cæsareæque domus series; cui tanta potestas
Concessa est: emère omnes, hic vendidit Urbem.

L V C A N I

PHARSALIAE

Liber Quintus.

IOANNIS SVLPICII VER-
LANI ARGVMENTVM.

*Quintus in Aegypto narrat te Magne senatum
Constituisse Ducem : tum Delphica consulit urbe
Appius, & domitis rediens jam Caesar Iberis
Componit saxos intra sua castra tumultus.
Et Dictator abit, nec non & Consul ab urbe
Brundisium : classera recipit. Pharsalia cymba
Pene Ducis periit temeraria. navigat inde
Maxcus, & in Lesbum te vir, Cornelia, mittit.*

SI C alterna duces bellorum vulnera passos
In Macedum terras, miscens adversa secundis,
Servavit fortuna pares. Iam sparserat Aemo
Bruma nives, gelidoque cadens Atlantis Olympo:
Instabatque dies, qui dat nova nomina fastis,
Quique colit primus ducentem tempora Ianum.
Dum tamen emeriti remanet pars ultima juris,
Consul uterque vagos belli per munia Patres
Elicit Epirum. peregrina ac fordida sedes
Romanos cepit procures : secretaque rerum
Hospes in externis audivit curia testis.
Nam quis castra vocet tot strictas jure secures,
Tot fascēs? docuit populos venerabilis ordo
Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
Vt primum moestum tenere silentia coetum,
Lentulus excelsa sublimis sede profatur:
Indole si dignum Latia, si sanguine prisco
Robur inest animis, non qua tellure coacti,
Quamque procul testis captæ sedeamus ab urbis
Cernite : sed vestrae faciem cognoscite turbæ:
Cunctaque iussuri primam hoc decernite Patres,
Quod regnis, populi que liquet, non esse Senatum.
Nam, vel Hyperboreæ plaustrum glaciale sub Vrsæ,
Vel

Vel plaga qua torrens, claususque vaporibus axis
 Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles,
 Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
 Imperiumque comes. Tarpeja sede perusta
 Gallorum facibus, Vejosque habitante Camillo,
 Illic Roma fuit. non uuquam perdidit ordo
 Mutato sua jura solo, moerentia recta
 Cæsar habet, vacuasque domos, legesque silentes,
 Clausaque justitio tristi fora. curia solos
 Illa videt Patres, plena quos urbe fugavit.
 Ordine de tanto quisquis non exulat. hic est.
 gnaros scelerum, longaque in pace quieros
 Bellorum primus sparsit furor : omnia rursus
 Membra loco redeunt. en totis viribus orbis
 Hesperiam pensant superi : jacet hostis in nudis
 Obrutus Illyricis : Libyæ squalentibus arvis
 Curio Cæsarei cecidit pars magna Senatus.
 Tollite signa duces : fatorum impellite cursum :
 Spem vestram præstate Deis : fortunaque tantos
 Det vobis animos, quantos fugientibus hostem
 Causa dabat. nostrum exhausto jus clauditur anno :
 Vos, quorum finem non est sensura potestas,
 Consulite in medium Patres, Magnumque jubete
 Esse ducem. Læto nomen clamore Senatus
 Excipit : & Magno fatum patriæque suumque
 Imposuit. Tunc in reges, populosque inerentes
 Sparsus honos, pelagique potens Phocæbeia donis
 Exornata Rhodos, gelidique inculta Juventus
 Taygeti : fama veteres laudantur Athenæ :
 Massiliæque suæ donatur libera Phocis.

Tunc Sadalen, fortemq; Coryn, fidumque per arma
 Dejotarum, & gelidæ dominum Rhasipolin oræ
 Collaudant : Libyamque jubent auctore Senatu
 Sceptifero parere iuxta. pro tristia fatal
 Et tibi non fidæ gentis dignissime regno,
 Fortunæ Ptolemæe pudor, crimenque Deorum,
 Dingere Pellæo pressos diademate crines
 Permissum : sævum in populos puer accipis ense :
 Atque utinam in populos ! donata est regia Lagi ;
 Accessit Magni jugulus : regnumque sorori
 Ireptum est, soceroque nefas. jam turba soluto
 Adhuc perit coetu, quæ cum populique, ducesque
 Casibus incertis, & cæca sorte pararent,
 Solus in ancipites metuit descendere Martis
 Appius eventus : finemque expromere rerum
 Sollicitat superos, multosque obducta per annos

uisio. nam si qua Deus sub pectora venit,
 suminis aut poena est mors immatura recepti,
 aut pretium : quippe stimulo fluctuque furoris
 compages humana labat, pulsusque Deorum
 concutiunt fragiles animas. Sic tempore longo
 imotos tripodas, vastæque silentia rupis
 Appius Hesperii scrutator ad ultima fati
 sollicitat. iussus sedes laxare verendas
 antistes, pavidamque Deis immittere vatem,
 castalios circum laices, nemorumque recessus
 themonoëu errore vagam, curisque vacantem
 corripuit, cogitque fores irrumpere templi.

Limine terrifico metuens confitere Phœbas,
 abstergere ducem noscendi ardore futuri
 Cassa fraude parat. quid spes (ait) improba veri
 te Romane trahit? muto Parnassus biatu
 conticuit, pressitque Deum : seu spiritus istas
 destituit fauces, mundique in devia versum
 duxit iter : seu barbarica cum lampade Pytho
 arsit, in immensas cineres abiere cavernas,
 it Phœbi tenuere viam : seu sponte Deorum
 Cirrha filer, fatique sat est arcana futuri
 carmine longævæ vobis commissa Sibyllæ:
 seu Pæan solitis templis arcere nocentes,
 ora quibus solvat nostro non invenit ævo.

Virginei patuere doli, fecitque, negatis
 suminibus, metus ipse fidem. tum torta priores
 stringit vitta comas, crinesque in terga solutos
 candida Phocaica complectitur infula lauro.
 lærentem, dubiamque premens in templa sacerdos
 impulit. illa pavens adyti penetrabile remoti
 laudicum, prima templorum in parte resistit:
 Atque Deum simulans, sub pectore ficta quieto
 verba refert, nullo confusæ murmure vocis
 insinctam sacro mentem testata furore,
 laud æquè læsura ducem, cui falsa canebat,
 quam tripodas, Phœbiq; fidem non rupta trementi
 verba sono, nec vox antri complere capacis
 sufficiens spatium, nulloque horrore comarum
 excussæ laurus, immotaque culmina templi,
 ecurumque nemus, veritam se credere Phœbo
 prodiderant. sentit tripodas cessare, furensque
 Appius : Et nobis meritas dabis impia poenas,
 it superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
 neque orbis trepidi tanto consulta tumultu
 desinis ipsa loqui. Tandem conterrita virgo

Et peragat fortuna, taces? tunc pectore vatis
 impactæ cessere fores, exclusæque templis
 Profuit: perstat rabies, nec cuncta locuta est.
 Quæ non emisit, superest Deus, ille feroces
 Torquet adhuc oculos, totoque vagantia coelo
 Lumina: nunc vultu pavido, nunc torva minaci,
 Stat nunquam facies: rubor igneus inficit ora,
 Liventesque genas: nec, qui solet esse timenti,
 Terribilis sed pallor inest: nec fessa quiescunt
 Corda; sed ut tumidus Boreæ post flamina pontus
 & caeca gemit; sic multa levant suspiria vatem.

Dumque a luce sacra, qua vidit fata, refertur
 Ad vulgare iubar, mediæ venere tenebræ.
 Immisit Stygiam Pæan in viscera Lethen,
 Quæ raperet secreta Deum. tum pectore verum
 Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura:
 Vixque resecta cadit. nec te vicinia lethi
 Territat ambiguis frustratum sortibus Appi:
 Ire sed incerto mundi, subidere regnum
 Chalcidos Euboicæ vana spe rapte parabas.
 seu demens, nullum belli sentire fragorem.
 Tot mundi caruisse malis, præstare Deorum
 Excepta quis morte potest! secreta tenebis
 Littoris Euboici memorando condite busto,
 Qua maris angustat fauces saxosa Carystos,
 Et tumidis infesta colit qua numina Rhamnus,
 Arctæus rapido fervet qua gurgite pontus,
 Euripusque trahit, cursum mutantibus undis,
 Chalcidicas puppes ad iniquam classibus Aulim.

Interea domitis Cæsar remeabat Iberis,
 Victrices aquilas alium laturus in orbem:
 Cum prope fatorum tantos per prospera cursus
 Avertere Dei. nullo nam Marte subactus
 Intra castrorum timuit tentoria ductor
 Perdere successus scelerum: cum pæne fideles
 Per tot bella manus satiata sanguine tandem
 Destituere ducem: sen mæsto classica paulam
 Intermissa sono, claususque, & frigidus ensis,
 Expulerat belli furias: seu præmia miles
 Dum majoræ petit, damnat causamque, ducemque,
 Et scelere inabuzos etiam nunc venditat enses.
 Laus magis expertus discrimine Cæsar in ullo est,
 Quàm non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
 Despiceret, staretque super titubantia fultus,
 Tot raptis truncus manibus, gladioque relictus
 Pæne suo, qui tot gentes in bella traheret,

Scit non esse ducis strictos, sed militis, enses.
 Non pavidum jam murmur erat, nec pectore tecto
 Ira latens : nam quæ dubias constringere mentes
 Causa solet, dum quisque pavet, quibus ipse timori
 Seq; putat solum regnorum injusta gravari, (est,
 Haud retinet. quippe ipsa metus exsolverat audax
 Turba suos. quicquid multis peccatur, inultum est.

Effudere minas : Liceat discedere Cæsar
 A rabie scelerum. quæris terraque marique
 His ferrum jugulis, animasque effundere viles
 Quolibet hoste paras : partem tibi Gallia nostri
 Eripuit : partem duris Hispania bellis:
 Pars jacet Hesperia : totoque exercitus orbe
 Te vincente perit. Terris fuisse cruorem
 Quid juvat Arctois, Rhodano, Rhenoque subactis?
 Tot mihi pro bellis bellum civile dedisti.
 Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
 Quos hominum, vel quos licuit spoliare Deorum?
 Imus in omne nefas, manibus, ferroque nocentes,
 Paupertate pii. finis quis quæritur armis?
 Quid satis est, si Roma parum? jam respice canos,
 Invalidasque manus, & inanes cerne lacertos.
 Vfus abit vitæ : bellis consumimus ævum.
 Ad mortem dimitte senes. en improba vota:
 Non duro liceat morientia cespite membra
 Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
 Atque oculos morti clausuram quærere dextram,
 Conjugis illabi lacrymis, unique paratum.
 Scire rogam. liceat morbis finire senectam.
 Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
 Quid, velut ignaros ad quæ portenta paremur,
 Spe trahis? usque adeo soli civilibus armis
 Nescimus cujus sceleris sit maxima merces?
 Nil actum est bellis, si nondum comperit istas
 Omnia posse manus. nec fas, nec vincula juris
 Hoc audere verant. Rheni mihi Cæsar in undis
 Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
 Adde, quod ingrato meritum iudice virtus
 Nostra perit. quicquid gerimus, fortuna vocatur.
 Nos fatum sciat esse suum. licet omne Deoquin
 Obsequium speres, irato milite, Cæsar,
 Pax erit. Hæc fatus, totis discurrere castris
 Cœperat, infestoque ducem deponere vultu.
 Sic eat, o Superi, quando pietasque, fidesque
 Destituunt, moresque malos sperare relictum est,
 Finem civili faciat discordia bello.

Quem

Quem non ille ducem potuit terrere tumultus!
Fata sed in præceptis solitus demittere Cæsar,
Fortunamque suam per summa pericula gaudens
Exercere, venit: nec, dum desæviat ira,
Expectat: medios properat tentare furores.
Non illis urbes, spoliandaque templa negasset,
Tarpejamque Iovis sedem, matresque Senatus,
Passurasque infanda nurus. vult omnia Cæsar
A se sæva peti, vult præmia Martis amari:
Militis indomiti tantum mens sana timetur.
Non pudet, heu Cæsar, soli tibi bella placere
Iam manibus damnata tuis? hos ante pigebit
Sanguinis? his ferri grave jus erit? ipse per omne
Fasque nefasque rues? lassare, & disce sine armis
Posse pati: liceat scelerum tibi ponere finem.
Sæve quid insequeris? quid jam nolentibus instas?
Bellum te civile fugit. Stetit aggere fulius
Cespitis, intrepidus vultu, meruitque timeri
Non metuens: atque hæc ira dictante profatur.
Qui modo in absentem vultu, dextraque furebas
Miles, habes nudum, promptumque ad vulnera pectus.
Hic fuge, si belli finis placet, ense relicto.
Dereguit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio, tantumque fugam meditata Juventus,
Ac ducis invicti rebus lassata secundis.
Vadite, meque meis ad bella relinquitte faris:
Ivenient hæc arma manus, vobisque repulsis
Tot reddet Fortuna viros, quot tela vacabunt.
Anne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
Hesperiae gentes, nobis victoria turbam
Non dabit, impulsæ tantum quæ præmia belli
Auferat, & vestri rapta mercede laboris,
Lauriferos nullo comiteretur vulnere currus?
Vos defecta senes, exhaustaque sanguine turba
Cerneris nostros jam plebs Romana triumphos.
Cæsaris an cursus vestræ sentire putatis
Damnum posse fugæ? veluti si cuncta minentur
lumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
Non magis ablatis unquam decresceret aquor,
Quam nunc crescit, aquis: an vos momenta putatis
Illa dedisse mihi? nunquam sic cura Deorum
premit, ut vestræ morti, vestræque saluti
ita vacent. Procerum motus hæc cuncta sequuntur.
humanam paucis vivit genus. orbis Iberi
horror, & Arctoi, nostro sub nomine miles,
ompejo certè fugeres duce, fortis in armis

Cæsareis

Cæsareis Labienus erat: nunc transfuga vilis
 Cum duce prælato terras, atque æquora lustrat.
 Nec melior mihi vestra fides, si bella nec hoste,
 Nec duce me geritis. quisquis mea signa relinquit,
 Nec Pompejanis tradit sua partibus arma,
 Hic nuncquam vult esse meus. sunt ista profecto
 Curæ castra Deis, qui me committere tantis,
 Non nisi mutato voluerunt milite, bellis,
 Heu, quantum Fortuna humeris jam pondere fessis
 Amoliur onus! sperantes omnia dextras
 Exarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
 Iam certè mihi bella geram: discedite castris
 Tradite nostra viris ignavi signa Quirites.
 At paucos, quibus hæc rabies auctoribus arsit,
 Non Cæsar, sed poena tenet. procumbite terræ:
 Infidumque caput, feriendaque tendite colla.
 Et tu, quo solo stabunt jam robore castra
 Tiro rudis, specta poenas, & disce ferire,
 Disce mori. Tremuit sæva sub voce minantis
 Vulgus iners: unumque caput, tam magna Juventus
 Privatum factura timet: velut ensibus ipsis
 Imperet, invito moturus milite ferrum.
 Ipse pavet, ne tela sibi dextræque negentur
 Ad scelus hoc Cæsar: vicit patientia sævi
 Spem ducis, & jugulos, non tantum præstitit enses
 Nil magis, assuetas sceleri quàm perdere mentes,
 Atque perire timet. tam dirò foederis ictu
 Parta quies, poenæque redit placata Juventus.
 Brundisium decimis jubet hanc attingere castris,
 Et cunctas revocare rates, quas avius Hydrus,
 Antiquisque Taras, secretaque littora Leucæ,
 Quas recipit Salapina palus, & subdita Sîpus
 Montibus: Ausoniam qua torquens frugifer oram,
 Dalmatico Boreæ, Calabroque obnoxius Austro
 Appulus Adriacas exit Garganus in undas.
 Ipse petit trepidam tutus sine milite Romam
 Iam doctam servire rogæ: populoque precanti
 Scilicet indulgens, summum Dictator honorem
 Contigit, & lætos fecit se Consule fastos.
 Namque omneis voces, per quas jam tempore tanto
 Mentimur dominis, hæc primum repperit ætas,
 Qua sibi ne ferri jus ullum Cæsar abellet,
 Ausonias voluit gladiis miscere secures.
 Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
 Imperii rapiens, signavit tempora digna
 Mœsta nota, nam quo melius Pharsalicus annus

Confule notus erit? fingit solennia campus,
 Et non admittæ dirimit suffragia plebis,
 Decantatque tribus, & vana versat in urna.
 Nec coelum servare licet: tonat augure surdo,
 Et lætæ jurantur aves, bubone sinistro.
 Inde perit primum quondam veneranda potestas
 Iuris inops: careat tantum ne nomine tempus,
 Menstruus in fastos distinguit secula Consul.
 Nec non Iliacæ numen quod præfider Albæ
 Haud meritum Latio solennia sacra subactò
 Vidit flammifera confectas nocte Latinas.
 Inde rapit cursus, &, quæ piger Appulus arva
 Deseruit rastris, & inertis tradidit herbæ,
 Ocyor & coeli flammis, & tigride foeta
 Transcurrit: curvique tenens Minoa tecta
 Brundisii, clausas ventis brumalibus undas
 Invenit; & pavidas hyberno sidere classes.
 Turpe duci visum est rapiendi tempora belli
 In segnes exisse moras, portuque teneri,
 Dum pateat tutum vel non felicibus æquor.
 Expertes animos pelagi sic robore complet:
 Fortius hyberni flatus, coelumque fretumque
 Cum cepere, tenent, quàm quos incumbere certos
 Perfida nubiferi vetat inconstantia veris.
 Nec maris anfractus, lustrandaque littora nobis,
 Sed recti fluctus, soloque Aquilone secandi.
 Hic utinam summi curvet carchesia mali,
 Incumbatque furens, & Graja ad mœnia perfleret,
 Ne Pompejani Phæacum e littore toto
 Languida jactaris comprehendant carbasa remis:
 Rumpite, quæ retinent felices vincula proras.
 Iamdudum nubes, & sævas perdimus undas.
 Sidera prima poli Phœbo labente sub undas
 Exierant, & Luna suas jam fecerat umbras:
 Cum pariter solvère rates, totosque rudentes
 Laxavere sinus: & flexo navita cornu
 Obliquat lævo pede carbasa, summaque pandens
 Suppara velorum perituras colligit auras.
 Ut primum levior propellere lintea ventus
 Incipit, exiguumque tument; mox reddita malo
 In mediam cecidere rarem: terraque relicta
 Non valet ipsa sequi puppes, quæ vexerat aura.
 Æquora lenta jacent alto torpore ligata.
 Pigrius immoris hæfere paludibus undæ,
 Sic stat iners Scythicas astringens Bosporus undas:
 Cum glacie retinente fretum non impulit ille,

Immensumque gelu tegitur mare : comprimit unda
 Deprendit quascunque rates : nec pervia velis
 Æquora frangit eques , fluctuque latente sonantem
 Orbita migrantis sciudit Mæotida Bessi.
 Sæva quies pelagi, moestoque ignava profundo
 Stagna jacentis aquæ, veluti deserta rigente
 Æquora natura cessant : Pontusque vetustas
 Oblitus servare vires non comineat æstu,
 Non horrore tremit : non Solis imagine vibrat.
 Casibus innumeris fixæ patuere carinæ.
 Illinc infestæ classes, & inertia tonsis
 Æquora moturæ; gravis hinc languore profundi
 Obsessis ventura fames. nova vota rimori
 Sunt inventa novo, fluctus, nimiasque precari
 Ventorum vires, dum se torpentibus unda
 Excutiat stagnis, & sit mare. nubila nusquam,
 Vndarumque minæ : cœlo languente , fretoque
 Naufragii spes omnis abit. sed nocte fugata
 Læsum nube diem jubar extulit, imaque sensim
 Concussit pelagi, movitque Ceraunia nautis.
 Inde rapi cœpere rates, arque æquora classem
 Curva sequi, quæ jam vento, fluctuque secundo
 Lapsa Palæstinas uncis confixit arenas.

Prima duces vidit junctis consistere castris
 Tellus, quam volucer Genusus, quam mollior Apfus
 Circumeunt ripis. Apso gestare carinas
 Causa palus, levi quam fallens egerit unda.
 At Genusum nunc sole nives, nunc imbre solutæ
 Præcipitant : neuter longo se gurgite lassat,
 Sed minimum terræ vicino littore novit.
 Hoc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
 Composuit : miserique fuit spes irrita mundi,
 Polle duces parva campi statione diremtos
 Admotum damnare nefas. nam cernere vultus,
 Et voces audire datur : multosque per annos
 Dilectus tibi, Magne, focer, post pignora tanta,
 Sanguinis infauti sobolem, mortemque nepotis,
 Te nisi Niliaca propius non vidit arena.

Cæsaris attonitam miscenda ad proelia mentem
 Ferre moras scelerum partes jussere relictæ.
 Ductor erat cunctis audax Antonius armis,
 Jam tum civili meditatus Leucada bello.
 Illum sæpe minis Cæsar , precibusque morantem
 Evocât : O mundi tantorum causa malorum!
 Quid Superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
 Acta meo, summam rapti per prospera belli

Te poscit Fortuna manum. num rupta vadosis.
 Syrribus incerto Libye nos dividit æstu?
 Nunquid inexperto tua credimus arma profundo?
 Inque novos traheris casus? ignave, venire
 Te Cæsar, non ire, jubet. prior ipse per hostes
 Percussis medias alieni juris arenas,
 Tu mea castra times? pereuntia tempora fari
 Conqueror: in ventos impendo vota, fretumque,
 Ne retine dubium cupientes ire per æquor:
 Si bene nota mihi est, ad Cæsaris arma Juventus
 Naufragio venisse volet. jam voce doloris
 Utendum est: non ex æquo divisimus orbem.
 Epirum Cæsarque tenet, totusque Senatus:
 Ausoniam tu solus habes. his terque, quaterque
 Vocibus excirum postquam cessare videbat,
 Dum se deesse Deis, at non sibi numina, credit:
 Sponie per incantatas audet tentare tenebras,
 Quod jussi timuere, fretum: temeraria prono
 Expertus cecidisse Deo: fluctusque verendos
 Classibus, exigua sperat superare carina.

Solverat armorum fessas nox languida curas:
 Parta quies miseris, in quorum pectora somno
 Dat vires fortuna minor: jam castra silebant;
 Tertia jam vigiles commoverat hora secundos,
 Cæsar sollicito per vasta silentia gressu
 Vix famulis audenda parat: cunctisque relictis,
 Sola placet Fortuna comes. tentoria postquam
 Egredius vigilum, somno cedentia membra
 Transiit, questus tacite quod fallere posset;
 Littora curva legit, primisque iuvenit in undis
 Rupibus exesis herentem fuisse carinam.
 Rectorem, dominumque ratis secuta tenebat
 Haud procul inde domus, non ullo robore fulta,
 Sed sterili junco, cannaque intexta palustri,
 Et latus inversa nudum inunita phaselo.

Hæc Cæsar bis terque manu quassantia tectum
 Limina commovit. molli consurgit Amyclas,
 Quem dabit, alga, toro. Quisnam mea naufragus, in-
 Tecta petit? aut quem nostræ Fortuna coëgit (quit,
 Auxilium sperare casæ? Sic fatus, ab alto
 Aggere, jam tepidæ sublato fune favillæ,
 Scintillam tenuem commotos pavit in ignes,
 Securus belli: prædam civilibus armis
 Scit non esse casas. O vitæ tuta facultas
 Pauperis, angustique lares! o munera nondum
 Intellecta Deum! quibus hoc contingere templis,

Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
 Cæsarea pulsante manu? tum poste recluso,
 Dux ait: Expecta votis majora modestis,
 Spesque tuas laxa juvenis, si iussa secutus
 Me vehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ
 Debebis, manibusque inopem duxisse senectam.
 Nec cessa præbere Deo tua fata, volenti
 Angustos opibus subitis implere Penates.
 Sic fatur: quanquam plebeio rectus amictu,
 Indocilis privata loqui: tum pauper Amyclas:
 Multa quidem prohibent nocturno credere ponto.
 Nam sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
 Concordeſque tulit radios: Noton altera Phoebi,
 Altera pars Borean diducta luce vocabat.
 Orbe quoque exhaustus medio, languensque recessit,
 Spectanteis oculos infirmo lumine passus.
 Lunaque non gracili surrexit lucida cornu,
 Aut orbis medii puros exesa recessus:
 Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,
 Ventorumque nota rubuit: tum lurida pallens
 Ora tulit vultu sub nubem tristis ituro.
 Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
 Nec placet incertus, qui provocat æquora, Delphin:
 Aut siccum quod mergus amat: quodque ausa volare
 Ardea sublimis pennæ confisa natanti:
 Quodq; caput spargens undis, velut occupet imbrē,
 Instabili gressu metitur littora cornix.
 Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
 Hand dubitem præbere manus: vel littora tangam
 Iussa, vel hoc potius pelagus, flatibusque negabunt.
 Hæc fatur, solvensque ratem dat carbasa ventis:
 Ad quorum motus non solum lapsa per altum
 Aëra dispersos traxere cadentia sulcos
 Sidera: sed summis etiam quæ fixa tenentur
 Altra polis, sunt visa quati. niger inficit horror
 Terga maris: longo per multa volumina tractu
 Æstuat unda minax: statibusque incerta futuri,
 Turbida restantur conceptos æquora ventos.
 Tunc rector trepidæ fatur ratis: Aspice sævum
 Quanta paret pelagus: Zephyrosne intédât, an Euros
 Incertum est: puppim dubius ferit undique pontus.
 Nubibus, & coelo Notus est. si murmura ponti
 Consulimus, Cori verrent mare. gurgite tanto,
 Nec raris Hesperias tanget, nec naufragus oras.
 Desperare viam, & vetitos convertere cursus
 Sola salus. liceat vexata littora puppe

Prendere,

Prendere, ne longè nimium sit proxima tellus.

Filius cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
 Sperne minas, inquit, pelagi, ventroque furenti
 Trade finem. Italiam si coelo auctore recusas,
 Me pete. sola tibi causa hæc est iusta timoris,
 Vectorem non nosse tuum; quem numina nunquam
 Destituunt; de quo male tunc Fortuna meretur,
 Cum post vora venit: medias per rumpe procellas
 Tutela secure mea. coeli ille fretique,
 Non puppis nostræ labor est: hanc Cæsare pressam
 A fluctu defender onus. nec longa furori
 Ventorum sævo dabitur mora: proderit undis
 Ita ratis. nec flecte manum: fuge proxima velis
 Littora: tum Calabro portu te crede potitum,
 Cum jam non poterit puppi, nostræque saluti
 Altera terra dari. quid tanta strage paretur
 Ignoras? quærit pelagi, coelique tumultu
 Quid præstet Fortuna mihi. Non plura locuto
 Avulsi laceros percussa puppe rudentes
 Turbo rapax, fragilemque super volitantia malum
 Vela tulit: sonuit, victis compagibus, alnus.
 Inde ruunt toto concita pericula mundo.
 Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo,
 Core, movens æstus: jam te tollente ferebat
 Pontus, & in scopulos totas erexerat undas.
 Occurrit gelidus Boreas, pelagusque retundit:
 Et dubium pendet, vento cui concidat, æquor.
 Sed Scythici vicit rabies Aquilonis, & undas
 Torfit, & abstrusas penitus vada fecit arenas.
 Nec perfert pontum Boreas ad saxa, suumque
 In fluctus Cori frangit mare: motaque possunt
 Æquora subductis etiam concurrere ventis.
 Non Euri cessasse minas. non imbribus ærum
 Æolii jacuisse Notum sub carcere saxi
 Crediderim: cunctos solita de parte ruentes
 Defendisse suas violento turbine terras,
 Sic pelagus mansisse loco. nam parva procellis
 Æquora rapta ferunt: Ægæas transit in undas
 Tyrrhenum: sonat Ionio vagus Adria ponto.
 Ah quoties frustra pulsatos æquora montes
 Obruit illa dies! quàm celsa cacumina pessum
 Tellus victa dedit! non ullo littore surgunt
 Tam validi fluctus, alioque ex orbe velut i
 A magno venêre mari, mundumque coercens
 Monstriferos agit unda sinus. Sic rector Olympi
 Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen

Adjuvit, regnoque accessit terra secundo,
 Cum mare convolvit gentes, cum littora Tethys
 Noluisset ulli pati, coelo contenta teneri.
 Tunc quoque tanta maris moles crevillet in altra,
 Ni superum rector pressisset nubibus undas.

Non coeli nox illa fuit: latet obsitus aër
 Infernae pallore domus, nimisque gravatus
 Deprimitur, fluctusque in nubibus accipit imbrem.
 Lux etiam metnenda perit, nec fulgura currunt
 Clara, sed obscurum uimbofus diffilit aër.
 Tunc Superum convexa tremunt, atque arduus axis
 Insonnit, motaque poli compage laborant.
 Extimuit Natura chaos: rupisse videntur
 Concordes elementa moras, rursusque redire
 Nox Manes mistura Deis. spes una salutis,
 Quod tanta mundi nondum periere ruina.
 Quantum Leucadio placidus de vertice pontus
 Despicitur; tantum nautae videre trementes
 Fluctibus è summis præceps mare: cumque ridentes
 Rursus hiant undæ, vix eminet æquore malus.
 Nubila tanguntur velis, & terra carina:
 Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam
 Exhaustum in cumulos, omnisque in fluctibus unda est.
 Artis opem vicere metus: nescitque magister
 Quam frangat, cui cedat aquæ. discordia Ponti
 Succurrit miseris, fluctusque evertere puppim
 Non valet in fluctus: victum latus unda repellens
 Erigit, atque omni surgit ratis ardua vento.
 Non humilem Sasona vadis, non littora curvæ
 Thesaliæ saxosa pavent, oræque malignos
 Ambraciæ portus: scopulosa Ceraunia nautæ
 Summa timent. Credit jam digna pericula Cæsar
 Fatis esse suis. tantusque evertere, dixit,
 Me Superis labor est: parva quem puppe sedentem
 Tam magno petiere mari? si gloria leti
 Est pelago donata mei, bellisque negamur;
 Intrepidus, quancunque datis mihi numina, mortem
 Accipiam. licet ingentes abruperit actus
 Festinata dies fatis; sat magna peregi.
 Arctos domui gentes: inimica subegi
 Arma metu: vidit Magnum mihi Roma secundum.
 Iusta plebe tuli fasces per bella negatos:
 Nulla meis aberit titulis Romana potestas.
 Nesciat hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
 Conscia votorum es, me, quamvis plenus honorum,
 Et Dictator eam Stygias, & Consul ad umbras,

Privatum

Privatum Fortuna, mori, mihi funere nullo
 Est opus o Superi : lacerum retinete cadaver
 Fluctibus in mediis : desint mihi bulta, rogusque,
 Dum metnar semper, terraque expectet ab omni.

Hæc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
 Invalida cum puppe levat : nec rursus ab alto
 Aggere dejecit pelagi, sed pertulit unda,
 Scruposisque angusta vacant ubi littora saxis,
 Imposuit terræ. pariter tot regna, tot urbes
 Fortunamque suam tacta tellure recepit.

Sed non tam remeans Cæsar jam luce propinqua,
 Quàm tacita sua castra fuga, comitesque tefellit.

Circumfusa duci flevit, gemitusque suorum,
 Et non ingratis incessit turba querelis.

Quo te dure tulit virtus temeraria Cæsar?

Aut quæ nos viles animas in fata relinquens,
 Invitis spargenda dabas tua membra procellis?

Cum tot in hac anima populorum vita, salusque
 Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,

Sævitia est voluisse mori. nullusne tuorum
 Emeruit comitum, fatis non posse superstes

Esse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis

Nostra sopor tenuit. pudet heu! tibi causa petendæ

Hæc fuit Hesperiae? visum est committere quenquam

Tam sævo crudele mari? fors ultima rerum

In dubios casus, & prona pericula mortis

Præcipitare solet. mundi jam summa tenentem

Permissile mari! tantum quid numina lassas?

Sufficit ad fatum belli favor iste, laborque

Fortunæ, quod te nostris impegit arenis?

Hinc usus placere Deum, non rector ut orbis,

Nec dominus rerum, sed felix naufragus elles?

Talia jactantes, discussa nocte, serenus

Oppressit cum sole dies, fessumque tumentes

Composuit pelagus ventis patientibus undas.

Nec non Hesperii lassatum fluctibus æquor

Vt videre duces, purumque insurgere coelo

Fracturum pelagus Boream, solvère carinas,

Quas ventus, doctæque pari moderamine dextræ

Permistas habuere diu : latumque per æquor,

Vt terrestre, coit, consertis puppibus, agmen.

Sed nox sæva modum venti, velique tenorem

Eripuit nautis, excussitque ordine puppes.

Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt

Poturæ te, Nile, grues, primoque volatu

Effingunt varias, casu monstrante, figuras.

Mox ubi percussit tenfas Notus altior alas:
 Confusos temere immixtæ glomerantur in orbes,
 Et turbata petit dispersis littera pennis.
 Cum primum redeunte die violentior aër
 Puppibus incubuit, Phœbeo concitus ortu,
 Prætereunt frustra tentati littora Lissi,
 Nymphæumque tenent, nudas Aquilonibus undas.
 Succedens Boreæ jam portum fecerat Auster.
 Undique collatis in robur Cæsaris armis,
 Summa videns duri Magnus discrimina Martis
 Iam castris instare suis: seponere tutum
 Conjugii decrevit onus, Lesboque remotam
 Te procul a sævi strepitu Cornelia belli
 Occulere. Heu quantum mentes dominatur in æquas
 Iusta Venus! dubium, trepidumq; ad proelia, Magne,
 Te quoque fecit amor: quod nolles stare sub ictu
 Fortunæ, quo mundus erat, Romanaque fata,
 Conjux sola fuit. mentem jam verba paratam
 Destitunt, blandæque juvat ventura trahentem
 Indulgere moræ, & tempus subducere fatis.

Nocte sub extrema, pulso torpore quietis,
 Dum fovet amplexu gravidum Cornelia curis
 Pectus, & averſi petit oscula grata mariti:
 Humentes mirata genas, percussa que cæco
 Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
 Ille gemens, Non nunc, vita mihi dulcior, inquit,
 Cum tædet vitæ, læto sed tempore, conjux,
 Venit mœsta dies, & quàm nimiumque, parumque,
 Distulimus: jam totus adest in proelia Cæsar.
 Cedendum est bellis: quorum tibi tuta latebra
 Lesbos erit, desiste preces tentare: negavi
 Iam mihi: non longos a me patiæ recessus.
 Præcipientes aderunt casus: properante ruina,
 Summa cadunt. satis est audisse pericula Magni.
 Meque tuus decepit amor, civilia bella
 Si spectare potes. nam me jam Marte parato
 Securos cepisse pudet cum conjuge somnos,
 Eque tuo, miserum quatiens cum classica mundum,
 Surrexisse sinu. vereor civilibus armis
 Pompejum nullo tristem committere damno.
 Tutior interea populis, & tutior omni
 Rege latè, positamque procul fortuna mariti
 Non tota te mole premat. si numina nostras
 Impulerint acies, maneat pars optima Magni;
 Sitque mihi, si fata premant, victorque cruentus,
 Quo fugisse velim. Vix tantum iufirma dolorem

Cepit,

Cepit, & attonito cesserunt pectore sensus.
 Tandem ut vox moestas potuit proferre querelas:
 Nil mihi de fatis thalami, Superisque relictum est
 Magne, queri: nostros non rumpit finis amores,
 Nec diri fax summa rogi: sed sorte frequenti,
 Plebejaque nimis careo dimissa marito.
 Hostis ad adventum rumpamus foedera tedæ:
 Placemus Socerum. Sic est tibi cognita, Magne,
 Nostra fides? credisne aliquid mihi tutius esse,
 Quam tibi? nonne olim casu pendemus ab uno?
 Fulminibus me sæve jubes, tantæque ruinæ
 Absentem præstare caput? secura videtur
 Sors tibi, cum facias etiam nunc vota, perisse,
 Ut nolim servire malis: sed morte parata,
 Te sequar ad manes, feriat dum inæsta remotas
 Fama procul terras, vivam tibi nempe superstes.
 Adde, quod assuescis fatis, tantumque dolorem
 Crudelis me ferre doces. ignosce fatenti:
 Posse pati, timeo. quod si sunt vota, Deisque
 Audior, eventus rerum sciet ultima conjux.
 Sollicitam rupes jam te victore tenebunt,
 Et puppim, quæ fata feret tam læta, timebo.
 Nec solvent audita metus mihi prospera belli,
 Cum vacuis projecta locis a Cæsare possim
 Vel fugiente capi. notescant littora clari
 Nominis exilio, positaque ibi conjuge Magni,
 Quis Mitylenæas poterit nescire latebras?
 Hoc precor extremum, si nil tibi victa relinquent
 Tutius arma fuga, cum te commiseris undis:
 Quolibet infaustram potius deserte carinam:
 Littoribus quærere meis. Sic fata, relictis
 Exsiluit stratis amens, tormenta que nulla
 Vult differre mora. non moesti pectora Magni
 Sustinet amplexu dulci, non colla tenere:
 Extremusque perit tam longi fructus amoris:
 Præcipitantque suos luctus: neuterq; recedens
 Sustinuit dixisse vale, vitamque per omnem
 Nulla fuit tam moesta dies. nam cætera damna
 Darata jam mente malis, firmaque tulerunt.

Labitur infelix, manibusque excepta suorum
 Ferrur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas,
 Littoraque ipsa tenet, tandemq; illata carinæ est.
 Non sic infelix patriam, portusque reliquit
 Hesperios, sævi premerent cum Cæsaris arma.
 Fida comes Magni vadis duce sola relictæ,
 Pompejumque fugis. quæ nox tibi proxima venit,

Infomnis. viduo tum primum frigida lecto,
 Atque infueta quies uni, nudumque marito
 Non hærente latus. somno quàm sæpe gravata
 Deceptis vacuum manibus complexa cubile est,
 Atque oblita fugæ quæsiuit nocte maritum!
 Nam, quanvis flamma tacitas urente medullas,
 Non juvat in toto corpus jactare cubili:
 Servatur pars illa tori. caruisse timebat
 Pompejo: sed non Superi tam læta parabant.
 Instabat, miseræ Magnum quæ redderet, hora.

M. A N N Æ I

L V C A N I

P H A R S A L I Æ

Liber Sextus.

IO ANNIS SVLPICII VERVLANI ARGVMENTVM.

DIRRACHIVM in Sexto, dum Magnus ab
 hoste ructur,

Vallatur muro in campis, & peste laborat.

Esurit & Cæsar, pugnaque erumpit aperta

Pompejus. Scavæ vires, & nobile fatum,

Thessaliaque situs, mox quæ tulit illa, canuntur.

Hinc magicam Erichtho, Stygias ut consulat umbras,

Sextus adit. ciet illa Deos, cogitque cadaver

Trista fata loqui, moritur quod carmine rursus.

Postquam castra duces, pugnae jam mente pro-
 pinqui,

Imposuere jugis, admotaque comminus arma,
 Parque suum videre Dei, capere omnia Cæsar
 Moenia Grajorum spernit, Martemq; secundum
 Iam nisi de genere fatis debere recusat.

Fune tam mundo votis petit omnibus horam,

In casum quæ cuncta ferat. placet alea fati

Alterutrum mensura caput, ter collibus omneis

Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,

Testa

Testatus nunquam Latiae se deesse ruinæ.
 Ut videt ad nullos exciri posse tumultus
 In pugnam generum, sed clauso fidere vallo,
 Signa movet, testusque via dumosa per arva
 Dyrrachii præceps rapiendas tendit ad arces.
 Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus,
 Quemque vocat collem Taulantius incola Petram,
 Insedit castris, Ephyreaque moenia servat,
 Dependens tutam vel solis turribus urbem.
 Non opus hanc veterum, nec moles struenda tuetur,
 Humanusque labor, facilis, licet ardua tollat,
 Cedere vel bellis, vel cuncta moventibus annis.
 Sed munimen habet nullo quassabile ferro,
 Naturam, sedemque loci. nam clausa profundo
 Undique præcipiti, scopulisque videntibus æquor,
 Exiguo debet, quod non est insula, colli.
 Terribiles ratibus sustentant moenia cautes,
 Ioniumque furens rapido cum tollitur æstro,
 Tempia, domosque quatit, spumatque in culmina
 pontus.

Hinc avidam belli rapuit spes improba mentem
 Cæsaris, ut vastis diffusum collibus hostem
 Dingeret ignarum, ducto procul aggere valli.
 Meritur terras oculis: nec cespitem tantum
 Contentus fragili subitos attollere muros,
 Ingentes cautes, avulsaque saxa metallis,
 Majorumque domos, direptaque moenia transfert.
 Exstruitur, quod non aries impellere sævus,
 Quod non ulla queat violenti machina belli.
 Franguntur montes, planumque per ardua Cæsar
 Facit opus: pandit fossas, turritaque summis
 Disponit castella jugis, magnoque recessu
 Amplexus fines, saltus, nemorosaque tesqua,
 Et silvas, vastasque feras indagine claudit.
 Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
 Castraque Cæsareo circumdatus aggere mutat.
 Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
 Illic merfa suos: opertumque ut summa revisat,
 Defessus Cæsar mediis intermanet agris.
 Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,
 Adscribarque Deis: fragili circumdata testa
 Moenia mirentur refugi Babylonia Parthi.
 Tu quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,
 Assyriis quantum populis telluris Eoæ
 Sufficit in regnum. subitum, bellicque tumultu
 Raptum clausit opus. tanti periere labores.

Tot potuere manns adjungere Seston Abydo,
 Ingestoque solo Phryxeum elidere pontum,
 Aut Pelopis latis Ephyren abrumperè regnis,
 Et ratibus longæ flexus donare Maleæ,
 Aut aliquem mundi, quanvis Natura negasset,
 In melius mutare locum. coit area belli:
 Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis,
 Hic & Thessalicæ clades, Libycæque tenentur.
 Æstuat angusta rabies civilis arena.

Prima quidem surgens operum structura fefellit
 Pompejum: veluti mediæ qui tutus in arvis
 Sicania rapidum nescit latrare Pelorum:
 Aut vaga cum Tethys, Rutupinaque littora fervent,
 Unda Caledonios fallit turbata Britannos.
 Ut primum vasto septas videt aggere terras:
 Ipse quoque a tuta deducens agmina Petra
 Diversis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
 Laxet, & effuso claudentem milite tendat.
 Ac tantum septi vallo sibi vendicat agri,
 Parva Mycenæ quantum sacrata Dianæ
 Distat ab excelsa nemo ralis Aricia Roma:
 Quoque modo Romæ prælapsus mœnia Tybris
 In mare descendit, si nusquam torqueat annem.
 Classica nulla sonant, injussaque tela vagantur:
 Et fit sæpe nefas, jaculum tentante lacerto.
 Major cura duces miscendis abstrahit armis.
 Pompejum ex haustæ præbenda ad pabula terræ,
 Quæ currens obtrivit eque, gradibusque citatis
 Ungula frondentem discussit cornea campum.
 Belliger attonsis souipes defessus in arvis,
 Advectos cum plena ferant præsepia culmos,
 Ore novas poscens moribundus labitur herbas.
 Et tremulo medios abrumpit poplite gyros,
 Corpora tum solvit tabes, & digerit artus.
 Traxit iners coelum fluidæ contagia pestis
 Obscuram in nubem. tali spiramine Nefis
 Emitterit Stygium nebulosis aëra faxis,
 Antraque letiferi rabiem Typhonis anhelant.
 Inde labant populi, cœloque paratior unda
 Omne pati virus duravit viscera cœno.
 Iam riget atra cutis, dissentaque lumina rumpit:
 Igneaque in vultus, & sacro fervida morbo
 Pests abir, fessumque caput se ferre recusat.
 Iam magis atque magis præceps agit omnia fatum
 Nec medii dirimunt morbi vitamque necemque:
 Sed languor cum morte venit, turbaque cadentum

Arcta lues, dum mista jacent incondita vivis
Corpora: nam miseros ultra tentoria cives
Spargere funus erat. tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulsusque Aquilonibus aër,
Littoraque, & plenæ peregrina messe carinæ.

At liber terræ spatiosis collibus hostis
Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis:
Sed patitur sævam, veluti circumdatus arcta
Obsidione, famem. nondum surgentibus altam
In segetem culmis, cernit miserabile vulgus
In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
Et morsu spoliare nemus, letumque ininanteis
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morsu,
Quæque per abrasas utero demittere fauces.
Plurimaque humanis antehac incognita mensis
Diripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.

Vt primum libuit ruptis evadere claustris
Pompejo, cunctasque sibi permittere terras:
Non obscura petit latebrosæ tempora noctis,
Et raptum furto soceri cessantibus armis
Dedignatur iter: latis exire ruinis
Quærit, & impulso turres confringere vallo,
Perq; omneis gladios, & qua via cæde paranda est,
Opportuna tamen valli pars visa propinqui,
Quam Minuti castella vocant, & confraga densis
Arboribus dumeta tegunt. huc pulvere nullo
Proditus agmen agit, subitusque ad mœnia venit.
Tot simul e campis Latix fulsere volucres:
Tot cecinere tubæ. ne quid victoria ferro
Deberet, pavor attonitos confecerat hostes.
Quod solum valuit virtus, jacuere peremti,
Debuerant quo stare loco: qui vulnera ferrent
Am deerant, nimbusque ferens tot tela peribat.
Tum piceos volvunt immixtæ lampadis igues:
Tum quassæ nutant turres, lapsumque minantur.
Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.
Nam Pompejanæ celsi super ardua valli
Exierant Aquilæ: jam mundi jura petebant.

Quem non mille simul turmis, nec Cæsare toto
Vulferet Fortuna locum, victoribus unus
Eripuit, vetuitque capi: seque arma tenente,
Ac nondum strato, Magnum vicisse negavit.
Icæva viro nomen: castrorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes: ibi sanguine multo
Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.

Et morſu ſpoliare nemus, letumque minantels
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas:
Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morſu,
Quæque per abraſas utero dimittere fauces,
Plurimaque humanis antehac incognita menſis
Diripiens miles, ſaturum tamen obſidit hoſtem.

Vt primum libuit ruptis evadere clauſtris
Pompejo, cunctasque ſibi permittere terras:
Non obſcura petit latebroſæ tempora noctis,
Et raptum furto ſoceri ceſſantibus armis
Dedignatur iter: latis exire ruinis
Quærit, & impulſo turres confringere vallo,
Perque omneis gladios, & qua via cæde paranda eſt.
Opportuna tamen valli pars viſa propinqui,
Quam Minuti caſtella vocant, & confraga denſis
Arboribus dumeta tegunt. huc pulvere nullo
Proditus agmen agit, ſubitusque ad mœnia venit.
Tot ſimul e campis Latix fulſere volucres:
Tot cecinere tubæ. ne quid victoria ferro
Deberet, pavor attonitos confecerat hoſtes.
Quod ſolum valuit virtus, jacuere peremti,
Debuerant quo ſtare loco: qui vulnera ferrent
Iam deerant, nimbusque ferens tot tela peribar.
Tum piceosvolvunt immiſſæ lampadis ignes:
Tum quaſſæ nutant turres, lapſumque minantur.
Roboris impacti crebros gemit agger ad iſtus.
Iam Pompejanæ celſi ſuper ardua valli
Exierant Aquilæ: jam mundi jura petebant.

Quem non inille ſimul turmis, nec Cæſare toto
Auferret Fortuna locum, victoribus unus
Eripuit, vetuitque capi: ſequæ arma tenente,
Ac nondum ſtrato, Magnum viciffe negavit.
Scæva viro nomen: caſtrorum in plebe merebas.
Ante ſeras Rhodani gentes ibi ſanguine multo
Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.
Prouus ad omne nefas, & qui neſciret, in armis
Quam magnum virtus crimen civilibus eſſet.
Hic ubi quærentes ſocios jam Marte relictio
Tuta fugæ cernit, Quo vos pavor, inquit, abegit
Impius; & cunctis ignotus Cæſaris armis?
O famuli turpes, ſervum pecus, abſque cruore
Terga datis morti cumulo vos deeſſe virorum
Non pudet, & buſtis, interque cadavera quæti?
Non ira ſaltem juvenes, pietate remota,
Stabitis? e cunctis, per quos erumperet hoſtis,
Nos ſumus electi. non parvo ſanguine Magni

Ista dies gerit. peterem felicior umbras
 Cæsaris in vultu. testem hunc Fortuna negavit:
 Pompejo laudante cadam. confringere tela
 Pectoris incurfu, jugulisq; retundite ferrum.
 Iam longinqua petit pulvis, sonitusq; ruinæ,
 Securasq; fragor concussit Cæsaris aures.
 Vincimus o socii; veniet, qui vendicet arces,
 Dum morimur. movit tantum vox illa furorem,
 Quantum non primo succendunt classica cantu:
 Mirantesq; virum, atque avidi spectare, sequuntur
 Scituri juvenes, numero deprensa, loquique,
 An plus quàm mortem virtus daret. ille ruenti
 Aggere confilit, primumq; cadavera plenis
 Turribus evolvit, subeuntesque obruit hostes
 Corporibus: totæq; viro dant tela ruinæ,
 Roboraque, & moles; hosti seq; ipse minatur.
 Nunc fude, nunc duro contraria pectora conto
 Detrudit muris, & valli summa tenentes
 Ampurat ense manus: caput obterit, ossaq; saxo,
 Ac male defensum fragili compage cerebrum
 Dissipat: alterius flamma crinesq; genasq;
 Succendit: strident oculis ardentibus ignes.
 Et primum cumulo crescente cadavera murum
 Admovere solo: non segnior extulit illum
 Ialtus, & in medias jecit super arma catervas,
 Quàm per summa rapit celerem venabula pardum.
 Tunc densos inter cuneos compressus, & omni
 Vallatus bello vincit, quem respicit, hostem.
 Iamque hebes, & crasso non asper sanguine mucro
 Percussum Scævæ frangit, non vulnerat, hostem.
 Perdedit ensis opus, frangit sine vulnere membra.
 Illum tota premit moles, illum omnia tela.
 Nulla fuit non certa manus, non lancea felix:
 Parque novum Fortuna videt concurrere, bellum,
 Atque virum. fortis crebris sonat ictibus umbo,
 Et galeæ fragmenta cavæ compressa perurunt
 Tempora: nec quicquam nudis vitalibus obstat
 Iam, præter stantes in summis ossibus hastas.
 Quid nunc vesani jaculis, levibusq; sagittis
 Perditis hæsueros nunquam vitalibus ictus?
 Tunc aut tortilibus vibrata phalarica nervis
 Obruat, aut vasti muralia pondera saxi:
 Tunc aries ferro, ballistaque limine portæ
 Summoveat: stat non fragilis pro Cæsare murus,
 Pompejumque tenet: jam pectora non tegit armis:
 Ac veritus credi clypeo, lævaq; vacasse,

Aut

Aut culpa vixisse sua, tot vulnera belli
 Solus obit, densamq; ferens in pectore silvam,
 Iam gradibus fessis, in quem cadat, eligit hostem,
 Par pelagi monstribus. Libycæ sic bellua terræ,
 Getulus densis Elephas oppressus ab armis
 Omne percussum squalenti missile tergo
 Frangit, & hærentes mora cute discutit hastas.
 Viscera tuta latent penitus, citraq; cruorem
 Confixæ stant tela feræ: tot facta sagittis,
 Tot jaculis, unam non explent vulnera mortem.
 Diæa procul ecce manu Gortynis arundo
 Tenditur in Scævam, quæ voto certior omni
 In caput, atque oculi lævum descendit in orbem.
 Ille moras ferri, nervorum & vincula rumpit,
 Affixam vellens oculo pendente sagittam
 Intrepidus, telumque suo cum lumine calcat.
 Pannonis haud aliter post ictum sævior ursa,
 Cum jaculum parva Libys amentavit habena,
 Se rotat in vulnus: telumque irata receptum
 Impetit, & secum fugientem circuit hastam.
 Perdiderat vultum rabies: stetit imbre cruento
 Informis facies: lætus fragor æthera pulsat
 Victorum: majora viris de sanguine parvo
 Gaudia non faceret conspectum in Cæsare vulnus.
 Ille tegens alta suppressum mente dolorem,
 Mitis, & a vultu penitus virtute remota,
 Parcite, ait, cives: procul hinc avertite ferrum:
 Collatura meæ nil sunt jam vulnera morti:
 Non eget ingestis, sed vulsis pectore telis.
 Tollite, & in Magni viventem ponite castris:
 Hoc vestro præstate duci: sit Scæva relictæ
 Cæsaris exemplum potius, quàm mortis honestæ.

Credidit infelix simulatis vocibus aulus:
 Nec vidit recto gladium mucrone tenentem:
 Membraque captivi pariter laturus, & arma,
 Fulmineum mediis excepit faucibus ense.
 Incaluit virtus: atque una cæde relictus
 Solvat, ait, poenas, Scævam quicumque subactum
 Speravit: pacem gladio si quærit ab isto
 Magnus, adorato submittat Cæsare signa.
 An similem vestri, segnemq; ad fata putastis?
 Pompeji vobis minor est, causæq; Senatus,
 Quàm mihi mortis amor, Simul hæc effatus, & al-

tus

Cæsareas pulvis testatur adesse cohortes.

Dedecus hic belli Magno, crimenque remisit,

Ne so

Ne solum totæ fugerent te Scæva catervæ:
 Subducto qui Marte ruis; nam sanguine fuso
 Vires pugna dabat. labentem turba suorum
 Excipit atque humeris defectum imponere gaudet.
 Ac velut inclusum perfollo in pectore numen,
 Et vivam magnæ speciem Virtutis adorant:
 Telaque confixis certant evellere membris,
 Exornantque Deos, ac nudum pectore Martem
 Armis Scæva ruis. felix hoc nomine famæ,
 Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
 Cantaber exiguis, aut longis Teutonus armis.
 Non tu bellorum spoliis ornare Tonantis
 Tempa potes, non tu lætis ululare triumphis.
 Infelix, quanta dominum virtute parasti!

Nec magis hac Magnus castrorum parte repulsus
 Intra claustra piger dilato Marte quievit,
 Quàm mare lassatur. cum se tollentibus Euris
 Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
 Montis adest, seramque sibi parat uuda ruinam.
 Hinc vicina petens placido castella profundo
 Incurfu gemini Martis rapit: armaque latè
 Spargit, & effuso laxat tentoria campo:
 Mutandæque juvat permilla licentia terræ.
 Sic pleno Padus ore tumens super aggere ruit
 Excurrit ripas, & totos concutit agros.
 Succubuit si qua tellus, cumulumque furentem
 Rudarum non passa, ruit: tum flumine toto
 Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos.
 Illos terra fugit dominos: his rura colonis
 Accedunt, donante Pado. vix proelia Cæsar
 enserat, elatus specula quæ prodidit ignis.
 Invenit impulsos presso jam pulvere muros,
 Rigidaque ut veteris deprendit signa ruinæ;
 Accendit pax ipsa loci, movitque furorem
 ompejana quies, & victo Cæsare somnus.
 E vel in clades properat, dum gaudia turbet.
 Porquato ruit inde minax: qui Cæsaris arma
 ignius haud vidit, quàm malo nauta tremente
 omnia Circeæ subducit vela procellæ:
 gminaque interius muro brevior receptit,
 ensus ut parva disponderet arma corona.

Transierat primi Cæsar munimina valli,
 cum super e totis emisit collibus agmen,
 Fuditque acies obseptum Magnus in hostem.
 Non sic Ætneis habitans in vallibus horret
 accladum spirante Noto, cum tota cavernas

Egerit, & torrens in campos defluit Ætna:
 Cæsaris ut miles glomerato pulvere victus
 Ante aciem, cæci trepidus sub nube timoris
 Hostibus occurrit fugiens, inque ipsa pavendo
 Fata ruit. totus mitti civilibus armis
 Usque vel in pacem potuit cruor: ipse furenteis
 Dux tenuit gladios. felix, ac libera legum
 Roma fores, jurisque tui, vicisset in illo
 Si tibi Sylla loco. dolet heu, semperque dolebit,
 Quod scelerein Cæsar prodest tibi summa tuorum
 Cum genero pugnasse pio. Prô tristia fata!
 Non Uticæ Libye clades, Hispania Mundæ
 Fletet, & infando pollutus sanguine Nilus
 Nobilius Phario gestasset rege cadaver:
 Nec luba Marmaricas nudus pressisset arenas,
 Poenorumque umbras placasset sanguine fuso
 Scipio: nec sancto caruisset vita Catone.
 Ultimus esse dies potuit tibi Roma malorum:
 Exire e mediis potuit Pharsalia fati.

Deserit adverso possessam numine sedem
 Cæsar, & Emathias lacero petit agmine terras.
 Arma secuturum fœderi, quacunque fugasset,
 Tentavere sui comites divertere Magnum
 Hortati, patrias fides, atque hoste carentem
 Aufoniam peteret. Nunquam me Cæsaris, inquit,
 Exemplo reddam patriæ, nunquamque videbit
 Me, nisi dimisso redeuntem milite Roma.
 Hesperiam potui, motu surgente, tenere,
 Si vellem patriis aciem committere templis,
 Ac medio pugnare foro. dum bella relegem,
 Extremum Scythici transcendam frigoris orbem.
 Ardentesque plagas. victor tibi, Roma, quietem
 Eripiam, qui, ne premerent te prælia, fugi?
 Ah potius, ne quid bello patiaris in isto,
 Te Cæsar putet esse suam. sic fatus, in ortus
 Phœbeos convertit iter, terræque secutus
 Devia, qua vastos aperit Candavia saltus,
 Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.

Thessaliam, qua parte diem brumalibus horis
 Atrollit Titan, rupes Ossa coërcet.
 Cum per summa poli Phœbum trahit altior æstas,
 Pelion opponit radiis nascentibus umbras.
 At medios ignes cœli, rabidique Leonis
 Solstitiale caput nemorosus submover Othrys.
 Excipit adversos Zephyros, & Iapyga Pindus,
 Et maturato præcidit vespere lucem.

Nec metuens imi Borean habitator Olympi
Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.
Hos inter montes media qui valle premuntur,
Perpetuis quondam latuere paludibus agri:
Flumina dum campi retinent, nec pervia Tempe
Dant aditus pelago, stagnumque implentibus undis
Crescere cursus erat. postquam discessit Olympo
Herculea gravis Ossa manu, subitaque ruinam
Sensit aquæ Nerens; melius mansura sub undis,
Emathis aquorei regnum Pharsalos Achillis
Eminet, & prima Rhoeteja littora pinu
Quæ tetigit Phylace, Pteleosque, & Dorion ira
Flebile Pieridum; Trachin, pretioque nefandæ
Lampados Herculeis fortis Melibœa pharetris:
Atque olim Larissa potens: ubi nobile quondam
Nunc super Argos arant: veteres ubi fabula Thebas
Monstrat Echionias: ubi quondam Peniheos exul,
Colla, caputque ferens supremo tradidit igni,
Quæta quid hoc solum natio rapuisset Agave.

Ergo abrupta palus multos discessit in amnes.
Purus in occasus, parvi sed gurgitis, Æas
Ionio fuit inde mari: nec fortior undis
Labitur avectæ pater Iſidis, & tuus, Oeneu,
Pene gener crassis oblimat Echinadas undis:
Et Meleagream maculatus sanguine Neſſi
Evenos Calydonia secat. ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas: & flumine puro
Irrigat Amphryſos famulantis pascua Phœbi.
Quique nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aëra, nec tenues ventos suspirat Anauros.
Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
Peneo donavit aquas. it gurgite rapto
Apidanos: nunquamque celer, nisi mistus, Enipeus.
Accipit Asopos cursus, Phoenixque, Melasque.
Solutus in alterius nomen cum venerit undæ,
Defendit Titaresus aquas, lapsusque superne
Gurgite Penei pro ficcis nititur arvis.
Hunc fama est Stygiis manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluvij contagia vilis
Nolle pati, superumque sibi servare timorem.

Vt primum emissis patuerunt annibus arva,
Pinguis Boëbicio discessit vomere sulcus:
Mox Lelegum dextra pressum descendit aratrum.
Æolidæ, Dolopesque solum fregere coloni,
Et Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis.
Illic semiferos Ixionidas Centauros

Foeta Pelethroniis nubes effudit in antris.
 Aspera te Pholoës frangentem Monyche saxa,
 Teque sub Oetæo torquentem vertice vulgas
 Rhœce ferox, quas vix Boreas inverteret, ornos:
 Hospes & Alcidaë magni Phole: teque per amnem
 Improbe Lernæas vector pascere sagittas:
 Teque senex Chiron, gelido qui fidere fulgens
 Impetis Æmonio majorem Scorpion arcu.
 Hac tellure feri micuerunt semina Martis.
 Primus ab æquorea percussis cuspide saxi
 Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
 Exsiluit; primus chalybem, frænosque momordit,
 Spumavitque novis Lapithæ domitoris habenis.
 Prima fretum sciudens Pagasæo littore pinus,
 Terrenum ignotas hominem projecit in uudas.
 Primus Thessalicæ rector telluris Itonus
 In formam calidæ percussit pondera massæ,
 Fudit & argentum flaminis, aurumque moneta
 Fregit, & immensis coxit fornacibus æra.
 Illic, quod populos scelerata impegit in arma,
 Divitias numerare datum est. hinc maxima serpens
 Descendit Python Cyrrhæaque fluxit in antra:
 Vnde & Thessalicæ veniunt ad Pythia laurus.
 Impius hinc prolem superis immisit Aloeus,
 Inferuit celis propese cum Pelion Astris,
 Sideribusque vias incumbens abstulit Ossa.

Hæc ubi damnata fati tellure locarunt
 Castra duces; cunctos belli præfaga futuri
 Mens agitat, summique gravem discriminis horam
 Adventare palam est. propius jam fata moveri
 Degeneres trepidant animi, pejoraque versant.
 Ad dubios pauci præsumto robore casus
 Spemque metumque ferunt. Turbæ sed mistus inert
 Sextus erat, Magno proles indigna parente,
 Qui mox Scyllæis exul grassatus in undis,
 Polluit æquoreos Siculo pirata triumphos.
 Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
 Impatientsque moræ, ventrisque omnibus æger:
 Non tripodas Deli, non Pythia consulit antra,
 Nec quæsisse libet, primis quid frugibus alitrix
 Ore Iovis Dodona sonet, quis noscere fibra
 Fata quear, quis prodat aves, quis fulgura cœli
 Server, & Assyria scrutetur sidera cura,
 Aut si quid tacitum, sed fas, erat. ille supernis
 Detestanda Deis savorum arcana Magorum
 Moverat, & tristes sacris feralibus aras,

Vmbrarum, Ditisque fidem: miseroque liquebat
 Scire parum Superos. vanum, sævumque furorem
 Adjuvat ipse locus, vicinaque mœnia castris
 Hæmonidum, ficti quas nulla licentia monstri
 Transierat, quarum, quicquid non creditur, ars est.

Thessala quineriam tellus herbasque nocentis
 Rupibus ingenuit, sensuraque saxa canentes
 Arcanum ferale Magos. ibi plurima surgunt
 Vim factura Deis. & terris hospita Colchis
 Legit in Hæmoniis, quas non advexerat, herbas.
 Impia, tot populis, tot surdas gentibus aures
 Coelicolum, diræ convertunt carmina gentis.
 Vna per æthereos exit vox illa recessus,
 Verbaque ad invitum perfert cogentia numen,
 Quod non cura poli, coelique volubilis unquam
 Avocat. infandum tetigit cum sidera murmur,
 Tunc Babylon Persea licet, secretaque Memphis
 Omne verustorum solvat penetrale Magorum:
 Abducit superos alienis Thessalis aris.

Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
 Non fatis abductus amor: flammisque severi
 Illicitis arserunt senes. nec noxia tantum
 Pocula perficiunt, aut cum urgentia succo
 Frontis amaturæ subducunt pignora fetæ
 Mens hauristi nulla sanie polluta veneni
 Excantata perit. quos non concordia missi
 Alligat nulla tori. blandæque potentia formæ,
 Fraxerunt torti, magica vertigine hili.
 Cessavere vices rerum: dilataque longa
 Hæsit nocte dies: legi non paruit æther.
 Torpuit & præceps audito carmine mundus:
 Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens
 Miratur non ire polos. nunc omnia complent
 Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo:
 It tonat ignaro cœlum Iove. vocibus iisdem
 fumantes latè nebulas, nimbosque solutis
 Excussere comis. ventis cessantibus, æquor
 intumuit: rursus veritum sentire procellas
 Conticuit turbante Noto: puppimque ferentes
 Inventum tumuere sinus. de rupe pependit
 Abscissa fixus torrens: amnisque cucurrit
 Non qua pronus erat. Nilum non extulit æstas:
 Mæander direxit aquas: Rhodanumque morantem
 Præcipitavit Arar: submisso vertice montes
 Explicuere jugum. nubes suspexit Olympus:
 Solibus & nullis Scythicæ, cum bruma rigeret,

Dimaduerere nives. impulsam fidere Tethyn
 Reppulit Hæmonidum, defenso littore, carmen.
 Terra quoque immoti concussit ponderis axem,
 Et medium vergens nisu titubavit in orbem.
 Tantæ molis onus percussum voce recessit,
 Prospectumque dedit circumlabentis Olympi.

Omne potens animal leti, genitumque nocere,
 Et pavet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
 Has avidæ rigres, & nobilis ira leonum
 Ore fovant blando: gelidos his explicat orbes,
 Inque pruinoso coluber distenditur arvo.
 Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi:
 Humanoque cadit serpens afflata veneno.
 Quis labor hic superis, cantus herbasque sequendi,
 Sprenndique timor? cujus commercia pacti
 Obstrictos habuere Deos? parere necesse est,
 An juvat? ignota tantum pietate merentur?
 An tacitis valere minis i hoc juris in omneis
 Est illis superos? an habent hæc carmina certum
 Imperiosa Deum, qui mundum cogere, quicquid
 Cogitur ipse, potest? illis & fidera primum
 Præcipiti deducta polo: Phœbeque serena
 Non aliter diris verborum obsessa venenis
 Palluit, & nigris, terrenisque ignibus arsit,
 Quàm si fraterna prohiberet imagine tellus,
 Infereretque suas flammis coelestibus umbras.
 Et patitur tantos cantu deprensa labores
 Donec suppositas propior despundet in herbas.

Hos scelernm ritus, hæc diræ carmina gentis
 Effera damnarat nimix pietatis Erichtho,
 Inque novos ritus pollutam duxerat artem.
 Illi uamque nefas urbis submittere testæ
 Aut laribus færale caput: desertaque busta
 Incolit, & tumulos expulsis obrinet umbris,
 Grata Deis Erebi. coetus audire silentium,
 Nolle domos Stygias, arcanaque Ditis operi
 Non Superi, non vita vetat. tenet ora profanæ
 Fœda situ macies, coeloque ignota sereno.
 Terribilis Stygio facies pallore gravatur,
 Impexis onerata comis. si nimbus, & atræ
 Sidera subducunt nubes, tunc Thessala nudis
 Egreditur bustis, nocturnaque fulgura captat.
 Semina fœcundæ segetis calcata perussit,
 Et non letiferas spirando perdidit auras.
 Nec superos orat, nec cantu supplice numen
 Auxiliare vocat, nec fibras illa litanteis

Nox: funereas aris imponere flammās
Gaudet, & accenso rapuit quæ tura sepulcro.

Omne nefas Superi prima jam voce precantis
Concedunt, carmenque timent audire secundum.
Viventes animas, & adhuc sua membra regentes,
Infodit busto: fatis debentibus annos
Mors iuvira subit: perversa funera pompa
Rettulit a tumulis: fugere cadavera letum.
Sumantes juvenum cineres, ardentiaque ossa
E mediis rapit illa rogis, ipsamque, parentes
Quam tenuere, facem: nigroque volantia fumo
Feralis fragmenta tori, vestesque fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra favillas.
At ubi servantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durefcunt tabe medullæ
Corpora; tunc omneis avidè defævit in artus,
Immersitque manus oculis: gaudetque gelatos
Effodisse orbes, & siccæ pallida rodit
Excrementa manus: laqueum, nodoque nocenteis
Dre suo rupit: pendentia corpora carpsit,
Abrasitque cruces: percussa que viscera nimbis
Vulsit, & incoctas admissa sole medullas.
Infertum manibus chalybem, nigramque per artus
Strillantem tibi saniem, virusque coactum
Sustulit, & nervo morsus retinente pependit.
Et quacunque jacet nudum tellure cadaver,
Ante feras, volucresque sedet: nec carpere membra
Vult ferro, manibusque suis, morsusque luporum
Expectat, siccis raptura e faucibus artus
Nec cessant a cæde manus, si sanguine vivo
Est opus, erumpat jugulo qui primus aperto.
Nec refugit cædes, vivum si sacra cruorem,
Exaque funereæ poscunt trepidantia mensæ:
Vulnere sic ventris, non, qua Natura vocabat,
Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.
Et quoties sævis opus est, ac fortibus umbris,
Ipsa facit manes: hominum mors omnis in usu est.
Illa genæ florem primævo corpore vullit,
Illa comam læva morienti abscidit ephebo,
Sæpe etiam caris cognato in funere dira
Thersalis incubuit membris: atque oscula fingens,
Truncavitque caput, compressaque dentibus orat
Laxavit: siccoque hærentem gutture linguam
Præmordens, gelidis infudit murmura labris,
Arcanumque nefas Stygias mandavit ad umbras.

Hanc nã fama loci Pompejo prodidit; alta

Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
 Sub nostra tellure diem: deserta per arva
 Carpit iter. fidi scelerum, fuerique ministri
 Effraetos circum tumulos, ac busta vagati
 Conspexere procul prærupta in caute sedentem,
 Qua iuga devexus Pharsalica porrigit Æmus.
 Illa Magis, magicisque Deis incognita verba
 Tentabat, carmenque novos fingebat in usus.
 Namque timens, ne Mars alium vagus iret in orbem,
 Emathis & tellus tam multa cæde careret;
 Pollutus cantu, dirisque venefica succis
 Couspersos, vetuit transmitti bella Philippos,
 Tot mortes habitura suas, usuraque mundi
 Sanguine: cæsum truncare cadavera Regum
 Sperat, & Hesperiae cineres avertere gentis,
 Ossaque nobilium, tantosque acquirere manes.
 Hic ardor, solusque labor, quid corpore Magni
 Projecto rapiat, quos Cæsaris involet artus.
 Quam prior affatur Pompeji ignava propago.

O decus Hæmonidum, populis quæ pandere fata,
 Quæque suo ventura potes devertere cursu,
 Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
 Quem belli fortuna patet. non ultima turbæ
 Pars ego Romanæ, Magni clarissima proles;
 Vel dominus rerum, vel tanti funeris hæres.
 Mens dubiis percussa pavet, rursusque parata est
 Certos ferre metus. hoc casibus eripe juris;
 Ne subiti, cæci que ruant: vel numina torque,
 Vel tu parce Deis, & Manibus exprime verum.
 Elysias refera sedes, ipsamque vocatam,
 Quos petat è nobis, Mortem tibi coge fateri.
 Non humilis labor est: dignum, quod quærere cures
 Vel tibi, quo tanti præponeret alea fari.

Impia lætatur vulgatæ nomine famæ
 Thessalis, & contrà: Si fata minora moveres,
 Pronum erat, ô juvenis, quos velles (inquit) in actus
 Invitos præbere Deos. conceditur arti,
 Unam cum radiis prellerunt sidera mortem,
 Inferuisse moras: &, quanvis fecerit omnis
 Stella senem, medios herbis abrupimus annos.
 At simul a prima descendit origine mundi
 Causarum series, atque omnia fata laborant
 Si quicquam mutare velis, unoque sub ictu
 Stat genus humanum: tunc, Thessala turba fatemur,
 Plus Fortuna potest sed si prænoscere casus
 Contentus, faciles aditus, multique parebunt

Ad verum: tellus nobis, ætherque, chaosque,
 Æquoraque, & campi, Rhodopeaq; saxa loquentur.
 Sed primum, cum tanta novæ sit copia mortis,
 Emathis unum campis attollere corpus,
 Ut modo defuncti, tepidique cadaveris ora
 Plena voce sonent: ne membris sole perustis
 Auribus incertum feralis strideat umbra.

Dixerat: & noctis geminatis arte tenebris.
 Mœstum tecta caput squalenti nube, pererrat
 Corpora cæcorum, tumulis projecta negatis.
 Continud fugere lupi, fugere revulsis
 Vnguibus impastæ volucres, dum Thessala vatem
 Eligit, & gelidas leto scrutata medullas
 Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibras
 Invenit, & vocem defuncto in corpore quærit.
 Fata peremptorum pendent jam multa virorum,
 Quem superis revocasse velit. si tollere totas
 Tentasset campis acies, & reddere bello,
 Cessissent leges Erebi monstroque potenti
 Extractus Stygio populus pugnasset Averno.
 Electum tandem trajecto gutture corpus
 Ducit, & inserto laqueis feralibus unco,
 Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadaver
 Victurum: montisq; cavi, quem tristis Erichon
 Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.

Haud procul a Ditis cæcis depressa cavernis
 præceps subsedit humus: quam pallida pronis
 Urget silva comis, & nullo vertice cœlum
 Aspiciens, Phœbo non pervia taxus opacat.
 Tartaræ intus tenebræ, pallensque sub antris
 Longa nocte situs, nunquam, nisi carmine factum,
 Lumen habet, non Tænareis sic faucibus aër
 Edit iners, mœstum mundi confine latentis,
 Ac nostri: quo non metuunt emitte manes
 Tartarei reges. nam quanvis Thessala vates
 Num faciat fatis, dubium est, quod traxerit illic
 Aspiciat Stygias, an quod descenderit, umbras.
 Multicolor, & vario furialis cultus amictu
 Induitur, vultusque operitur crine soluto,
 Et coma vipereis substringitur horrida sertis.
 Et pavidos juvenis comites, ipsumque trementem
 Conspicit, exanimi defixum lumina vultu:
 Ponite, ait, trepida conceptos mente timores:
 Jam nova, jam vera reddetur vira figura:
 Et quanvis pavidi possint audire loquentem.
 Iam vero Stygiosque lacus, ripamque sonantem

Sæpe dedi, & lavi calido profecta cerebro:
 Si quis, qui vestris caput, extaque lancibus infans
 Imposuit, victurus erat, parere precanti.
 Non in Tartareo latitantem poscimus antro,
 Assuetamque diu tenebris, modo luce fugata
 Descendentem animam: primo pallentis hiatu
 Hæret adhuc Orci. licet has exaudiat herbas
 Ad manes ventura semel. Ducis omina nato
 Pompejana canat nori modo militis umbra,
 Si bene de vobis civilia bella merentur.

Hæc ubi fata caput, spumantiaque ora levavit,
 Aspicit astantem projecti corporis umbram,
 Exanimes artus, invisaque claustra timentem
 Carceris antiqui. pavet ire in pectus apertum,
 Visceraque, & ruptas letali vulnere fibras.
 Ah miser, extremum cui mortis munus iniquæ
 Eripitur non posse mori. miratur Erichtho
 Has fatis licuisse moras, irataque morti
 Verberat immotum vivo serpente cadaver:
 Perque cavas terræ, quas egit carmine, rimas
 Manibus illatrat, regnique silentia rumpit.

Tisiphone, vocisque meæ secura Megæra,
 Non agitis sævis Erebi per inane flagellis
 Infelicem animam? jam vos ego nomine vero
 Iliciam, Stygiasque canes in luce superna
 Destituam: per busta sequar, per funera cultos,
 Expellam tumulis, abigam vos omnibus urnis.
 Sequæ Deis, ad quos alio procedere vultu
 Icta soles, Hecate, pallenti tabida forma,
 Ostendam, faciemque Erebi mutare vetabo.
 Eloquar immenso terræ sub pondere, quæ te
 Contineant, Ennæa, dapes, quo foedere mæstum
 Regem noctis ames, quæ te contagia passam
 Noluerit revocare Ceres. tibi pessime mundi
 Arbitræ immittam ruptis Titana caver nis,
 Et subito feriere die. Paretis? an ille
 Compellendus erit, quo nunquam terra vocato
 Non concussa tremit, qui Gorgona cernit apertam,
 Verberibusque suis trepidam castigat Erinnyem,
 Indespecta tenet vobis qui Tartara? cujus
 Vos estis superi; Stygias qui pejerat undas?
 Protinus astrictis caluit cruor, atraque fovit
 Vulnera, & in venas extremaque membra cucurrit.
 Percussæ gelido trepidant sub pectore fibræ:
 Et nova desuetis subrepens vita medullis,
 Misceatur morti, tunc omnis palpirat artus:

Tendunt.

Tenduntur nervi: nec se tellure cadaver
 Paulatim per membra levat, terraque repulsum est,
 Erectumque simul. diitento lumina rictu
 Nudantur. nondum facies viventis in illo,
 Iam morientis erat. remanet pallorque rigorque;
 Et stupet illatus mundo. sed murmure nullo
 Ora astricta sonant. vox illi, linguaque tantum
 Responsura datur. dic, inquit Thellala, magna,
 Quod jubeo, mercede mihi: nam vera locutum
 Immune toto mundi præstabimus ævo
 Artibus Hæmoniis: tali tua membra sepulcro,
 Talibus exuram Stygio cum carmine silvis,
 Ut nullos cantata magos exaudiat umbra.
 Sit tanti vixisse iterum: nec verba, nec herbæ
 Audebunt longæ somnum tibi solvere Lethes,
 A me morte data. tripodas, vatesque deorum
 Sors obscura tenet. certus discedit, ab umbris
 Quisquis vera petit, duræque oracula mortis
 Fortis adit. ne parce, precor. da nomina rebus,
 Da loca; da vocem qua mecum fata loquantur.

Addidit & carmen, quo, quicquid consulit, umbrâ
 Scire dedit. Mœstum fletu manante cadaver,
 Tristia non equidem Parcarum stamina, dixit,
 Respexi, tacitæ revocatus ab aggere ripæ:
 Quod tamen è cunctis mihi noscere contigit umbris,
 Effera Romanos agitat discordia manes,
 Impiaque infernam ruperunt arma quietem.
 Elyfias alij sedes, ac Tartara mœsta
 Diversi liquere duces: quid fata pararent,
 Hi fecere palam. tristis felicibus umbris
 Vultus erat. vidi Decios, natumque, patremque,
 Lustrales bellis animas, flentemque Camillum,
 Et Curios; Syllam de te Fortuna querentem.
 Deplorat Libycis perituram Scipio terris
 Infaustam sobolem. major Carthaginis hostis,
 Non servituri mœret Cato fata nepotis.
 Solum te Consul depulsis prime tyrannis
 Brute pias inter gaudentem vidimus umbras.
 Abruptis Catilina minax, fractisque catenis
 Exultat, Mariique truces, nudique Cethegi.
 Vidi ego lætantes popularia nomina Drusos,
 Legibus inmodicos, ausosque ingentia Gracchos.
 Æternis chalybum nodis, & carcere Diis
 Constrictæ plausere manus: camposque piorum
 Poscit turba nocens. regni possessor inertis
 Pallentes aperit sedes, abruptaque saxa

Asperat, & durum vinculis adamanta, paratque
 Poenam victori. refer hæc solatia tecum,
 O juvenis, placido manes, patremque, domumque,
 Inspectare linu, regnique in parte serena
 Pompejo servare locum. nec gloria parvæ
 Sollicitet vitæ:veniet quæ misceat omneis
 Lora duces. properato mori, magnoque superbi
 Quamvis e parvis animo descendite bultis,
 Et Romanorum manes calcate Deorum
 Quem tumulum Nili,quem Tybridis abluat unda,
 Quæritur, & ducibus tantum de funere pugna est.

Tu fatum ne quære tuum cognoscere: Parcæ,
 Se reticente, dabunt: tibi certior omnia Vates
 Se canet Siculo genitor Pompejus in arvis:
 Se quoque incertus, quo te vocet, unde repellat,
 Quas jubeat vitare plagas, quæ sidera mundi.
 Tropam miseri, Libyamque Asiamque timete:
 Distribuit tumulos vestris fortuna triumphis.
 Miseranda domus, toto nihil orbe videbis
 Utinis Emathia. Sic postquam fata peregit;
 At vultu mœstus tacito, mortemque reposcit.
 Arminibus magicis opus est, herbisque, cadaver
 Et cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata
 Consumto jam jure semel. Tum robore multo
 Instruit illa rogam:venit defunctus ad ignes:
 Censa juvenem positum Itræe linquit Erichtho,
 Indem passa mori. Sextoque ad castra parentis
 Comes: & coelo lucis ducente colorem,
 Im ferrent tutes intra tentoria gressus,
 Ita tenere diem densas nox præstitit umbras.

Vaticinata quies, Magni tulit omnia planctus:
Seu vetito patrias ultra tibi cernere sedes,
Sic Romam Fortuna dedit. Ne rumpite somnos,
Castrorum vigiles, nullas tuba verberet aures.
Crastina dira quies, & imagine moesta diurna
Undique funestas acies feret, undique bellum.
Vnde pares somnos populi, noctemque beatam?
O felix, si te vel sic tua Roma videret:
Donassent utinam Superi, patriæque, tibi que
Vnum, Magne, diem, quo fati certus uterque
Extremum tanti fructum caperetis amoris.
Tu velut Ausonia vadis moriturus in urbe:
Illa rati semper de te sibi conscia voti
Hoc scelus haud unquam fatis hæere putavit,
Sic se dilecti tumulum quoque perdere Magni.
Te misto fleisset luctu, juvenisque, senexque,
Injussusque puer: lacerasset crine soluto
Pectora femineum, ceu Bruti funere, vulgus.
Nunc quoque tela licet paveant victoris iniqui,
Nuntiet ipse licet Cæsar tua funera, flebunt:
Sed dum tuta ferent, dum laurea ferta Tonanti.
O miseri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.

Vicerat astra jubar, cum misto murmure turba
Castrorum fremuit, fatisque trahentibus orbem,
Signa petit pugnae. miseri pars maxima vulgi
Non totum visura diem, tentoria circum
psa ducis queritur, magnoque accensa tumultu
Mortis vicinæ properanteis admover horas,
Dira subit rabies: sua quisque, ac publica fata
Præcipitare cupit: segnis, pavidusque vocatur,
Ac nimium paviens soceri Pompejus, & orbis
Indulgens regno, qui tot simul undique gentes
utis habere sui vellet, pacemque rimeret.
Nec non & reges, populique queruntur Eoi
bella trahi, patriæque procul tellure teneri.
Ioc placet, ô Superi, cum vobis vertere cuncta
Proposium, nostris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus, nocituraque poscimus arma:
n Pompejanis votum est Pharsalia castris.
Cunctorum voces Romani in maximus auctor
Fulsius eloquii, cujus sub jure, togaque
Pacificas sævus tremuit Catilina secures,
Pertulit, irarus bellis, cum rostra forumque
Opraret, passus tam longa silentia miles.
Addidit invalidæ robur facundia causæ.

Hoc pro tot meritis solum te, Magne, precatur,
 Vti se Fortuna velis, proceresque tuorum
 Castrorum, regesque tui cum supplice mundo
 Affusi, vinci socerum patiare rogamus.
 Humani generis tam longo tempore bellum
 Cæsar erit? merito, Pompejum vincere lentè,
 Gentibus, indignum est, a transcurrente subactis.
 Quo tibi fervor abiit? aut quo fiducia fati?
 De superis ingratis times? causamque Senatus
 Credere Diis dubitas? ipsæ sua signa revelent,
 Proflientque acies. pudeat vidisse coactum.
 Si duce te iussu, si nobis bella geruntur,
 Sit juris quocunque velint concurrere campo.
 Quid mundi gladios a sanguine Cæsaris arces?
 Vibrant tela manus: vix signa morantia quisquam
 Exspectat: propera, ne te tua classica linquant.
 Scire Senatus avet, miles te, Magne, sequatur,
 An comes. Ingenuit Rector, sensitque Deorum
 Esse dolos, & fata suæ contraria menti.

Si palcet hoc, inquit, cunctis, si milite Magno,
 Non duce tempus eget, nil ultra fata morabor.
 Involvat populos una Fortuna ruina,
 Sitque hominum magnæ lux ista novissima parti.
 Testor Roma tamen Magnum, quo cuncta perirent,
 Accepisse diem. potuit tibi vulnere nullo
 Stare labor belli: potuit sine cæde subactum,
 Captivumque ducem violatæ tradere Paci.
 Quis furor, o cæci, scelern? Civilia bella
 Gesturi, metuunt, ne non cum sanguine vincant.
 Abstulimus terras, exclusimus æquore toto,
 Ad præmaturas segetum jejuna rapinas
 Agmina compulimus, votumque effecimus hosti,
 Vt mallet sterni gladiis, mortesque suorum
 Permiscere meis. belli pars magna peracta est
 His, quibus effectum est, ne pugnam tiro paveret:
 Si modo virtutis stimulis, iræque calore
 Signa petunt. multos in summa pericula misit
 Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est,
 Qui promptus metuenda pati, si comminus instent,
 Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
 Tradere Fortunæ? gladio permittere mundi
 Discrimen? pugnare ducem, quàm vincere, malunt.
 Res mihi Romanas dederas Fortuna regendas:
 Accipe majores, & cæco in Marte tuere.
 Pompeji nec crimen erit, nec gloria bellum.
 Vincis apud Superos votis me Cæsar iniquis:

Pugnatur. quantum scelerum, quantumq; malorum
 In populos lux ista feret! quot regna jacebunt!
 Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipeus!
 Prima velim caput hoc funesti lancea belli,
 Si sine momento rerum, partisque ruina
 Casurum est, feriat: neque enim victoria Magno
 Lætior, aut populis invisum, hac clade peracta,
 Aut hodie Pompejus erit miserabile nomen.
 Omne malum victi, quod fors feret ultima rerum;
 Omne nefas victoris erit. Sic fatum, & arma
 Permittit populis, frænosque furentibus ira
 Laxat; & ut victus violento navita Coro
 Dat regimen ventis, ignavumque arte relicta
 Puppis onus trahitur. trepido confusa tumultu
 Castra fremunt, animiq; truces sua pectora pulsan-
 tibus incertis. multorum pallor in ore
 Mortis venturæ est, faciesque simillima fato.
 Advenisse diem, qui fatum rebus in ævum
 Conderet humanis, & quæri Roma quid esset,
 Illo Marte palam est. sua quisque pericula nescit,
 Attonitus majore metu. quis littora ponto
 Obruta, quis summis cernens in montibus æquor,
 Ætheraque in terras dejecto sole cadentem,
 Tot rerum finem, timeat sibi? non vacat ullos
 Pro se ferre metus: Vrbis, Magnoque timeretur.

Nec gladiis habuere fidem, nisi cotibus asper
 Exarsit mucro. tunc omnis lancea saxo
 Exigitur: tendunt nervis melioribus arcus:
 Cura fuit lectis pharetras implere sagittis.
 Auget eques stimulos, frænorumque aptat habenas,
 Si liceat Superis hominum conferre labores,
 Non aliter, Phlegra rabidos tollente Gigantes,
 Martius incaluit Siculis incendibus ensis:
 Et rubuit flammis iterum Neptunia cuspis,
 Spiculaque extenso Pæan Pythone recoxit,
 Pallas Gorgoneos diffudit in Ægida crines,
 Pallenæa Iovi mutavit fulmina Cyclops.

Non tamen abstinuit venturos prodere casus
 Per varias Fortuna notas. nam Thessala rura
 Cum peterent, totus venientibus obstitit æther:
 neque oculis hominum fregerunt fulmina nubes:
 Adversasque faces, immensoque igne columnas,
 Et trabibus mistis avidos typhonas aquarum
 Detulit, atque oculos ingesto fulgure clausit.
 Excussit cristas galeis, capulosque solutis
 Perfudit gladiis, ereptaque pila liquavit:

Signa dedit, quorum fati coelum omne vasavit.
 Hæc & apud feras gentes, populosque nepotum,
 Sive sua tantum venient in secula fama,
 Sive aliquid magnis nostri quoque cura laboris
 Nominibus prodelle potest: cum bella legentur,
 Spesque metusq; simul, perituraq; vota movebunt:
 Attonitique omnes veluti venientia fata,
 Non transmissa legent, & adhuc tibi, Magne, favebunt.

Miles ut adverso Phœbi radiatus ab ictu
 Descendens totos perfudit lumine colles,
 Non temerè immittit campis: stetit ordine certo
 Infelix acies. cornus tibi cura sinistri
 Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
 Et quarta legione, datur: tibi numine pugnax
 Adverso, Domiti, dextri frons tradita Maris.
 At medii robur belli fortissima densant
 Agmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
 Scipio, miles in hoc, Libyco dux primus in orbe.
 At juxta fluvios, & stagna undantis Enipei,
 Cappadocum montana cohors, & largus habenis
 Ponticus ibat eques. sicci sed plurima campi
 Tetrarchæ, regesque tenent, magnique tyranni,
 Atque omnis Latio quæ servit purpura ferro.
 Illuc, & Libye Numidas, & Creta Cydonas
 Misit: Itureis cursus fuit inde sagittis:
 Inde truces Galli solitum proditis in hostem:
 Illic pugnaces commovit Iberia cetras.
 Eripe victori gentes, & sanguine mundi
 Fuso, Magne semel, totos consume triumphos.

Illo forte die Cæsar statione relicta,
 Ad segetum raptus moturus signa, repente
 Conspicit in planos hostem descendere campos,
 Oblatumque videt votis sibi mille petitem
 Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus.
 Æger quippe moræ, flagransque cupidine regni,
 Coeperat exiguo tractu civilia bella
 Ut lentum damnare nefas. discrimina postquam
 Adventare ducum, supremæque proelia vidit,
 Casuram & fati sensit nutare ruinam,
 Illa quoque in ferrum rabies promptissima, paulum
 Languit, & casus audax spondere secundos
 Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,
 Nec Magni sperare sinunt: formidine mersa,
 Proslit horrando melior fiducia vulgo.

O domitor mundi, rerum fortuna mearum
 Miles, adeit toties optatæ copia pugnae,

Nil opus est votis : jam fatum accersite ferro,
In manibus vestris, quantus sit Cæsar, habetis.
Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
Promissam memini, cujus spe movimus arma,
In quam distulimus vetitos remeare triumphos.
Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæque penates
Reddat, & emerito faciat vos Marte colonos.
Hæc, fato quæ teste probet, quis iustius arma
Sumserit, hæc acies victum factura nocentem est.
Si pro me patriam ferro flammisque petistis,
Nunc pugnate truces, gladiosque exsolve culpa.
Nulla manus belli, mutato iudice, pura est.
Non mihi res agitur, sed vos, ut libera sitis
Turba, precor, gentes ut jus habeatis in omneis.
Ipse ego privatae cupidus me reddere vitæ,
Plebeique toga modicum componere civem.
Omnia dum vobis liceant nihil esse recuso.
Invidia regnate mea. nec sanguine multo
Spem mundi petitis : Grajis delecta Juventus
Gymnasiis aderit, studioque ignava palæstræ,
Et vix arma ferens, & mixta dissona turbæ
Barbaries; non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura suum. civilia paucae
Bella manus facient : pugnae pars magna levabit.
His orbem populis, Romanumque obteret hostem.
Ite per ignavas gentes, famosaque regna,
Et primo ferri motu prosternite mundum :
Sicque palam, quas tot duxit Pompejus in urbem.
Curribus, unius gentes non esse triumphi.
Armeniosne movet, Romana potentia cujus
Sit ducis? aut emulū minimo vult sanguine quisquam.
Barbarus Hesperiiis Magnum præporere rebus?
Romanos odere omnes, dominosque gravantur,
Quos novere, magis. sed me Fortuna meorum
Commisit manibus, quorum me Gallia testem
Tot fecit bellis. cujus non militis ens
Agnoscam? coelumque tremens cum lancea transit,
Dicere non fallar, quo sit vibrata lacerto.
Quod si signa ducem nunquam fallentia vestrum
Conspicio, faciesque truces, oculosque minaces:
Vicistis. videor fluvios spectare cruoris,
Calcatosque simul Reges, sparsumque Senatus
Corpus, & immensa populos in cæde natantes.
Sed mea fata moror, qui vos in tela ruentes
Vocibus his teneo. veniam date bella trahenti:
Spe trepido: haud unquam vidi tam magna duros,
Tam

Tam prope me Superos : camporum limite parvo
 Absumus a votis. ego sum, cui Marte peracto,
 Quæ populi, Regesque tenent, donare licebit.
 Quonæ poli moru, quo cœli sidere verso,
 Thessalicæ tantum, Superi, permittitis oræ?
 Aut merces hodie bellorum, aut poena paratur.
 Cæsareas spectate cruces, spectate carenas,
 Et caput hoc positum rostris, effusaque membra,
 Septorumque nefas, & clausi proelia campi.
 Cum duce Syllano gerimus civilia bella.
 Vestri cura movet. nam me secura manebit
 Sors quæsitæ manu : fodientem viscera cernet
 Me mea, qui nondum victo respexerit hoste.
 Dii, quorum curas abduxit ab æthere tellus,
 Romanusque labor, vincat, quicumque necesse
 Non putat in victos sævum distingere ferrum.
 Quique suos cives, quod signa adversa tulerunt,
 Non credit tecisse nefas. Pompejus in arcto
 Agmina vestra loco vetita virtute moveri
 Cum tenuit, quanto satiavit sanguine ferrum!
 Vos tamen hoc oro juvenes, nec cedere quisquam
 Hostis terga velit : civis, qui fugerit, esto.
 Sed dum tela micant, non vos pietatis imago
 Villa, nec adversa conspecti fronte parentes
 Commoveant : vultus gladio turbare verendos.
 Sive quis infesto cognata in pectora ferro
 Ibit, seu nullum violabit vulnere pignus,
 Ignori jugulum tanquam scelus imputet hostis.
 Sternite jam vallum, fossasque implere ruina,
 Exeat ut plenis acies non sparsa manipulis.
 Parcite ne castris : vallo tenderis in illo,
 Unde acies peritura venit. vix cuncta locuto
 Cæsare, quenque solum munus trahit, armaque raptim
 Sumta viris : celeres capiunt præfagia belli;
 Calcatisque ruunt castris : stant ordine nullo,
 Arte ducis nulla : permittunt omnia fati.
 Si totidem Magni soceros, totidemque petentes
 Urbis regna suæ funesto in Marte locasses,
 Non tam præcipiti ruerent in proelia cursu.
 Vidit ut hostiles in rectum exire catervas
 Pompejus, nullasque moras permittere bello,
 Sed Superis placuisse diem : stat corde gelato
 Attonitus : tantoque duci sic arma timere
 Omen erat. premit inde metus, totumque per agmen
 Sublimi proventus equo : Quem flagitat, inquit,
 Vestra diem virtus, suis civilibus armis,

Quem quæstistis, adest. totas effundite vires;
 Extremum ferri superest opus, unaque gentes
 Hora trahit. quisquis patriam, carosque penates,
 Qui sobolē, ac thalamos, desertaq; pignora quærit,
 Ense perat: medio posuit Deus omnia campo.
 Causa jubet melior Superos sperare secundos:
 Ipsi tela regent per viscera Cæsaris, ipsi
 Romanas sancire volent hoc sanguine leges.
 Si socero dare regna meo, mundumque pararent,
 Præcipitare meam faris potuere senectam.
 Non iratorum populis urbique Deorum est
 Pompejum servare ducem. quæ vincere possent
 Omnia contulimus. subiere pericula clari
 Sponte viri, sacraque antiquis imagine miles.
 Si Curios his fata darent, reducesque Camillos
 Temporibus, Deciosque caput fatale voventes,
 Hinc starent. primo gentes oriente coactæ,
 Innumeræque urbes, quantas in proelia nunquam
 Excivere manus. toto simul utimur orbe.
 Quicquid signiferi comprehensum limite cœli
 Sub Noton, & Borean hominum fumus, arma move-
 Nonne superfusus collectum cornibus hostem (mus.
 In medium dabimus? paucas victoria dextras
 Exigit; at plures tantum clamore catervæ
 Bella gerent. Cæsar nostris non sufficit armis.
 Credite pendentes e summis moenibus urbis
 Crinibus effulis hortari in proelia matres.
 Credite grandævum, vetitumque ætate Senatum
 Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos:
 Atque ipsam domini metuentem occurrere Romam.
 Credite, qui nunc est, populum, populumq; futurum
 Permissas afferre preces. hæc libera nasci,
 Hæc vult turba mori. si quis post pignora tanta
 Pompejo locus est, cum prole, & conjuge supplex,
 Imperii salva si majestate liceret,
 Volverer ante pedes, Magnus, nisi vincitis, exul,
 Ludibrium soceri, vester pudor, ultima fata
 Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
 Ne discam servire senex. Tam moesta locuti
 Voce ducis flagrant animi, Romanaque virtus
 Erigitur, placuitque mori, si vera timeret.
 Ergo utrinque pari concurrunt agmina motu
 Irarum: metus hos regni, spes excitat illos.
 Hæc facient dextræ, quicquid non expleat ætas
 Villa, nec humanum reparet genus omnibus annis,
 Ut vacet a ferro. gentes Mars ille futuras

Obruet,

Obruet, & populos ævi venientis in orbem
 Erepto natale feret. tunc omne Latinum
 Fabula nomen erit : Gabios, Veiosque, Coramque
 Pulvere vix rectæ poterunt monstrare ruinæ,
 Albanosque lares, Laurentinosque penates
 Rurs vacuum, quod non habiter nisi nocte coacta
 Invitus, questusque Numam iussisse, Senator.
 Non ætas hæc carpsit edax, monumentaque rerum
 Putria destituit : crimen civile videmus,
 Tot vacuas urbes. Generis quo turba redacta est
 Humani? toto populi qui nascimur orbe,
 Nec muros implere viris, nec possumus agros.
 Urbs non una capit : victo follore coluntur
 Hesperia segetes : stat tectis putris avitis
 In nullos ruitura domus : nulloque frequentem
 Cive suo Romam, sed mundi fæce repletam,
 Cladis eo dedimus, ne tanto in tempore bellum
 Iam posset civile geri : Pharsalia tanti
 Causa mali. cedant feralia nomina Canuæ,
 Et damnata diu Romanis Allia fastis.

Tempora signavit leviorum Roma malorum;
 Hunc voluit nescire diem. prô tristia fata!
 Aëra peltiferum tractu, morbosque fluentes,
 Insanamque famem, permissasque ignibus urbes,
 Moeniaque in præceps laturos plena tremores
 Hi possent explere viri : quos undique traxit
 In miseram Fortuna necem, dum munera longi
 Explicat eripiens ævi, populosque, ducesque,
 Constituit campis : per quos tibi Roma ruenti
 Ostendat quàm magna cadas. quo latius orbem
 Possedit, citius per prospera fata cucurrit.
 Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis:
 Te geminum Titan procedere vidit in axem.
 Haud multum terræ spatium restabat Eoæ,
 Ut tibi nox, tibi tota dies, tibi curreret æther,
 Omniaque errantes stellæ Romana viderent.
 Sed retro tua fata tulit par omnibus annis
 Emathia funesta dies. hac luce cruenta
 Effectum, ut Latios non horreat India fasces,
 Nec veritos errare Daas in moenia ducat:
 Sarmaticumque premat succinctus Consul aratrum:
 Quod semper sævas debet tibi Parthia poenas,
 Quod fugiens civile nefas, redituraque nunquam
 Libertas, ultra Tigrim, Rhenumque recessit,
 Ac, toties nobis jugulo quaesita, negatur,
 Germanum, Scythicumq; bonum; nec respicit ultra
 Aufoniam;

Ausoniam : vellem, populis incognita nostris:
 Vulturis ut primum lævo fundata volatu
 Romulus infami complevit mœnia luco,
 Vsq̃ue ad Thessalicas servilles Roma ruinas.

De Brutis, Fortuna, queror. quid tempora legum
 Egimus, aut annos a Consule nomen habentes?
 Felices Arabes, Medique, Eoaque tellus,
 Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis.
 Ex populis, qui regna ferunt, fors ultima nostra est,
 Quos servire pudet. Sunt nobis nulla profecto
 Numina : cum cæco rapiantur secula casu,
 Mentimur regnare Iovem. spectabit ab alto
 Æthere Thessalicas, teneat cum fulmina, cædes?
 Scilicet ipse petet Pholoën? petet ignibus Oeten,
 Immeritæque nemus Rhodopes, pinusq; minanteis?
 Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyestæ
 Abstulit, & subitis damnavit noctibus Argos:
 Tot similes fratrum gladios, patrumque gerenti
 Thessaliæ dabit ille diem? mortalia nulli
 Sunt curata Deo. cladis tamen hujus habemus
 Vindiçtam, quantam terris dare numina fas est.
 Bella pares Superis facient civilia divos:
 Fulminibus manes, radiisque ornabit, & astris,
 Inque Deum templis jurabit Roma per umbras.

Vt rapido cursu fati suprema morantem
 Consumere locum : parva tellure diremti,
 Inde manum spectant, vultusq; agnoscere quærunt,
 Quo sua pila cadant, aut qua sibi fata minentur,
 Facturi quæ monstra forent. videre parentes
 Frontibus adversis, fraternaue cominus arma.
 Nec libuit mutare locum : tamen omnia torpor
 Pectora constrixit ; gelidusque in viscera sanguis
 Percussa pietate coit : totæque cohortes
 Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
 Dii tibi non mortem, quæ cunctis poena paratur,
 Sed sensum post fata tuæ dent, Crastine, morti,
 Cujus torta manu commisit lancea bellum,
 Primaque Thessaliam Romano sanguine tinxit.
 O præceps rabies, cum Cæsar tela teneret,
 Inventæ est prior ulla manus ! tunc stridulus aër
 Elisus lituis, conceptaque classica cornu:
 Tunc ausæ dare signa subæ : tunc æthera tendit,
 Extremique fragor convexa irrumpit Olympi:
 Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant.
 Excepit resonis clamorem vallibus Æmus,
 Pelicisq; dedit rursus gemiuare cavernis:

Pindus

Pindus agit gemitus, Pangæaque saxa resultant,
Oeteæ æquæ gemunt rupes. vocesque furoris
Expavere sui tota tellure relatas.

Spargitur in numerum diversis missile votis.
Vulnere pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras fervare manus. rapit omnia casus;
Atque incerta facit, quos vult, Fortuna nocentes,
Sed quota pars cladis jaculis, ferroque volanti
Exacta est? odiis solus civilibus ensis
Sufficit, & dextras Romana in viscera ducit.
Pompeji densis acies stipata catervis,
Inxerat in seriem nexis umbonibus arma.
Vixque habitura locum dextras, ac tela movendi
Constiterat, gladiosque suos compressa tenebat.
Præcipiti cursu vesanum Cæsaris agmen
In densos agitur cuneos: perque arma, per hostem
Quærit iter, qua torta graves lorica catenas
Opponit, tutoque latet sub tegmine pectus.
Hac quoque perventum est ad viscera: totque per arma
Extremum est, quod quisque ferit. civilia bella
Vna acies patitur, gerit altera: frigidus inde
Stat gladius; calet omne nocens a Cæsare ferrum.
Nec Fortuna diu rerum tot pondera vergens,
Abstulit ingenteis fato torrente ruinas.

Vt primum toto diduxit cornua campo
Pompejanus eques, bellicque per ultima fudit:
Sparsa per extremos levis armatura maniplos
Insequitur, sævasque manus immittit in hostem.
Illic quæque suo miscet gens proelia telo:
Romanus cunctis petitur cruor: inde sagittæ,
Inde faces, & saxa volant, spatioque solutæ
Aëris, & calido liquefactæ pondere glandes.
Tunc & Ituræi, Medique, Arabesque, soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas:
Sed petitur solus, qui campis imminet aër:
Inde cadunt mortes: sceleris sed crimine nullo
Externum maculant chalybem, stetit omne coactum
Circa pila nefas: ferro subrexitur æther,
Noxque super campos telis conferta pependit.

Tum Cæsar metuens, ne frons sibi prima labaret
Incursum, tenet obliquas post signa cohortes:
Inque latus belli, qua se vagus hostis agebat,
Immittit subitum non motis cornibus agmen.
Immemores pugnae, nulloque pudore timendi
Præcipientes fecere palam, civilia bella
Non bene barbaricis unquam commissa catervis.

Vt primum sonipes transfixus pectora ferro,
 In caput effusi calcavit membra regentis:
 Omnis eques cessit campis, glomerataque pubes
 In sua conversis præceps ruit agmina frænis.
 Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est
 Pugna: sed hinc jugulis, hinc ferro bella geruntur.
 Nec valet hæc acies tantum prosternere, quantum
 Inde perire potest. Vtinam Pharsalia campis
 Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt
 Pectora, non alio mutantur sanguine fontes.
 Hic numerus totos tibi vestiât ossibus agros:
 Aut si Romano compleri sanguine mavis,
 Istis parce precor: vivant Galaræque, Syrique,
 Cappadoces, Gallique, extremique orbis Iberi,
 Armenii, Cilices: nam post civilia bella
 Hic populus Romanus erit. Semel ortus in omnis
 It timor, & fatis datus est pro Cæsare cursus.

Ventum erat ad robur Magni, mediaeq; catervas;
 Quod totos errore vago perfuderat agros:
 Constitit hic bellum, fortunaque Cæsaris hæsit.
 Non illic regum auxiliis collecta Juventus
 Bella gerit, ferrumque manus movere togatæ:
 Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
 Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Cæsar.
 Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
 Nullaque tantorum discat, me vate, malorum,
 Quàm multum bellis liceat civilibus, ætas.
 Ah potius pereant lacrymæ, pereantque querelæ.
 Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.
 Hic Cæsar, rabies populi, stimulusque furoris,
 Ne qua parte sui pereat scelus, agmina circum
 It vagus, atque ignes animis flagrantibus adiit.
 Inspicit & gladios, qui toti sanguine manent,
 Qui niteant primo tantum mucrone cruenti,
 Quæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
 Quis contenta ferat, quis præstet bella jubenti,
 Quem pugnare juvet, quis vultum cive perempto
 Mutet: obit latis projecta cadavera campis.
 Vulnera multorum totum fusura cruorem,
 Opposita premit ipse manu. quacunque vagatur
 Sanguineum veluti quatiens Bellona flagellum,
 Bistonas aut Mavors agitans, si verberare sævo
 Palladia stimulet turbatos ægide currus,
 Nox ingens seclerum, & cædes oriuntur, & instat
 Immensæ vocis gemitus, & pondere lapsi
 Pectoris arma sonant, confractique ensibus enses.

Ipse

Ipse manu subicit gladios, ac tela ministrat,
 Adversoque jubet ferro confundere vultus.
 Promovet ipse acies : impellit terga suorum:
 Verbere conversæ cessantes excitat hastæ.
 In plebem vetat ire manus, monstratque Senatum.
 Scit cruor imperii qui sit, quæ viscera legum;
 Unde petat Romam, libertas ultima mundi
 Quo itererit ferienda loco. perinista secundo
 Ordine nobilitas, venerandaque corpora ferro
 Vrgentur : cædunt Lepidos, cæduntque Metellos,
 Corvinosque simul, Torquataque nomina legum;
 Sæpe duces, summosq; hominum te, Magne, remoto.

Illic plebeja contactus casside vultus,
 Ignotusque hosti, quod ferrum Brute tenebas!
 O decus imperii, spes o suprema Senatus,
 Extremum tanti generis per secula nomen,
 Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
 Nec tibi fatales admoveris ante Philippos,
 Thessalia periture tua. nil proficis istic
 Cæsaris intentus jugulo : nondum attigit arcem
 uris, & humanum culmen, quo cuncta reguntur
 ingressus, meruit satis tam nobile letum:
 Vivat, &, ut Bruti procumbat victima, regnet.

Hic patriæ perit omne decus: jacet aggere magnæ
 Patritium campis cominista plebe cadaver.
 Fors tamen eminuit clarorum in strage virorum
 Lignacis Domiti; quem clades fata per omneis
 Incebant. nusquam Magni fortuna sine illo
 Uccubuit : victus toties a Cæsare, salva
 Libertate perit : tunc mille in vulnera lætus
 Abitur, ac venia gaudet caruisse secunda.
 Viderat in crasso versantem sanguine membra
 Cæsar, & increpitans ; iam Magni deseris arma,
 Successor Domiti : sine te jam bella geruntur.
 Dixerat ; ast illi suffecit pectora pulsans
 Spiritus in vocem, morientiaque ora resolvit.
 Non te funesta scelerum mercede potitum,
 Sed dubium fati Cæsar, generoque minorem
 Aspiciens, Stygias Magno duce liber ad umbras
 Et securus eo : te sævo Marte subactum,
 Pompejoque graveis poenas, nobisque daturum
 Cum moriar, sperare licet. non plura locutum
 Ita fugit, densæque oculos pressere tenebræ.

Impendisse pudet lacrymas in funere mundi
 Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem
 Quærere, letiferum per cujus viscera vultus

Exierit

Exierit; quis fusa solo vitalia calcet;
 Ore quis adverso, demisso faucibus ense,
 Expulerit moriens animam; quis corruat iſtu,
 Quis ſteterit, dum membra cadunt: qui pectora telis
 Transmittant, aut quos campis affixerit haſta:
 Quis cruor emiſſus perruperit aëra venis,
 Inque hoſtis cadat arma ſui: quis pectora fratris
 Cædat, &, ut notum poſſit ſpoliare cadaver,
 Abſciſum longè mittat caput: ora parentis
 Quis laceret, nimiaque probet ſpectantibus ira
 Quem jugulat, non eſſe patrem. mors nulla querela
 Digna ſua eſt, nullosque hominum lugere vacamus.
 Non iſtas habuit pugnae Pharfalia parteis,
 Quas aliæ clades: illic per fata virorum,
 Per populos hic Roma perit: quod militis illic,
 Mors hic gentis erat: ſanguis ibi fluxit Achæus,
 Ponticus, Aſſyrius: cunctos hæſere cruores
 Romanus, campisque vetat conſiſtere torrens.
 Majus ab hac acie, quàm quod ſua ſecula ferrent.
 Vulnus habent populi: plus eſt quàm vita, ſaluſque,
 Quod perit: in rutum mundi proſternimur ævum.
 Vincitur his gladiis omnis, quæ ſerviet, ætas.
 Proxima quid ſoboles, aut quid mernere nepotes
 In regnum naſci? pavidè num geſſimus arma?
 Teximus aut jugulos? alieni poena timoris
 In noſtra cervice ſedet. poſt prælia natis
 Si dominum Fortuna dabas, & bella dediſſes.

Iam Magnus tranſiſſe deos, Romanaque fata
 Senſerat infelix: tota vix clade coactus
 Fortunam damnare ſuam. ſtetit aggere campi
 Einius, unde omneis ſparſas per Theſſala rura
 Aſpiceret clades, quæ bello obſtante latebant.
 Tot telis ſua fata peti, tot corpora fuſa,
 Ac ſe tam multo pereuntem ſanguine vidit.
 Nec, ſicut mos eſt miſeris, trahere omnia ſecum
 Merſa juvat, gentesque ſuæ miſcere ruinæ:
 Vt Latiae poſt ſe vivat pars maxima urbæ,
 Suſtinuit dignos etiam nunc credere votis
 Coelicolas, voluitque ſui ſolatia caſus:
 Parcite, ait, Superi cunctas proſternere gentes:
 Stante poteſt mundo, Romaque ſuperſtite, Magnus
 Eſſe miſer. ſi plura juvant mea vulnera, conjunx
 Eſt mihi, ſunt nati; dedimus tot pignora faſis.
 Civile parum eſt bello, ſi meque, meosque
 Obruat? exigua clades ſumus, orbe remoto?
 Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?

Nam nihil est Fortuna meum. sic fatur : & arma,
 Signaque, & afflictas omni jam parte catervas
 Circuit, & revocat matura in fata ruentes,
 Seque negat tanti. nec deerat robur in enses
 Ire duci, juguloque pari, vel pectore letum:
 Sed timuit strato miles ne corpore Magni
 Non fugeret, supraque ducem procumberet orbis:
 Cæsaris aut oculis voluit subducere mortem.
 Nequicquam, infelix, socero spectare volenti
 Praestandum est ubicunq; caput. sed tu quoq; conjux
 Causa fugæ, vultusque tui : fatisque probatum
 Te præsentem mori. Tunc Magnum concitus aufert
 A bello sonipes, non tergo tela paventem,
 Ingenteisque animos extrema in fata ferentem.
 Non gemitus, non fletus erat, salvaque verendus
 Majestate dolor, qualem te, Magne, decebat
 Romanis præstare malis. non impare vultu
 Aspicias Emathiam : nec te videre superbam
 Prospera bellorum, nec fractum adversa videbunt.
 Quamque fuit læto per treis infida triumphos,
 Tam misero Fortuna minor. jam pondere fati
 Deposito securus abis : nunc tempora læta
 Respexisse vacat : spes nunquam implenda recessit.
 Quid fueris nunc scire licet. fige proelia dira.
 Ac testare Deos, nullum qui perstet in armis,
 Iam tibi Magne mori : ceu flebilis Africa damnis,
 Er ceu Munda nocens, Pharioque a gurgite clades.
 Sic & Thessalicæ post te pars maxima pugnae.
 Non jam Pompeji nomen popolare per orbem,
 Nec studium belli : sed par, quod semper habemus,
 Libertas, & Cæsar erunt : teque inde fugato
 Ostendet moriens, sibi se pugnasse, Senatus.
 Nonne juvat pulsum bellis cessisse, nec istud
 Prospectare nefas, spumanteis cæde catervas?
 Respice turbatos incursum sanguinis amnes,
 Et soceri miserere tui. quo pectore Romam
 Intrabit factus campis felicior istis?
 Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
 Quicquid sub Phario positus patiæ tyranno;
 Crêde Deis, longo fatorum crede favori.
 Vincere pejus erat. prohibe lamenta sonare,
 flere veta populos : lacrymas, luctusque remitte.
 Tam mala Pompeji, quam prospera mundus adoret.
 Aspice securus vultu non supplice reges:
 Aspice possessas urbes, donataque regna,
 Egyptum, Libyamque, & terras elige morti.

Vidit prima tuæ vestis Larissa ruituræ
 Nobile, nec victum fatis caput : omnibus illa
 Civibus effudit totas per moenia vires
 Obvia ceu læto : præmittunt munera fientes:
 Pandunt templa, domos : socios se cladibus optant.
 Scilicet immenso superest ex nomine multum,
 Teque minor solo : cunctas impellere gentes
 Rursus in arma potes, rursusque in fata redire.
 Sed quid opus victo populis, aut urbibus, inquit?
 Victori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
 Cædis adhuc cumulo patriæ per viscera vadis:
 At tibi jam populos donat gener. avehit inde
 Pompejum sonipes: gemitus, lacrymæq; sequuntur:
 Plurimaque in sævos populi convicia divos.
 Nunc tibi vera fides quæsitæ Magne favoris
 Contigit, ac fructus. felix se nescit amari.

Cæsar ut Hesperio vidit satis arva natæ
 Sanguine, parcendum ferro, manibusque suorum
 Iam ratus, ut viles animas, perituraque frustra
 Agmina, permisit vitæ. sed castra fugatos
 Ne revocent, pellatque quies nocturna pavorem;
 Protinus hostili statuit succedere vallo,
 Dum fortuna caler, dum conficit omnia terror,
 Non veritus grave ne fessis, ac Marte subactis
 Hoc foret imperium. non magno hortamine miles
 In prædam ducendus erat : victoria nobis
 Plena viri, dixit : superest pro sanguine merces,
 Quam monstrare meū est: nec enim donare vocabo,
 Quod sibi quisque dabit. cunctis en plena metallis
 Castra patent : raptum Hesperiiis e gentibus aurum
 Hic jacet : Eoasque premunt tentoria gazas.
 Tot regum fortuna simul, Magnique coacta
 Expectat dominos : propera præcedere miles
 Quos sequeris : quascunque tuas Pharsalia fecit,
 A victis rapiantur opes. nec plura locutus
 Impulit amentes, aurique cupidine cæcos
 Ire super gladios, supraque cadavera patrum,
 Et cæfos calcare duces, quæ fossa, quis agger
 Sustineat pretium belli, scelerumque petentes?
 Scire volunt, quanta fuerint mercede, nocentes.

Invenere quidem spoliato plurima mundo,
 Bellorum in sumtus congestæ pondera massæ:
 Sed non implerunt cupientes omnia mentes.
 Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus expulit auri,
 Quodque legit dives summis Arimasps arenis,
 Ut rapiant, parvo scelus hoc vænisse putabunt,

Cum sibi Tarpejas victor desponderit arces:
 Cum spe Romanæ permiserit omnia prædæ:
 Decipitur, quod castra rapit. capit impia plebes
 Cespite patricio somnos: vacuumque cubile
 Regibus infandus miles premit: inque parentum,
 Inque toris fratrum posuerunt membra nocentes
 Quos agitat vesana quies, somnique furentes:
 Thessalicam miseri versant in pectore pugnam.
 Invigilat cunctis sævum scelus, armaque tora
 Mente agitant, capuloque manus absente moventur.

Ingemuisse putes campos, terramque nocentem
 Inspirasse animas, infectumque aëra totum
 Manibus, & superam Stygia formidine noctem.
 Exigit a meritis tristes victoria poenas,
 Sibilaque & flammæ infert sopor: umbra perempti
 Civis adest: sua quenque premit terroris imago.
 Ille senum vultus, juvenum videt ille figuras:
 Hunc agitant toris fraterna cadavera somnis:
 Pectore in hoc pater est; omnes in Cæface manes.
 Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
 Eumenidum vidit vultus Pelopeus Orestes:
 Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
 Cum fureret, Pentheus; aut cum desisset, Agave.

Hunc omnes gladii, quos aut Pharsalia vidit,
 Aut ultrix visura dies, stringente Senatu,
 Illa nocte premunt: hunc infera monstra flagellant.
 Et quantum poenæ miserè mens conscia donat,
 Quod Stygia, quod manes, infestaque Tartara somnis
 Pompejo vivente videt! Tamen omnia passo,
 Postquam clara dies Pharsalica damna rexit,
 Nulla loci facies revocat feralibus arvis
 Lærentes oculos. cernit propulsa cruore
 Flamina, & excelsos cumulis æquantia colles
 Corpora, fidentes in tabem spectat acervos,
 Et Magni numerat populos: epulisque paratur
 Ille locus, vultus ex quo, faciesque jacentum
 Agnoscat. juvat Emathiam non cernere terram,
 Et lustrare oculis. campos sub clade latentis.
 Fortunam, Superosque suos in sanguine cernit.
 Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
 Nvidet igne rogi miseris, cœloque nocenti
 Ingerit Emathiam. non illum Pœnus humator
 Consulis, & Libyca succensæ lampade Cannæ
 Compellunt, hominum ritus ut servet in hostes:
 Sed meminit nondum satiata cædibus ira,
 Cives esse suos. Perimus non singula bucca,

Discretosque rogos : unum da gentibus ignem:
 Non interpositis urantur corpora flammis.
 Aut generi si poena juvat. nemus exstrue Pindi:
 Erige congettas Oetæo robore sylvas,
 Thessalicam videat Pompejus ab æquore flaminam.

Nil agis hac ira : tabes ne cadavera solvat,
 An rogos, haud refert : placido Natura receptat
 Cuncta sinu, finemque sui sibi corpora debent.
 Hos, Cæsar, populos si nunc non ufferit ignis,
 Vret cum terris, uret cum gurgite ponti.
 Communis mundo superest rogos, ossibus astra
 Misturus. quocunque tuam Fortuna vocabit,
 Hæ quoque eunt animæ. non alius ibis in auras,
 Non meliore loco Stygia sub nocte jacebis.
 Libera Fortunæ mors est : capit omnia tellus
 Quæ genuit : cœlo tegitur, qui non habet urnam.
 Tu, cui dant poenas inhumato funere gentes,
 Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
 Has trahe Cæsar aquas : hoc, si potes, urere cœlo.
 Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
 Eripiunt, camposque tenent victore fugato.

Non solum Hæmonii funesta ad pabula belli
 Bistonii venere lupi, tabemque cruentæ
 Cædis adorati Pholoën liquere leones.
 Tunc urli latebras, obscœni testæ, domosque
 Deseruere canes, & quicquid nare sagaci
 Aëra non sanum, motumque cadavere sentit.
 Iamque diu volucres civilia castra secutæ
 Conveniunt. vos, quæ Nilo mutare soletis
 Threicias hyemes, ad mollem serius Austrum
 Istis aves. nunquam se tanto vulture cœlum
 Induit, aut plures presserunt aëra pennæ.
 Omne nemus misit volucres, omnisque cruenta
 Alite sanguineis stillavit roribus arbor.
 Sæpe super vultus victoris, & impia signa
 Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
 Membraque dejecit jam lassis unguibus ales.
 Sic quoque non omnis populus pervenit ad ossa,
 Inque feras discerptus abit : non intima curant
 Viscera, nec rotas avidè sorbere medullas:
 Degustant artus. Latiae pars maxima turbæ
 Fastidita jacer; quam sol, nimbique, diesque
 Longior Emathiis resolutam miscuit arvis.
 Thessalica infelix quo tanto crimine tellus
 Læfisti Superos, ut te tot mortibus unam,
 Tot scelerum satis premerent? quod sufficit ævum,
 Imme-

Immemor ut donet belli tibi damna vetustas?
 Quæ seges infecta surget non decolor herba?
 Quo non Romanos violabis vomere manes?
 Ante novæ venient acies, scelerique secundo
 Præstabis nondum siccos hoc sanguine campos.
 Omnia majorum vertamus busta licebit,
 Et stantes tumulos, & qui radice vetusta
 Effudere suas, victis compagibus, urnas:
 Plus cinerum Hæmonix sulcis telluris aratur,
 Pluraque ruricolis feriuntur dentibus ossa.
 Nullus ab Emathio religasset litore funem
 Navita, nec terram quisquam movisset arator,
 Romani bustum populi: fugerentque coloni
 Umbrarum campos, gregibus dumeta carerent:
 Nullusque auderet pecori permittere pastor
 Vellere surgentem de nostris ossibus herbam,
 Ac, velut impatiens hominum, vel solis iniqui
 Limite, vel glacie nuda, atque ignota jaceres,
 Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.
 O Superi, liceat terras odisse nocenteis.
 Quid totum premitis, quid totum absolvitis orbem?
 Hesperix clades, & flebilis unda Pachyni,
 Et Muina, & Leucas pueros fecere Philippos.

M. A N N Æ I
L V C A N I
P H A R S A L I Æ
Liber Octavus.

IO A N N I S S V L P I C I I V E R V.
L A N I A R G V M E N T V M.

*OCTAVO in Lesbos fugiens per devia Magnus
Navigat, & conjux lacrymando abducta relinquit
Descentem populum: properans tum nauta monetur
Tendat ut ad Cilices, ubi Sextus, turba Ducumque
Decernunt quo sit Dux confugiturus, atroxque
Ægyptus legitur. venientem regia prodit,
Conjugeque, & gnato coram confodit Achilles.
Ambustum Codrus truncum clam texit arena.*

I Am super Herculeas fauces, nemorosæq; Tempe,
Hæmonix deserta petens dispendia sylvæ,
Cornipedem exhaustum cursu, stimuli que ne-
gantem

Magnus agens, incerta fugæ vestigia turbat,
Implicitasque errore vias: pavet ille fragorem
Motorum ventis nemorum, comitumque suorum.
Qui post terga venit, trepidum, laterique timentem
Exanimat. quanvis summo de culmine lapsus,
Non dum vile sui pretium scit sanguinis esse,
Seque memor fari tantæ mercedis habere
Credit adhuc jugulum, quantum pro Cæsaris ipse
Avulsa cervice daret. deserta sequentem
Non patitur tutis fatum celare latebris
Clara viri facies. multi Pharsalica castra
Cum petereut, nondum fama prodeare ruinas,
Occursu stupuere ducis, vertigine rerum
Attoniti: cladisque suæ vix ipse fidelis
Auctor erat. gravis est Magno, quicumque malorum
Testis adest. cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
Nomine: sed longi poenas Fortuna favoris
Exigit a misero, quæ tanto pondere famæ

Res premit aduersas, fatisque prioribus urget.
 Nunc festinatos nimium sibi sentit honores,
 Actaque lauriferæ damnat Syllana iuuentæ.
 Nunc & Corycias classes, & Pontica signa
 Dejectum meminisse piget. sic longius ævum
 Destruit ingenteis animos, & vita superstes
 Imperio. nisi summa dies cum fine bonorum
 Affluit, & celeri prævertit tristia leto,
 Dedecori est fortuna prior. quisquamne secundis
 Tradere se fatis audeat, nisi morte parata?
 Littora contigerat, per quæ Peneius annis
 Emathia jam clade rubens exhibat in æquor.
 Inde ratis trepidum, ventis, & fluctibus impar,
 Flumineis vix tuta vadis evexit in altum:
 Cujus adhuc remis quatitur Corcyra, sinusque
 Leucadii, Cilicum dominus, terra que Liburnæ.
 Exiguam vector pavidus correpsit in alvum.
 Conscia curarum secreta in littora Lesbii
 Fletere vela jubes, qua tum tellure latebas
 Mœstior, in mediis quàm si, Cornelia, campis
 Emathiæ stares. tristeis præsagia curas
 Exagitant: trepida quatitur formidine somnus?
 Thessaliam nox omnis habet: tenebrisque remotis
 Rupis in abruptæ scopulos extremaque currens
 Littora, prospiciens fluctus, nuntiantia longè
 Semper prima vides venientis vela carinæ,
 Quæ rere nec quicquam de fato conjugis audes.

En ratis, ad vestros quæ tendit carbasa portus
 Quid ferat ignoras: sed nunc tibi summa pavoris
 Nuntius armorum tristis, rumorque finister
 Victus adest conjux. quid perdis tempora luctus?
 Cum possis jam flere, times. tunc puppe propinqua
 Profiloit, crimenque Deum crudele notavit,
 Deformem pallore ducem, vultusque prementem
 Canitie, atque atro squalentes pulvere vestes.
 Obvia nox miseræ cœlum, lucemque tenebris
 Abstulit, atque animam clausit dolor: omnia nervis
 Membra relicta labant: riguerunt corda, diuque
 Spe mortis decepta jacet. jam fune ligato
 Littoribus, lustrat vacuas Pompejus arenas.
 Quem postquam propius famulæ videre fideles,
 Non ultra gemitus tacitos incellere fata
 Permisere tibi. frustra que attollere terra
 Semianimum conantur herant: quam pectore Magnus
 Ambit: & astrictos refovet complexibus artus.

Cœperat in summum revocato sanguine corpus

Pompeji sentire manus, moestamque mariti
 Posse pati faciem: prohibet succumbere fati
 Magnus, & immodicos castigat voce dolores.
 Nobile cur robur Fortunæ vulnere primo,
 Femina tantorum titulis insignis avorum,
 Frangis? Habes aditum mansura in secula famæ.
 Laudis in hoc sexu, non legum iura, nec arma,
 Vnica materia est conjux miser. erige mentem,
 Et tua cum fati pietas decerter, & ipsum,
 Quod sum victus, ama: nunc sum tibi gloria minor.
 A me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
 Tantaque discessit regum manus: incipe Magnum
 Sola sequi. deformis, adhuc vivente marito
 Summus, & augeri veritus dolor: ultima debet
 Esse fides, lugere virum. tu nulla tulisti
 Bello damna meo. vivit post prælia Magnus.
 Sed Fortuna perit: quod desles, illud amasti.

Vocibus his correpta viri, vix ægra levavit
 Membra solo, taleis gemitu rumpente querelas:
 O utinam in thalamos invisi Cæsaris issem
 Infelix conjux, & nulli lata marito!
 Bis nocui mundo: me pronuba duxit Eriunus,
 Crassorumque umbræ, devotaque manibus illis
 Allyrios in caltra tui civilia casus:
 Præcipitesque dedi populos, cunctosque fugavi
 A causa meliore Deos. o maxime conjux,
 O thalamis indigne meis, hoc juris habebat
 In tantum Fortuna caput! cur impia nupsi,
 Si miserum factura fui? nunc accipe poenas,
 Sed quas sponte luam. quo sit tibi mollius æquor,
 Certa fides regum, totusque paratior orbis,
 Sparge mari comitem. mallet felicitibus armis
 Dependisse caput: nunc clades denique lustra
 Magne tuas. ubicunque jaces civilibus armis
 Nostros ultra toros, ades huc, atque exige poenas,
 Iulia crudelis, placataque pellice cæsa.
 Magno parce tuo. sic fata, iterumque refusa
 Conjugis in gremium, cunctorum lumina solvit
 In lacrymas. duri sistentur pectora Magni,
 Siccaque Thesaliæ confundit lumina Lesbos.

Tunc Mitylenæum pleno jam littore vulgus
 Affatur Magnum: Si maxima gloria nobis
 Semper erit tanti pignus servasse mariti,
 Tu quoque devotos sacro tibi fœdere muros
 Oramus, sociosque lares dignare vel una
 Nocte tua: fac Magne locum, quem cuncta revivant
 Secula:

Secula; quem veniens hospes Romanus adoret.
 Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia victo.
 Omnia victoris possunt sperare favorem:
 Hæc jam crimē habent. quid, quod jacer insula pōto,
 Cæsar eger ratibus? Procerum pars magna coibit
 Certa loci. noto reparandum est littore fatum.
 Accipe templorum cultus, aurumque Deorum
 Accipe: si terris, si puppibus ista inventus
 Aptior est, tota, quantum valet, utere Lesbo.
 (Accipe: ne Cæsar rapiat, tu victus habeto.)
 Hoc solum crimen meritæ bene detrahe terræ,
 Ne nostram videre fidem felixque secutus,
 Et damnaſſe miser. tali pietate virorum
 Lætus, in adversis, & mundi nomine gaudens
 Esse fidem, Nullum toto mihi, dixit, in orbe
 Gratius esse solum, non parvo pignore vobis
 Ostendi. tenuit nostros hac obside Lesbos
 Adfectus: hic sacra domus, carique penates,
 Hic mihi Roma fuit. non ulla in littora puppim
 Ante dedi fugiens, sævi cum Cæsaris iram
 Iam scirem meritam, servata conjuge, Lesbos,
 Non veritus tantam veniæ committere vobis
 Materiam. sed jam satis est fecisse nocentes:
 Fata mihi totum mea sunt agitata per orbem.

Heu nimium felix æterno nomine Lesbos.
 Sive doces populos, Regesque admittere Magnum,
 Seu præstas mihi sola fidem. nam quærere certum est
 Fas quibus in terris, ubi sit scelus. accipe numen,
 Si quod adhuc mecum es, votorum extrema meoſi:
 Da similes Lesbos populos, qui Marte subactum
 Non intrare suos infesto Cæsare portus,
 Non exire vetent. dixit, mœſtamque carinæ
 Imposuit comitem. cunctos mutare putares
 Tellurem, patriæque solum: sic littore toto
 Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dextræ:
 Pompejumque minus, cujus Fortuna dolorem
 Moverat, ad illam, quam toto tempore belli
 Ut civem videre suam, discedere cernens
 Ingemuit populus: quam vix si castra mariti
 Victoris peteret, siccis dimittere matres
 Iam poterant oculis: tanto devinxit amore
 Hos pudor, hos probitas, castique modestia vultus,
 Quod submissa nimis, nulli gravis hospita turba,
 Stantis adhuc fati vixit quali conjuge victo.

Iam pelago medios Titan demissus ad ignes,
 Nec quibus abscondit, nec si quibus exeret orbem,

Totus erat : vigiles Pompeji in pectora curæ
 Nunc socias adeunt Romani foederis urbes,
 Et varias regum mentes, nunc invia mundi
 Arva super nimios soles, Austrumque jacentis.
 Sæpe labor inæstus curarum, odiumque futuri
 Projecit fello incerti pectoris æstus,
 Rectoremque ratis de cunctis consulit astris;
 Unde notet terras; quæ sit mensura secandi
 Æquoris in cœlo; Syriam quo sidere servet:
 Aut quotus in planstro Libyam bene dirigat ignis.

Doctus ad hæc fatur, taciti servator Olympi:
 Signifero quæcunque fluunt labentia cœlo;
 Nunquam itaute polo, miseros fallentia nautas
 Sidera non sequimur: sed qui non mergitur undis
 Axis inocciduus, gemina clarissimus Arcto.
 Ille regit puppes, hic cum mihi semper in altum
 Surget, & instabit summis minor Vrsa ceruchis;
 Bosporon, & Scythiæ curvantem littora pontum
 Spectamus. quicquid descendet ab arbore summa
 Arctophylax, propiorque mari Cynosura feretur,
 In Syriæ portus tendet ratis. inde Canopos
 Excipit Australi cœlo contenta vagari,
 Stella timens Borean: illa quoque perge sinistra,
 Trans Pharon: in medio tanget ratis æquore Syrtim.

Sed quo vela dari, quo nunc pede carbasa tendi
 Nostra jubes? dubio contrà cui pectore Magnus,
 Hoc solum toto, respondit, in æquore serva,
 Ut sit ab Emathiis semper tua longius oris
 Puppis, & Hesperiam pelago, cœloque relinquo:
 Cætera da ventis. comitem, pignusque recepi
 Depositum: tunc certus eram, quæ littora vellem;
 Nunc portum Fortuna dabit. Sic fatur: at ille
 Iusto vela modo pendentia cornibus æquis
 Torfit, & in lævum puppim dedit, utque secaret,
 Quas Asiæ cautes, & quas Chios asperat, undas,
 Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
 Æquora senserunt motus, aliterque secante
 Iam pelagus rostro, nec item spectante carina,
 Mutavere sonum, nec sic moderator equorum,
 Dexteriore tota lævum cum circuit orbem,
 Cogit inoffensæ currus accedere metæ.

Ostendit terras Titan, & sidera texit.
 Sparsus ab Emathia fugit quicumque procella,
 Allequitur Magnum: primusque a littore Lesbî
 Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
 Nam neque dejecto faris, acieque fugato

Abstulerat Magno reges Fortuna ministros:
 Terrarum dominos, & sceptrâ Eoa tenentes
 Exul habet comites. jubet ire in devia mundi
 Dejotarum, qui sparsa ducis vestigia legit.
 Quando, ait, Emathiis amissus cladibus orbis
 Qua Romanus erat, superest fidissime regum
 Eoam tentare fidem, populosque bibentes
 Euphraten, & adhuc securum a Cæsare Tigrim:
 Nec pigeat Magno quærentem fata, remotas
 Medorum penetrare domos, Scythicosque recessus,
 Et totum mutare diem, vocesque superbo
 Arfacidæ perferre meas: Si foedera nobis
 Prisca manent, mihi per Latium jurata Tonantem,
 Per vestros astricta magos, implete pharetras,
 Armeniosque arcus Geticis intendite nervis:
 Si vos o Parthi, peterem cum Caspia claustra,
 Et sequeretur duos æterni Martis Alanos,
 Passus Achæmeniis latè decurrere campis,
 In tutam trepidos nunquam Babylona coëgi:
 Arva super Cyri, Chaldæique ultima regni,
 Qua rapidus Ganges, & qua Nysæus Hydaspes
 Accedunt pelago, Phœbi surgentis ab igne
 Iam propior, quàm Persis, eram: tamè omnia vincens
 Sustinui nostris vos tantum deesse triumphis,
 Solusque e numero regum telluris Eoæ,
 Ex æquo me Parthus adit. nec munere Magni
 Stant semel Arfacidæ. quis enim post vulnera cladis
 Assyriæ, justas Latii compescuit iras?
 Tot meritis obstricta meis, nunc Parthia ruptis
 Excedat claustris vetitam per secula ripam,
 Zeugmaque Pellaum. Pompejo vincite Parthi;
 Vinci Roma volet. regem parere jubenti
 Ardua non piguit, postisque insignibus aulæ
 Egreditur famuli raptos indutus amictus.
 In dubiis intum est inopem simulare tyranno.
 Quanto igitur mundi dominis securius ævum
 Verus pauper agit! dimisso in littore rege,
 Ipse per Icariae scopulos, Ephesumque relinquens,
 Et placidi Colophona maris, spumantia parvæ
 Radit saxa Sami: spirat de littore Coe
 Anra fluens: Gnidon inde fugit, claramq; relinquit
 Sole Rhodon, magnosque sinus Telmessidos undæ
 Compensat medio pelagi. Pamphylia puppi
 Occurrit tellus: nec se committere muris
 Ausus adhuc ullis, te primum parva Phaselis
 Magnus adit, nam te metui vetat incola rarus,

Exhaustæque domus populis; majorque carinæ
Quàm tua turba fuit. tendens hinc carbasa rursus
Iam Taurum, Tauroque videt Dipfanta cadentem.

Crederet hoc Magnus, pacem cum præstitit undis
Et sibi consultum? Cilicum per littora tutus
Parva puppe fugit: sequitur pars magna Senatus
Ad profugum collecta ducem: parvisque Synedris,
Quo portu mittitque rates recipitque Selinus,
In Procerum coetu tandem moesta ora resolvit
Vocibus his Magnus: Comites bellicque, fugæque,
Atque instar patriæ, quamvis in littore nudo,
In Cilicum terra, nullis circumdatus armis
Consultem, rebusque novis exordia quæram,
Ingenteis præstate animos: non omnis in arvis
Emathiis cecidi, nec sic mea fata premuntur,
Ut nequeam relevare caput, cladesque receptas
Excutere. an Libycæ Marium potuere ruinæ
Erigere in fasces, plenis & reddere fastis:
Me pulsum leviori manu Fortuna tenebit?
Mille meæ Grajo volvuntur in æquore puppes,
Mille duces: sparsit potius Pharsalia nostras,
Quàm subvertit opes. sed me vel sola tueri
Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
Et nomen, quod mundus amat. vos pendite regna
Viribus, atque fide, Libyen, Parthosque, Pharouque,
Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus.
Alit ego curarum, procures, arcana mearum
Expromam, mentisque meæ quo pondera vergant.
Ætas Niliaci nobis suspecta tyranni est:
Ardua quippe fides robustos exigit annos.
Hinc anceps dubii terret solertia Mauri:
Namque memor generis Carthaginiis impia proles
Imminet Hesperix, multusque in pectore vano est
Annibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
Et Numidas contingit avos: jam supplice Varo
Intumuit, viditque loco Romana secundo.
Quare agite, Eo cum comites properemus in orbem.
Dividit Euphrates ingenti gurgite mundum.
Caspiaque immensos seducunt claustra recessus,
Et polus Assyrias alter noctesque, diesque
Vertit, & abruptum est nostrum mare, discolor unda,
Oceanusque suus. regnandi sola voluptas.
Celsior in campis sonipes, & forrior arcus;
Nec puer, aut senior letales tendere nervos
Segnis, & a nulla mors est incerta sagitta.
Primi Pellæas arcu fregere sarissas,

Bastraqe Medorum sedem, murisq; superbam
 Assyrias Babylona domos. nec pila timentur
 Nostra nimis Parthis, audentque in bella venire,
 Experti Scythicas, Crasso perennite, pharetras.
 Spicula nec solo spargunt fidentia ferro,
 Stridula sed multo saturantur tela veneno.
 Vulnere parva nocent, fatumque in sanguine sum-
 mo est.

O utinam non tanta mihi fiducia sævis
 Esset in Arfacidis! fatis nimis æmula nostris
 Fata movent Medos, multumque in gente Deorum
 est.

Effundam populos alia tellure revulsos,
 Excitosque suis immittam sedibus ortus.
 Quod si nos Eoa fides, & Barbara fallunt
 Fœdera; vulgati supra commercia mundi
 Naufragium Fortuna ferat. non regna precabor,
 Quæ feci; sed magna feram solatia mortis
 Orbe jacens alio, nil hæc in membra cruenta,
 Nil fœcerum fecisse piæ. sed cuncta revolvens
 Vitæ fata meæ, semper venerabilis illa
 Orbis parte fui: quantus Mæotida supra!
 Quantus apud Tanaim toto conspectus in ortu!
 Quas magis in terras nostrum felicibus actis
 Nomen abit, aut unde redit majore triumpho?
 Roma fave cœptis: quid enim tibi lætius unquam
 Præstiterint Superi, quàm, si civilia Partho
 Milite bella geras, tantam consumere gentem,
 Et nostris miscere malis? Cum Cæsaris arma
 Concurrent Medis, aut me Fortuna necesse est
 Vindictæ, aut Crassum. sic fatus, murmure sentit
 Consilium damnaïse viros. quos Lentulus omneis
 Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi
 Præcessit, dignasque tulit modo Consule voces:
 Siccine Thessalicæ mentem fregere ruinæ?
 Vna dies mundi damnavit fata? secundum
 Einathiam lis tanta datur? jacet omne cruenti
 Vulneris auxilium? solos tibi, Magne, reliquit
 Parthorum Fortuna pedes? quid transfuga mundi
 Terrarum totos tractus, cœlumque perosus,
 Adversosque polos, alienaque sidera quæris,
 Chaldæos culture focos & barbara sacra
 Parthorum famulus? quid causa obtenditur armis
 Libertatis amor? miserum quid decipis orbem,
 Si servire potes? te, quem Romana regentem
 Horruit auditum, quem captos ducere Reges

Vidit ab Hyrcanis, Indoque a littore, silvis,
Dejectum fatis, humilem fractumq; videbit,
Extollezque animos Latini vefanus in orbem,
Se simul, & Romam Pompejo supplice mensus?
Nil animis, fatisque tuis effabere dignum:
Exiget ignorans Latiae commercia linguae,
Vt lacrymis se, Magne, roges. patimurne pudoris
Hoc vulnus, clades ut Parthia vindicet ante
Hesperias, quam Roma suas? civilibus armis
Elegit te nempe ducem. quid vulnera nostra
In Scythicos spargis populos, cladesque latenteis?
Quid Parthos transire doces? solatia tanti
Perdit Roma mali, nullos admittere Reges,
Sed civi servire suo. juvat ire per orbem
Ducentem saevas Romana in moenia gentes,
Signaq; ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?
Qui solus regum, fato celante favorem,
Defuit Emathiae, nunc tantas ille lacesset
Auditi victoris opes, aut jungere fata
Tecum, Magne, volet? non haec fiducia genti est.
Omnis in Arctoïs populus quicumque pruinis
Nascitur, indomitus bellis, & Martis amator.
Quicquid ad Eoos tractus, mundiue reporem
Labitur, emollit gentes clementia coeli.
Illic & laxas vestes, & fluxa virorum
Velamenta vides. Parthus per Medica rura,
Sarmaticos inter campos, effusaque plano
Tigridis arva solo, nulli superabilis hosti est
Libertate fugae: sed non, ubi terra tumebit,
Aspera conscendet montis juga; nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando violenti vorticis annem,
Nec tota in pugna perfusus sanguine membra
Exiget aestivum calido sub pulvere solem.
Non aries illis, non ulla est machina belli:
Haud fossas implere valent: Parthoque sequente
Murus erit, quodcunque potest obstare sagittae.
Pugna levis, bellumque fugax, turmaeq; vagantes,
Et melior cessasse loco, quam pellere, miles.
Ulita tela dolis, nec Martem comminus unquam
Ausa pati virtus, sed longè tendere nervos,
Et, quo ferre velint, permittere vulnera ventis.
Ensis habet vires, & gens quaecunque virorum est,
Bella gerit gladiis. nam Medos proelia prima
Exarmant, vacuaeque jubent remeare pharetræ.
Nulla manus illis; fiducia rota veneni est.

Credis, Magne, viros, quos in discrimina belli
Cum ferro venisse parum est? tentare pudendum
Auxilium tanti est, toto divisus ut orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat? te parva tegant, ac vilia busta,
Invidiosa tamen, Crasso quærente sepulcrum.
Sed tua fors levior, quoniam mors ultima poena est,
Nec metuenda viris. at non Cornelia letum
Infando sub rege timet. num barbara nobis
Est ignota Venus, quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges, & fœdera tedæ
Conjugibus, thalamique patent secreta nefandi
Inter mille nurus? epulis vesana, meroque
Regia, non ullos exceptos legibus horret
Concubitus: tot femineis complexibus unum
Non lassat nox tota marem. jacuere sorores
In regum thalamis, sacrataque pignora matres.
Damnat apud gentes sceleris non sponse peracti
Dedipodionias infelix fabula Thebas:
Parthorum dominus quoties sic sanguine misto
Nascitur Arfacides? cui fas implere parentem
Quid reat esse nefas? proles tam clara Metelli
Strabit barbarico conjux millesima lecto.
Quamquam non ulli plus regia, Magne, vacabit
Sævitiæ stimolata Venus, titulisque virorum.
Nam quo plura jurent Parthum portenta, fuisse
Hanc sciet & Crassi: ceu pridem debita fati
Assyriis, trahitur cladis captiva vetustæ.
Hæreat Eoæ vulnus miserabile fortis;
Non solum auxilium funesto a rege petisse,
Sed gessisse prius bellum civile pudebit.
Nam quod apud populos crimen focerique tuumque
Majus erit, quam quod vobis miscuitibus arma,
Crassorum vindicta perit? incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & ne qua vacarent
Arma, vel Arctoum Dacis, Rhenique cætervis
Impetui nudare latius, dum perfida Susa
In tumulos prolapsa ducum, Babylonque jacerent.
Assyriæ paci finem, Fortuna, precamur:
Eos si Thersalia bellum civile peractum est,
Ad Parthos, qui vicit eat. gens unica mundi est,
De qua Cæsareis possim gaudere triumphis.
Non ubi, quamprimum gelidum transibis Araxem,
Vmbra senis moesti Scythicis confixa sagittis
Ingeret has voces? Tu, quem post funera nostra
Vltorem cinerum nudæ speravimus umbræ,

Ad foedus, pacemque venis? tum plurima cladis
Occurrent monimenta tibi: quæ moenia trunci
Lustrarunt cervice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & nostra cadavera Tigris
Detulit in terras, ac reddidit. ire per ista
Si potes, in media focerum quoque, Magne, sedentem
Thessalia placare potes. quin respicis orbem
Romanum? si regna times projecta sub Austro,
Infidumque Iubam, petimus Pharon, arvaque Lagi.
Syrtibus hinc Libycis tuta est Ægyptus: at inde
Gurgite septeno rapidus mare summovet amnis:
Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,
Aut Iovis: in solo tanta est fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita, Magne,
Tutelæ commissa tuæ. quis nominis umbram
Horreat? innocua est ætas: ne jura, fidemque,
Respectumque Deum veteris speraveris aulæ.
Nil pudet assuetos sceptris: mitissima fors est
Regnorum sub rege novo. Non plura locutus
Impulit huc animos. quantum spes ultima rerum
Libertatis habet! victa est sententia Magni.
Tunc Cilicum liquere solum, Cyproke citatas
Immisere rates, nullas cui prætulit aras
Vnde diva memor Paphiæ, si numina nasci
Credimus, aut quenquam fas est cœpisse deorum.
Hæc ubi deseruit Pompejus littora, totos
Eminus Cypri scopulos, quique exit in Austrum,
Inde maris vasti transfuso vertitur æstu:
Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
Infimaque Ægypti pugnaci littora velo
Vix tetigit, qua dividui pars maxima Nili
In vada decurrit Pelusia septimus amnis.
Tempus erat, quo Libra pares examinat horas
Non uno plus æqua die, noctique rependit
Lux minor hybernæ verni solatia damni.
Comperit ut regem Casio se monte tenere,
Flectit iter: nec Phoebus adhuc, nec carbasa languenti
Iam rapido speculator eques per littora cursu
Hospitis adventu pavidam compleverat aulam.
Consilii vix tempus erat: tamen omnia monstra
Pellææ coiere domus: quos inter Achoreus
Iam placidus senio, fractisque modestior annis,
(Hunc genuit custos Nili crescentis in arva
Memphis vana sacris; illo cultore Deorum
Lustra suæ Phœbes non unus vixerat Apis;)
Consilij vox prima fuit, meritumque, fidemque,
Sacra

Sacraque defuncti jactavit pignora patris.
Sed melior suadere malis, & nosse tyrannos,
Aufus Pompejum leto damnare Potheius;
Ius, & fas inultos facinnt Ptolemæe nocenteis.
Dat poenas laudata fides, cum sustinet inquit,
Quos Fortuna premit. satis accede, Deisque,
Et cole felices, miseros fuge. sidera terra
Ut distant, & flamma mari, sic utile recto.
Sceptrorum vis tota perit, si pendere justa
Incipit: evertitque arces respectus honesti.
Libertas scelern est, quæ regna invisa tuetur,
Sublatusque modus gladiis. facere omnia sæve
Non impune licet, nisi dum facis. exeat aula
Qui volet esse pius. virtus, & summa potestas
Non coeunt: semper mernet, quem sæva pudebunt.
Non impune tuos Magnus contemserit annos;
Qui te nec victos arcere a littore nostro
Posse putat. neu te sceptris privaverit hospes,
Pignora sunt propiora tibi: Nilonque, Pharonque,
Si regnare piget, damnatæ redde sorori.
Ægyptum certè Latis tueamur ab armis.
Quicquid non fuerit Magni, dum bella geruntur,
Nec victoris erit. toto jam pulsus ab orbe,
Postquam nulla manet rerum fiducia, quærit
Cum qua gente cadat: rapitur civilibus umbris.
Nec soceri tantum arma fugit: fugit ora Senatus,
Cujus Thesalicas saturat pars magna volucres.
Et metuit gentes, quas uno in sanguine mistas
Deseruit, regesque timet, quorum omnia inersit:
Thesaliæque reus, nulla tellure receptus,
Sollicitat nostrum, quem nondum perdidit, orbem.
Iustior in Magnum nobis, Ptolemæe, querelæ
Causa data est. quid sepositam, semperque quietam
Crimine bellorum maculas Pharon, arvaq; nostra
Victori suspecta facis? cur sola cadenti
Hæc placuit tellus, in quam Pharsalica fata
Conferres, poenasque tuas? jam crimen habemus
Purgandum gladio, quod nobis sceptrum Senatus
Te suadente dedit, votis tua fovimus arma.
Hoc ferrum, quod fata jubent proferre, paravi
Non tibi, sed victo. feriam tua viscera, Magne:
Valueram soceri: rapimur, quo cuncta feruntur.
Tene mihi dubitas an sit violare necesse,
Cum liceat? quæ te nostri fiducia regni
Huc agit infelix? populum non cernis inermem,
Atque vix refugo fodientem mollia Nilo?

Metiti

Meriri sua regna decet, viresque fateri.

Tu Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam,
Sub qua Roma jacet? bustum, cineresque movere
Thessalicos audes, bellumque in regna vocare?
Ante aciem Emathiam nullis accessimus armis:
Pompeji nunc castra placent, quæ deserit orbis?
Nunc victoris opes, & cognita fata laceffis?
Adversis non deesse decet, sed læta secutos.
Nulla fides unquam miseros elegit amicos.

Assensere omnes sceleri, lætatur honore
Rex puer insueto, quod jam sibi tanta jubere
Permittunt famuli. sceleri delectus Achilles.
Perfida qua tellus Cassis excurrit arenis,
Et vada restantur junctas Ægyptia Syries,
Exiguam fociis monstri, gladiisque carinam
Instruit. ô superi, Nilusne, & barbara Memphis,
Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos! sic fata premunt civilia mundum!
Sic Romana jacent! ullusne in cladibus istis
Est locus Ægypto? Phariusque admittitur ensis?
Hanc certè servate fidei civilia bella:
Cognatas præstate manus, externaque monstra
Pellite, si meruit tam claro nomine Magnus
Cæsaris esse nefas. tanti Ptolemæe ruinam
Nominis haud metuis? coeloque tonante profanas
Inseruisse manus impure, ac semivir audes?
Non domitor mundi, nec ter Capitolia curru
Invectus regumque potens, vindexque Senatus,
Victorisque gener; Phario satis esse tyranno
Quod poterat, Romanus erat. quid viscera nostra
Scrutaris gladio? nescis puer improbe, nescis
Quo tua sit fortuna loco: jam jure sine ullo
Nili sceptrum tenes: cecidit civilibus armis
Qui tibi regna dedit. iam vento vela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora: quem contra non longa vecta biremi
Appulerat scelerata manus: Magnoque patere
Fingens regna Phari, celsæ de puppe carinæ
In parvam jubet ire ratem, litusque malignum
Incusat, bimaremque vadis frangentibus astum.
Qui vetet externas terras advertere classes.
Quod nisi fatorum leges, intentaque jussu
Ordinis æterni miseræ vicinia mortis
Damnatum leto traherent ad littora Magnum;
Non ulli comitum sceleris præfagia deerant.
Quippe fides si pura foret, si regia Magno

Sæptorum auctori vera pietate pateret;
 Venturum tota Phariim cum classe tyrannum.
 Sed cedit fatis, classemque relinquere iussus
 Obsequitur, letumque juvat præferre timori.
 Ibat in hostilem præceps Cornelia puppim,
 Hoc magis impatiens egrello deesse marito.
 Quod metuit clades. remane temeraria conjux,
 Et tu nate precor, longèque e littore casus
 Exspectate meos : & in hac cervice tyranni
 Explorate fidem. dixit : sed surda vetanti
 Tendeat geminas amens Cornelia palmas:
 Quo sine me crudelis abis? iterumne relinquo
 Thessalicis summotâ malis? nunquam omine læto
 Distrahimur miseri. poteras non flectere puppim,
 Cum fugeres alio, latebrisque relinquere Lesbi,
 Omnibus a terris si nos arcere parabas?
 An tantum in fluctus placeo coines? Hæc ubi frustra
 Effudit, prima pendet tamen anxia puppe:
 Attonitoq; metu nec quoquam avertere visus,
 Nec Magnum spectare potest. stetit anxia classis
 Ad ducis eventum, metuens non arma, nefasque;
 Sed ne submissis precibus Pompejus adoret
 Sceptra sua donata manu. transire parantem
 Romanus Pharia miles de puppe salutat
 Septimius : qui, præd superum pudor, arma satellites
 Regia gestabat posito deformia pilo,
 Minans, violentus, atrox, nullaq; ferarum
 Vitior in cædes. quis non, Fortuna, putasset
 Parcere te populis, quod bello hæc dextra vacasset,
 Thessaliaque procul tam noxia tela fugasset?
 Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe,
 Iteu, facinus civile tibi. victoribus ipsis
 Dedecus, & nunquam Superum caritura pudore
 Fabula; Romanus Regi sic paruit ensis,
 Pellæusque puer gladio tibi colla recidit
 Magne tuo. qua posteritas in secula mittet
 Septimium fama? scelus hoc quo nomine dicent,
 Qui Bruti dixere nefas? jam venerat horæ
 Terminis extremæ, Phariamque ablatas in alnum
 Perdiderat jam jura sui. tum stringere ferrum
 Regia monstra parant. ut vidit comminus enses,
 Involvit vultus : atque indignatus apertum
 Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit,
 Continuitque animam, ne quas effundere voces
 Posset, & æternam fletu corrumpere famam.

At postquam mucrone latus funestus Achilles

Perfo-

Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum:
Despexitque nefas, servatq; immobile corpus,
Seq; probat moriens, atq; hæc in pectore volvit
Secula Romanos nunquam tacitura labores
Attendant, ævumque sequens speculatur ab omni
Orbe ratei, Phariamq; fidem. nunc consule famæ,
Fata tibi longæ fluxerunt prospera vitæ.
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris adversa pari. ne cede pudori,
Auctoremque dole fati. quacunque feriris,
Crede manum soceri. spargant, lacerentq; licebit
Sum tamen, o superi, felix, nullique potestas
Hoc auferre Deo. mutantur prospera vita:
Non sum morte miser. videt hanc Cornelia cædem,
Pompejusque meus, tanto patientius oro
Claude dolor gemitus: natus, conjuxq; peremptum
Si mirantur, amant. talis custodia Magno
Mentis erat: jus hoc animi morientis habebat.

At non tam patiens Cornelia cernere sævum
Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet
Vocibus: o conjux, ego te scelerata peremi:
Letiferæ tibi causa moræ fuit avia Lesbos,
Et prior in Nili pervenit littora Cæsar.
Nam cui jus alii sceleris? sed quisquis in istud
A superis immisit caput, vel Cæsaris iræ,
Vel tibi prospiciens, nescis crudelis, ubi ipsa
Viscera sunt Magni: properas, atque ingeris ictus,
Qua votum est victo. pœnas non morte minores
Pendat, & ante meum videat caput. haud ego culpa
Libera bellorum, quæ matrum sola per undas,
Et per castra comes, nullis absterrita fati,
Victum, quod reges etiam timere, recepi.
Hoc merui conjux in-tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas? te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar, nec munere regis.
Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltum:
Aut laqueum collo tortosque aptate rudentes:
Aut aliquis Magno dignus comes exigat ensen.
Pompejo præstare potest, quod Cæsaris armis
Imputet. o sævi, properantem in fata tenetis?
Vivis adhuc conjux, & jam Cornelia non est
Iuris, Magne, sui. prohibent accersere mortem:
Servor victori. sic fata, interque stirum
Lapsa manus, rapitur, trepida fugiente carina.
At Magni cum terga sonent, & pectora ferro,
Permanisse decus sacrae venerabile formæ,

Iratamque Deis faciem, nihil ultima mortis
 Ex habitu, vultuque viri mutasse, fatentur
 Qui lacerum videre caput. nam sævus in ipso
 Seprimis sceleris majus scelus invenit actu:
 Ac reteggit sacros, scisso velamine, vultus
 Semianimis Magni, spirantiaque occupat ora,
 Collaque iu obliquo ponit languentia transtro.
 Tunc nervos, venasque secat, nodosaque frangit
 Ossa diu: nondum artis erat caput ense rotare.
 At postquam trunco cervix abscissa recessit,
 Vendicat hoc Pharius dextra gestare satelles.
 Degener, atque operæ miles Romane secundæ,
 Pompeji diro sacrum caput ense recidis,
 Ut non ipse feras? ô summi fata pudoris!
 Impius ut Magnum nosset puer, illa verenda
 Regibus hirsuta coma, & generosa fronte decora
 Cæsaries compressa manu est; Pharioque veruto,
 Dum vivunt vultus, atque os in murmura pulsant
 Singultus animæ, dum lumina nuda rigescent,
 Suffixum caput est, quo nunquam bella iubente
 Pax fuit: hoc leges, campumque, & Rostra movebat:
 Hac facie Fortuna tibi Romana placebas.
 Nec satis infando fuit hoc vidisse tyranno:
 Vult sceleri superesse fidem. tunc arte nefanda
 Submora est capiti tabes, raptoque cerebro
 Adhæcata curis, putrisque effluxit ab alto
 Humor, & infuso facies solidata veneno est.

Ultima Lagæ stirpis, perituraque proles,
 Degener, incestæ sceptris celliure sororis,
 Cum tibi sacro Macedon servetur in antro,
 Et regum cineres exstructo monte quiescant,
 Cum Ptolemæorum manes, seriemque pudendam,
 Pyramides claudunt, indignaque Mausolea:
 Littora Pompejum ferunt, truncusque vadosis
 Huc illuc jactatur aquis. adeone molesta
 Totum cura fuit socero servare cadaver?
 Hac Fortuna hinc Magni tam prospera fata
 Pertulit: hac illum summo de culmine rerum
 Morte petit: cladesque omneis exegit in uno
 Sæva die, quibus immunes tot præstitit annos:
 Pompejusque fuit, qui nunquam missa videret
 Læta malis: felix nullo turbante Deorum,
 Et nullo parcente miser. semel impulit illum
 Dilata Fortuna manu. pulsatur arenis.
 Carpitur in scopulis, hausto per vulnura fluctu
 Ludibrium pelagi: nullaque mauente figura,

Vna nota est Magno capitis jactura revulsi.

Ante tamen Pharias victor quàm tangat arenas,
 Pompejo raptim tumulum Fortuna paravit,
 Ne jaceat nullo, vel ne meliore sepulcro.
 E latebris pavidus decurrit ad æquora Cordus.
 Quæstor ab Idalio Cinyrææ littore Cypri
 Infaustus Magni fuerat comes. ille per umbras
 Ausus ferre gradum, victum pietate timorem
 Compulit, ut mediis quæsitum corpus in undis
 Duceret ad terram, traheretque ad littora Magnum.
 Lucis moesta parum per densas Cynthia nubes
 Præbebat; cano sed discolor æquore truncus
 Conspicitur. tenet ille ducem complexibus artus
 Eripiente mari: nunc victus pondere tanto
 Expectat fluctus, pelagoque juvante cadaver
 Impellit. postquam sicco jam littore sedit,
 Incubuit Magno, lacrymasque effudit in omne
 Vultus, & ad Superos, obscuraque sidera fatur:

Non pretiosa petit cumulatior ture sepulcra
 Pompejus, Fortuna, tuus: non pinguis ad astra
 Ut ferat e membris Eos fumus odores,
 Ut Romana sinu gestent pia colla parentem,
 Præferat ut veteres feralis pompa triumphos,
 Ut resonent cantu tristi fora, totus ut ignem
 Projectis mœrens exercitus ambiat armis.
 Da vilem Magno plebeji funeris arcem,
 Quæ lacerum corpus siccos effundat in ignes.
 Robora non desint misero, nec sordidus ustor.
 Sit satis, ô superi, quod non Cornelia fuso
 Crine jacet, subicique facem complexa maritum.
 Imperat, extremo sed abest a munere busti
 Infelix conjux, nec adhuc a littore longè est.

Sic fatus parvos juvenis procul aspicit ignes,
 Corpus vile suis, nullo custode cremantes.
 Inde rapit flammæ, semustaque robora membris
 Subducens, quæcunq: es (ait) neglecta, nec ulli
 Cara tuo, sed Pompejo felicior umbra,
 Quod jam compositum violat manus hospita busti
 Da veniam: si quid sensus post fata relictum est:
 Cedis & ipsa rogo, paterisque hæc damna sepulcri
 Teque pudet, sparsis Pompeji manibus, uri.
 Sic fatur: plenusque sinus ardente favilla
 Pervolat ad truncum; qui fluctu pæne relatus
 Littore pendebat. summas dimovit arenas,
 Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
 Exigua trepidus posuit scrobis. nobile corpus

Robora nulla premunt, nulla strue membra recumbunt:

Admotus Magnum, non subditus, accipit ignis.

Ille sedens juxta flammæ, O maxime, dixit,
Ductor, & Hesperii majestas nominis una,
Si tibi jactatu pelagi, si funere nullo
Tristior iste rogus; manes, animamque potentem
Officiis averte meis: injuria fari
Hoc fas esse jubet; ne ponti bellua quicquam,
Ne fera, ne volucres, ne sævi Cæsaris ira
Audeat: exiguam, quantum potes, accipe flammam
Romana succense manu. Fortuna recursus
Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres: sed te Cornelia, Magne,
Accipiet, nostraque manu transfundet in urnam.
Interea parvo figuemus littora saxo,
Vt nota sit busti; si quis placare peremtum
Forte volet, plenos & reddere mortis honores;
Inveniat trunci cineres, & norit arenas,
Ad quas, Magne, tuum referat caput. hæc ubi fatus,
Excitat invalidas admoto fomire flammæ.
Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem,
Tabæ fovens bustum. sed jam percusserat astra
Auroræ promissa dies: ille, ordine rupto
Funeris, attonitus latebras in littore quærit.

Quam metuis demens isto pro crimine poenam,
Quo te fama loquax omneis accepit in annos?
Condita laudabit Magni focer impius ossa.
I modo securus veniæ, fassusque sepulcrum
Posce caput, cogit pietas imponere finem
Officio. semusta rapit, resolutaque nondum
Ossa satis, nervis, & inustis plena medullis
Æquorea restinguit aqua, congestaque in unum
Parva clausit humo. tum ne levis aura relictos
Auferret cineres, saxo compressit arenam:
Nautaque ne bustum religato fune moveret,
Inscripsit sacrum semusto stipite nomen:
Hic situs est Magnus. placet hoc, Fortuna, sepulcrum.
Dicere Pompeji: quo condi maluit illum,
Quam terra caruisse focerî temeraria dextra
Cur obicis Magno tumulum, manesque vagantes
Includis? situs est, qua terra extrema refuso
Pendet in Oceano. Romanum nomen, & omne
Imperium Magno est tumuli modus. obrue saxa
Crimine plena Deum. si tota est Herculis Oete,
Et juga tota vacant Bromio Nyseia; quare

Vnus in Ægypto Magno lapis: omnia Lagi
 Rura tenere potest, si nullo cespite nomen
 Hæserit. erremus populi, cinerumque tuorum,
 Magne, metu nullas Nili calcemus arenas.
 Quod si tam sacro dignaris nomine saxum;
 Adde actus tantos, monumentaque maxima rerum:
 Adde truces Lepidi motus, Alpinaque bella,
 Arinaque Sertori revocato Consule victa,
 Et currus, quos egit eques: commercia tura
 Gentibus, & pavidos Cilicas maris. adde subactam
 Barbariem, gentesque vagas, & quicquid in Euro
 Regnorum, Boreaue jacet. dic semper ab armis
 Civilem repetisse togam: ter curribus actis
 Contentum patriæ multos donasse triumphos.
 Quis capit hæc tumulus? surgit miserabile bustum
 Non ullis plenum titulis, non ordine tanto
 Fastorum: solitumque legi super alta Deorum
 Culmina, & exstructos spoliis hostilibus arcus,
 Haud proculest ima Pompeji nomen arena,
 Depressum tumulo, quod non legat advena rectus,
 Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.

Noxia civili tellus Ægyptia fato,
 Haud equidem immerito Cumanæ carmine Vatis
 Cantum, ne Nili Pelusia tangeret ora
 Hesperius miles, ripasque ætate tumentes.
 Quid tibi sæva precer pro tanto crimine tellus?
 Vertat aquas Nilus, quo nascitur orbe, retentus,
 Et steriles egeant hybernis imbribus agri,
 Totaque in Æthiopum putres solvaris arenas.
 Nos in templa tuam Romana accepimus Ifin,
 Semideosque canes, & filtra jubentia luctus,
 Et quem tu plangens hominem testaris Osirim:
 Tu nostros Ægypte tenes in pulvere Manes.
 Tu quoque cum sævo dederis jam templa tyranno,
 Nondum Pompeji cineres o Roma petisti:
 Exul adhuc jacet umbra ducis. si secula prima
 Victoris timuere minas; nunc excipe saltem
 Offa tui Magni, si nondum subruta fluctu
 Invisa tellure sedent: quis busta timebit?
 Quis sacris dignam movisse verebitur urnam?
 Imperet hoc nobis utinam scelus, & velit uti
 Nostro Roma sinu: satis o nimiumque beatus,
 Si mihi contingat manes transferre revulsos
 Ausoniam, si tale ducis violare sepulcrum.

Forssitan aut sulco sterili cum poscere finem
 A superis, aut Roma voler feralibus austris,

Ignibus aut nimis, aut terræ tecta moventi:
 Consilio, jussuque Deum transibis in urbem;
 Magne, tuam, summusque feret tua busta sacerdos.
 Nam quis ad exustam Cancro torrente Syenen
 Ibit, & imbrifera ficas sub Plejade Thebas
 Spectator Nili: quis rubri stagna profundi,
 Aut Arabum portus mercis mutator Eoæ,
 Magne, petet, quem non tumuli venerabile saxum,
 Et cinis in fummis forsan turbatus arenis
 Advertet? manesque tuos placare jubebit,
 Et Casio præferre Iovi? nil ista nocebunt
 Famæ busta tuæ. templis, auroque sepultus
 Vilior umbra fores: nunc est pro numine summo,
 Hoc tumulo Fortuna jacens. angustius aris
 Victoris Libyco pulsatur ab æquore saxum.
 Tarpejis qui sæpe Deis sua tura negarunt,
 Inclusum fusco venerantur cespite fulmen.

Proderit hoc olim, quod non mansura sepulcri
 Ardua marmoreo surrexit pondere moles.
 Pulveris exigui sparget non longa vetustas
 Congeriem, bustumque cader, mortisque peribunt
 Argumenta tuæ. veniet felicior ætas,
 Qua sit nulla fides saxum monstrantibus istud:
 Atque erit Ægyptus populis fortasse nepotum
 Tam mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantis.

M. ANNÆI
L V C A N I
P H A R S A L I Æ
Liber Nonus.

IOANNIS SVLPICII VERVLANI
A R G V M E N T V M.

*SPIRITVS in Nono Magni petit æthera, pugnae
Reliquiasque Cato Libya transportat in oras,
Et cum Pompejis Magnum Cornelia luget.
Quem Cato commendans Cilices castigat, & inde
Per Syrteis agitur, Libycas quoque calcit arenas,
Hammonemque tuens serpentum senta peragrat.
Dux & ab Emathia Trojanam vectus in urbem,
It Pharon, & generi lacrymans pia conspicit ora.*

AT non in Pharia manes jacuere favilla,
Nec cinis exiguus tantum compescuit umbrâ:
Profuit busto, semustaq; membra relinquens,
Degeneremque roguum, sequitur convexa Tonantis.
Qua niger astriferis connectitur axibus aër:
Quodque patet terras inter, Lunæque meatus
Semidei Manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vitæ patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi, nec ture sepulti
Perveniant. illic postquam se lumine vero
Implevit, stellasque vagas miratur, & astra
Fixa polis, vidit quanta sub nocte jaceret
Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.
Hinc super Emathiæ campos, & signa cruenti
Cæsaris, ac sparsas volitavit in æquore classes:
Et scelerum vindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & invicti posuit se mente Catonis.
Ille ubi pendebant casus, dubiumque manebat,
Quem mundi dominum facerent civilia bella,
Oderat & Magnum, quanvis comes illet in arma
Auspiciis raptus patriæ, ductuque Senatus.

At post Thessalicas clades jam pectore toto
 Pompejanus erat. patriam tutore carentem
 Excepit, populi trepidantia membra refovit,
 Ignavis manibus projectos reddidit enses:
 Nec regnum cupiens gessit civilia bella,
 Nec servire timens. nil causa fecit in armis
 Ipse sua: totæ post Magni funera partes
 Liberratis erant: quas ne per littora fusas
 Colligeret rapido victoria Cæsaris actu,
 Corcyraë secreta petit, ac mille carinis
 Abstulit Emathiaë secum fragmenta ruinæ.

Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
 Agmina? quis pelagus victas arctasse carinas?
 Dorida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris;
 Inde Cythera petit: Boreaue urgente carinas
 Creta fugit: Dictæa legit, cedentibus undis,
 Littora. tunc ausum classi præcludere portus
 Impulit, ac sævas meritum Phycuntæ rapinas
 Sparxit: & hinc placidis alto delabirur auris
 In litus Palinure tuum; (neque enim æquore tan-
 tum

Ansonio monumenta tenes: portusque quætos
 Testatur Libye Phrygio placuisse magistro.)
 Cum procul ex alto tendentes vela carinæ
 Ancipites tenuere animos, sociosne malorum,
 An veherent hostes: præcepit omne timendum
 Victor, & in nulla non creditur esse carina.
 Ast illæ puppes luctus, planctusque ferebant,
 Et mala vel duri lacrymas motura Catonis.

Nam postquam frustra precibus Cornelia nautas
 Privignique fugam tenuit, ne forte repulsus
 Littoribus Phariis remearet in æquora truncus,
 Ostenditque rogam non iusti flamma sepulcri:
 Ergo indigna fui, dixit, Fortuna, marito
 Accendisse rogam, gelidos effusa per artus
 Incubuisse viro, laceros exurere crines,
 Membraque dispersi pelago componere Magni?
 Vulneribus cunctis largos infundere fletus?
 Ossibus, & repida vestes implere favilla?
 Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
 In templis sparsura Deum. sine funeris ullo
 Ardet honore rogam: manus hoc Ægyptia forsan
 Obtulit officium grave manibus. ô bene nudi
 Crassorum cineres! Pompejo contigit ignis
 Iuvdia maiore Deum. similisue malorum
 Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit

M. ANNÆI
L V C A N I
P H A R S A L I Æ
Liber Nonus.

IOANNIS SVLPICII VERVLANI
A R G V M E N T V M.

*SPIRITVS in Nono Magni petit æthera, pugnae
Reliquiasque Cato Libya transportat in oras,
Et cum Pompejis Magnum Cornelia lugeat.
Quem Cato commendans Cilices castigat, & inde
Per Syrteis agitur, Libycas quoque calcit arenas,
Hammonemque tuens serpentum senta peragrat.
Dux & ab Emathia Trojanam uetus in urbem,
It Pharon, & generi lacrymans pia conspicit ora.*

AT non in Pharia manes jacuere favilla,
Nec cinis exiguus tantum compescuit umbræ:
Prosiluit busto, semustaq; membra relinquens,
Degeneremque roguum, sequitur convexa Tonantis.
Qua niger astriferis connectitur axibus aër:
Quodque patet terras inter, Lunæque meatus
Semidei Manes habitant, quos ignea virtus
Innocuos vitæ patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi, nec ture sepulti
Perveniant. illic postquam se lumine vero
Implevit, stellasque vagas miratur, & astra
Fixa polis, vidit quanta sub nocte jaceret
Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.
Hinc super Emathiæ campos, & signa cruenti
Cæsar, ac sparsas volitavit in æquore classes:
Et scelerum vindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & invicti posuit se mente Catonis.
Ille ubi pendebant casus, dubiumque manebat,
Quem mundi dominum facerent civilia bella,
Oderat & Magnum, quanvis comes illet in arma
Auspiciis raptus patriæ, ductuque Senatus.

At post Thessalicas clades jam pectore toto
 Pompejanus erat. patriam tutore carentem
 Excepit, populi trepidantia membra refovit,
 Ignavis manibus projectos reddidit enses:
 Nec regnum cupiens gessit civilia bella,
 Nec servire timens. nil causa fecit in armis
 Ipse sua: totæ post Magni funera partes
 Liberratis erant: quas ne per littora fusas
 Colligeret rapido victoria Cæsaris actu,
 Corcyra secreta petit, ac mille carinis
 Abstulit Emathiaë secum fragmenta ruinæ.

Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
 Agmina? quis pelagus victas arctasse carinas?
 Dorida tunc Malean, & apertam Tænaron umbris;
 Inde Cythera petit: Boreaue urgente carinas
 Creta fugit: Dictæa legit, cedentibus undis,
 Littora. tunc ausum classi præcludere portus
 Impulit, ac sævas meritum Phycuntæ rapinas
 Sparxit: & hinc placidis alto delabitur auris
 In litus Palinure tuum; (neque enim æquore tan-
 tum

Ansonio monumenta tenes: portusque quieros
 Testatur Libye Phrygio placuisse magistro.)
 Cum procul ex alto tendentes vela carinæ
 Ancipites tenuere animos, sociosne malorum,
 An veherent hostes: præceps facit omne timendum
 Victor, & in nulla non creditur esse carina.
 Ast illæ puppes luctus, planctusque ferebant,
 Et mala vel duri lacrymas morura Catonis.

Nam postquam frustra precibus Cornelia nautas
 Privignique fugam tenuit, ne forte repulsus
 Littoribus Phariis remearet in æquora truncus,
 Ostenditque rogam non iusti flamma sepulcri:
 Ergo indigna fui, dixit, Fortuna, marito
 Accendisse rogam, gelidos effusa per artus
 Incubuisse viro, laceros exurere crines,
 Membraque dispersi pelago componere Magni?
 Vulneribus cunctis largos infundere fletus?
 Ossibus, & repida vestes implere favilla?
 Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
 In templis sparsura Deum. sine funeris ullo
 Ardet honore rogam: manus hoc Ægyptia forsan
 Obtulit officium grave manibus. ô bene nudi
 Crassorum cineres! Pompejo contigit ignis
 Invidia maiore Deum. similisue malorum
 Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit

Conjugibus: nunquam plenas plangemus ad urnas?
 Quid porro tumulis opus est, aut ulla requiris
 Instrumenta dolor? non toto pectore portas
 Impia Pompejum? non imis hæret imago
 Visceribus? quærat cineres victura superstes.
 Nunc tamen hic, longè quæ fulget luce maligna,
 Ignis, adhuc aliquid, Phario de littore surgens
 Ostendit mihi, Magne, tui; jam flamma resedit,
 Pompejumque ferens vanescit Solis ad ortus
 Fumus, & invisi tendunt mihi carbasa venti.
 Non mihi nunc tellus Pompejo si qua triumphos
 Victa dedit, non alta terens Capitolia currus
 Grator: elapsus felix de pectore Magnus:
 Hunc volumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
 Non hædere queror: crimen commendat arenas.
 Linquere, si qua fides, Pelusia littora nolo.

Tu pete bellorum casus, & signa per orbem,
 Sexte, paterna move: namque hæc mandata reliquit
 Pompejus vobis in nostra condita cura,
 Me cum fatalis leto damnaverit hora,
 Excipite ô nati bellum civile, nec unquam,
 Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit,
 Cæsaribus regnare vacet. vel sceptrâ, vel urbes
 Libertate sua validas impellite fama
 Nominis: has vobis parteis, hæc armâ relinquo.
 Inveniet classes quisquis Pompejus in undas
 Venerit: & noster nullis non gentibus hæres
 Bella dabit: tantum indomitos, memoresque paterni
 Iuris habete animos. uni parere decebit,
 Si faciet partes pro libertate, Catoni.
 Exsolvi tibi, Magne, fidem, mandata peregi.
 Insidiæ valuerunt tuæ, deceptaque vixi,
 Ne mihi commissas auferrem perida voces.
 Iam nunc te per inane chaos, per Tartara, conjux,
 Si sunt ulla, sequar: quàm longo tradita leto
 Incertum est: poenas animæ vivacis ab ipsa
 Ante feram. potuit cernens tua vulnera, Magne,
 Non fugere in mortem: planctu contusa peribit:
 Effluet in lacrymas: nunquam veniemus ad enses,
 Aut laqueos, aut præcipites per inania jactus.
 Turpe mori post te solo non posse dolore.

Sic ubi fata, caput ferali obducit amictu,
 Decrevitque pati tenebras, puppisque cavernis
 Delituit: sævumque arctè complexa dolorem
 Perfruitur lacrymis, & amat pro conjuge luctum.
 Illam non fluctus, stridentisque rudentibus Eurus

Movit,

Movit, & exurgens ad summa pericula clamor:
 Votaque sollicitis faciens contraria nautis,
 Composita in mortem jacuit, favitque procellis.
 Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis:
 Inde tenens pelagus, sed jam moderatior, Eurus
 In Libycas egit sedes, & castra Catonis.
 Tristis, ut in multo mens est præfaga timore,
 Aspexit patrios comites a littore Magnus,
 Et fratrem: medias præcepit tunc fertur in undas.
 Dic ubi sis, germane, parens: stat summa, caputque
 Orbis, an occidimus? Romanaque Magnus ad um-
 bras

Abstulit? hæc fatur: quem contra talia frater.

O felix, quem fors alias disperfit in oras,
 Quique nefas audis: oculos, germane, nocenteis
 Spectato genitore fero. non Cæsar's armis
 Occubuit, dignoque perit auctore ruinæ.
 Rege sub impuro Nilotica rura tenente,
 Hospitii fretus Superis, & munere tanto
 In proavos, cecidit donati victima regni.
 Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris:
 Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
 Littore Nilotico focerum jam stare putavi.
 Sed me nec sanguis, nec tantum vulnera nostri
 Affecere senis, quantum gestata per urbes
 Ora ducis, quæ transfixo sublimia pilo
 Vidimus: hæc, fama est, oculis victoris iniqui
 Servari, scelerisque fidem quæsisse tyrannum.
 Nam corpus Phariæne canes, avidæque volucres
 Distulerint, an furtivus, quem vidimus, ignis
 Solverit, ignoro. quæcunque injuria fati
 Abstulit hos artus, Superis hæc crimina dono:
 Servata de parte queror. Cum talia Magnus
 Audisset: non in gemitus, lacrymasque dolorem
 Effudit; iustaque furens pietate profatur;

Præcipitate rates e sicco littore nautæ;
 Classis in adversos erumpat remige ventos:
 Ite duces mecum: nunquam civilibus armis
 Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
 Sanguine semiviri Magnum sariare tyranni.
 Non ego Pellæas arces, adytisque relictum
 Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
 Non mihi Pyramidum tumulis evulsus Amasis,
 Atque alii reges Nilo torrente natabunt?
 Omnia dent poenas nudo tibi, Magne, sepulcra:
 Evolvam busto jam numen gentibus Iliu,

Et tectum lino spargam per vulgus Osirim,
 Et facer in Magni cineres mactabitur Apis,
 Suppositisque Deis uram caput. has mihi poenas
 Terra dabit: linguam vacuos cultoribus agros:
 Nec, Nilus cui crescat, erit: solisque tenebis
 Ægyptum genitor, populis superisque fugatis.
 Dixerat, & classem sævas rapiebat in undas.
 Sed Cato laudatam juvenis compescuit iram.
 Interea totis audito funere Magni
 Littoribus sonuit percussus planctibus æther:
 Exemploque carens, & nulli cognitus ævo
 Luctus erat, mortem populos deslere potentis.
 Sed magis, ut visa est lacrymis exhaulta, solinas
 In vultus effusa comas, Cornelia puppe
 Egrediens, rursus geminato verberere plangunt.
 Ut primum in sociæ pervenit littora terræ,
 Collegit vestes, miserique insignia Magni,
 Armaque, & impressas auro, quas gesserat olim,
 Exuvias, pictasque togas, velamina summo
 Ter conspecta Iovi, funestoque intulit igni.
 Ille fuit miseræ Magni cinis. accipit omnis
 Exemplum pietas, & toto littore basta
 Surgunt Theisalicis reddentia manibus ignem.
 Sic, ubi depastis submittere gramina campis,
 Et renovare parans hybernas Appulus herbas,
 Igne fovet terras, simul & Garganus, & arva
 Vulturis, & calidi lucent buxeta Marini.

Non tamen ad Magni pervenit gratus umbram,
 Omne quod in Superos audet convicia vulgus,
 Pompejumque Deis obicit, quàm pauca Catonis
 Verba, sed a pleno venientia pectore veri.
 Civis obit(inquit) multo majoribus impar
 Nolse modum juris, sed in hoc tamen utilis ævo,
 Cui non ulla fuit iusti reverentia, salva
 Libertate potens, & solus plebe parata
 Privatus servire sibi, rectorque Senatus,
 Sed regnantis, erat. nil belli jura poposcit:
 Quæque dari voluit, voluit sibi posse negari.
 Immodicas possedit opes: sed plura retentis
 Intulit: invasit ferrum, sed ponere norat.
 Prætulit arma togæ: sed pacem armatus amavit.
 Invit summa ducem, juvit dimissa potestas.
 Casta domus, luxuq; carens, corruptaque nunquam
 Fortuna domini. clarum, & venerabile nomen
 Gentibus, & multum nostræ quod proderat urbi.
 Olim vera fides Sylla Marioque receptis

Libertatis obit: Pompejo rebus adempto
 Nunc & fista perit. non jam regnare pudebit:
 Nec color imperii, nec frons erit ulla Senatus.
 O felix, cui summa dies fuit obvia victo,
 Et cui quærendos Pharium scelus obtulit enses:
 Forsitan in foceri potuisses vivere regno.
 Scire mori, fors prima viris, sed proxima cogi.
 Et mihi, si fatis aliena in jura venimus,
 Da talem Fortuna iubam: non deprecor hosti
 Servari, dum me fervet cervice recisa.

Vocibus his major, quàm si Romana sonarent
 Rostra ducis laudes, generosam venit ad umbram
 Mortis honos. fremit interea discordia vulgi
 Castrorum, bellique piget post funera Magni:
 Cum Tarcho in motu linquendi signa Catonis
 Sustulit; hunc rapta fugientem classe secutus
 Littus in extremum, tali Cato voce notavit:
 O nunquam pacata Cilix! iterumne rapinas
 Vadis in æquoreas? Magnum Fortuna removit:
 Iam pelago pirata redis. tunc respicit omneis
 In coetu, motuque viros: quorum unus aperta
 Mente surgæ, tali compellat voce regentem:

Nos Cato, da veniam, Pompeji duxit in arma,
 Non belli civilis amor, partesque favore
 Fecimus. ille jacet, quem paci prætulit orbis,
 Causaque nostra perit: patrios permitte penates,
 Deserta inque domum, dulcesque revisere natos.
 Nam quis erit finis, si nec Pharsalia, pugnae,
 Nec Pompejus erit? perierunt tempora vitæ,
 Mors eat in tutum: justas sibi nostra senectus
 Prospiciat flammæ. bellum civile sepulchra
 Vix ducibus præstare potest. non barbara victos
 Regna manent: non Armenium mihi sæva mina-
 rur,

Aut Scythicum Fortuna jugum: sub jura rogati
 Civis eo. quisquis Magno vivente secundus,
 Hic mihi primus erit: sacris præstabitur umbris
 Summus honor: dominum, quem clades cogit, habe-
 bo:

Nullum, Magne, ducem, te solum in bella secutus,
 Post te, fata sequar: neque enim sperare secunda
 Fas mihi, nec liceat. Fortuna cuncta tenentur
 Cæsaris: Emathium sparsit victoria ferrum.
 Clausa fides miseris, & toto solus in orbe est,
 Qui velit, ac possit victis præstare salutem.
 Pompejo, scelus est bellum civile, perempto,

Quo fuerat vivente, fides. si publica jura,
 Si semper patriam sequeris Cato, signa petamus
 Romanus quæ Consul habet. sic ille profatus
 Insiluit puppi, juvenum comitante tumultu.
 Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis
 Indiga servitii fervebat littore plebes:
 Erupere dacies sacro de pectore voces:

Ergo pari voto gessisti bella juvenus
 Tu quoque pro dominis, & Pompejana fuisti,
 Non Romana manus? quod non iu regna laboras,
 Quod tibi, non ducibus, vivis, moriensque quod or-
 bem

Acquiris nulli, quod jam tibi vincere tutum est,
 Bella fugis, quærisque jugum cervice vacante,
 Et nescis sine rege pati. nunc causa pericli
 Digna viris. vestro potuit Pompejus abuti
 Sanguine: nunc patriæ jugulos ensesque negatis,
 Cum prope libertas. unum Fortuna reliquit
 Iam tribus e dominis. pudeat: plus regia Nili
 Contulit in leges, & Parthi militis arcus.
 Ite ô degeneres, Ptolomæi munus, & arma
 Spernite. quis vestras ulla putet esse nocenteis
 Cæde manus? credet facileis sibi terga dedisse,
 Credet ab Emathiis primos fugisse Philippis.
 Vadite securi: meruistis iudice vitam
 Cæsare, non armis, non obsidione subacti.
 O famuli turpes, domini post fata prioris
 Itis ad hæredem. cur non majora mereri,
 Quàm vitam, veniamque libet? rapiatur in undas
 Infelix Magui conjux, prolesque Metelli:
 Ducite Pompejos: Ptolemæi vincite munus.
 Noltra quoque invito quisquis feret ora tyranno,
 Non parva mercede dabit. sciat ista juvenus
 Cervicis precio bene se mea signa secutam.
 Quin agite, & magna meritum cum cæde parate:
 Ignavum scelus est tantum fuga. dixit: & omneis
 Haud aliter medio revocavit ab æquore puppes,
 Quàm simul effetas relinquunt examina ceras,
 Atque oblita favi non miscent nexibus alas,
 Sed sibi quæque volat, nec jam degustat amarum
 Desidiosa thymum; tum si sonus increpat æris,
 Attonitæ posuere fugam, studiumque laboris
 Florigeri repetunt, & sparsi mellis amorem:
 Gaudet in Hyblæo securus gramine pastor
 Divitias servasse casæ: sic voce Catonis
 Inculcata viris justæ patientia Maris.

Iamque

Iamque actu belli non doctas ferre quietem
Constituit mentes, serieque agitare laborum.

Primum littoreis miles lassatur arenis.

Proximus in muros, & moenia Cyrenarum

Est labor: exclusus nulla se vindicat ira:

Pœnaque de victis sola est, vicisse, Catoni.

Inde peti placuit Libyci contermina Mauris

Regna iubæ, sed iter mediis Natura negabat

Syrtibus: has audax sperat sibi cedere virtus.

Syrtes vel primam mundo Natura figuram

Cum daret, in dubio pelagi terræque reliquit.

(Nam neque subsedit penitus, quo stagna profundi

Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus:

Ambigua sed lege loci jacet invia sedes:

Æquora fracta vadis, abruptaque terra profundo,

Et post multa sonant projecti littora fluctus.

Sic male deseruit, nullosque exegit in usus.

Hanc partem natura sui.) vel plenior alto

Olim Syrtis erat pelago, penitusque natabat:

Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens,

Æquora subduxit zonæ vicina perustæ:

Et nunc pontus adhuc Phœbo siccante repugnat.

Mox ubi damnosum radios admoverit ævum,

Tellus Syrtis erat: nam jam brevis unda superne

Innatat, & latè periturum deficit æquor.

Ut primum remis actum mare propulit omne

Classis onus, densis fremuit niger imbribus Auster

In sua regna furens: tentatum classibus æquor

Turbine defendit, longèque a Syrtibus undas

Egit, & illato confregit littore pontum.

Tum quarum recto deprendit carbasa malo

Eripuit nautis, frustra rudentibus ausis

Vela negare Noto, spatium vicere carinæ,

Atque ultra proram tumuit sinus. omnia si quis

Providus antennæ suffixit lintea summae,

Vincitur, & nudis avertitur armamentis.

Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,

Et certo jactata mari. quæcunque levatæ

Arboribus cæsis statum effudere prementem:

Abitulit has ventis liber contraria volvens

Æstus, & obnixum victor detrusit in Austrum.

Has vada destituunt, atque interrupta profundo

Terra ferit puppes: dubioque obnoxia fato

Pars sedet una ratis, pars altera perdet in undis.

Tunc magis impactum brevibus mare, terraq; favit

Obvia confurgens: quævis elusus ab Austro.

Sæpe tamen cumulos fluctus non vincit arenæ.
 Eminent tergo pelagi procul omnibus arvis,
 Inviolatus aqua, ficci jam pulveris agger,
 Stant miseri nauræ, terræque hærente carina
 Littora nulla vident. sic partem intercipit æquor:
 Pars ratium major regimen, clavumque secuta est,
 Tuta fuga, nautasque loci fortita peritos,
 Torpentem Tritonos adit illæsa paludem.

Hanc, ut fama, Deus, quem toto litore pontus
 Audit ventosa perflantem murmura concha,
 Hanc & Pallas amat: patrio quæ vertice nota
 Terrarum primam Libyen (nam proxima cœlo est)
 Ut probat ipse calor) tetigit: stagnique quæta
 Vultus vidit aqua, posuitque in margine plantas,
 Et se dilecta Tritonida dixit ab unda.

Quàm juxta Lethes tacitus prælabitur annis
 Infernis, ut fama, trahens obliviam venis:
 Atque insopiti quondam tutela draconis,
 Hesperidum pauper spoliatis frondibus hortus,
 Invidus; annoso famam qui derogat ævo,
 Qui vates ad vera vocat. Fuit aurea silva,
 Divitiisque graves, & fulvo germine rami,
 Virgineusque chorus nitidi custodia luci,
 Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
 Robora complexus rutilo curvata metallo.
 Abstulit arboribus pretium, nemorique laborem
 Alcides: passusque inopes sine pondere ramos
 Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.
 His igitur depulsa locis, ejectaque classis
 Syrtibus, haud ultra Garamantidas attigit undas:
 Sed duce Pompejo Libyes melioris in oris
 Mansit. at impatiens virtus hædere Catonis
 Audet in ignotas agmen committere gentes,
 Armorum fidens, & terra cingere Syrtim.
 Hæc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor.
 Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes:
 Ut neque sole viam, nec duro frigore sævam,
 Inde polo Libyes, hinc bruma temperet annus:
 Atque ingressurus steriles, sic fatur, arenas.

O quibus una salus placuit mea castra secutis
 Indomita cervice mori, componite mentes
 Ad magnum virtutis opus, summosque labores.
 Vadimus in campos steriles, exustaque mundi,
 Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
 Siccaque letiferis squalent serpentibus arva,
 Durum iter, ad leges, patriæque ruentis amorem

Per mediam Libyen veniant, atque invia tentent,
Si quibus in nullo positum est evadere voto,
Si quibus ire sat est. neq; enim mihi fallere quen-
quam

Est animus, rectoque metu perducere vulgus.
Hi mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui me teste, pari, vel quæ tristissima, pulcrum,
Romanumque purant: at qui sponsoire salutis
Miles eget, capiturque animæ dulcedine, vadat
Ad dominum meliore via. dum primus arenas
Ingrediar, primusque gradus in pulvere ponam,
Me calor æthereus feriat, mihi plena veneno
Occurrat serpens; fatoque pericula vestra
Prætentate meo: sitiat, quicumque bibentem
Viderit: aut umbras nemorum quicumq; petentem,
Æstuet: aut equitem peditum præcedere turmas,
Deficiat; si quo fuerit discrimine notum
Dux, an miles eam. serpens, sitis, ardor, arena,
Dukia virtuti: Gaudet patientia duris.
Lætius est, quoties magno sibi constat, honestum.
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Ut deceat fugisse viros. Sic ille calentes
Incendit virtute animos, & amore laborum,
Irreducemque viam deserto limite carpit:
Et sacrum parvo nomen clausura sepulcro.
Invasit Libye securi fata Catonis.

Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
Cuncta velis: at si ventos cœlumque sequaris,
Pars erit Europæ. nec enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis a Gadibus absunt:
Vnde Europa fugit Libyen, & littora flexu
Oceano fecere locum: sed major in unam
Orbis abit Asiam. nam cum communiter istæ
Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa sinistrum
Contingens, dextrumque Noti, discedit in ortus,
Eurum sola tenens. Libycæ quod fertile terræ est,
Vergit in occasus: sed & hæc non fontibus ullis
Solvitur: Arctæos raris Aquilonibus imbres
Accipit, & nostris reficit sua rura serenis.
In nullas vitatur opes; non ære, nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura,
Et penitus terra est. tantum Maurusia genti
Robora divitiæ, quorum non noverat usum:
Sed citri contenta comis vivebat, & umbra.
In nemus ignotum nostræ venire secures:
Extremoque epulas, mensasque petivimus orbe.

At quæcunque vagam Syrtim complectitur ora
 Sub nimio projecta die, vicina perusti
 Ætheris, exurit menses, & pulvere Bacchum
 Enecat, & nulla putris radice tenetur.
 Temperies vitalis abest: & nulla sub illa
 Cura Iovis terra est: Natura deside torpet
 Orbis, & immotis annum non sentit arenis.
 Hoc tam fegne solum raras tamen exferit herbas,
 Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto
 Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
 Syrtis alit. nam littoreis populator arenis
 Imminet, & nulla portus tangente carina,
 Novit opes. sic cum toto commercia mundo
 Naufragiis Nasamones habent. hac ire Catonem
 Dura jubet virtus. illic secura juvenus
 Ventorum, nullasque timens tellure procellas,
 Æquoreos est passa metus. nam littore sicco,
 Quàm pelago, Syrtis violentius excipit Austrum,
 Et terræ magis ille nocet, non montibus ortum
 Adversis frangit Libye, scopulisque repulsum
 Dissipat, & liquidas e turbine solvit in auras:
 Nec ruit in sylvas, annosaque robora torquens
 Lassatur: patet omne solum, liberque meatu
 Æoliam rabiem totis exercet arenis:

At non imbriferam cum torto pulvere nubem
 In flexum violentus agit: pars plurima terræ
 Tollitur, & nunquam resoluta vertice pendet.
 Regna videt pauper Nasamon errantia vento,
 Discussasque domos: volitantque a culmine raptæ
 Detecto Garamante casæ. non altius ignis
 Rapta vehit: quantumque licet confurgere fumo,
 Et violare diem, tantum tenet æra pulvis.
 Tum quoque Romanum solito violentior agmen
 Aggreditur, nullusque potest consistere miles,
 Instabilis raptis etiam, quas calcat, arenis.
 Concuteret terras, orbemque a sede moveret,
 Si solidas Libye compage, & pondere duro
 Clauderet exesis Austrum scopulosa cavernis:
 Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
 Nusquam luctando stabilis manet: inaque tellus
 Stat, quia summa fugit. galeas, & scuta virorum,
 Pilaque contorsit violento spiritus actu,
 Intentusque tulit magni per inania coeli.
 Illud in externa forsan longèque remota
 Prodigium tellure fuit: delapsaque coelo
 Arma timent gentes, hominumque erepta lacertis

A Superis demissa putant. sic illa profecto
Sacrificio cecidere Numæ, quæ lecta Juventus
Patritia cervice mover : spoliaverat Auster
Aut Boreas populos ancilia nostra ferentes.

Sic orbem torquente Noto Romana Juventus
Procubuit, metuensque rapi, constrinxit amictus,
Infernitque manus terræ : nec pondere solo,
Sed nixu jacuit, vix sic immobilis Austro,
Qui super ingenteis cumulos involvit arenæ,
Atque operit tellure viros. vix tollere miles
Membra valet, multo congestu pulveris hærens.
Alligat & stantes affusæ magnus arenæ
Agger, & immoti terra surgente tenentur.
Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
Effuditque procul miranda sorte malorum :
Qui nullas videre domos, videre ruinas.
Iamq; iter omne latet : nec sunt discrimina terræ
Vlla, nisi ætheriæ medio velut æquore flammæ.
Sideribus novere vias : nec sidera tota
Ostendit Libycæ finitor circulus oræ,
Multaque devexo terrarum margine celat.

Utque calor solvit, quem torserat aëra ventus,
Incensusque dies, manant sudoribus artus:
Arent ora siti : conspecta est parva maligna
Vnda procul vena : quam vix e pulvere miles
Corripiens, patulum galea confudit in orbem,
Porrexitque duci. squaliebant pulvere fauces
Cunctorum : minimumque tenens dux ipse liquoris
Invidiosus erat. Mene, inquit, degener unum
Miles in hac turba vacuum virtute putasti?
Vsq; adeo mollis, primisque caloribus impar
Sum visus? quanto poena tu dignior ista,
Qui populo sitiente bibast sic concitus ira
Excussit galeam, suffecitque omnibus unda.

Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus
unum

Inenki Garamantes habent : stat corniger illic
Iupiter, ut memorant, sed non aut fulmina vibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus Ammon.
Non illic Libycæ posuerunt ditia gentes
Templa : nec Eois splendent donaria gemmis.
Quamvis Æthiopum populis, Arabumque beatis
Gentibus, atque Indis unus sit Iupiter Ammon,
Pauper adhuc Dens est, nullis violata per ævum
Divitiis delubra tenens : morumque priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.

Esse locis Superos testatur silva per omnem
Sola virens Libyen. nam quicquid pulvere sicco
Separat ardentem tepida Berenica Lepti,
Ignorat frondes : solus nemus extulit Ammon.
Silvarum fons causa loco, qui putria terræ
Alligat, & domitas unda connectit arenas.

Sic quoque nil obstat Phœbo, cum cardine summo
Stat librata dies : truncum vix protegit arbor:
Tam brevis in medium radiis compellitur umbra.
Deprensus est hunc esse locum, qua circulus altæ
Solstitii medium signorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat sua tempora Libræ,
Aut Astræa jubet lentos descendere Pisces.
Par Geminis Chiron, & idem quod Carcinus ar-
dens

Humidus Ægoceros : nec plus Leo tollitur Vrna.
At tibi, quæcunque es Libyco gens igne diremta.
In Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton
Te segnis Cynosura subit : tu sicca profundo
Mergi Plaustra putas, nullumque in vertice semper
Sidus habes immune maris, procul axis uterq; est,
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo.

Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
Coruigerique Iovis monitu nova fata petebant:
Sed Latio cessere duci : comitesque Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi judicet ævi.
Maximus hortator scrutandi voce Deorum
Eventus Labienus erat. fors obtulit, inquit,
Et fortuna viæ, tam magni numinis ora,
Consiliumque Dei : tanto duce possumus uti
Per Syrtes, bellicque datos cognoscere casus.
Num cui crediderim Superos arcana daturus,
Dicturosque magis, quam sancto vera Catoni?
Certè vita tibi semper directa supernas
Ad leges, sequerisque Deum. datur ecce loquendi
Cum love libertas : inquire in fata nefandi
Cæsaris, & patriæ venturos excute mores:
Iure suo populis uti, legumque licebit,
An bellum civile perit. tua pectora sacra
Voce reple : duræ saltem virtutis amator
Quære quid est virtus, & posce exemplar honesti.
Ille Deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas adytis e pectore voces.
Quid quæri Labiene jubest? an liber in armis

Occubuisse velim potius, quàm regna videre?
 An sit vita nihil, sed longam differat ætas?
 An noceat vis ulla bono? Fortunaque perdat
 Opposita virtute minas? laudandaque velle
 Sit satis, & nunquam successu crescat honestum?
 Scimus, & hoc nobis non altius inferet Ammon.
 Hæremus cuncti Superis, temploque tacente
 Nil facimus non sponte Dei: nec vocibus ullis
 Numen eget: dixitque semel nascentibus auctor
 Quidquid scire licet: sterileis nec legit arenas,
 Ut caneret paucis, merfitque hoc pulvere verum:
 Estne Dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
 Et cœlum, & virtus? Superos quid quærimus ultra?
 Iuppiter est quodcunq; vides, quodcunq; moveris.
 Sortilegis egeant dubii, semperq; futuris
 Casibus ancipites: me non oracula certum,
 Sed mors certa facit: pavido, fortiq; cadendum est.
 Hoc satis est dixisse Iovem. Sic ille profatur:
 Servataque fide templi discedit ab aris,
 Non exploratum populis Ammonare relinquens.

Ipse manu sua pila gerens, præcedit anhel
 Militis ora pedes: monitrat tolerare labores,
 Non jubet: & nulla vehitur cervice supinus,
 Carpentove sedens. somni parcissimus ipse est,
 Ultimæ haustor aquæ. cum tandem fonte reperto
 Indiga cogatur latices potare Juventus,
 Staret, dum lixa bibat. Si veris magna paratur
 Fama bonis, & si successu nuda remoto
 Inspicitur Virtus, quicquid laudamus in ullo
 Majorum, fortuna fuit. quis Marte secundo,
 Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
 Hunc ego per Syrtes, Libyæq; extrema triumphum
 Ducere maluerim, quàm ter Capitolia curru
 Scandere Pompeji, quàm frangere colla Iugurthæ.
 Ecce parens verus patriæ, dignissimus aris
 Roma tuus; per quem nunquam jurare pudebit,
 Et quem, si steteris unquam cervice soluta,
 Tunc olim factura Deum. Iam spissior ignis,
 Et plaga, quàm nullam Superi mortalibus ultra
 A medio fecere die, calcatur, & unda
 Rarior: inventus mediis fons nuns arenis
 Largus aquæ: sed quem serpentum turba tenebat
 Vix capiente loco. Itabant in margine siccæ
 Aspides, in mediis stiebant Dipsades undis.

Ductor, ut aspexit perituros fonte relicto,
 Alloquitur: Vana specie comerrite leti

Ne dubita miles tutos haurire liquores;
 Noxia serpentum est admixto sanguine pestis:
 Morsu virus habent, & fatum dente minantur:
 Pocula morte carent, dixit; dubiumque venenum
 Haussit: & in tota Libyæ fons unus arena
 Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam.
 Cur Libycus tantis exundet pestibus aër
 Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
 Miscuerit Natura solo, non cura, laborque
 Noster scire valet: nisi quod vulgata per orbem
 Fabula pro vera decepit secula causa.

EniBUS extremis Libyes, ubi fervida tellus
 Accipit Oceanum demisso sole calentem,
 Squalebant latè Phorcynidos arva Medusæ,
 Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
 Sed dominæ vultu conspectis aspera saxis.
 Hoc primum natura nocens in corpore sævas
 Eduxit pestes: illis e faucibus angues
 Stridula fuderunt vibratis sibila linguis,
 Femineæ qui more comæ per terga soluti,
 Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
 Surgunt adversa subiectæ fronte colubræ,
 Vipeceumque fuit depexo crine venenum.
 Hoc habet infelix, cunctis impune, Medusa.
 Quod spectare licet, nam ridus, oraque monstri
 Quis timuit? quem, qui recto se lumine vidit,
 Passa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,
 Prævenitque metus: anima periere retenta
 Membra, nec emissæ riguerunt sub ossibus umbræ.
 Eumenidum crines solos movere furores:
 Cerberus Orpheo lenivit sibila cantus:
 Amphitryoniades vidit, cum vinceret, Hydram:
 Hoc monstrum timuit genitor, numenq; secundum
 Phorcus aquis, Cetosque parens, ipsaq; sorores
 Gorgones: hoc potuit cœlo pelagoq; minari
 Torporem insolium, mundoque obducere terram.
 Ex cœlo volucres subito cum pondere lapsæ:
 In scopulis hæserunt feræ: vicina colentes
 Æthiopum totæ riguerunt marmore gentes.
 Nullum animal visus patiens, ipsique retrorsum
 Effusi faciem vitabant Gorgonis angues.
 Illa sub Hesperiiis stantem Tirana columnis
 In cautes Atlanta dedit: cœloque timente
 Olim Phlegræo stantes serpente gigantes,
 Erexerunt montes, bellumque immane Deorum
 Pallados e medio confecit pectore Gorgon,

Quo postquam partu Danaes, & divite nimbo
 Ortum Parthasiæ vexerunt Persea pennæ
 Arcados auctoris citharæ, liquidæq; palæstræ,
 Et subitus prepes Cyllenida sustulit Harpen,
 Harpen alterius monstri jam cæde rubentem,
 A Iove dilectæ fuso cultode iuvençæ:
 Auxilium volucris Pallas tulit iunuba fratri,
 Pæcta caput monstri: terræque in fine Libyissæ
 Persea Phœbeos converti iussit ad ortus,
 Gorgonis averso sulcantem regna volatu:
 Et clypeum lævæ fulvo dedit ære nitentem,
 In quo saxificam iussit spectare Medusam,
 Quam sopor æternam tracturus morte quietem
 Obruit haud totam. vigilat pars magna comarum,
 Defenduntque caput protenti crinibus hydri:
 Pars jacet in medios vultus, oculique tenebras.
 Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; tremente
 Perseos aversi Cyllenida dirigit Harpen,
 Lata colubriferi rumpens confinia colli.
 Quos habuit vultus lunati vulnere ferri
 Cæsa caput Gorgoni! quanto spirasse veneno
 Ora reant! quantumque oculos effundere mortis!
 Nec Pallas spectare potest: vultusque gelassent
 Perseos adversi, si non Tritonia densos
 Sparsisset crines, texissetque ora colubris.

Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit.
 Ille quidem pensabat iter, propiusque secabat
 Æthera, si medias Europæ scinderet urbes;
 Pallas frugiferas iussit non lædere terras,
 Et parci populis. Quis enim non præpete tanto
 Æthera respiceret? Zephyro convertitur ales,
 Itque super Libyen, quæ, nullo confita cultu,
 Sideribus, Phœboque vacat: premit orbita solis,
 Exuritque solum: nec terra celsior ulla
 Nox cadit in cœlum, lunæque meatibus obstar,
 Si flexus oblita vagi per recta cucurrit
 Signa, nec in Borean, aut in Noton effugit umbram.
 Illa tamen sterilis tellus, secundaque nulli
 Arva bono, virus stillantis tabe Medusæ
 Concipiunt, dirosque fero de sanguine rores,
 Quos calor adjuvit, putrique incoxit arenæ.

Hic, quæ prima caput movit de pulvere tabes,
 Aspida somniferam tumida cervice levavit.
 Plenior huic sanguis, & crassi gutta veneni
 Decidit: in nulla plus est serpente coactum.
 Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem

Sponte sua, Niloque tenuis metitur arenas.
 Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
 Huc Libycæ mortes, & fecinus aspidæ merces.
 At non stare suum miseris passura cruorem,
 Squamiferos ingens Hæmorrhoids explicat orbes:
 Natus & ambiguae coleret qui Syrtidos arva
 Chersydros, tractique via fumante Chelydri:
 Et semper recto lapsurus limite Cenchris:
 Pluribus ille notis variatam pingitur alvum,
 Quam parvis tinctus maculis Thebanus Ophites:
 Concolor exustis, atque indiscretus arenis
 Ammodyes: spinaque vagi torquente Ceraletæ:
 Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
 Exuvias positura suas: & torrida Dipsas:
 Et gravis in geminum surgens caput Amphibæna:
 Et Natrix violator aquæ, iaculique volucres,
 Et contentus iter cauda sulcare Pareas:
 Oraque distendens avidus spumantia Prester:
 Ossaque dissolvens cum corpore tabificus Seps.
 Sibilaque effundens cunctas terrentia pestes,
 Ante venena nocens, latè sibi submovet omne
 Vulgus, & in vacua regnat Basiliscus arena.
 Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris
 Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones,
 Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum
 Aëra cum pennis, armenta que tota secuti
 Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros.
 Nec tñtus spatio est Elephas: datis omnia leto.
 Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.

Has inter pestes duro Cato milite siccum
 Emetitur iter: tot tristia fata suorum,
 Insolitasque videns parvo cum vulnere mortes.
 Signiferum juvenem Tyrreni sanguinis Aulum
 Torta caput retro Dipsas calcata momordit.
 Vix dolor, aut sensus dentis fuit: ipsaque leti
 Drons caret invidia: nec quicquam plaga minatur.
 Ecce subit virus tacitum, carpitque medullas
 Ignis edax, calidaque incendit viscera tabe.
 Ebibit humorem circum vitalia fusum
 Pestis, & in sicco linguam torrere palato
 Cœpit. defessos iret qui sudor in artus
 Non fuit, atque oculos lacrymarum vena refugit.
 Non decus imperii, non mœsti jura Catonis
 Ardentem tenere virum, quin spargere signa
 Auderet, totisque furens exquireret agris,
 Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum.

Ille vel in Tanain missus, Rhodanumq;, Padumq;
 Arderet; Nilumque bibens per rura vagantem.
 Accessit morti Libye, fatigue minorem
 Famam Dipsas habet terris adjuta perustis.
 Scrutatnr venas penitus squalentis arenæ:
 Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore:
 Æquoreusque placet, sed non & sufficit, humor.
 Nec sentit fatigue genus, mortemque veneni:
 Sed putat esse sitim: ferroque aperire tumentes
 Sustinuit venas, atque os implere cruore.

Iussit signa rapi propere Cato: discere nulli
 Permissum est hoc posse sitim. sed tristior illa
 Mors erat ante oculos: miserique in crure Sabelli
 Seps stetit exiguus, quem fixo dente tenacem
 Avulsitque manu, piloque affixit arenis.
 Parva modo serpens; sed qua non ulla cruentæ
 Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
 Fugit rupta cutis, pallentiaque ossa retexit.
 Iamque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus.
 Membra natant sanie: suræ fluxere: sine ullo
 Tegmine poples erat: femorum quoque musculus
 omnis

Liquitur, & nigra distillant inguina tabe.
 Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntque
 Viscera: nec, quantum toto de corpore debet,
 Effluit in terras: sævnm sed membra venenum
 Decoquit: in minimum mors contrahit omnia vi-
 rus.

Vincula nervorum, & laterum textura, cavumque
 Pectus, & abstrusum fibris vitalibus, omne
 Quidquid homo est, aperit pestis. natura profana
 Morte patet: manant humeri, fortesque lacerti:
 Colla, caputque fluunt. calido non ocyus Austro
 Nix resoluta cadet, nec solem cera sequetur.
 Parva loquor; corpus sanie stillasse perustum:
 Hoc & flamma potest. sed quis rogos abstulit ossa?
 Hæc quoque discedunt, putresque secnta medullas
 Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.
 Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est:
 Eripiunt omnes animam, tu sola cadaver.
 Ecce subit facies leto diversa fluenti.
 Nasidium Marfi cultorem torridus agri.
 Percussit Prester. illi rubor igneus ora
 Succendit, tenditque cutem, pereunte figura,
 Miscens cuncta tumor toto jam corpore major:
 Humanumq; egressa modum super omnia membra

Efflatur sanies, latè tollente veneno,
 Ipse later penitus congesto corpore mersus:
 Nec lorica tenet distenti corporis auctum.
 Spumens accenso non sic exundat ahenò
 Vndarum cumulus: nec tantos carbasa Coro
 Curvavere sinus. tumidos jam non capit artus
 Informis globus, & confuso pondere truncus.
 Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
 Haud impune feris, non ausi tradere busto,
 Non dum stante modo, crescens fugère cadaver.

Sed majora parant Libycæ spectacula pestes.
 Impressit dentes Hæmorrhoids aspere Tullo
 Magnanimo juveni, miratorique Catonis.
 Utque solet pariter totis se effundere signis
 Corycii pressura croci: sic omnia membra
 Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
 Sanguis erant lacrymæ: quæcunq; foramina novit
 Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant,
 Et patulæ nares: sudor rubet: omnia plenis
 Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus.
 At tibi Leve miser fixus præcordia pressit
 Niliaca serpente cruor: nulloque dolore
 Testatus morsus subita caligine mortem
 Accipis, & Stygias somno descendis ad umbras.
 Non tam veloci corrumpunt pocula leto,
 Stipite quæ diro virgas mentita Sabinas
 Toxicæ fatilegi carpunt matura Sabæi.

Ecce procul sævus sterilis se robore trunci
 Torfit, & immisit (iaculum vocat Africa) serpens:
 Perque caput Pauli transactaque tempora fugit.
 Nil ibi virus agit: rapuit cum vulnere fatum.
 Deprehsus est, quæ funda rotat, quàm lenta volaret,
 Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aër.

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
 Transactus? velox currit per tela venenum,
 Invaditque manum: quam protinus ille resecto
 Ense ferit, totoque simul demittit ab armo:
 Exemplarque sui spectans miserabile leti
 Stat tunc pereunte manu. quis fata putaret
 Scorpion, aut vires maturæ mortis habere?
 Ille minax nodis, & recto verberare sævus,
 Teste tulit coelo victi decus Ortonis.
 Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras?
 Et tibi dant Stygiæ jus in sua fila sorores.

Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
 Suspecta est miseris in qua tellure jacebant,

Nam neque congestæ itruxere cubilia frondes,
Nec culmis crevere tori : sed corpora fatis
Expositi volvuntur nuno, calidoque vapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes:
Innocuosque diu rictus torpente veneno
Inter membra foveant : nec, quæ mensura viarum,
Quisve modus norunt, coelo duce : sæpe querentes,
Reddite Dii, clamant, miseris, quæ fugimus, arma;
Reddite Thessaliam. patimur cur segnia fata
In gladios jurata manus? pro Cæsare pugnant
Dipsades, & peragunt civilia bella Ceraistæ.
Ire libet qua Zona rubens, atque axis inustus
Solis equis : juvat ætheriis adscribere causis
Quod peream, coeloque mori. nil Africa de te,
Nec de te natura queror : tot monstra ferentem,
Gentibus ablatum dederas serpentibus orbem:
Impatiensque solum Cereris, cultore negato
Damnasti, atque homines voluisti deesse venenis.
In loca serpentum nos venimus : accipe poenas,
Tu quisquis Superum commercia nostra perosis,
Hinc torrente plaga, dubiis hinc Syrtibus orbem
Abrumpens, medio posuisti limite mortes.

Per secreta tui bellum civile recessus
Vadit; & arcani miles tibi conscius orbis
Claustra petit mundi. forsan majora supersunt
Ingressis. cœunt ignes stridentibus undis,
Et premitur natura poli. sed longius ista
Nulla jacet tellus, quàm fama cognita nobis
Tristia regna Inbæ. quæremus forsitan istas
Serpentum terras : habet hoc solatia cœlum:
Vivit adhuc aliquid. patriæ non arva requiro.
Europamque, alios soles, Asiamque videntem.
Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
Africa? Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
Exiguæ via legem convertimus anni?
Imus in adversos axes : evolvimur orbe:
Terga damus ferienda Noto. nunc forsitan ipsa est
Sub pedibus jam Roma meis. solatia fati
Hæc petimus : veniant hostes, Cæsarq; sequatur
Qua fugimus. sic dura suos patientia questus
Exonerat : cogit tantos tolerare labores
Summa ducis virtus, qui nuda fusus arena
Excubat, atque omni Fortunam provocat hora.
Omnibus unus adest fati : quocunque vocatur
Advolat, atque ingens meritum, majusq; salute
Contulit, in letum vires : produitque gementem

Illo teste mori. quod jus habuisset in ipsum
Vlla lues? casus alieno in pectore vincit,
Spectatorque docet magnos nil posse dolores,
Vix miseris serum tanto lassata periclo
Auxilium Fortuna dedit. gens unica terras
Incolit a sævo serpentum innoxia morfu
Marmaridæ Pfylli : par lingua potentibus herbis;
Ipse cruor tutus, nullumque admittere virus,
Vel cantu cessante, potest. natura locorum
Iussit ut immunes misti serpentibus essent.
Profuit in mediis sedem posuisse venenis.
Pax illis cum morte data est. fiducia tanta est
Sanguinis : in terram parvus cum decidit infans,
Ne qua sit externæ Veneris mistura timentes,
Letifica dubios explorant aspide partus.
Vtique Iovis volucer, calido cum protulit ovo
Implumes natos, solis convertit in ortus:
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinuere diem coeli, servantur in usus,
Qui Phoebo cessere, jacent : sic pignora gentis
Pfyllus haber, si quis tactos non horruit angues,
Si quis donatis lussit serpentibus infans.

Nec solum gens illa sua contenta salute,
Excubat hospitibus, contraque nocentia monstra
Pfyllus adest populis. qui tunc Romana secutus
Signa, simul iussit statui tentoria ductor,
Primum quas valli spatium comprehendit arenas
Expurgat cantu, verbisque fugantibus angues.
Ultima castrorum medicatus circuit ignis.
Hic ebulum stridet, peregrinaque galbana sudant,
Et tamarix non læta comis, Eoque costos,
Et panacea potens, & Thessala centaurea:
Peucedanumq; sonat flammis, Erycinaq; thapso,
Et larices, fumoque gravem serpentibus urunt
Abrotanum, & longè nascentis cornua cervi.
Sic nox tuta viris. at si quis peste diurna
Fata trahit, tunc sunt magicæ miracula gentis,
Pfyllorumque ingens & rapti pugna veneni.
Nam primum tacta designat membra saliva,
Quæ cohibet virus, retinetque in vulnere pestem.
Plurima tum volvit spumanti carmina lingua
Murmure continuo, nec dat suspiria cursus
Vulneris, aut minimum patiuntur fata tacere.
Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
Excantata fugit : sed si quod tardius audit
Virus, & elicitum, iussumque exire repugnat;

Tunc

Tunc superincumbens pallentia vulnera lambit,
 Ore venena trahens, & siccat dentibus artus,
 Extractamque tenens gelido de corpore mortem
 Exspuit: & cujus morsus superaverit anguis,
 Iam promptum Psyllis vel gustu nosse veneni.
 Hoc igitur levior tandem Romana juvenus
 Auxilio, latè squalentibus errat in arvis.
 Bis positis Phœbe flammis, bis luce recepta
 Vidit arenivagum surgens fugiensque Catonem.

Iamque illis magis, atq; magis durescere pulvis
 Cœpit, & in terrain Libye spissata redire.
 Iamque procul nemorum raræ se tollere frondes:
 Surgere congesto non culta mapalia culmo.
 Quanta dedit miseris melioris gaudia terræ,
 Cum primum sævos contra videre leones!
 Proxima Leptis erat, cujus statione quiesca
 Exegere hyemem nimbis flammisque carentem.

Cæsar ut Emathia satiatu clade recessit,
 Cætera curarum projecit pondera, soli
 Intenzus genero: cujus vestigia frustra
 Terris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
 Threiciasque legit fauces, & amore notatum
 Æquora, & Eroas lacryinoso littore turres,
 Qua pelago nomen Nepheleias abstulit Helle.
 Non Asiam brevioris aquæ determinat usquam
 Fluctus ab Europa, quanvis Byzantion arcto
 Pontus, & ostriferam dirimat Chalcedona cursu,
 Euxinumque ferens parvo ruat ore Propontis.
 Sigeasque petit famæ mirator arenas,
 Et Simoentis aquas, & Grajo nobile busto
 Rhoetion, & multum debentes vatibus umbras.
 Circuit exustæ nomen memorabile Trojæ,
 Magnaque Phœbæi quærit vestigia muri.
 Iam silvæ steriles, & putres robore trunci.
 Aisaraci pressere domos, & templa deorum
 Iam lassa radice tenent: ac tota reguntur
 Pergama dumetis: etiam periire ruinæ.
 Aspicit Hesionæ scopulos, silvasque latentes
 Anchisæ thalamos; quo iudex sederit antro
 Unde puer raptus coelo: quo vertice Nais
 Luserit Oenone: nullum est sine nomine saxum.

Inscius in sicco serpentem pulvere rivum
 Transierat, qui Xanthus erat: securus in alto
 Gramine ponebat gressus? Phryx incola manes
 Hectoreos calcare verat. discussa jacebant
 Saxa, nec ullius faciem servantia sacri;

Herceas, monstrator ait, non respicis aras?
 O sacer, & magnus vatum labor, omnia fato
 Eripis, & populis donas mortalibus ævum.
 Invidia sacræ Cæsar ne tangere famæ:
 Nam, si quid Latii fas est promittere Musis,
 Quantum Smyrnæi durabunt vatis honores,
 Venturi me, teque legent: Pharsalia nostra
 Vivet, & a nullo tenebris damnabitur ævo.

Vt ducis implevit visus veneranda vetustas,
 Erexit subitas congestu cespitis aras,
 Votaque turicremos non irrita fudit in ignes.
 Dii cinerum, Phrygias colitis quicunque ruinas,
 Æneæque mei, quos nunc Lavinia sedes
 Servat & Alba lares, & quorum lucet in aris
 Ignis adhuc Phrygius, nulliq; aspecta virorum
 Pallas, in abstruso pignus memorabile templo,
 Gentis Iuleæ vestris clarissimus aris
 Dat pia tura nepos, & vos in sede priori
 Rite vocat: date felices in cætera cursus:
 Restituam populos. grata vice moenia reddent
 Ausonidæ Phrygibus, Romanaq; Pergama surgent.
 Sic fatus, reperit classes, & tota secundis
 Vela dedit Coris, avidusque urgente procella
 Iliacas pensare moras, Asiamque potentem
 Prævehitur, pelagoq; Rhodon spumante relinquit.
 Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes
 Ostendit Phariis Ægyptia littora flammis.
 Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
 Quàm tutas intraret aquas. ibi plena tumultu
 Littora, & incerto turbatas murmure voces
 Accipit: ac dubiis veritus se credere regnis
 Abstenuit tellure rates. sed dira fatesces
 Regis dona ferens, medium proVectus in æquor,
 Colla gerit Magni, Phario velamine recta:
 Ac prius infanda commendat crimina voce.

Terrarum dominitor, Romanæ maxime gentis;
 Et, quod adhuc nescis, genero secure perempto;
 Rex tibi Pellæus terræ pelagique labores
 Donat, &, Emathiis quod solum defuit armis,
 Exhibet: absenti bellum civile peractum est.
 Thessalicas Magnus quærens reparare ruinas,
 Ense jacet nostro: tanto te pignore Cæsar
 Eminus: hoc tecum percussum est sanguine fœdus.
 Accipe regna Phari nullo quæsitâ cruore:
 Accipe Niliaci jus gurgitis: accipe quicquid
 Pro Magni cervice dares; dignumque clientem

Castris crede tuis, cui tantum fata licere
 In generum voluere tuum. nec vile putaris
 Hoc meritum, facili nobis quod cæde peractum est.
 Hospes avitus erat: depulso sceptrâ parenti
 Reddiderat. quid plura feram? tu nomina tanto
 Invenies operi, vel famam consule mundi.
 Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
 Quod scelus hoc non ipse facis. sic fatus, opertum
 Detexit, tenuitque caput. jam languida morte
 Effigies habitum nori mutaverat oris.
 Non primo Cæsar damnavit munera visu,
 Averitque oculos: vultus, dum crederet, hæsit:
 Vique fidem vidit sceleris. tutumque putavit
 Iam bonus esse socer; lacrymas non sponte cadentes
 Effudit, gemitusque expressit pectore læto,
 Non aliter manifesta putans abscondere mentis
 Gaudia, quam lacrymis. meritumque immane ty-
 ranni
 Destruit, & generi mavult lugere revulsum,
 Quàm debere caput. qui duro membra Senatus
 Calcarat vuln, qui sicco lumine campos
 Viderat Enathios, uni tibi Magne negare
 Non audeat gemitus. ô sors durissima fati!
 Huncine tu Cæsar scelerato Marte petisti,
 Qui tibi flendus erat? non mihi fœdera tangunt
 Te generis? nec nata jubet incerere, neposque?
 Credis apud populos Pompeji nomen amantes.
 Hoc castris prodesse tuis? fortasse tyranni
 Tangeris invidia, caputque in viscera Magni
 Hoc alii licuisse doles, queterisque perisse
 Vindictam belli, raptumque e iure superbi
 Victoris generum. quisquis te flere coëgit
 Impetus, a vera longè pietate recessit.
 Scilicet hoc animo terras, atque æquora lustras,
 Necubi suppressus pereat gener. ô bene rapta
 Arbitrio mors ista tuol quàm magna remisit
 Crimina Romano tristis Fortuna pudori,
 Quod te non passa est misereri, perhæde, Magni
 Viventis! nec non his fallere vocibus audes,
 Acquisque fidem simulati fronte doloris:
 Aufer ab aspectu nostro funesta satellites
 Regis dona tui: pejus de Cæsare vestrum,
 Quàm de Pompejo meruit scelus. unica belli
 Præmia civilis, viciis donare salutem
 Perdidimus. quod si Phario germana tyranno
 Non invisâ foret, potuissent reddere regi,

Quod

Quod meruit; fratrique tuum pro munere tali
Misiſſem Cleopatra caput. ſecreta quid arma
Movit, & inferuit noſtro ſua tela labori?
Ergo in Theſſaliciſ Pellæo fecimus arvis
Ius gladio? veſtris quæſita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum Romana regentem:
Te Ptolemæe feram? fruſtra civilibus armis
Miſcuimus gentes, ſi qua eſt hoc orbe poteſtas
Altera, quàm Cæſar: ſi tellus ulla duorum eſt,
Vertiſſem Latias a veſtro littore proras:
Famæ cura vetat, ne non damnaſſe cruentam,
Sed videar timuiſſe Pharon. nec fallere vos me
Credite victorem: nobis quoque tale paratum
Littoris hoſpitiū: ne ſic mea colla gerantur,
Theſſaliæ fortuna facit. majore profecto,
Quàm metui poterat, discrimine geſſimus arma:
Exilium, generique minas, Romamque timebam:
Poena fugæ Ptolemæus erat. ſed parcimus annis,
Donamusque nefas. ſciat hac pro cæde tyrannus
Nil venia plus poſſe dari. vos condite buſto
Tanti colla ducis: ſed non, ut crimina tantum
Veſtra tegat tellus. juſto date tura ſepulcro,
Et placate caput, cinereſque in littore fuſos
Colligite, atq; unam ſparſis date manibus urnam.
Sentiat adventum ſoceri, vocesque querentis
Audiat umbra pias. dum nobis omnia præfert,
Dum vitam Phario mavult debere clienti,
Læta dies rapta eſt populis: concordia mundo
Noſtra perit: caruere Deis mea vota ſecundis,
Ut te complexus poſitis felicibus arinis
Affectus abs te veteres, vitamque rogarem,
Magne, tuam: dignaque ſatis mercede laborum
Contentus par eſſe tibi. tunc pace fideli
Feciſſem, ut victus poſſes ignoſcere diviſ,
Feciſſes ut Roma mihi. nec talia fatuſ
Invenit fletuſ comitem, nec turba querenti
Credidit; abſcondunt gemituſ, & peſtora læta
Fronte tegunt, hilareſque nefas ſpectare cruentum
(O bona libertas) cum Cæſar lugeat, audent.

M. A N N Æ I

L V C A N I

P H A R S A L I Æ

Liber Decimus.

IOANNIS SVLPICII VERVL-
NI ARGVMENTVM.INTREPIDE decimo victor per templa vaga-
tus,

Admittit Regem, Cleopatraque supplicat ipsi.
 Pax fit, & immenso celebrant convivia sumtu.
 Ostentantur opes, consultus Achoreus ortus,
 Nile, tuos aperit, cursusque. Photinus Achillam
 Ductorem in Latium mittit : qui pugnat ab alta
 Obsessus cum Rege domo, noctuque per aquor
 Classe Pharon vectus, metuens se immittit in undas.

VT primum terras Pompeji colla sequuntus
 Attingit, & diras calcavit Cæsar arenas;
 Pugnavit fortuna ducis, fatumq; nocentis
 Ægypti, regnum, Lagi Romana sub arma
 Iret; an eriperet mundo Menphiticus ensis
 Victoris, victique caput. tua profuit umbra
 Magne; tui focerum rapuere a sanguine manes,
 Ne populus post te Nilum Romanus haberet.
 Iude Parætoniam fertur securus in urbem
 Pignore tam sævi sceleris, sua signa sequuntus.
 Sed fremitu vulgi fasces, & jura querentis
 Inferri Romana suis, discordia sensit
 Pectora, & ancipites animos, Magnumque perisse
 Non sibi. tum vultu semper celante timorem,
 Intrepidus Superum sedes, & templa vetusti
 Numinis, antiquas Macedum restantia vires,
 Circuit : & nulla captus dulcedine rerum,
 Non auro, cultaque deum, non moenibus urbis,
 Effossum tumulis cupidè descendit in antrum.
 Illic Pellæi proles vesana Philippi
 Felix prædo jacet : terrarum vindice fato
 Raptus ; sacratis totum spargenda per orbem

Mem.

Membra viri posuere adytis : Fortuna pepercit
Manibus, & regni duravit ad ultima fatum.

Nam sibi libertas unquam si redderet orbem,
Ludibrio servatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot posse sub uno
Esse viro. Macedum fines, latebrasque suorum
Deservit, victasque patri despexit Athenas:
Perque Asiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum strage ruit, gladiumque per omnes
Exegit gentes : ignotos miscuit annes,
Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangen:
Terrarum fatale malum, fulmenque, quod omnes
Percerneret pariter populos, & sidus iniquum
Gentibus. Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Ammon.
Iisset in occasus, mundi devexa secutus,
Ambissetque polos, Nilumque a fonte bibisset:
Occurrit suprema dies, naturaque solum
Hunc potuit finem vesano ponere regi:
Qui secum iuvidia, qua totum ceperat orbem,
Abstulit imperium; nulloq; hærede relicto,
Totius fati lacerandas præbuit urbes.
Sed cecidit Babylone sua, Parthoque verendus.
Prò pudor ! Eoi propius timuere farissas,
Quàm nunc pila timet populi. licet usq; sub Arcton
Regnemus, Zephyrique domos, terrasq; premamus
Flagrantis post terga Noti : cedemus in oris
Arsacidum domino. non felix Parthia Crassis
Exiguæ secuta fuit provincia Pellæ.

Iam Pelusiaco veniens a gurgite Nili
Rex puer, imbellis populi sedaverat iras,
Obside quo pacis Pellæa tutus in aula
Cæsar erat : cum se parva Cleopatra biremi,
Corrupto custode Phari laxare catenas,
Intulit Emathiis ignaro Cæsare tectis; -
Dedecus Ægypti, Latio feralis Erinnyis,
Romano non casta malo. quantum impulit Argos,
Iliacasque domos facie Spartana nocenti,
Hesperios auxit tantum Cleopatra furores.
Terruit illa suo, si fas, Capitolia sistro,
Et Romana petit imbelli signa Canopo,
Cæsare captivo Pharios ductura triumph os:
Leucadioque fuit dubius sub gurgite casus,
An mundum ne nostra quidem matrona teneret.
Hoc animi nox illa dedit, quæ prima cubili

Miscuit incestam ducibus Ptolemaïda nostris.

Quis tibi vesani veniam non donet amoris,
 Antoni? durum cum Cæsaris hauserit ignis
 Pectus, & in media rabie, medioque furore,
 Et Pompejanis habitata manibus aula,
 Sanguine Thessalicæ cladis perfusus adulter
 Admisit Venerem curis, & miscuit armis
 Illicitosque toros, & non ex conjugè partus?
 Præ pudor! oblitus Magni, tibi Iulia fratres
 Obscœna de matre dedit: partesque fugatas
 Pallus in extremis Libyes coalescere regnis,
 Tempora Niliaco turpis dependit amor,
 Dum donare Pharon, dum non sibi vincere mavult.

Quem formæ confusa suæ Cleopatra sine ullis
 Tristis adit lacrymis, simulatum comta dolorem,
 Quem decuit, veluti laceros dispersa capillos,
 Et sic orsa loqui: Si qua est ô Maxime Cæsare
 Nobilitas, Pharii proles clarissima Lagi,
 Exul in æternum sceptris depulsa paternis,
 Si tua restituat veteri me dextera fato,
 Complector regina pedes. tu gentibus æquum
 Sidus ades nostris. non urbes prima tenebo
 Femina Niliacas: nullo discrimine sexus
 Reginam scit ferre Pharos. lege summa perempti
 Verba patris, qui iura mihi communia regni,
 Et thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,
 Sit modo liber, amet: sed habet sub jure Pothini
 Affectus, ensesque suos. nil ipsa paterni
 Iuris habere peto: culpa, tantoque pudore
 Solve domum: remove funesta satellitis arma,
 Et regem regnare jube. quantosne tumores
 Mente gerit famulus, Magni cervice revulsa!
 Jam tibi (sed procul hoc avertant fata) minatur.
 Sæd fuit indignum, Cæsar, mundoque tibi que,
 Pompejum facinus meritumque fuisse Pothini.

Nequicquam duras tentasset Cæsaris aures:
 Vultus adest precibus, faciesque incesta perorat.
 Exigit infandam corrupto iudice noctem.
 Pax ubi parta duci, donisque ingentibus emta est:
 Excepere epulæ tantarum gaudia rerum:
 Explicuitque suos magno Cleopatra tumultu
 Nondum translatis Romana in secula luxus.
 Ipse locus templi, quod vix corruptior ætas
 Exstruat, instar erat: laquearumque recta ferebant
 Divitias, crallumque trabes absconderat aurum.
 Nec summis ornatata domus, festisque nitebat

Marmoribus : stabatque sibi non segnis Achatēs,
 Purpureusque lapis, totaque effusus in aula
 Calcabatur Onyx : Hebenus Mareotica vastos
 Non operit postes, sed stat pro robore vili
 Auxilium, non forma domus. ebur atria velat,
 Et suffixa manu foribus testudinis Indæ
 Terga sedent, crebro maculas distincta Smaragdo.
 Fulget gemma toris, & laspide fulva supellex:
 Strata micant : Tyrio quorem pars maxima succo
 Cocta diu, virns non uno duxit ahenō;
 Pars auro plumata nitet; pars ignea cocco,
 Ut mos est Phariis miscendi licia telis.
 Tum famulæ numerus turbæ, populusque minister,
 (Discolor hos sanguis, alios distinxerat ætas :)
 Hæc Libycos, pars tam flavos gerit altera crines,
 Ut nullas Cæsar Rheui se dicat in arvis
 Tam rutilas vidisse comas. pars sanguinis ulti
 Torta caput, refugosque gerens a fronte capillos.
 Nec non infelix ferro mollita juvenus,
 Atque exsecta virum. stat contra fortior ætas,
 Vix ulla fuscante tamen lanugine malas.

Discubuerunt toris reges, majorque potestas
 Cæsar : & immodicè formam fucata nocentem,
 Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
 Plena maris rubri spoliis, colloque, comisque
 Divitias Cleopatra gerit, cultuque laborat.
 Candida Sidonio perlucet pectora filo,
 Quod Nilotis acus compressum pectine Serum
 Solvit, & extenso laxavit stammina velo.
 Dentibus hic niveis, sectos Atlantide silva
 Imposuere orbes; quales ad Cæsar's ora
 Nec capto venere iuba. prò cæcus, & amens
 Ambitione furor, civilia bella gerenti
 Divitias aperire suas, incendere mentem
 Hospitis armati. non sit licet ille nefando
 Marte paratus opes mundi quæsisse ruina:
 Pone duces priscos, & nomina pauperis ævi
 Fabricios, Curiosque graves : hic ille recumbat
 Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris,
 Optabit patriæ talem duxisse triumphum.

Iusudere epulas auro, quod terra, quod aër,
 Quod pelagus, Nilusque dedit, quod luxus inani
 Ambitione furens toto quæsit in orbe.
 Non mandante fame, multas volucresque, ferasque
 Ægypti posuere Deos : manibusque ministret
 Iliacas crystallus aquas : gemmæque capaces

Excepere merum, sed non Mareotidos uvæ,
 Nobile sed paucis senium cui contulit annis.
 Indomitum Meroë cogens spumare Falernum.
 Accipiunt fertas nardo florente coronas,
 Et nunquam fugiente rosa: multumque madenti
 Infudere comæ, quod nondum evanuit aura
 Cinnamon, externa nec perdidit aëra terra:
 Advectumque recens vicinæ messis Arionum.
 Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi,
 Et gessisse pudet genero cum paupere bellum,
 Et causas Martis Phariis cum gentibus optat.

Postquam epulis, Bacchoque modū lassata voluptas
 Imposuit, longis Cæsar producere noctem
 Inchoat alloquiis: summaque in sede jacentem
 Linigerum placidis compellat Achorea dictis:
 O sacris devote senex, quodque arguit ætas
 Non neglecte Deis, Phariæ primordia gentis,
 Terrarumque situs, vulgique edisserere mores,
 Et ritus, formasque Deū: quodcunque vetustis
 Insculptum est adytis profer, noscique volentes
 Prode Deos. si Cecropium sua sacra Platonem
 Majores docuere tui: quis dignior unquam
 Hoc fuit auditu, mundique capacior hospes?
 Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
 Sed tamen & vestri: media inter proelia semper
 Stellarum, coelique plagis, Superisque vacavi,
 Nec meus Eudoxi vincetur Fastibus annus.
 Sed cum tanta meo vivat sub pectore virtus,
 Tantus amor veri, nihil est quod noscere malim.
 Quam fluvii causas per secula tanta latentes,
 Ignotumque caput: spes sit mihi certa videndi.
 Niliacos fontes; bellum civile relinquam.
 Finierat, contraque sacer sic orsus Achoreus:

Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum.
 Prodere, ad hoc ævi populis ignota profanis.
 Sed pietas aliis, miracula tanta silere.
 At ego coelicolis gratum reor, ire per omnes
 Hoc opus, & sacras populis notescere leges.
 Sideribus, quæ sola fugam moderantur Olympi,
 Occurruntque polo, diversa potentia prima
 Mundi lege data est. Sol tempora dividit anni,
 Mutat nocte diem, radiisque potentibus atra
 Ire vetat, cuiusque vagos Itatione moratur
 Luna suis vicibus Tethyn, terrenaque miscet.
 Frigida Saturno glacies, & zona nivalis
 Cessit. habet ventos, incertaque fulmina Mayora.

Sub Iove temperies, & nunquam turbidus aër.
At fecunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immensæ Cyllenius arbiter undæ est.

Hunc ubi pars cœli tenuit, qua multa Leonis
Sidera sunt Cancro, rapidos qua Sirius ignes
Exerit, & varii mutator circulus anni
Ægoceron, Cancrumque tener, cui subdita Nili
Ora latent: quæ cum dominus percussit aquarum
Igne superjecto, tunc Nilus fonte soluto
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest: auctusque suos non ante coarctat.
Quàm nox æstivas a Sole receperit horas.
Vana fides veterum, Nilo, quo crescat in arva,
Æthiopum prodesse nives. non Arctos in illis
Montibus, aut Boreas. testis tibi sole perulti
ipse color populi, calidique vaporibus Austri.
Adde quod omne caput fluvii, quodcunque soluta
Præcipitat glacies, ingresso vere tumescit
Prima tabe nivis: Nilus neque suscitatur undas
Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti Libra sub iudice Phoebum:
Inde etiam leges aliarum nescit aquarum:
Nec timet hybernus, cum longè sole remoto
Officiis caret unda suis: dare iussus iniquo
Temperiem cœlo, mediis æstatibus exit.
Sub torrente plaga, ne terras dissipet ignis,
Nilus adest mundo, contraque incensa Leonis
Ora timet: Cancroque suam torrente Syenen,
Imploratus adest: nec campos liberat undis,
Donec in autumnum declinet Phoebus, & umbras
Extendat Meroë. quis causas reddere posset?
Sic iussit Natura parens decurrere Nilum:
Sic opus est mundo. Zephyros quoque vana vetustas
His adscripsit aquis, quorum statura tempora flatus,
Continuque dies, & in aëre longa potestas:
Vel quod ab occiduo depellant nubila cœlo
Trans Noton, & fluvio cogunt incumbere nimbos:
Vel quod aquas toties rumpentis littora Nili
Assiduè feriunt, cognitque resistere flatus.
Ille mora cursus, adversique objice ponti
Æstuat in campos. sunt qui spiramina terris
Esse putent, magnosque cavæ compagis hiatus.
Commeat hac penitus tacitis discursibus unda
Frigore ab Arctoo medium revocata sub axem,
Cum Phoebus pressit Meroen, tellusque perusta
Illuc duxit aquas, trahitur Gangesque, Padusque,

Per tacitum mundi: tunc omnia flumina Nilus
 Vno fonte vomens non uno gurgite perfert.
 Rumor, ab Oceano, qui terras alligat omnes,
 Exundante procul violentum erumpere Nilum,
 Æquoreosque sales longo mitescere tractu.
 Nec non Oceano pasci Phœbumque polumque
 Credimus: hunc, calidi tetigit cum brachia Cancrī,
 Sol rapit, atque undæ plus, quàm quod digerat aër
 Tollitur. hoc noctes referunt, Niloque refundunt.
 At ego, si tantum jus est mihi solvere litem,
 Quasdam, Cæsar, aquas post mundi fera peracti
 Secula, concussis terrarum erumpere venis,
 Non id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
 Cum toto coepisse reor, quas ille creator,
 Atque opifex rerum certo sub jure coërcet.

Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
 Et Phariis, Persisque fuit, Macedumque tyrannis:
 Nullaque non ætas voluit conferre futuris
 Notitiam: sed vincit adhuc natura latendi.
 Summus Alexander regum quos Memphis adorat
 Invidit Nilo, misitque per ultima terræ
 Æthiopum, lectos: illos rubicunda perusti
 Zona poli tenuit; Nilum videre calentem.
 Venit ad occasum, mundique extrema Sesostris,
 Et Pharios currus regum cervicibus egit:
 Aut tamen vestros annes Rhodanumque, Padumq;
 Quàm Nilum de fonte bibit. vesanus in ortus
 Cambyfes longi populos pervenit ad ævi,
 Defectusque epulis, & passus cæde suorum,
 Ignoto re, Nile, redit. non fabula mendax
 Ausa loqui de fonte tuo est, ubicunque videris,
 Quæreris: & nulli contingit gloria genti,
 Vt Nilo sit læta suo. tua flumina prodam,
 Qua Deus undarum celator, Nile, tuarum
 Te mihi nosse dedit. medio confurgis ab axe,
 Ausus in ardentem ripas attollere Cancrum:
 In Borean is rectus aquis, mediumque Booten:
 Cursus in occasum flexu torquetur, & ortus,
 Nunc Arabum populis, Libycis nunc æquis arenis:
 Teque vident primi, quærent tamen hi quoque, Ce-
 res,

Æthiopumque feris alieno gurgite campos:
 Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
 Arcanum natura caput non prodidit ulli,
 Nec licuit populis parvum te, Nile, videre,
 Amovitque finis, & gentes maluit ortus

Mirari, quàm nosse tuos. consurgere in ipsis
 Ius tibi solstitiis, aliena crescere bruma,
 Arque hyemes adferre tuas. solique vagari
 Concessum per utrosque polos. hic quæritur ortus,
 Illic finis aquæ. latè tibi gurgite rupto
 Ambitur nigris Meroë fecunda colonis,
 Læta comis hebeant: quæ, quanvis arbore multa
 Frondeat, æstare nulla sibi mitigat umbra:
 Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
 Inde plagas Phoebi, damnum non passus aquarum,
 Præveheris, sterileque diu metiris arenas,
 Nunc omnes unum vires collectus in amnem,
 Nunc vagus, & spargens facilem tibi cedere ripam.
 Rursus multifidas revocat piger alveus undas,
 Qua dirimunt Arabum populis Ægyptia rura,
 Regni claustra Philæ. mox te deserta secantem,
 Qua dirimunt nostrum rubro commercia Pontum,
 Mollis lapsus agit. quis te tam lene fluentem
 Motuum tantas violenti gurgitis iras,
 Nile, putet? sed cum lapsus abrupta viarum
 Excepere tuos, & præcipites cataraetæ,
 Ac nusquam vetitis ullas obfistere cautes
 Indignaris aquis: spuma tunc astra laceffis:
 Cuncta fremunt undis: at multo murmure montis
 Spumens invictis canescit fluctibus annis.
 Hinc, Abaton quam nostra vocat veneranda vetu-
 stas,

Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
 Et scopuli, placuit fluvii quos dicere venas,
 Quod manifesta novi primum dant signa tumoris.
 Hinc montes Natura vagis circumdedit undis,
 Qui Libyæ te, Nile, negant: quos inter ut alta
 In convalle jacens stat molibus unda receptis.
 Prima tibi campos permittit, aperta que Memphis
 Rura, modumque verat crescendi ponere ripas.

Sic velut in turasecure pace trahebant
 Noctis iter mediæ: sed non vesana Pothini
 Mens imbuta semel tam sacra cæde, vacabat
 A scelerum motu. Magno nihil ille perempto
 Iam putat esse nefas: habitant sub pectore manes,
 Vtricesque Deæ dant in nova monstra furorem.
 Dignatur viles isto quoque sanguine dextras,
 Quo Fortuna parat victos perfundere Patres;
 Poenaque civilis belli, & vindicta Senatus
 Pene data est famulo procul hoc averrite fata
 Crimen, ut hæc Bruto cervix absente secetur.

In scelus it Pharium Romani poena tyranni,
Exemplumque perit. struit audax irrita fatis,
Nec parat occultæ cædem committere fraudi:
Invictumque ducem detecto Marte laceffit.

Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire
Cæsaris, & focerum jungi tibi, Magne, juberet:
Atque hæc dicta monet famulos perferre fideles
Ad Pompejanæ socium sibi cædis Achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum, nullo sibi jure retento,
In cunctos, in seque simul. Tu mollibus, inquit,
Nunc incumbere toris, & pingues exige somnos:
Invasit Cleopatra domum. nec prodita tantum est,
Sed donata Pharos. cessas accurrere solus
Ad dominæ thalamos? nubet soror impia fratri:
Nam Latio jam nupta duci est: interque maritos
Discurrens Ægypton habet, Romanque meretur.
Expugnare senem potuit Cleopatra venenis.
Crede miser puero: quem nox si junxerit una,
Et semel amplexus incesto pectore passus
Hauserit obscœnum titulo pietatis amorem,
Meque, tumque caput, per singula forsitan illi
Oscula donabit. crucibus, flammisque luemus
Si fuerit formosa soror. nil undique restat
Auxilii: rex hinc conjux, hinc Cæsar adulter:
Et sumus, ut fatear, tam sæva judice fontes.
Quem non e nobis credet Cleopatra nocentem
A quo casta fuit? per, te, quod fecimus una,
Perdidimusq; nefas, perque ictum sanguine Magni
Foedus, ades: subito bellum molire inimicus:
Irrue: nocturnas rumpamus funere redas,
Crudelemque toris dominam mactemus in ipsis
Cum quocunque viro. nec nos deterreat ausis
Hesperii Fortuna ducis, quæ sustulit illum,
Imposuitque orbi, communis gloria nobis:
Nos quoque sublimes Magnus facit. aspice littus
Spem nostri sceleris: pollutos consule fluctus
Quid liceat nobis: tumulumque e pulvere parvo
Aspice Pompeji non omnia membra regentem.
Quem metuis, par hujus erat. non sanguine clari:
Quid refert? nec opes populorū, ac regna movemus
Ad scelus ingentis fati sumus, adtrahit illos
In nostras Fortuna manus. en altera venit
Victima nobilior. placemus cæde secunda
Hesperias gentes. jugulus mihi Cæsaris haustus
Hoc præstare potest, Pompeji cæde nocentes

Ut populus Romanus amet. quid nomina tanta
 Horremus, viresque ducis, quibus ille relictis
 Miles erit? nox hæc peraget civilia bella,
 Inferiasque dabit populis, & mittet ad umbras,
 Quod debetur adhuc mundo, caput. ite feroces
 Cæsaris in jugulum : prætet Lagea juvenus
 Hoc regi, Romana sibi. tu parce morari: (tum
 Plenum epulis, madidumque mero, Veneriq; para-
 Invenies : aude : Superi tot vota Catonum,
 Brutorumque tibi tribuent. Non lentus Achilles
 Suadenti parere nefas. haud clara movendis,
 Ut mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
 Vllius clangore tubæ : remere omnia sævi
 Instrumenta rapit belli. pars maxima turbæ
 Plebis erat Latiae : sed tanta oblivio mentes
 Cepit, in externos corrupto milite mores,
 Ut duce sub famulo, iussuque satellitis irent,
 Quos erat indignum Phario parere tyranno.

Nulla fides, pietasq; viris, qui castra sequuntur,
 Venalesque manus : ibi fas, ubi maxima merces:
 Ære merent parvo : jugulumque in Cæsaris ire
 Non sibi dant. pro fas! ubi non civilia bella
 Invenit imperii fatum miserabile nostri?
 Thessaliæ subducta acies in littore Nili
 More furit patrio. quid. plus te, Magne, recepto
 Ausa foret Lagea domus? dat scilicet omnis
 Dextera, quod debet Superis : nullique vacare
 Fas est Romano. Latium sic scindere corpus
 Diis placitum : non in generi, focerique favorem
 Discedunt populi. civilia bella satelles
 Movit, & in partem Romanam venit Achilles.
 Et nisi fata manus a sanguine Cæsaris arcent,
 Hæ vincent parres. aderat maturus uterque:
 Et districta epulis ad cunctas aula patebat
 Infidias : poteratque cruor per regia fundi
 Pocula Cæsareus, mensæque incumbere cervix,
 Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
 Ne cædes confusa manu, permisæque fatis
 Te, Ptolemæe, trahat. tanta est fiducia ferri.
 Non rapuere nefas : summi contempta facultas
 Est operis : visum famulis reparabile damnum,
 Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.
 Servatur poenas in aperta luce daturus.
 Donata est nox una duci, vixitque Pothini
 Munere Phœbeos Cæsar dilatus in ortus.

Luciter a Casia prospexit rupe, diemque

Misit in Ægyptum primo quoque sole calentem:
 Cum procul a muris acies non sparsa manipulis,
 Nec vaga conspicitur, sed justos qualis ad hostes
 Recta fronte venit. passuri comminus arma,
 Laturique ruunt. at Cæsar mœnibus urbis
 Diffusus, foribus clausæ se protegit aulæ,
 Degeneres passus latebras. nec tota vacabat
 Regia compresso : minima collegerat arma
 Parte domus : tangunt animos iræque, metusque:
 Et timet incursum, indignaturque timere.
 Sic fremit in parvis fera nobilis abdita claustris,
 Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.
 Non secus in Siculis fureret tua flamma cavernis,
 Obstrueret summam si quis tibi Mulciber Ætuam.
 Andax Thessalici qui nuper rupe sub Æmi,
 Hesperiae cunctos procures, aciemque Senatus,
 Pompejumque ducem, causa sperare verante,
 Non timuit, fatumque sibi promisit iniquum,
 Expavit fervile nefas, intraque penates
 Obruitur telis; quem non violasset Alanus,
 Non Scythia, non fixo qui ludit in hospite Maurus.
 Hic, cui Romani spatium non sufficit orbis,
 Parvaque regna putat Tyriis cum Gadibus Indos,
 Ceu puer imbellis, ceu captis femina muris,
 Querit tuta domus: spem vitæ in limine clauso
 Ponit, & incerto lustrat vagus atria cursu:
 Non sine rege tamen; quem ducit in omnia secum,
 Sumturus poenas & grata piacula morti;
 Missurusque tuum, si non sint tela, nec ignes,
 In famulos Ptolemæe caput. sic barbara Colchis
 Creditur ultorem metuens regni, fugæque,
 Ense suo, fratrisque simul cervice parata
 Expectasse patrem. cogunt tamen ultima rerum
 Spem pacis tentare ducem: missusque fatelles
 Regius, ut sævos absentis voce tyranni
 Corriperet famulos, quo bellum auctore moverent.
 Sed neque jus mundi valuit, neque foedera sancta
 Gentibus: orator regis, pacisque sequester,
 Æstimat in numero scelerum ponenda tuorum
 Tot monstris Ægypte nocens. non Thessala tellus,
 Vastaque regna Iubæ, non Pontus, & impia signa
 Pharnacis, & gelido circumfluit orbis Ibero
 Tantum ausus scelerum, non Syrtis barbara, quan-
 Delitiæ fecere tuæ. premit undique bellum, (tum
 Inq; domum jam tela cadunt, quassantq; penates,
 Non aries uno moturus limina pulsu,

Fracturusque domum; non ulla est machina belli:
 Nec flaminis mandatur opus: sed cæca Juventus
 Consilii, vastos ambit divisa penates,
 Et nusquam totis incurSAT viribus agmen.
 Fata vetant, murique vicem fortuna tuetur.

Nec non & ratibus tentatur regia, qua se
 Protulit in medios audaci margine fluctus
 Luxuriosa domus. sed adest defensor ubique
 Cæsar, & hos aditus gladiis, hoc ignibus arcet:
 Obsessusque gerit (tanta est constantia mentis)
 Expugnantis opus. piceo jubet unguine tinctas
 Lampadas immitti junctis in bella carinis.
 Nec piger ignis erat per stupea vincula, perque
 Manantes cera tabulas: & tempore eodem
 Transtraque nautarum summiq; arsere cernchi.
 Iam prope semustæ merguntur in æquore classes,
 Iamque hostes, & tela natant. nec puppibus ignis
 Incubuit solis: sed quæ vicina fuere
 Testa mari longis rapuere vaporibus ignem:
 Et cladem fovere Noti, percussa que flamma
 Turbine, non alio motu per recta cucurrit,
 Quàm solet ætherio lampas decurrere sulco,
 Materiaque carens, arque ardens aëre solo.

Illa lues clausa paulum revocavit ab aula
 Urbis in auxilium populos. nec tempora cladis
 Perdidit in somnos, sed cæca nocte carinis
 Insiluit Cæsar, semper feliciter usus
 Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto.
 Tunc claustrum pelagi cepit Pharon. insula quon-
 dam

In medio stetit illa mari, sub tempore vatis
 Proteos: at nunc est Pellæis proxima muris.
 Illa duci geminos bellorum præstitit usus;
 Abstulit excursus & fauces æquoris hosti;
 Cæsaris auxiliis aditus & libera ponti
 Ostia permisit. nec poenas inde Pothini
 Distulit ulterius: sed non qua debuit ira,
 Non cruce, non flammis, rabido non dente ferarum:
 Heu facinus, cervix gladio male cæsa pependit:
 Magni morte perit. nec non subrepta paratis
 A famulo Ganymede dolis pervenit ad hostes
 Cæsaris Arsinoë: quæ castra carentia rege
 Ut proles Lagæa tenet, famulumque Tyranni
 Terribilem justo transegit Achillea ferro.
 Altera, Magne, tuis jam victima mittitur umbris.
 Nec satis hoc Fortuna putat. procul absit, ut illa
 Vindicta

Vindictæ sit summa tuæ. non ipse tyrannus
 Sufficit in poenas, non omnis regia Lagi.
 Dum patrii veniant in viscera Cæsaris enses,
 Magnus inultus erit. sed non auctore furoris
 Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma
 Auspiciis Ganymedis eunt: ac multa secundo
 Prælia Marte gerunt. potuit discrimine summo
 Cæsaris una dies in famam, & secula mitti.

Molis in exiguæ spatio stipantibus armis,
 Dum parat in vacuas Martem transferre carinas
 Dux Latius, tota subiti formidine belli
 Cingitur: hinc densæ prætexunt littora classes,
 Hinc tergo insultant pedites: via nulla salutis:
 Non fuga, non virtus, vix spes quoque mortis ho-
 nestæ.

Non acie fusa, nec magnæ stragis acervo
 Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo.
 Captus sorte loci pendet, dubiusne timeret,
 Optaretne mori; respexit in agmine denso
 Scævam perpetuæ meritum jam nomina famæ
 Ad campos Epidaurne tuos; ubi solus apertis
 Obsedit muris calcantem inœcua Magnum.

PHARSALIÆ LVCANI

FINIS.

IOAN.

I O A N N I S
S V L P I C I I V E R V L A N I
C A R M E N.

Pharsaliæ Lucani Appendicula.

EREXIT mentem trepidi jam fortis imago,
Et facturus erat memorandi nobile leghi
Exemplum: sed fata vetant, & fida salutis
Ostendit fortuna vitam. nam lacus amicas
Prospexit puppes, nando quas ausus adire.
Ecquid stamus? ait. vel jam per tela, fretumque
Eripiar: juguli vel non erit ulla potestas
Eunucho concessa mei. tunc puppe relicta
Prosilat in Pontum, siccos fert lana libellos,
Dextra secat fluctus. tandemque illasus amico
Excipitur plausu clamantis ad æthera turba.

EJVSDEM SVLPICII QVERELA
de interitu Poëtæ, opere nondum perfecto.

HÆC cecinit vates, scripturus plura: sed illum
In medio cursu jussit mors dira silere.
Accidit ut cycno, qui fixus arundine, carmen
Mille modis querulum, quod caperat, interrumpit.
Nec Phoenix aliter, cum sese imponit in alium,
Quem struit ipse, rogam, cantus dulcedine mira
Nondum perfectos plaudenti morte relinquit.
Nec secus Isuariis vates oppressus in oris,
A Ciconum muribus, Superiam dum cantat amores,
Brutæque cum silvis, & saxa sequentia ducit,
Haud potuit moriens medios absolvere cantus.
Pro scelera, ô Superi cruciat qua pana Neronem?
Num rota, num saxum, num stagna fugacia vexant?
An vultus, pendensve flix? an fervet in unda?
Illum combura! Phlegethon, lacerentque cæcæ:
Hydra voret, rudentque canes, semperque flagellis
Torva Megara secet, nec si requiesque, modusque.
Quanto fraudata est tua gloria plena nitore
Corduba! quamque minus te Mantua docta veretur!
Mantua cui prima fulget nunc gloria palma.
Sed contenta tribus longè læteris alumnis.
Tu verò ô nostrum vates divine laborem,
Quem pro te subii, non averseare probabis.

189
M. A N N Æ I
L V C A N I

ad Calpurnium Pisonem

P O E M A T I O N

falso Ovidio adscriptum, Hadriani Iunij beneficio auctori suo redditur & emendatur.

Vnde prius coepti surgat mihi carminis ordo,
Quosve canam titulos, dubius feror. hinc tua
Piso,

Nobilitas, veterisque citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes:
Hinc tua me virtus rapit, & miranda per omnes
Vita modos; quæ, si deesset tibi forte creato
Nobilitas, eadem pro nobilitate fuisset.
Nam quid imaginibus, quid avitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numerofo Consule fasti,
Profuerint, cui vita labat? perit omnis in illo
Nobilitas, cujus laus est in origine sola.
Felix, qui tantis animum natalibus æquas,
Et partem tituli non summam ponis in illis,
Ipse canendus eris: nam quid memorare necesse est,
Ut domus a Calpo nomen Calpurnia ducat?
Claraque Pisonis tulerit cognamina prima,
Humida callosa cum pinseret hordea dextra?
Nec si cuncta velim, breviter decurrere possim:
Et prius ætheriæ moles circumvaga flammæ
Annua bis senis revocabit mensibus astra,
Quàm mihi priscorum titulos, operosaque bella
Contigerit memorare: manus sed bellica patrum
Armorumque labor, veteres docuere Quirites,
Atque illos cecinere sui per carmina vates.
Nos quoque pacata Pisonem laude nitentem,
Exæquamus avis. tamen etsi bella quierunt,
Non periit virtus: licet exercere togatæ
Munera militiæ: licet & sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub iudice bella movere.
Hinc quoque servari contingit gloria civis,
Altaque victrices intexunt limina palmæ.
Quin age majorum juvenis facunde tuorum,
Scande super titulos, & avitæ laudis honores,
Armorumque decus præcede forensibus actis,

Sic

Sic etiam magno jam tunc Cicerone vigente
 Laurea iucundis cesserunt arma togatis.
 Quæque patrum claros quondam visura triumphos
 Olim turba vias impleverat agmine denso,
 Ardua nunc eadem stipat fora, cum tua mæstos
 Defensura reos vocem facundia mittit:
 Seu trepidos ad jura decem citat hasta viro-
 rum,
 Et firmare jubet centeno iudice causas:
 Seu capitale nefas operosa diluis arte,
 Laudibus ipsa tuis resonant fora. tu quoque Piso
 Iudicis affectum, possessaque pectora ducis
 Victor, sponte sua sequitur quocunque vocasti:
 Flet, si flere jubes: gaudes gaudere coactus:
 Et te dante capit iudex, quam non habet, iram.
 Sic auriga solet ferventia Thessalus ora
 Mobilibus frenis in aperto flectere campo,
 Qui modo non solum rapido permittit habenis
 Quadrupedi, sed calce citat, modo torquet in aures
 Flexibiles rictus, & nunc cervice rotata
 Incipit effusos in gyrum carpere cursus.
 Quis non attonitus iudex tua respicit ora?
 Quis regit ipse suam, nisi per tua pondera, mentem?
 Nam tu, sive libet pariter cum grandine nimbos,
 Denique vibrata jaculari fulmina lingua,
 Seu juvat adstrictas in nodum cogere voces,
 Et dare subtili vivacia verba catenæ,
 Vim Laertiadæ, brevitatem vincis Attri-
 dæ.
 Dulcia seu mayis, liquidoque fluentia cursu
 Verba, nec incluso, sed aperto pingere flore,
 Inclyta Nestorei cedit tibi graria mellis.
 Nec te Piso tamen populo sub iudice sola
 Mirantur fora; sed numerosa laude Senatus
 Excipit, & meritas reddit tibi curia voces.
 Quis dignè referat, qualis tibi luce sub illa
 Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu,
 Cum tua bis senos numeraret purpura fasceis,
 Cæsareum grato cecinisti pectore numen?
 Huc etiam tota concurrit ab urbe juvenus.
 Auditura virum, si quando iudice fesso
 Turbida prolatis tacuerunt iurgia rebus:
 Tunc etenim lenibus veluti proludit in armis,
 Compositisque suas exercet litibus artes.
 Quin etiam facilis Romano profuit ore
 Græcia, Cephropiæque sonat gravis æmulus undæ.
 Testis Acidalia quæ condidit alite muros.
 Euboicam referens secunda Neapolis arcem.

Qualis

Qualis io Superi, qualis nitor oris amoenis
Vocibus? hinc solido fulgore micantia verba
Implevere locos : hinc exornata figuris
Advolat, excusso velox sententia torno.
Magna quidem virtus erat, & si sola fuisset,
Eloquio sanctum modo permulcere Senatum,
Exonerare pios modo, nunc onerare nocentes:
Sed super ista movet plenus gravitate serena
Vultus, & insigni præstinguit imagine visus.
Talis inest habitus, qualem nec dicere mæstum,
Nec fluidum. læta sed terricite decorum
Possumus : ingentæ stat nobilitatis in illo
Pulcer honos, & digna suis natalibus ora.
Additur huc & justa fides, & plena pudoris
Libertas, animusque mala ferrugine purus:
Ipsaque possesso mens est opulentior auro.
Quis tua cultorum juvenis facunde tuorum
Limina pauper adit, quem non animosa beatum
Excipit, & subito juvat indulgentia censu?
Quodque magis dono fuerit, pretiosius omni,
Diligis ex æquo : nec te fortuna clientum,
Natalesve movent : probitas spectatur in illis.
Nulla superbiorum patiuntur dicta jocorum:
Nullius subitos adfert injuria risus.
Vnus amicitiae summos tenor ambit, & imos.
Rara domus tenuem non aspernatur amicum,
Raraque non humilem calcat fastosa clientem.
Illic casta licet meus, & sine crimine constet
Vita, tamen probitas cum paupertate jacebit.
Sed lateri nullus comitem circumdare quærit,
Quem dat purus amor, sed quæ tulit impia merces,
Nec quisquam vero pretium largitur amico,
Quem regat ex æquo, vicibusque regatur ab illo:
Sed miserum parva stipe munerat, ut pudibundos
Exercere sales inter convivia possit.
Ita procul labe, procul hæc Fortuna refugit
Piso tuam venerande domum; tu mitis, & acri
Asperitate carens, positoque per omnia fastu,
Inter ut æquales unus numeraris amicos:
Obsequiumque doces, & amorem quæris amando.
Cuncta domus varia cultorum personat arte,
Cuncta movet studium: nec enim tibi dura clientum
Turba rudisve placet, misero quæ freta labore
Nil nisi summoto novit præcedere vulgo:
Sed virtus numerosa juvat. tu pronus in omne
Pectora ducis opus, seu te graviora vocarunt,

Seu leviora juvant. nec enim facundia semper
Adducta cum fronte placet : nec semper in armis
Bellica turba manet : nec tota classicus horror
Nocte dieque gemit : nec semper Cnossius arcu
Destinat , exempto sed luxat cornua nervo.
Et galea miles caput, & latus ense resolvit.
Ipsa vices natura subit, variataque cursus
Ordinat, inversis & frondibus explicat annum.
Non semper fluidis adopertus nubibus æther
Aurea terrificis obcæcat sidera nimbis.
Cessat hyems, madidos & siccat vere capillos:
Ver fugit æstates : æstatum terga laceffit
Pomifer autumnus, nimbis cessurus, & undis.
Ignea quin etiam Superum pater arma recondit.
Et Ganymedeæ repetens convivia mensæ,
Pocula sumit ea, qua gessit fulmina, dextra.
Temporibus servire decet : qui tempora certis
Ponderibus pensavit eum si bella vocabunt,
Miles erit, si pax, positis toga gelliet armis.
Hunc fora pacatum, bellantem castra decebunt.
Felix illa dies, totumque canenda per orbem,
Quæ tibi, vitales cum primum traderet auras,
Contulit innumeras intra tua pectora dotes.
Mira subest gravitas inter fora : mirus omnia
Paulisper gravitate lepos. si carmina forte
Nectere ludenti juvat fluitantia versu,
Aonium facilis deducit pagina carmen.
Sive chelyn digitis, & eburno verbere pulsat,
Dulcis Apollinea sequitur testudine cantus,
Et te credibile est Phœbo didicisse magistro.
Nec pudeat pepulisse lyram, cum pace serena
Publica securis exsultent otia terris.
Nec pudeat Phœbea chelys. si creditur illis
Pulsari manibus, quibus & contenditur arcus.
Ipse fidem movisse ferox narratur Achilles,
Quamvis mille rates Priameius ureret heros,
Et gravis obstreperet modulatis buccina nervis.
Illo dulce melos Nereius extulit heros
Pollice, terribilis quo Pelias ibat in hostem.
Arma tuis etiam si forte rotare lacertis,
Inque gradum clausis libuit consistere membris
Et virtute simul, simul & captare petentem.
Mobilitate pedum celeres super orbibus orbes
Flectis, & obliquis fugientem curibus urges.
Et nunc vivaci scutaris pectora dextra,
Nunc latus adversum nec opimo percutis ictu.

Nec tibi mobilitas minor est, si forte volentem
 Aut geminare pilam juvat, aut revocare cadentem
 Et non sperato fugientem reddere gestu.
 Mœret in hac populus spectacula, totaque ludos
 Turba repente suos jam sudabunda relinquit.
 Te si forte juvat studiorum pondere fessum,
 Non languere tamen, lususque movere per artem,
 Callidior modo tabula variatur aperta,
 Calculus, & vitreo peraguntur milite bella,
 Ut niveus nigros, nunc & niger alliget albos.
 Sed tibi quis non terga dedit? quis te Duce cessit
 Calculus? aut quis non periturus perdidit hostem?
 Mille modis acies tua dimicat: ille petentem
 Dum fugit, ipse rapit: longo venit ille recessu,
 Qui stetit in speculis: hic se committere rixæ
 Audet, & in prædam venientem decipit hostem.
 Ancipites subit ille moras, similisque ligato
 Obligat ipse duos: hic ad majora movetur,
 Ut citus & fracta prorumpat in agmina mandra
 Clausaque dejecto populetur incœnia vallo.
 Interea sectis, quanvis acerrima surgant
 Prœlia, militibus plena tamen ipse phalange,
 Aut etiam paucis spoliata milite vincis,
 Et tibi captiva resonat manus utraque turba.
 Sed prius omenso Titan versetur Olympo,
 Quàm mea tot laudes decurrere carmina possint.
 Felix, & longa juvenis dignissime vita,
 Eximiumque tuæ gentis decus, accipe nostri
 Cerrus, & hoc Veri complectere pignus amoris.
 Quod si digna tua minus est mea pagina laude,
 At voluisse sat est: animum, non carmina jacto.
 Tu modo lætus ades, forsan meliora tenemus:
 Et vires dabit ipse favor, dabit ipsa feracem
 Spes animum: dignare tuos aperire Penateis.
 Hoc solum petimus: nec enim me divitis auri
 Imperiosa fames, & habendi sæva libido
 Impulerit, sed laudis amor: juvat, optime, tecum
 Degere, cumque tuis virtutibus omne per ævum
 Carminibus certare meis, sublimior ibo,
 Si famæ mihi pandis iter, si detrahis umbram.
 Abdita quid prodest generosi vena metalli,
 Si cultorê caret? quid inertis condita portu,
 Si ductoris eget, ratis efficit, omnia quamvis
 Armamenta ferat, tereque fluentia malo
 Possit, & excusso dimittere vela rudente?
 Ipse per Ausonias Æneja carmina gentis

Qui sonat, ingenti qui nomine pulsat Olympum,
Mœoniumque senem Romano provocat ore,
Forſitan illius nemoris latuiſſet in umbra,
Quod canit, & iterili tantum cantaret avena,
Ignotus populis, ſi Mæcenate careret.
Qui tamen haud uni patefecit limina vati,
Nec ſua Virgilio permiſit nomina ſoli.
Mæcenas Tragico quatientem pulpita geſtu.
Erexit varium. Mæcenas alta Thoantis
Eruit, & populis oſtendit nomina Grajis.
Carmina Romanis etiam reſonantia chordis.
Auſoniamque chelyn gracilis patefecit Horas.
O decus, & toto merito venerabilis ævo
Pierii tutela chori, quo præſide tuti
Non umquam vates inopi timuere ſenectæ.
Quod ſi quis noſtris precibus locus, & mea vox.
Si mentem ſubiſcere tuam, memorabilis olim
Tu mihi Mæcenas tereti cantabere verſu.
Poſſumus æternæ nomen committere famæ:
Si ramen hoc ulli de ſe promittere fas eſt,
Et Deus ultor abeſt: ſuperelt animoſa voluntas,
Ipſaque neſcio quid mens excellentius audet.
Tu nanti protende manum: tu Piſo latentem
Exſere. nos humilis domus, & ſincera parentum.
Sed tenuis Fortuna ſua caligine cæſat.
Poſſumus impoſitis caput exonerare tenebris,
Et lucem ſpectare novam, ſi quid modo lætus
Annuiſ, & noſtris ſubſcribis, candide, votis.
Eſt mihi, crede, meis animus conſtantior annis.
Quamvis nunc juvenile decus mihi pingere malas.
Cœperit, & non dum vicesima venerit ætas.
Quod ſi tam validæ mihi robur mentis inellet,
Et ſolidus primos impleret ſpiritus annos,
Auderem voces per carmina noſtra referre
Piſo tuas: ſed ſeſſa labat mihi pondere cervix,
Et tremefaſta cadunt ſuccifo poplite membra.
Sed nec olorinos audet Pandionis ales
Parva referre ſonos, nec, ſi velit improba, poſſit.
Sic & Ædonia ſuperantur voce cicadæ,
Stridula cum rapido faciunt convicia Soli.
Quare age Calliope, poſita gravitate forenſi,
Limina Piſonis mecum pete: plura ſuperſunt,
Quæ laudare velis inventa penatibus ipſis.

F I N I S.

P E T R O

175
P E T R O N I I
A R B I T R I

Specimen Belli Civilis.

*E*cce, belli civilis ingens opus quisquis attigerit, nisi plenus literis, sub onere labetatur. Non enim res gestæ versibus comprehendenda sunt, quod longè melius historici faciunt, sed per ambages, deorumque ministeria, & fabulosum sententiarum tormentum precipitandus est liber spiritus; ut potius furentis animi vaticinatio appareat, quàm religiosa orationis sub testibus fides. * tanquam si placet hic impetus, eisa nondum recepit ultimam manum.

Orbem jam totum victor Romanus habebat,
Qua mare, qua terræ, qua sidus currit utrunq;
Nec satiatus erat. gravidis freta pulsa carinis
Iam peragrabantur. si quis sinus abditus ultra,
Si qua foret tellus quæ fulvum mitteret aurum,
Hollis erat: fatisque in tristia bella paratis
Quærebantur opes. non vulgo nota placebant
Gaudia: non usu plebejo trita voluptas:
Assyria concham laudabat miles in unda.
Quæsitus tellure nitor certaverat ostro.
Hinc Numidæ crustas, illinc nova vellera Seres,
Atque Arabum populus sua despoliaverat arva.
Ecce aliæ clades, & læsæ vulnera pacis.
Quæritur in silvis Mauri fera: & ultimus Ammon
Afrorum excutitur. ne desit bellua dente
Ad mortes preciosa suas. premit advena classes
Tigris, & aurata gradiens vectatur in aula,
Vt bibat humanum populo plaudente cruorem
Heu pudet effari, perituraque prodere fata:
Persarum ritu male pubescentibus annis
Surripuere viros; exactaque viscera ferro
In venerem fregere: atque ut fuga mobilis ævi
Circumscripta mora properantes differat annos,
Quærit se natura, nec invenit. omnibus ergo
Scorta placent, fractique enervi corpore gressus,
Et laxi crines, & tot nova nomina vestis,
Quæque virum quærunt. Ecce Afris eruta terris
Citreæ mensa, greges servorum, ostrumque renidens

N. 1 Pont-

Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum,
 Quæ sensum turbant, hostile ac mobile lignum
 Turba sepulta mero circumvenit: omniaque orbis
 Præmia correptis miles vagus exstruit armis.
 Ingeniosa gula est. Siculo scarns æquore merfus
 Ad mensam vivus perducitur, inde Lucrinis
 Eruta littoribus vendunt conchyliæ coenas,
 Ut renouent per damna famem. jam Phasidos unda
 Orbata est avibus: mutoque in litore tantum
 Solæ desertis adspirant frondibus auræ.
 Nec minor in campo furor est, emptique Quirites
 Ad prædam strepitumque lucri suffragia vertunt.
 Venalis populus, venalis curia Patrum:
 Est favor in precio, senibus quoque libera virtus
 Exciderat, sparsisque opibus conversa potestas,
 Ipsaque majestas auro corrupta jacebat.
 Pellitur a populo victus Cato: tristior ille est
 Qui vicit, fascesque pudet rapuisse Catoni.
 Namque hoc dedecus est populi, morumque ruina.
 Non homo pulsus erat; sed in uno victa potestas
 Romanumque decus. quare tam perdita Roma
 Ipsa sui merces erat, & sine vindice præda.
 Præterea gemino deprensam gurgite prædam
 Fœnoris illuvies, ususque exederat æris.
 Nulla est certa domus, nullum sine pignore corpus:
 Sed veluti tabes tacitis concepta medullis
 Intra membra furens curis latrantibus errat.
 Arma placent miseris, detritaque commoda luxu
 Vulneribus reparantur: inops audacia tuta est.
 Hocmersam cœno Romam, somnoque jacentem
 Quæ poterant artes sana ratione movere,
 Ni furor, & bellum, ferroque excita libido?
 Tres tolerat Fortuna duces; quos obruit omnes
 Armorum strue diversa fœnalis Enyo.
 Crassum Parthus habet: Libycæ jacet æquore Ma-
 gnus:

Iulius ingratam perfudit sanguine Romam.
 Et, quasi non posset tor Tellus ferre sepulcra,
 Divisit cineres. hos gloria reddit honores.
 Est locus exciso penitus demersus hiato,
 Parthonopen inter, magnæque Dicarchidos arva,
 Cocytia perfusus aqua, nam spiritus extra
 Qui furit effusus funesto spargitur æstu,
 Non hæc autumnos tellus viret, aut alit herbas
 Cespitem lætus ager. non verno persona cantu
 Mollia discordi strepitu virgulta loquuntur:

Sed

Sed chaos, & nigro squalentia pumice saxa
Gaudent ferali circumtumulata eupressu.
Has inter fedes Ditis pater extulit ora,
Bustorum flammis, & cana sparsa favilla;
Ac tali volucrem Fortunam voce laceffit:
Rerum humanarum, divinarumque potestas,
Fors, cui nulla placet nimium secura potestas,
Quæ nova semper amas, & mox possessa relinquis;
Ecquid Romano sentis te pondere victam?
Nec posse ulterius perituram extollere molem?
Ipsa suas vires odit Romana juvenus,
Et quas struxit opes, male sustinet. aspice latè
Luxuriam spoliolum, & censum in damna furentē.
Ædificant auro, sedesque ad sidera mittunt:
Expelluntur aquæ saxis: mare nascitur arvis:
Et permutata rerum statione rebellant.
En etiam mea regna petiit. perfossa dehiscit
Molibus insans tellus, jam montibus haustis
Antra gemunt: & dum varios lapis invenit usus,
Inferni manes cælum sperare jubentur.
Quare age, Fors, muta pacatum in prælia vultum,
Romanosque cie, ac nostris da funera regnis.
Iam pridem nullo perfundimus ora cruore,
Nec mea Tisiphone sitientes perluit artus
Ex quo Sullanus bibit ensis, & horrida tellus
Extulit in lucem nutritas sanguine fruges.
Hæc ubi dicta dedit, dextræ conjungere dextram
Conatus, rupto tellurem solvit hiatu.
Tunc fortuna levi defudit pectore voces:
O Genitor, cui Cocyti penetralia parent,
Si modo vera mihi fas est impune profari,
Vota tibi cedent: nec enim minor ira rebellat
Pectore in hoc, leviorque exurit flamma medullas.
Omnia, quæ tibi Romanis arcibus, odi;
Muneribusque meis irascor: destruet istas
Idem, qui posuit, moles Deus. est mihi cordi
Quippe cremare viros, & sanguine pascere luxum.
Cerno equidē gemina jam stratos morte Philippos,
Thessaliaque rogos, & funera gentis Iberæ.
Iam fragor armorum trepidantes personat aures.
Et Libyæ cerno tua Nile gementia claustra,
Ætiacosque finis, & Apollinis arma timentes.
Pande age terrarum sitientia regna ruarum,
Atque animas arcelle novas. Vix navita Portheus
Iufficiet simulacra virum traducere cimba,
Iasse opus est, tuque ingenti sariare ruina

Pallida Tifphone, concisaque vulnera mande.
 Ad Strygios manes laceratus ducitur orbis.
 Vix dum finierat, quum fulgure rupta corusco
 Intremuit nubes, elisoque abscidit ignes.
 Subsedit pater umbrarum, gremioque reducto
 Telluris, pavitans fraternos palluit ictus.
 Continuo clades hominum venturaque damna
 Auspiciis patnere Deum. namque ore cruento
 Deformis Titan vultus caliginæ texit.
 Civiles acies jam tum spirare putares.
 Parte alia plenos extinxit Cynthia vultus,
 Et lucem sceleri subduxit. rupta tonabant
 Verticibus lassis montis juga, nec vaga passim
 Flumina per notas ibant morientia ripas.
 Armorum strepitu cælum furit, & tuba Martem
 Sideribus transmissa ciet, jamque Æina voratur
 Ignibus insolitis, in æthera fulmina mittit.
 Ecce inter tumulos, atque ossa carentia bustis
 Umbrarum facies diro stridore minatur.
 Fax stellis comitata novis incendia ducit;
 Sanguineoque recens descendit Iuppiter imbre,
 Hæc ostenta brevi solvit Deus. Exiit omnes
 Quippe moras Cæsar, viuidictæque actus amore
 Gallica projecit, civilia sustulit arma.
 Alpibus aëriis, ubi Crajo nomine, pulsæ
 Descendunt rupes, & se patiuntur adiri,
 Est locus Herculeis aris sacer. hunc nive dura
 Claudat hyems, canoque ad sidera vertice tollit.
 Cælum illinc cecidisse putes. non solis adulti
 Mansuescit radiis, non verni temporis aura:
 Sed glacie concreta rigens, hyemisque pruinis
 Totum ferre potest humeris minitantibus orbem.
 Hæc ubi calcavit Cæsar juga milite læto,
 Opravitque locum, summo de vertice montis
 Hesperiae campos latè prospexit, & ambas
 Intentans cum voce manus ad sidera, dixit:
 Iuppiter omnipotens, & tu Saturnia Tellus,
 Armis læta meis, olimque onerata triumphis:
 Testor ad has acies invitum arcessere Martem;
 Iuvitas me ferre manus; sed vulnere cogor,
 Pulsus ab urbe mea, dum Rhenum sanguine vinco:
 Dum Gallos iterum Capitolia nostra petentes
 Alpibus excludo. vivendo, certior exul:
 Sanguine Germano, sexagintaque triumphis,
 Esse nocens coepi. quanquam quos gloria terret,
 Aut qui sunt, qui bella volunt? mercedibus emptæ,
 Ac vi-

Ac viles operæ; quorum est mea Roma noverca:
Ut reor, haud impune; nec hanc sine vindice dextram
Vinciet ignavus. victores ite ferentes,
Ite mei comites, & causam dicite ferro.
Namque omnes unum crimen vocat; omnibus una
Impendet clades. reddenda est gratia vobis:
Non solus vici. quare, quia pœna trophæis
Imminet, & sordes meruit victoria nostra,
Iudice fortuna cadat alea. sumite bellum,
Et tentate manus. certè mea causa peracta est.
Inter tot fortes armatus nescio vinci.
Hæc ubi personuit, de cælo Delphicus ales
Omnia læta dedit, pepulitque meatibus auras,
Nec non horrendi nemoris de parte sinistra
Insolitæ voces flamma sonuere sequenti,
Ipse nitor Phœbi vulgato lætior orbe
Crevit, & aurato præcinxit fulgure vultus.
Fortior ominibus movit Mavortia signa
Cæsar, & insolito gressu prior occupat haustus.
Prima quidem glacies, & cana iuncta pruina
Non pugnavit humus, mitique horrore quievit:
Sed postquam turmæ nimbos fregere ligatos,
Et pavidus quadrupes undarum vincula rupit,
Incaluere nives, mox flumina montibus altis
Undabant modo nata: sed hæc quoq; iussa putares.
Stabant & vineta fluctus stupuere pruina,
Et paullo ante lues jam concidenda jacebat.
Tum vero malefida prius vestigia lustr,
Decepitque pedes. passim turmæque virique,
Armaque congesta strue deplorata jacebant,
Ecce etiam rigido concussæ flamme nubes
Exonerabantur, nec rupti turbine venti
Deerant, aut tumida confractum grandine cælum;
Ipsæ jam nubes ruptæ super arma cadebant,
Et concreta gelu Ponti velut unda ruebat.
Victa erat ingenti Tellus nive, victaque cœli
Sidera, victa suis hærentia flumina ripis,
Nondum Cæsar erat: sed magnam nixus in hastam
Horrida securis frangebat gressibus arva.
Qualis Caucasea decurrens arduus arce
Amphytryoniades; aut torvo Iuppiter ore,
Quum se verticibus magni demisit Olympi,
Et periturorum disjecit tela Gigantum.
Dum Cæsar tumidas iratus deprimit arces:
Interea volucer motis conterrita pennis
Fama volat, summinque petit juga celsa Palati:

Atque hoc Romano attonito fert omnia signa:
Iam classes fluitare mari, totasque per Alpes
Fervere Germano perfusas sanguine turmas.
Arma, cruor, cædes, incendia, totaque bella
Ante oculos volitant. ergo pulsata tumultu
Pectora per dubias scinduntur territa caussas.
Huic fuga per terras, illi magis unda probatur;
Et patria est Pontus jam tutior. est magis, arma
Qui tentata velit: fatisque iubentibus actus,
Quantum quisque timet, tantum fugit. ocyor ipse
Hos inter motus populus, miserabile visu,
Quo mens ista jubet, deserta ducitur urbe.
Gaudet Roma fuga, debellatique Quirites
Rumoris sonitu mœrentia recta relinquunt.
Ille manu trepida natos tenet: ille penates
Occultat gremio, deploratumque relinquit
Limen, & absentem votis interficit hostem.
Sunt qui conjugibus mœrentia pectora jungant,
Grandævoque patres; onerisque ignara juvenus
Id, pro quo metuit, tantum trahit. omnia secum
Hic vehit imprudens, prædamque in prælia ducit.
Ac velut ex alto quum magnus inhorruit Auster,
Et pulsas evertit aquas, non arma ministris,
Non regimen prodeat: ligat alter pondera pinus,
Alter rura sinu tranquillaque littora quærit:
Hic dat vela fugæ, Fortunaque omnia credit.
Quid rã parva queror? gemino cū Consule Magnus,
Ille tremor Ponti, sævi quoque terror Hydaspis,
Et piratarum scopulus: modo quem ter ovantem
Iuppiter horruerat; quem fracto in gurgite Pontus,
Et veneratus erat submissa Bosporus unda;
Pro pudor! Imperii deserto nomine fugit,
Ut Fortuna levis Magni quoque terga videret.
Ergo tanta lues Divum quoque numina vidit:
Consensitque fugæ cæli timor. ecce per orbem
Mitis turba Deum, terras exosa furentes
Deserit; atque hominum damnatū avertitur agmen.
Pax prima ante alias, niveos pulsata lacertos
Abscondit galea victum caput, atque relicto
Orbe fugax Ditis petit implacabile regnum.
Huic comes it sincera Fides, & crine soluto
Iustitia, ac mœrens lacera Concordia palla:
At contra, sedes Erebi qua rupta dehiscit,
Emergit latè Ditis chorus, horrida Erinnyes,
Et Bellona minax, facibusque armata Megæra:
Letumque, Insidiæque, & lurida Mortis imago.

Quas

Quas inter Furor, abruptis ceu liber habenis
Sanguineum latè tollit caput, oraque mille
Vulneribus confossa cruenta casside velat.
Hæret detritus lævæ Mavortius umbo,
Innumerabilibus telis gravis: atque flagranti
Stipite dextra minax terris incendia portat.
Sentit terra Deos, mutataque sidera pondus
Quæ vivere suum. namque omnis Regia cæli
In partes diducta ruit: primumque Dione
Cæsaris acta sui ducit. comes additur illi
Pallas, & ingentem quatiens Mavortius hastam,
Magnaque cum Phæbo soror, & Cyllenia proles
Excipit, ac totis similis Tirynthius actis.
Infremuere tubæ, ac scisso Discordia crine
Extulit ad superos Stygium caput. hujus in ore
Concretus sanguis, contusaque lumina flebant.
Stabant ætati scabra rubigine dentes:
Tabo lingua fluens, obsessa draconibus ora,
Atque intortito laceratam pectore vestem
Sanguineam tremula quatiebat lampada dextra.
Hæc ut Cocyti tenebras, & Tartara liquit,
Alta petit gradiens juga nobilis Appennini,
Vnde omnes terras, atque omnia littora posset
Aspicere, ac toto fluitantes orbe catervas:
Atque has erumpit furibundo pectore voces:
Sumite nunc gentes accensis mentibus arma;
Sumite, & in medias immittite lampadas urbes,
Vincetur quicumque laret: non femina cesser,
Non puer, aut ævo jam desolata senectus,
Ipsa tremat Tellus, lacerataque testæ rebellent.
Tu legem Marcelle tene: tu concute plebem
Curio, tu fortem ne supprime Lentule Martem.
Quid porro tu Dive tuis cunctaris in armis?
Non frangis portas? non muris oppida solvis,
Thesaurosque rapis: nescis tu Magne tueri
Romanas acies? Epidauria incenia quære,
Theſsalicosque sinus humano sanguine tingue.
Factum est in terris, quicquid Discordia jussit.

TESTIMONIA
ET
JUDICIA DE
Lucano.

Lucanus ipse de opere suo
in VII.

*Hæc & apud feras gentes, populosq; nepotum,
Sive sua tantum veniens in sacula fama;
Sive aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
Nominibus prodesse potest, cum bella legentur,
Spesq; metusq; simul, perituraque vota movebunt:
Attonitiq; omnes veluti venientia fata,
Non transmissa legent, & adhuc tibi, Magnæ, fave-
bunt.*

& in X.

*Invidia sacre Cæsar, ne tangere famæ:
Nam, si quid Latius fas est promittere Musis,
Quantum Smyrnæi durabunt vatis honores,
Venturi te meq; legent: PHARSALIA nostræ
Vivet, & a nullo tenebris damnabitur ævo.*

Tacitus Annal. XVI.

Mella quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorû abstinerat, per ambitionem præposteram, ut Eques Romanus Consularibus potentia æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ brevius iter credebatur per procuraciones administrandis Principis negotiis. Idem Annæum Lucanum genuerat grande adjumentum claritudinis.

Idem XV.

Et Lucanus Annæus, Plautiusque Lateranus Consul designatus, vivida odia intulere (conjuratoriis Neronom.) Lucanum propriæ causæ accendebant, quod famam carminum ejus premebat Nero, prohibueratque ostentare, vanus æmulatione. Mox: Lucanus, Quinctianusque & Senecio diu abnuere. Post
promissa

T E S T I M O N I A.

Promissa impunitate corrupti, quo tarditatem excusarent, Lucanus Atillam matrem suam, Quinctianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem, amicorum præcipuos, nominavere. *Deinde*: Non enim omittebant Lucanus quoque & Senecio passim confcios edere. *Postea*: Exin M. Annæi Lucani cædem imperat (Nero.) Is profluente sanguine, ubi frigescere pedes manusque, & paulatim ab extremis cedere spiritum, fervido adhuc & compote mentis pectore intelligit, recordatus carmen a se compositum, quo vulneratum militem per ejusmodi mortis imaginem obisse tradiderat, versus ipsos retulit; eaque illi suprema vox fuit. *Postea*: Atilla sine absolutione, sine supplicio dissimulata. *Iterum* ANN. XVI. Interfecto (Lucano,) dum rem familiarem ejus acriter requirit (Mella pater,) accusatorem concivit Fabium Romanum, ex intimis Lucani amicis. Mixta inter patrem filiumque conjurationis scientia fingitur, assimilatis Lucani litteris.

Versus quos morientem Lucanum pronunciasse ait Tacitus, sunt qui hos esse existiment:

*Scinditur avulsus, nec sicut vulnere sanguis
Emicuit lentus; ruptis cadit undiq, venis;
Discursusq, anima diversa in membra incantis
Interceptus aquis.* —————

Alii hos:

*Sanguis erant lacryma: quæcunq, foramina novit
Humor, ab iis largus manat cruor: ora redundant,
Et patula nares: sudor rubet: omnia plenis
Membra fluunt venis, totum est pro vulnere corpus.*

STATIVS PAPINIVS *Præfatione ad Librum secundum Silvarum.*

Excludit volumen Genethliacon Lucani, quod Polla Argentaria carissima uxor, cum hunc diem forte consecrarem, imputari sibi voluit. Ego non potui majorem tanti autoris habere reverentiam, quàm quod laudes ejus dicturus Hexametros meos timui.

Ejusdem

Ejusdem Genethliacon Lucani.

L V C A N I proprium diem frequentet,
 Quisquis collibus Ilthmiæ Diones
 Docto pectora conciratus œstro,
 Pendentis bibit ungulæ liquorem.
 Ipsi, quos penes est honor canendi,
 Vocalis citharæ repertor Arcas,
 Et tu Bassaridum rotator Evan,
 Et pæan, & Hyantiæ sorores,
 Lætæ purpureas novate vittas.
 Crinem cômire; candidamque vestem
 Perfundant ederæ recentiores.
 Docti largius evagentur annes.
 Et plus Aoniæ virete sylvæ,
 Et si qua pater, aut diem recepit,
 Sertis millibus expleatur umbra.
 Centum Thespiacis odora lucis
 Stent altaria, victimæque centum,
 Quas Dirce lavat, aut alit Cithæron.
 Lucanum canimus. favete linguis.
 Vestra est ista dies, favete Musæ,
 Dum qui vos geminas tulit per artes
 Et junctæ pede vocis, & solutæ,
 Romani colitur chori Sacerdos.
 Felix heu nimis & beata tellus,
 Quæ pronos Hyperionis meatus
 Summis Oceani vides in undis,
 Stridoremque rotæ cadentis audis,
 Quæ Tritonide fertiles Athenas
 Vinctis Bætica provocas trapetis.
 Lucanum potes imputare terris.
 Hoc plus quàm Senecam dedisse mundo,
 Aut dulcem generasse Gallionem.
 Attollat refluos in astra fontes
 Grajo nobilior Melete Bætis.
 Bætin Mantua provocare noli.
 Natum protinus, atque humum per ipsam
 Primo murmure dulce vagientem
 Blando Calliope sinu recepit.
 Tum primum posito remissa luctu
 Longos Orpheos exiit dolores:
 Et dixit, puer o dicite Musis,
 Longævus cito transiture vates,
 Non tu flamina, nec greges ferarum,

Nec pleſtro Geticas movebis Ornos:
 Sed ſeptem juga, Martiunque Tybrim,
 Et doctos equites, & eloquente
 Cantu, purpureum trahes Senatum.
 Nocturnas alii Phrygum ruinas,
 Et tardi-reducis vias Vlyſſi,
 Et puppem temerariam Minervæ
 (Trita vatibus orbita) ſequantur.
 Tu carus Latio, memorque gentis
 Carmen fortior exeris rogatum.
 Ac primum, teneris adhuc in annis
 Ludes Hæctora, Theſſalosque curru.
 Et ſupplex Priami potentis aurum.
 Et ſedes reſerabis Inferorum.
 Ingratus Nero dulcibus theatris,
 Et noſter tibi præferetur Orpheus.
 Dices culminibus Remi vagantis,
 Infandos domini nocentis igues.
 Tu caſtæ titulum, decuſque Pollæ
 Iucunda dabis allocutione.
 Mox cœpta generoſior juventa
 Alboſ oſſibus Italis Philippos,
 Et Pharfalica bella detonabis.
 Et fulmen ducis inter arma divi,
 Libertate gravem pia Catonem,
 Et gratum popularitate Magnum.
 Tu Peluſiaci ſcelus Canopi
 Deſlebis pius, & Pharo cruenta
 Pompejo dabis altius ſepulchrum.
 Hæc primo juvenis canes ſub ævo
 Ante annos Culicis Maroniani:
 Cedet Muſa rudis ferocis Enni,
 Et docti furor arduus Lucreti,
 Et qui per freta duxit Argonautas,
 Et qui corpora prima tranſfigurat.
 Quin majus loquor, ipſa te Latinis
 Æneis venerabitur canentem.
 Nec ſolum dabo carminis vitorem,
 Sed tædis genialibus dicabo
 Doctam, atque ingenio tuo decoram:
 Qualem blanda Vetus, daretque Iuno;
 Forma, ſimplicitate, comitate,
 Cenſu, ſanguine, gratia, decore.
 Et veſtros Hymenæon ante poſtes
 Feſtis cantibus ipſa perſonabo.
 O ſævæ nimium, gravesque Parcæ,

T E S T I M O N I A

O nunquam data festa longa ! summis
 Cur plus ardua casibus petatis?
 Cur sæva vice magna non senescunt?
 Sic natum Nasamonii Tonantis
 Post ortus, obitusque fulminatos,
 Angusto Babylon premit sepulchro,
 Sic fixum Paridis manu trementis
 Peliden Thetis horruit cadentem.
 Sic ripis ego murmurantis Hebri
 Non mutum caput Orpheos sequebar.
 Sic & tu rabidi (nefas) Tyranni
 Iussus Præcipitem subire Lethen,
 Dum pugnas canis, ardua que voce
 Das solatia grandibus sepulchris.
 O dirum scelus ! o scelus ! tacebis.
 Sic fata est, leviterque decidentes
 Abrahit lachrymas nitente plectro.
 At tu, seu rapidum poli per axem
 Famæ curribus arduis levatus,
 Qua surgunt animæ potentiores,
 Terras despicias, & sepulchra rides?
 Sen pacis meritum nemo reclusæ
 Felix Elysiis teneas in oris,
 Quo Pharsalica turba congregatur,
 Et te nobile carmen insonantem
 Pompei comitantur, & Catones:
 Tu magna sacer & superbus umbra
 Nescis Tartaron, & procul nocentum
 Audis verbera, pallidumque visa
 Matris lampade respicis Neronem,
 Adsis lucidus, & vocante Polla
 Vnum quæso diem, Deos silentum,
 Exores. solet hoc patere limen
 Ad nuptas redeuntibus maritis.
 Hæc te non thialis procax dolosis
 Falsi numinis induit figura;
 Ipsum sed colit, & frequentat ipsum.
 Imis altius insitum medullis.
 Ac solatia vana subministrat
 Vultus, qui simili notatus auro
 Stratis prænitet, incubatque somno,
 Securæ procul hinc abite mortes:
 Hæc vitæ genialis est origo.
 Cedat luctus atrox, genisque manent
 Iam dulces lachrymæ, dolorque fessus
 Quicquid fleverat ante, nunc adoret.

M. FABIVS QVINTILIANVS.

Lucanus ardens & concitatus, & sententiis clarissimus, &, ut dicam quod sentio, magis Oratoribus quam Poëtis annumerandus.

Martialis de Natali Lucani.

*Hæc est illa dies, quæ magni conscia partus
Lucanum populis, & tibi Polla dedit.
Heu Nero crudelis, nullaque invisor umbra;
Debit hoc saltem non licuisse tibi.*

Idem de Lucano.

*Sunt quidam qui me dicunt non esse Poëtam,
Sed qui me tenet Bibliopola putat.*

Idem alibi.

*————— unicumq; Lucanum
Fatunda loquitur Corduba.*

Auctor Dialogi De Causis corruptæ eloquentiæ.

Exigitur enim jam ab Oratore poëticus decor; non Attii aut Pacuvii veterino inquinatus; sed ex Horatii & Virgilii & Lucani sacrario prolatus.

Sidonius Apollinaris

Lib. II. Ep. X.

Reminiscere quod sæpe versum Corinna cum suo Nasone complevit, Argentaria cum Lucano, &c.

Idem Carm. IX.

*Non quod Corduba præpotens alumnis
Fatundum ciet, hic putes legendum.
Quorum urbis &c.
Pugnam tentans ille Gallicani
Dixit Casaris; ut gener socerque
Cognata impulerint in arma Romanæ:
Tantum dans lacrymas suis Philippus,*

U. me-

TESTIM. DE LVCANO.

*Ut credat Cremera levem ruinam;
Infra & censeat Alliam dolendam,
Ac Brenni in trutina Iovem vedendum;
Postponat Trebiam, &c.*

D. Hieronymus in Chronico Euse-
biano Num. M. M. LXXX. in anno
X. Neronis.

M. Annæus Lucanus Cordubensis Poëta in Pi-
soniana conjuratione deprehensus, brachium ad se-
cundas venas medico præbuit.

Inscriptio vetus.

M. ANNÆO LVCANO
CORDVBENSI POETÆ
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

M. AN-

0241704
M. ANNÆI
LUCANI VITÆ
FRAGMENTUM;

*Ex C. Suetonij Tranquilli (ut videtur)
libro de Claris Poëtis.*

M Arcus Annæus Lucanus Cordu-
bensis] prima ingenii experimē-
ta in Neronis laudibus dedit
quinquennali certamine. Dein Civile
bellum, quod cum Pompejo a Cæsare
gestum est, recitavit. [Qui tantæ levita-
tis & immoderatæ linguæ fuit,] ut in
præfatione quadam ætatem & initia sua
cum Virgilio cōparans, aulus sit dicere,
Et quantum mihi restat ad Culicem?
Hic initio adolescentiæ, cum ob infestū
matrimonium patrem suum ruri agere
longè cognovisset, revocatus Athenis a
Nerone, cohortique amicorum additus,
atq; etiam quæstura honoratus. Non ta-
men permansit in gratia. Siquidem ægre
ferens recitante se, subito, ac nulla nisi
refrigerandi sui causa, indicto Senatu,
Neronem recessisse; neq; verbis adver-
sus Principem, neque factis extantibus
posthæc temperavit. Adeo ut quondam
in latrinis publicis, clariore cum strepi-
tu ventris emissio, hemistichiū Neronis,
magna confessorum fuga, pronuntiarit:
Sub terris tonuisse putes. Sed & famoso
carmine cum ipsum, tum potentissimos
O. ami.

amicorum, gravissimè proscidit. Ad extremum pene signifer Pisonianæ conjurationis extitit, multus in gloria tyrannicidarum palam prædicanda; ac plenus miniarum: usque eo intemperans, ut Cæsaris caput proximo cuiq; jactaret. Verum detecta conjuratione, nequaquam animi constantiam præstitit. Facile enim confessus, & ad humilimas devolutus preces; matrem quoq; innoxiam inter socios nominavit, sperans impietatem sibi apud [parricidam] Principem profuturam. Impetrato autem mortis libero arbitrio, codicillos ad patrem corrigendos quibusdam versibus [suis] exaravit, epulatusque largiter, brachia ad secandas venas medico præbuit. [Pœmata ejus prælegi memini: confici vero ac vænalia proponi, non tantum operosè ac diligenter, sed ineptè quoque.]

EJUSDEM VITA,

Ex Commentario antiquissimo.

M Arcus Annæus Lucanus patrem habuit M. Annæum Melam, ex provincia Bætica Hispaniæ interioris Cordubensem Equitem Rom. illustrem inter suos; notum Romæ, & propter Senecam fratrem, clarum per omnes virtutes virum, & propter studium vitæ quietioris, quod sequens, magis a turba recedebat,
minus

minus latebat. Matrem habuit, & regionis ejusdem & urbis, Aciliam nomine, Acilij Lucani filiam, oratoris operæ apud proconsules frequentis, & apud clarissimos viros non nullius ingenij; adeo non improbandus, ut in scriptis aliquibus hodie quoque dureret ejus memoria: cujus cognomen huic inditum apparet. Natus est 3 Non. Novemb. Cæsare Augusto Germanico 2. L. Cæsiano 1. coss. Sed in patria sua non valuit educari: factorum, credo, decretis, ut id ingenium quod Orbem fama sui impleturum cresceret, in domina mundi aleretur urbe. Octavum enim mensem agens Romam translatus est: ac ne dispar eventus in eo narraretur ejus qui in Hesiodo refertur, cum opinio tunc non dissimilis maneret, cunas infantis, quibus ferebatur, apes circumvolarent, osque insidere complures, aut dulcem jam tum spiritum ejus inhaurientes, aut fecundum, & qualem nunc existimamus, futurum significantes. Præceptoribus tunc eminentissimis est eruditus, eosque intra breve temporis spatium ingenio adæquavit: unâ vero studentes superavit profectibus. Declamavit & Græcè & Latinè cum magna admiratione audientiæ. Ob quod puerili mutato in Senatorium cultum, & in noTitiam Cæsaris Neronis facile pervenit, & honore vixdum ætate debito dignus judicatus est. Gessit autem Quæsturam: in qua

cum collegis, more tunc usitato, munus gladiatorium edidit, secundo populi favore, Sacerdotium etiam accepit auguratus. Equidem hactenus tempora habuit secunda. Quæ autem sequuntur, mutata invidia & odio Neronis, ipsi exitium, domesticis luctum miserabilem attulerunt. Inter amicos enim Cæsaris, quod tam conspicuus fieret profectus in poëtica frequenter offendebatur. Quippe & certamine pentaterico acto, in Pompeji theatro laureis, recitante Nerone, fuerat coronatus, & ex tempore Orphea scriptum in experimentum ingenii ediderat; & tres libros quales videmus. Quare inimicum sibi fecit Imperatorem. quo ambitiosè imitante, non hominum tantum, sed & artium sibi principatum vendicante, interdictum est etiam causarum actionibus. Hoc factum Cæsaris juvenili æstimans animi calore, speransque ultionem, a conjuratis in cædem Neronis socius assumptus est: sed parum faustè. Deceptus est enim a Pisone & consularibus, aliisque prætura perfunctis illustribus viris. Dum vindictam expetit, in mortem irruit. Nam sua sponte coactus vita excedere, venas sibi præcidit; periitque prid. Kal. Majas Attico Vestino & Nerva Syllano coss. 27 ætatis annum agens: non sine jactura utilitatis, cum patriæ, quæ tantam immaturè amisit indolem, tum studiorum quoque, reliqui enim v i l.

V I T A .

Belli Civilis libri locum calumnianti-
 bus , tanquam mendosi non darent. qui
 tametsi sub vero crimine non egent pa-
 trocinio, de iisdem, dici, quod in Ovidii
 libris præscribitur , potest : Emendatu-
 rus, si licuisset, erat. Exstant ejus & alii
 complures; ut, † Iliacon, Saturnalia. Ca-
 tafcomum. Silvarum x. Tragœdia Me-
 dea imperfecta. Salticæ Fabulæ x i v.
 & Hippamata profa oratione in Octa-
 vium Sagittam : & pro eo , de incendio
 Urbis epistolarum ex Campania. Non
 fastidiendi quidem omnes: tales tamen,
 ut Belli Civilis videatur accessio.

A N N O T A T I V N C V L A

A D P R Æ C E D E N T E M

V I T A M .

† In hoc indiculo Operum Lucani ple-
 raque sunt aut corrupta , aut obscura.
 Forte lucis aliquid attulerit Crinitus,
 cujus hæc verba : Enumerantur a Gram-
 maticis nostris , præter opus de bello
 Cæsaris & Pompeji , complura alia ab
 eodem Lucano composita. Scripsit enim
 Saturnalia, Silvarum lib. x. Tragœdiam
 Medeam, quam non absolvit : de Incen-
 dio Urbis: de Incendio Trojæ, cum Pria-
 mi calamitate: Orpheum: Fabulas com-

plures, & Epistolas. Libri qui Iliacon inscribitur, (ita enim hic emēdat V. C. P. S. cum ante male scriptum esset, ut illa: Consaturnalia) meminit Luctatius vel Luctātius vetus Interpres Statij Papinij, qui hac ex eo citat ad versum 651 libri 3 Thebaid.

Atque Helenæ timuisse Deos. —

Item ad versum 322 lib. 6 hac.

Haud aliter raptum transverso limite
cæli,
Flammati Phaëhonta poli videre,
Deique
Tum vice mutata totis in montibus
ardens
Terra dedit cælo * naturaque versa.

Idem Interpres ad versum 424 libri noni, ex Lucani Catagonio citat hac:

Thebais Alcmene, qua dum frueretur
Olympi
Rector, Luciferum ter jusserat Hesperon esse.

F I N I S .

